

BIBLIOTECA ISTORICA

I

IMPORTUL AMFORELOR STAMPILATE LA ISTRIA

V. CANARACHE

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMINE

BIBLIOTECA ISTORICĂ

I

IMPORTUL AMFORELOR STAMPILATE LA ISTRIA

V. CANARACHE

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

1957

<https://biblioteca-digitala.ro>

LISTA PRESCURTĂRILOR

„A.A.”	„Arta și arheologia”, Iași.
„A.M.S.L.”	„Archives des missions scientifiques et littéraires”, Paris.
„Anal. Acad. Rom.”	„Analele Academiei Române”, București.
„Anal. Dob.”	„Analele Dobrogei. Revista societății culturale dobrogeene”, Constanța.
„Arch. Anz.”	„Archäologischer Anzeiger”, supl. la „Jahrbuch des deutschen archäologischen Institut”. Berlin.
„B.S.H.A.R.”	„Bulletin de la Section Historique”, Académie Roumaine, București.
„Bull. Corr. Hell.”	„Bulletin de Correspondance Hellénique”, Atena-Paris.
„C.N.A.” <i>Dict. Antiq.</i>	„Cronica numismatică și arheologică”, București. Daremborg-Saglio-Pattier-Lafraye, <i>Dictionnaire des antiquités grecques et romaines</i> , 5 vol., Paris, 1873-1919.
„E.D.R.”	„Ephemeris Daco-Romanae”, Roma.
H., I.	<i>Histria, Monografie arheologică</i> , vol. I, București, 1954.
H., IV.	V. Pârvan, <i>Histria, IV. Inscriptii găsite în 1914—1915</i> , în „Anal. Acad. Rom.”, Mem. Secț. Ist., Seria II, tom XXXVIII, mem. 15.
H., VII.	V. Pârvan, <i>Histria, VII. Inscriptii găsite în 1914—1915</i> , în „Anal. Acad. Rom.”, Mem. Secț. Ist., Seria III, tom II, nr. 1.
<i>Hist. Rom.</i>	Victor Duruy, <i>Histoire des Romains, depuis les temps les plus reculés jusqu'à l'invasion des barbares</i> , Paris, 1852.
„I.A.K.”	„Известия археологической комиссии”, Petrograd.
I.O.S.P.E.	Latîșev, <i>Inscriptiones antiquae orae septentrionalis Ponti Euxini</i> , Petersburg, 3 vol., 1885—1901; vol. I, ed. II-a, 1912.
„I.R.A.I.M.K.”	„Известия Российской академии истории материальной культуры”, Petrograd,
„I.T.U.A.K.”	„Известия таврической ученой архивной комиссии”, Kerçi.

„Известия”	„Известия българския археологически институт”, Sofia.
„Jahr.”	„Jahrbuch des deutschen archäologischen Instituts”, Berlin.
„J.M.N.P.”	„Журнал Министерства народного просвещения”, Petersburg.
„Kr.S.”	„Краткие сообщения о докладах полевых исследований Института истории материальной культуры Академии наук СССР”, Moscova.
„M.I.A.”	„Материалы и исследования по археологии СССР”, Moscova-Leningrad.
M.G.R.	<i>Mélanges gréco-romains.</i>
„Nmu. Chr.”	„Numismatic Chronicle”, Londra.
„Pr. Zeit.”	„Prähistorische Zeitschrift”, Berlin.
R. E.	Pauly-Wissowa-Kroll: <i>Realencyclopädie der klassischen Altertumswissenschaft</i> , Stuttgart, 1894 urm.
„Rev. Arch.”	„Revue archéologique”, Paris.
„R.H.S.E.E.”	„Revue historique du sud-est européen”, București.
„S.A.”	„Советская археология”, Moscova.
„S.C.I.V.”	„Studii și cercetări de istorie veche”, București.
S.E.H.H.W.	M. Rostovtzeff, <i>The Social and Economic History of the Hellenistic World</i> , Oxford, 1941.
„V.D.I.”	„Вестник древней истории”, Moscova-Leningrad.
„Записка”	„Записки Одесского общества истории и древности”, Odesa.



Inv. nr.	Numărul de inventar sub care am catalogat stam-pila la M.N.A.
L.I și L.II	Lotul I și Lotul II din materialul adunat în urma incendiului de la Universitatea București din anul 1944.
M.N.A.	Muzeul Național de Antichități al Academiei R.P.R., București.
M.O.B.	Muzeul Orașului București.

[] Parantezele drepte indică reconstituirea textului în descifrarea noastră dacă literele au existat inițial și acum nu se mai văd.

() Parantezele rotunde cuprind completarea noastră în cazul în care legenda a fost prescurtată ori a avut lipseuri inițiale.

INTRODUCERE

1. EVOLUȚIA ȘI ÎNSEMNĂTATEA AMFOREI ÎN VIAȚA ECONOMICĂ A LUMII ANTICE

Pe teritoriul patriei noastre, acolo unde cu mii de ani în urmă clocotea viața în diferitele așezări omenești, dar mai ales în nenumăratele sate ale căror urme le găsim pretutindeni, pe văi și pe lângă ape, pe înălțimi retrase sau pe cîmpie, peste tot sînt răspîndite resturi ale vechii culturi materiale.

Găsim unelte de muncă și lucruri de gospodărie, pietre scrise și obiecte de cult, monede și arme, dar mai presus de toate predomină în masa materialului arheologic ceramica. Întregi sau numai ca fragmente, vasele de lut ars s-au păstrat în decursul veacurilor mai bine decît lemnul, metalul sau piatra de calcar.

Ceramica era lucrată în antichitate cu mult mai multă îngrijire decît se lucrează astăzi olăria de rînd. Pămîntul era ales cu deosebită atenție, spălat și bine strecurat, apoi frămîntat și amestecat cu ingredientele necesare, în doze just calculate. O zeamă de caolin foarte fin (*angoba*), lacuri speciale de diferite culori acopereau apoi pereții vasului, fasonat perfect la roata olarului. După ce căpăta forma și aspectul dorit, vasul era așezat în cuptoare speciale, în care se făcea arderea la temperaturi înalte, care mergeau pînă la 1000 grade. Vasele căpătau astfel o rezistență deosebită și în special, după nevoie, porozitatea sau impermeabilitatea necesare. Așa se explică de ce, după mii de ani, putem găsi vasele sau cioburile lor fără ca pasta, culorile și formele să fi suferit vreo degradare.

Ceramica, sub cele mai variate forme, a jucat un rol predominant, atît în viața economică, cît și în viața de toate zilele, iar prelucrarea ei constituia una din principalele ramuri ale producției în lumea veche.

Canitățile enorme, precum și nenumăratele tipuri, deosebite ca formă și dimensiuni, găsite în așezări, constituie cea mai bună indicație a însemnătății pe care o avea această ramură de producție. Și nici nu putea fi altfel. Ritmul de dezvoltare a producției vinicole și a prelucrării măslinelor pentru ulei, necesitatea organizării transporturilor de lapte și miere, a căror producție era în necontenită creștere, precum și, mai tîrziu, dezvoltarea comerțului de export pe drumurile maritime deschise în epocile de

expansiune colonială, au impus și dezvoltarea mijloacelor de colectare, depozitare și transport. Oamenii aveau nevoie de recipiente. Să ne gândim la recoltarea, colectarea, transportul și depozitarea unor produse ca: cereale, pește, carne sărată, lapte, brinzeturi, struguri și alte fructe, măsline, miere, vinuri, ulei etc. Să mai adăugăm că nici apa nu putea fi adusă



Fig. 1. — Roata olarului și cuptorul antic (reproducere de pe vase attice).

și păstrată fără folosirea unor recipiente, cu gură mai largă sau mai îngustă. Vetrele gospodăriilor trebuiau și ele să aibă în jurul lor nenumărate vase de uz casnic. Dacă ne gândim că lemnul era foarte rar în părțile sudice ale centrelor de producție antice, iar recipientele de metal nu puteau avea întrebuințare largă, în primul rînd din cauza calităților nesatisfăcătoare ale metalului și în al doilea rînd pentru că asemenea recipiente scumpe nu erau la îndemîna oricui, vedem că vasul cel mai potrivit din toate punctele de vedere era cel de lut ars. Încă din epoca preclenică, în locul gropilor arse începe să apară vasul mare de lut ars, format la început cu mîna și apoi cu roata. Oamenii au acum pe lîngă gospodăriile lor recipiente mari de lut ars, în care își depozitează proviziile și, cu timpul, surplusul de produse în vederea schimbului cu alte mărfuri. Cunoaștem acest recipient la vechii greci sub numele de $\pi\acute{\iota}\theta\omicron\varsigma$. De forma oului, pithosul avea cel puțin înălțimea unui om și o lărgime pe care uneori

abia o puteau cuprinde trei oameni cu mîinile împreunate. Capacitatea lui era, în medie, de 4—500 l. Gura, larg deschisă, permitea omului să intre înăuntru, ca să-l curețe. Fundul oval, foarte puțin ascuțit, ușura îngroparea pe jumătate ori cu totul în pămînt. Un capac de lut ars ori de piatră astupa gura pithosului, care nu era mutat din loc. În stadiul înapoiat al schimburilor de mărfuri, nici nu era nevoie ca el să circule. Uneori însă, pithosul era încărcat și pe corăbii, ducînd mărfuri la distanțe mari. Astfel de vase, adevărate magazii, au fost găsite în număr mare la palatul din Cnossos (fig. 2), cu prilejul săpăturilor din Creta, precum și în alte numeroase centre arheologice.

În măsura în care producția mărfurilor a crescut, în măsura în care relațiile de schimb s-au dezvoltat pe teritorii întinse și depărtate de centrele de producție, omul a început să aibă nevoie de un recipient mai mic, cu care să-și poată transporta produsele. De la ideea pithosului mare, fără torți, s-a ajuns la aceea a unui „pithos mic” cu două torți, la început oval sau sferic, apoi din ce în ce mai alungit (fig. 3—7), pînă a căpătat formele ascuțite cele mai potrivite ca să poată fi ridicat și manipulat fără greutate și fără risc.

Amfora s-a născut sub impulsul creșterii producției de mărfuri, ca o necesitate absolută a noilor forme economice și sociale în progrese.

Nu ne vom ocupa aici de acele amfore mici, de formă sferică, pictate în diferite culori încă din vremurile cele mai depărtate și menținute pînă la descompunerea societății sclavagiste. Amforele acestea, ca și nenumărate alte tipuri de vase artistice, nu aveau decît foarte rar un scop practic; ele împodobeau locuințele celor bogați, erau aduse ca ofrande în temple, se puneau în morminte, erau date ca premii la întreceri etc. De aceste amfore, care trebuie socotite ca avînd un caracter mai mult ritual sau de lux, nu ne vom ocupa aici; studiul nostru se referă numai la amfora comercială.

În vremurile cele mai vechi acesti amfore i se spunea κεραμῖς de la cuvîntul κέραμος care înseamnă „lut”. Pe vremea lui Homer era cunoscută sub numele de ἀμφιφορεύς, dar prin secolele VII—VI î. e. n., cînd căpătase deja un caracter comercial general, i se spunea ἀμφορεύς¹. În preajma secolului al VII-lea î. e. n., amfora capătă forme noi, potrivite unui recipient de uz practic general; cele două torți, care de fapt reprezintă caracteristica principală a obiectului, se alungesc, iar capătul lor de jos nu se mai leagă imediat după gît, ci pe pîntece, la jumătatea vasului; gîtul se modelează mai lung și mai îngust, mai larg sau mai umflat, după felul mărții pentru care este făcut: pîntecele se alungește atît în partea inferioară, cît și în cea superioară, mijlocul rămî-nînd umflat.

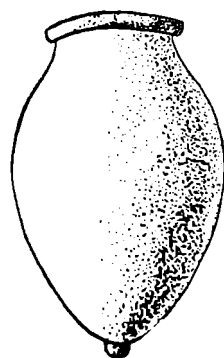


Fig. 2. — Pithos de epocă timpurie din Creta (cf. V. D. Blavatski, *Istoria antică a ceramicii pictate*, 1953, tab. 1, fig. 1).

¹ V. D. Blavatski, *История античной расписки керамики*, Moscova, 1953, p. 35—36, pentru πῖθος și κεραμῖς; E. Saglio, în *Dict. Antiq.*, vo, *Amphore*, pentru Ἀμφιφορεύς, p. 248—249; Ch. Morel, *Dict. Antiq.*, p. 250, pentru Ἀμφορεύς.

Un dop mare de plută, de pământ ars, de lemn ori de ciment din lavă vulcanică (πῶμα), fixat bine cu ceară sau cu smoală, închidea ermetic gura. Într-o fază și mai înaintată a dezvoltării amforei, partea inferioară a pintecelui se subțiază atât de mult, încât la bază găsim un vîrf aproape ascuțit, care nu permite vasului să stea în picioare. În interiorul locuințelor, ca să poată sta în poziție verticală, era uneori așezată pe un mic suport mobil de pământ ars, de lemn sau de metal. Romanii, care au moștenit acest auxiliar al amforei de la greci, îl numeau *incitega*.

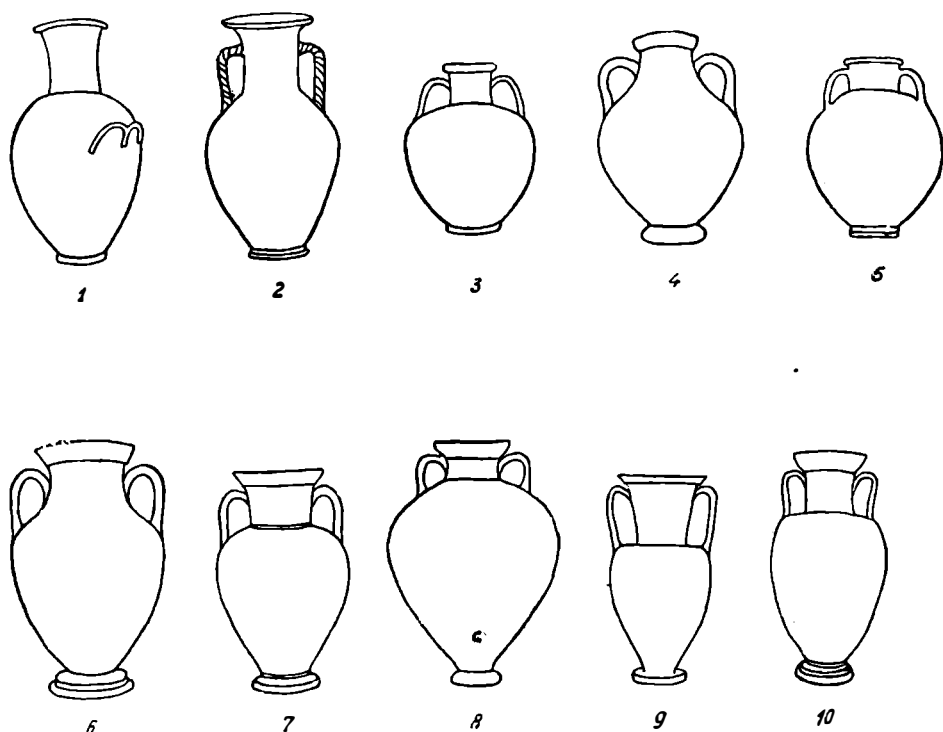


Fig. 3. — Evoluția amforelor cu gura largă, fără fund ascuțit : nr. 1 — 5, sec. VII—VI î. e. n.; nr. 6—10, sec. VI—V î. e. n. (cf. V. D. Blavalski, *op. cit.*, tab. 1—2).

În secolele VI—V î. e. n., amfora devine aproape unicul recipient de întrebuințare uzuală în comerț, în transport și în gospodărie. Cît de mult ajunsesse ea să stăpînească viața economică a antichității, se poate vedea și din faptul că la Atena ἀμοφορεὺς era numele unei măsuri de capacitate-etalon, egală cu *metretul*; de asemenea, la romani, era așezată în Capitoliu o amforă-etalon¹. *Amfora Capitolină* servea la verificarea măsurilor de care se foloseau negustorii. Capacitatea vaselor mari se măsura, atât la greci cît și la romani, pe bază de amfore. Un crater

¹ Horațiu, *Ode*, 20,3; III, 8, 10; Columella, XII, 11, 12, 23, 32, 39, 41, 42; Gerhard, în „Arch. Anz.”, 1865, 51, pentru dopul de plută, cf. E. Saglio, loc. cit., p. 250; Ch. Morel, loc. cit., p. 250, pentru *Amfora Capitolină*.

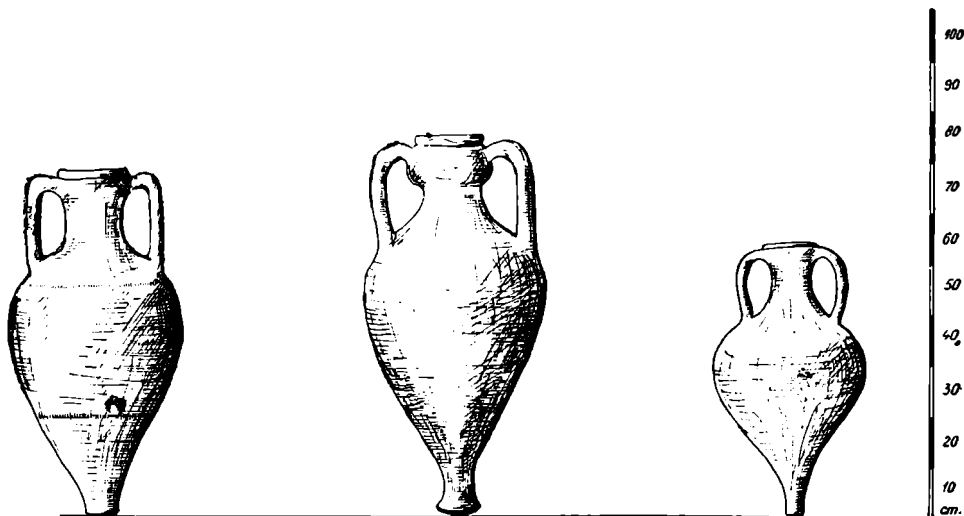


Fig. 4. — Amfore comerciale arhaice (sec. VI—V î.e.n.) din Milet, Chios și Thasos.

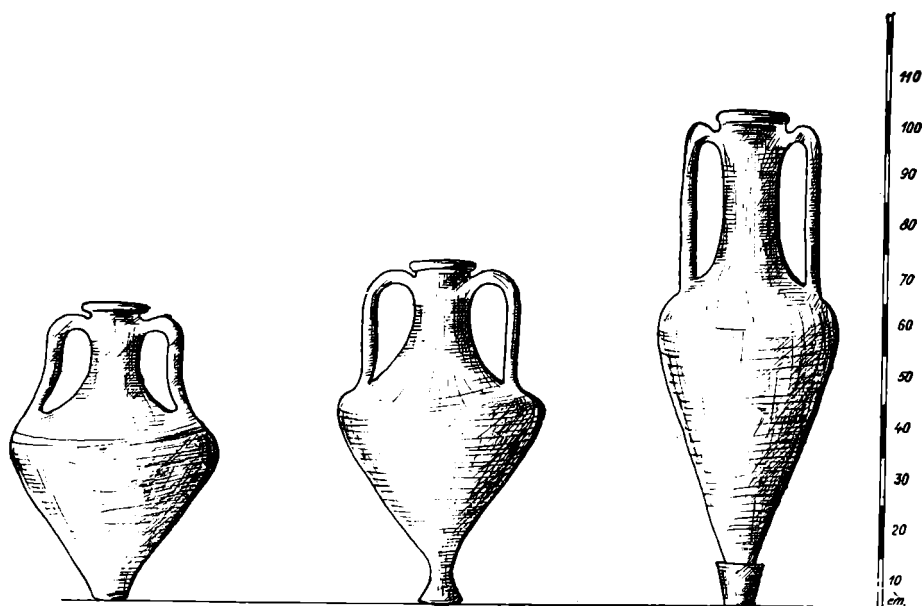


Fig. 5. — Amfore comerciale din epoca anterioară stampilării, găsite la Istria (se află în muzeul șantierului).

Provin din descoperiri întâmplătoare. Centrul lor de producție nu este cunoscut. Amfora a treia este identică cu un număr de cca. 40 de amfore găsite în 1954 într-o movilă de lângă Jurilovca, împreună cu un mare număr de amfore thasene din prima serie cu stampile din jurul anului 370 î. e. n.

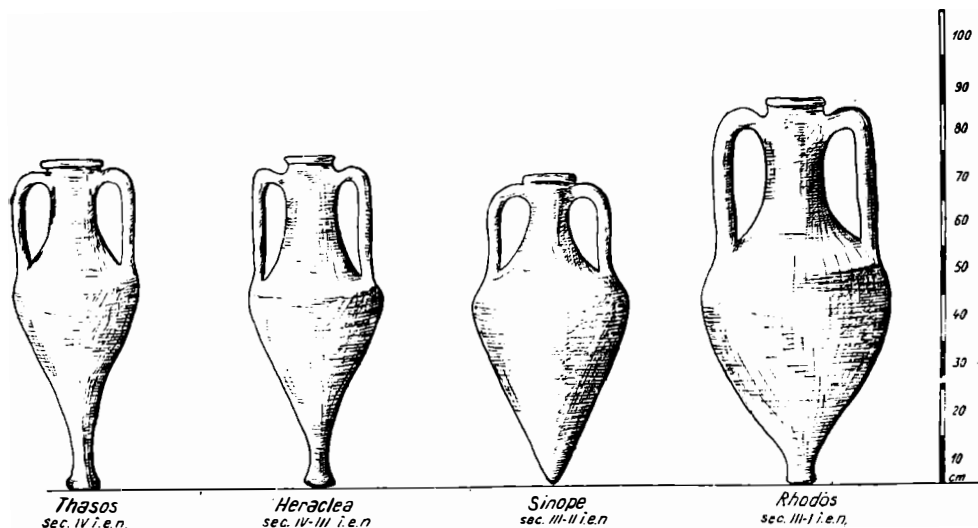


Fig. 6. — Diferite tipuri de amfore stampilate din sec. IV—I î. e.n.

(Thasos provine din descoperirea de la Jurilovca 1954 și se găsește la M. N. A. București; Heraclea a fost găsită lângă Mangalia și se află la M. O. B.; Sinope a fost găsită în 1706 la Kerçi și a fost publicată de V. Skorpil, în „Bul. Com. Imp. Arch.” nr. 119, Petrograd, 1922; Rhodos este reprodus după exemplarul de la Spantov, publicat de G. Tocilescu).



Fig. 7. — Forme degenerate de amfore din sec. I—III e. n.

(toate amforele reproduse aici provin din săpăturile de la Tirhatke 1935–1940, publicate de V. F. Gaidukevici în „M.I.A.”, nr. 25).



Fig. 8. — Amfore tirzii de epocă romano-bizantină, sec. IV—VII e. n.
(toate amforele reproduse provin tot din săpăturile de la Tirtake, aceeași publicație).

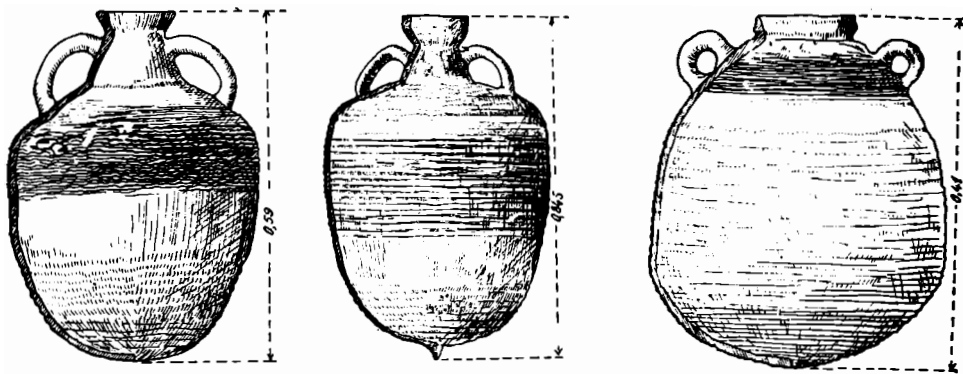


Fig. 9. — Amfore tirzii, sec. VI—VII e. n., găsite în săpăturile de la Istria (H., I, p. 459).

imens de argint de la templul din Delos „conținea 600 de amfore”¹. Unitatea de măsură a corăbiilor era exprimată în amfore, așa cum se exprimă astăzi tonajul în tone : „o corabie de 1000 de amfore”; „corabia cu care a plecat are 500 de amfore”. Astfel de indicații se găsesc la mulți autori din antichitate, chiar și pentru cazurile când corabia nu transporta amfore cu vin sau ulei, ci oameni sau altfel de mărfuri².

Cu mici variații de pastă, formă și capacitate, impuse de particularitățile culturale și economice ale diferitelor centre de producție, amfora s-a răspândit în întreaga lume veche și chiar a supraviețuit acestei lumi. Într-adevăr, o găsim până în plină epocă a feudalismului european, când a căpătat o formă mai scundă și mai umflată, pierzind din alun-girea fundului.

Să încercăm o scurtă analiză a particularităților amforei, pentru a vedea care sînt calitățile pe baza cărora acest simplu vas de lut ars a fost adoptat pe o scară atît de largă în lumea veche.

La prima vedere, amfora ascuțită pare incomodă : noi cerem un fund plat de la un recipient care trebuie să stea în picioare. Totuși, constatăm că oamenii din antichitate, atît de practici și de inventivi, nu i-au schimbat forma : amfora ascuțită a dominat timp de aproape 3000 de ani în viața economică și socială a lumii. Aceasta înseamnă că ea avea calități pe care omul nu le găsea la altfel de recipiente.

Fundul ascuțit, departe de a fi un inconvenient, avea un rol practic deosebit de însemnat. Grație acestei forme, amfora putea fi înfiptă în pămînt sau în nisip. Cu toată înălțimea și instabilitatea ei aparentă, înfiptă la o adîncime de numai 10 cm, stătea drept, fără alt sprijin.

Printre calitățile principale ale amforei trebuie socotite și proporțiile ei chibzuite. Înălțimea medie de 80 cm pentru cele mari și de 60 cm pentru cele mijlocii, precum și capacitatea obișnuită de 10 — 20 l îi dădeau o greutate totală maximă de circa 24 kg, greutate pe care un om mijlociu o putea manipula fără eforturi excepționale. Un astfel de recipient putea fi luat în brațe și pe umăr de un singur om pentru a fi ridicat în căruța sau coborît în pivnițe și în corăbii.

Legată cu funia, o amforă putea fi purtată pe umeri de doi oameni cale îndelungată. Două amfore legate puteau fi puse pe spatel

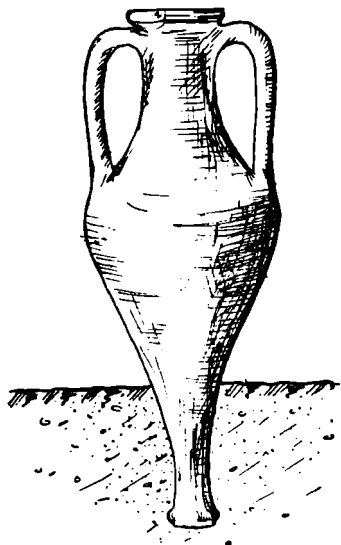


Fig. 10. — O amforă înfiptă în nisip.

¹ Herodot, I, 50 și 51, vorbind despre darurile pe care Cresus, regele lidienilor, le-a trimis sanctuarelor din Delos, precizează : „Două cratere de primă măsură de argint și de aur : cel de aur era folosit la dreapta intrării în templu, cel de argint în stînga. Amîndouă au fost deplasate cu prilejul incendiului : primul se află acum în tezaurul clasomienilor ; el are greutatea de 8 talanți și jumătate și 12 mine. Celălalt crater, conținînd 600 de amfore, se găsește într-un colț al vestibulului...”

² Plinius, *Nat. hist.*, VI, 22, 82 ; Cicero, *Ad. Fam.*, XII, 15, 2 ; Tit. Liv., XXI ; Athenaios, V, 43 ; Tucidide, IV, 118 ; Herodot, I, 149.

unui măgar sau al unui cal. Cele două minere înlesneau și mai mult manipularea vasului: apucînd cu mîna stîngă de unul din minere și cu cea



Fig. 11. — Scenă de pe o frescă de la Pompei (cf. V. Duruy, *Histoire des romains*, II, XLIII, p. 595, Paris, 1880).

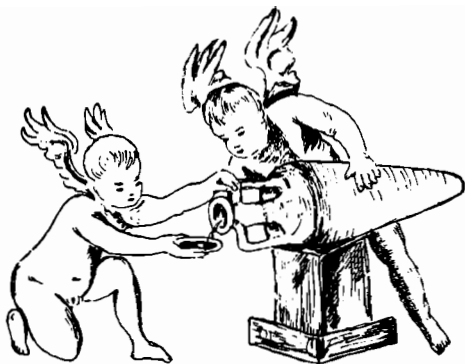


Fig. — 12. Fragment dintr-o frescă din casa Vetiliilor de la Pompei.

dreaptă de fundul ascuțit, conținutul se putea goli repede sau pe îndelete, după nevoie, fără oboseală și fără a se tulbura lichidul.

Amfora plină, așezată culcat pe jos, se sprijină pe umflătura pîntecului și pe piciorul alungit. Poziția aceasta face ca jumătatea de sus a vasului să stea ridicată oblic față de planul orizontal al locului, astfel că lichidul nu se varsă. O ușoară apăsare pe gît produce o pendulare care permite golirea lui, totală sau parțială.

Dar nu numai acesta este rostul fundului ascuțit: în pivnițele în care erau depozitate amforele ele stăteau la rînd, înfipte pe jumătate sau mai adînc în nisipul rece. Conținutul era menținut astfel la temperatura necesară unei îndelungate și bune conservări. Și mai important este faptul că în timpul lungilor călătorii pe mare către centrele de import (de jur împrejurul Mării Negre, în Spania, Britania, Gallia etc.), corăbiile fiind amenajate cu paturi groase de nisip, amforele puteau fi îngropate pe jumătate sau pînă la gură. Așezate în

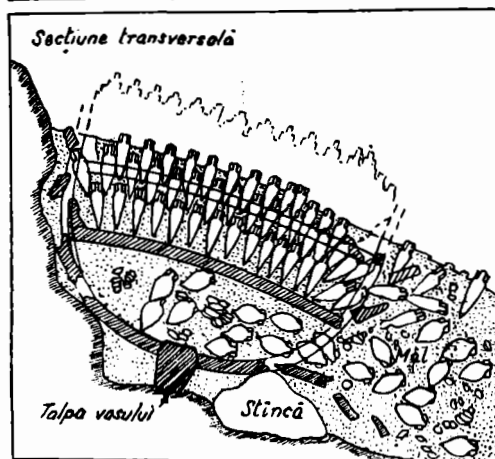
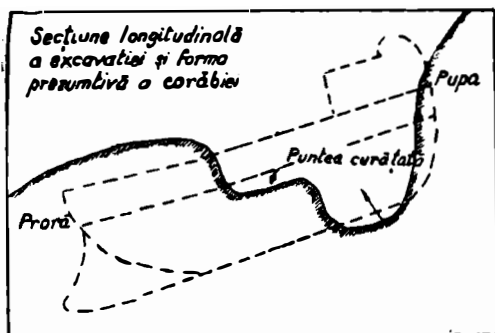


Fig. 13. — Cum erau așezate amforele în corabia de la Delos, naufragiată acum 2300 de ani în fața portului Massalia.

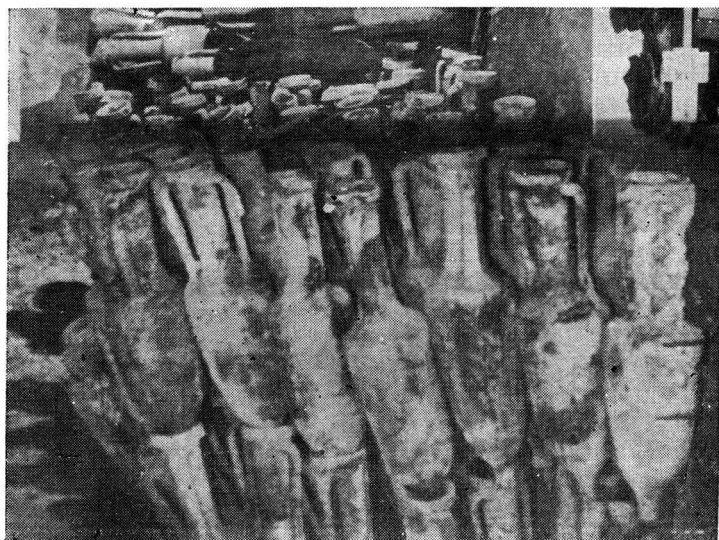
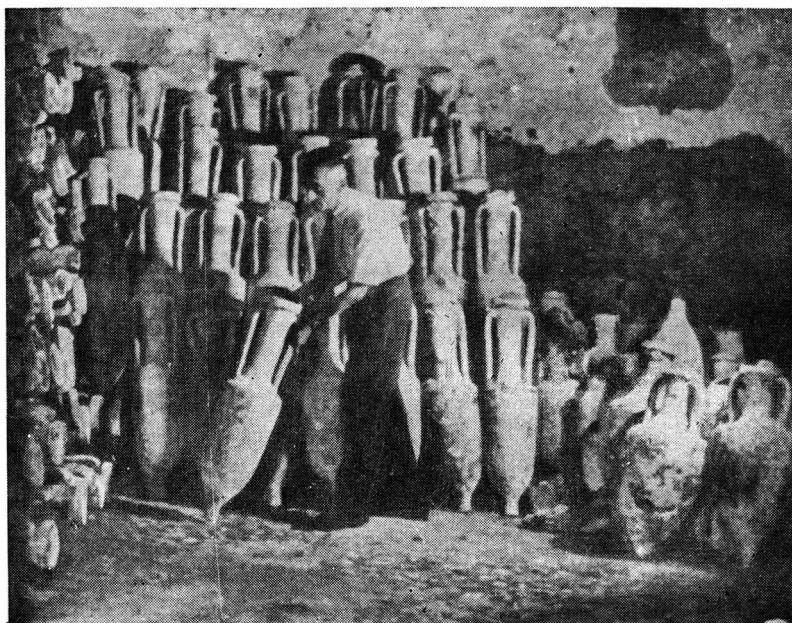


Fig. 14. — Amfore scoase din corabia scufundată la Massalia.

această poziție, ele nu se zdruncinau și nu se atingeau între ele; ca atare nu se răsturnau și nu se spărgeau, iar conținutul nu se tulbura și nu se pierdea. Amforele făceau în chip unitar aceeași mișcare ritmică cu întregul pat de nisip și cu întregul corp al corăbiei¹.

Aceste avantaje erau valabile, în parte, și pentru transportul pe uscat cu căruța, pentru depozitarea în magaziiile porturilor sau în pivnițele negustorilor importatori și ale consumatorilor.

Să ne ocupăm acum și de alt aspect al amforelor. Pînă în secolul al IV-lea î. e. n., amforele comerciale de export erau însemnate pe gît fie cu unul sau două cercuri mici, incizate, fie cu dungi și litere colorate.

De la această dată, mai departe, încep să se aplice pe una sau pe amîndouă tortile stampile. Stampilele acestea sînt rotunde, pătrate sau dreptunghiulare. Pe ele găsim scris în limba greacă, adîncit sau în relief, numele localității și numele celui însărcinat cu dirijarea și controlul producției și al comerțului.

În unele orașe, în special de pe coasta asiatică a Pontului Euxin, aceștia din urmă — funcționari cu sarcini speciale — poartă titlul de : astinomi, agoranomi, frurarhi etc. La Rhodos, la

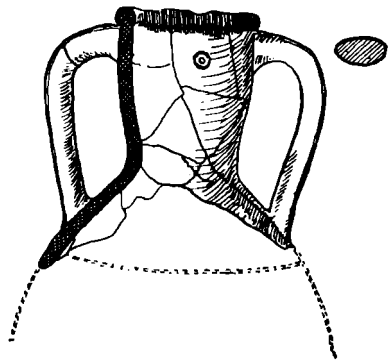


Fig. 15. — Fragment de amforă ionică din sec. VI î. e. n., găsit la Istria, purtînd pe gît un cerc incizat (după M. Lambrino, *Les vases archaïques d'Istria*, p. 108, fig. 72).

¹ De curînd a fost descoperită, aproape de intrarea portului Marsilia (Massalia), epava unei corăbii grecești, scufundată acolo pe la sfîrșitul secolului al IV-lea î.e.n. Este vorba de o corabie cu un „tonaj de 15 000 de amfore” (cam 500 de tone moderne), care transporta circa 10 000 de amfore, parte cu vin rășinos din insulele Cicladelor, parte cu vin roșu din podgoriile de lîngă Neapolis. Restul „tonajului” îl constituia alte mărfuri, în special ceramică de rînd. Aceasta a dus la concluzia că vasul plecat din Delos a făcut escală la Neapolis, unde a descărcat o parte din marfă și a încărcat alta. Tot de aici a încărcat și olărie campană de uz comun : farfurii, castroane, cupe, oale cu firnis negru cu figuri colorate sau în relief.

Corabia s-a scufundat la o adîncime de 60 m și s-a fixat în golul dintre două stîlci, unde o bună parte din obiecte s-au putut păstra pînă în zilele noastre în poziția în care se aflau încărcate pe corabie. Amforele au fost găsite așezate în trei rînduri suprapuse, îngropate în nisip în interiorul corăbiei, care astfel era încărcată pînă la covertă. Cele două tipuri de amfore, din Delos și din Italia, au putut fi perfect identificate. S-au putut aduce la suprafață, cu ajutorul unor instalații speciale, multe amfore întregi, unele din ele fără nici o degradare și perfect astupate. Amforele de tip italic au o capacitate de circa 24 l, cu dop din mortar vulcanic (*pozzolano*). Cele grecești sînt de 30 l și au dopuri de pîntă, izolate cu smoală. Cînd amfora a fost perfect conservată și dopul a rămas intact, s-a păstrat și conținutul ei, cantitativ, nu și calitativ, căci vinul este dezcalcoolizat.

Vasele și olăria despre care am vorbit mai sus erau împachetate pe sorturi, în lăzi, așezate în hambarul de jos al corăbiei. Deși lăzile au putrezit, au rămas totuși urme suficiente pentru a se stabili acest lucru. Scafandrii au mai scos și vesela de care se servea personalul navei, și care a fost găsită la mijlocul covertei de la pupă, unde se afla bucătăria. Multe din farfuriile sînt de marmură.

Să adăugăm și cîteva amănunte asupra vasului : este un vas comercial de mare tonaj, pus în mișcare de trei pinze, lopețile fiind simple ajutoare. La construcția corăbii au fost întrebuintate mai multe feluri de lemn, după rezistența pe care o cerea fiecare parte a scheletului : pin, cedru, stejar și altele. Cuiule folosite sînt de aramă, cu capătul acoperit cu plumb pentru a împiedica acțiunea corosivă a mării. Pentru mai multe amănunte, vezi periodicul „The National Geographic Magazine”, Washington, 1955, nr. 1.

Cnidos, uneori și la Heraclea, numele magistratilor sau al preoților este precedat de prepoziția *ἐπί*, care însemna „în timpul” sau „fiind” preot ori magistrat acela al cărui nume urmează prepoziției. Prin această formulă se atestă data la care a fost aplicată stampila.

Pe cele mai multe stampile, alături de numele preoților eponimi sau de acelea ale funcționarilor speciali care garantează calitatea și cantitatea mărfii, apar și numele meșterilor olari, ale producătorilor, ori ale negustorilor. Pe unele stampile din Rhodos găsim imprimate de multe ori și lunile anului.

Desigur, stampila a fost aplicată pe lutul moale înainte de uscarea și arderea vasului. Olarii confecționau după o anumită comandă. Ei respectau formele, capacitățile, calitatea și cantitatea amforelor și termenul de livrare. Cel care comanda amforele (statul, orașul, magistratul, asociația, producătorul sau negustorul) făcea să se aplice sub controlul lui stampila respectivă. Astfel se efectuau cantități de amfore cu stampile care cuprindeau, pe lângă numele magistratului și producătorului, lunile anului. Marcarea lunilor, care se referă probabil la timpul în care se trăgea sau se expedia vinul, își găsește o bună justificare dacă ținem seama că în mare măsură calitatea și rezistența vinului depinde și de momentul în care a fost tras din butoi. Tot așa rezistența și calitatea vinului depinde în mare măsură și de anotimpul în care el este transportat.

Mai poate fi luată în considerare și ipoteza că amforele erau stampilate cu lunile anului pentru a se putea face un control de ordin fiscal (taxele vamale erau aplicate asupra fiecărei amfore ieșite din depozit sau imbarcate în corăbii). Oricum ar fi, pentru amândouă ipotezele găsim unele referiri într-o inscripție de la Thasos în legătură cu reglementarea manipulării și vânzării vinului în anumite luni ale anului¹.

Unele centre de producție — cum este Heraclea pontică — aveau și stampile cu litere adâncite (englice), nu reliefate, și care nu se aplicau pe toartă, ci pe gîtul amforei. Pe multe stampile apar și stemele orașelor. Altele sînt împodobite cu diferite simboluri: zeități, figuri umane, arme, flori și fructe, animale etc., reprezentînd un fel de marcă a producătorilor respectivi sau simboluri ale magistratilor.

În epoca imperială romană stampilele de pe torți devin tot mai rare. În măsura în care orașele producătoare își pierdeau autonomia și în măsura în care navigația și controlul mărilor sau al porturilor de destinație intrau în orbita sistemului roman de exploatare, stampilele dispar. În acest stadiu al existenței sale, amfora cu vin poartă — mai curînd decît stampila de origine — o etichetă mobilă agățată de gîtul ei, în care se arată capacitatea vasului, specia și vechimea vinului, precum și numele negustorului². Cu timpul, locul de producție începe să nu mai apară de loc.

Aplicarea pe amforele cu vinuri și uleiuri a stampilelor-certificat, ca titluri de garanție, arată ce forme și ce proporții avea viața economică în centrele de producție și în piețele de consum depărtate, cît era de organizat și ce fel de organizare avea acest sector al producției și comerțului. Consumatorul, la rîndul lui, condiționa și el cumpărarea mărfii de aceste garanții, ceea ce înseamnă că nici calitatea, nici cantitatea nu

¹ G. Daux, în „Bull. Corr. Hell.”, 1926, p. 215 și urm.

² Horațiu, *Ode*, III, 2, 89; Tib., II, 27; Petron., 34; Plin., *Nat. hist.*, XXIII, 339, cf. E. Saglio, în *Dict. Antiq.*

mai puteau fi întâmplătoare și relative, chiar în lumea neelină care constituia de fapt marea majoritate a consumatorilor.

Porturile și orașele înșirate pe coasta europeană a Mării Negre, începînd de la Bosporul tracic, peste regiunea marilor fluvii și peste Bosporul cimmerian, pînă pe coasta caucaziană, au fost cele mai active centre de import al vinurilor și uleiurilor aduse de corăbii din insulele grecești și din celelalte centre de producție de pe coasta asiatică. Cele mai de seamă orașe care importau mărfuri din Grecia, fie pentru consum propriu, fie pentru a le revinde altor orașe mai mici sau triburilor băștinașe din interior, sînt de semnalat în partea de nord-vest a Mării Negre, după cum urmează: Istria, Callatis și Tomis pe teritoriul de azi al R. P. R., apoi Apollonia, Mesembria, Odessos, Dionysopolis, Bizone pe teritoriul R. P. Bulgaria și Tyras, Olbia, Chersonesos, Panticapaion, Phanagoria, Nymphaion, precum și altele mai mici din regiunea estică a mării de Azov, pînă dincolo de Kuban, pe teritoriul U. R. S. S.

În limitele celor trei orașe de la noi, dar mai ales la Callatis și la Istria, precum și la distanțe mari în jurul acestora, se găsesc — în cursul săpăturilor sau în mod întâmplător — foarte multe gîturi, funduri și torți cu inscripții (torțile, fiind mai solide, s-au păstrat mai bine). Amfore întregi, natural, se găsesc mai puține. Atît amforele întregi, cît și sfărîmăturile sau torțile prezintă diferite forme și culori, precum și interesante caracteristici tipologice și tehnologice.

Cercetîndu-le de aproape, ne putem orienta asupra drumului pe care l-au parcurs vasele pînă la noi, întîi pe mare și apoi — uneori — pe uscat, departe în interiorul teritoriului. Ne putem lămuri asupra relațiilor dintre locul lor de producție și așezările omenești în care sînt găsite. Putem urmări centrele care au lucrat amforele și locul unde au fost ele încărcate cu marfă; putem preciza și specificul producției din regiunea respectivă. Ajungînd pe urma lor la locul de destinație, putem descoperi pe consumatori, obținînd astfel detalii despre viața băștinașilor și despre legăturile lor cu lumea civilizată din acele vremuri.

Am arătat că cele mai multe torți stampilate se găsesc în orașele grecești de pe litoralul Mării Negre și în așezările băștinașilor din afara orașelor. Știința burgheză din țara noastră n-a dat atenție acestei probleme. Nu avem pînă acum nici un studiu în acest domeniu. În timpul săpăturilor numai foarte puține torți cu stampile au fost adunate și înregistrate științific. Cele mai multe au mers de-a valma la rebut, împreună cu masa cioburilor ceramice. Chiar cele reținute n-au fost curățate, descifrate și valorificate; nici măcar nu s-a precizat locul și timpul găsirii lor. În războiul din 1917 armatele de ocupație germane au ridicat de la Istria și au dus în Germania un număr de inscripții și monumente de artă și —după afirmațiile lui K. Skorpil¹— au ridicat și un mare număr de amfore întregi și de torți stampilate, despre care nu mai știm nimic.

Actualmente sînt în toată țara peste 5000 de astfel de documente inedite care zac în depozitele șantierelor, a unor muzee și colecții particulare, fără ordine și fără „certificat de origine”.

La timpul său Vasile Pârvan a publicat 14 stampile de amfore. S-au mai publicat, sub forma unor simple înregistrări, vreo 200 de exemplare în revista „Dacia”, în rapoartele arheologice de la Callatis. Gr. Avachian,

¹ K. Skorpil, în „Известия”, Sofia, VIII (1934), p. 24—43.

P. Nicorescu, O. Tafrali și D. M. Teodorescu au publicat și ei o serie de stampile, dar tot fără a le interpreta¹.

Un singur cercetător român, G. Cantacuzino, s-a ocupat mai de aproape de această problemă². El a studiat circa 200 de stampile de amforă și, încă din 1939, într-o comunicare ținută la al VIII-lea Congres internațional de istorie de la Zürich, precum și în unele publicații din București, a pus problema interpretării istorice a materialului. A „îndrăznit” chiar să propună o strinsă colaborare cu istoricii și arheologii din U. R. S. S. și din Bulgaria, fără de care nu se pot lămuri problemele legate de cercetările arheologice și de viața economică antică în spațiul regiunilor pontice. Propunerea n-a fost acceptată, nici la Zürich, nici la București. Mai mult, nici măcar studiile de bază ale savanților ruși și sovietici n-au putut intra în țară, cu toate că ele priveau direct cercetările noastre și erau nemijlocit legate de preocupările oamenilor noștri de știință.

Cercetătorii ruși au dat încă de mult importanța cuvenită problemelor ridicate de răspindirea amforelor în spațiul de nord-vest al Pontului Euxin. Ei au studiat peste 20 000 de stampile, le-au descifrat și le-au clasificat după tipuri și pastă, au stabilit locurile de găsim și le-au studiat în strinsă legătură cu celălalt material arheologic cu care se găseau laolaltă în diferitele puncte ale săpăturilor. Cele mai de seamă lucrări, care folosesc și azi ca bază cercetătorilor din lumea întreagă sînt acelea ale lui L. Stefani, V. Skorpil, E. von Stern, V. N. Jurghevici, I. P. Blaramberg, N. N. Murzakievici, J. Tolstoi, N. Kondakov, V. Latîșev, P. Becker, N. Derevițki, K. K. Kostiuski-Valujinici etc., tipărite în a doua jumătate a secolului trecut la Odesa, Moscova ori Petrograd³. La începutul

¹ V. Pârvan, H. VII, p. 32—38, nr. 25—36. V. Pârvan, *Descoperire nouă în Scythia minor* în „Anal. Acad. Rom.”, Mem. Sect. Ist., Seria II, tom XXXV, 1913, p. 480, nr. 3; O. Tafrali, în „Rev. Arch.”, XXI (1925), 1, p. 274; idem, în „A. A.”, II (1930), 4, p. 29—32 și 1928, p. 48; Th. Saucius-Săveanu, *Rapoarte asupra săpăturilor arheologice de la Callatis*, în „Dacia”, I (1924), p. 108—165; II (1925) p. 104—137; III (1938), p. 248—278; III—IV (1927—1932), p. 411—434 și 435—482; VII—VIII (1937—1940), p. 223—281; IX—X (1941—1944), p. 243—247; Gr. Avakian, în „C.N.A.”, I (1924), nr. 49, 50, 53, 54; VI (1925), nr. 59—62; P. Nicorescu, în „EDR”, II (1924), p. 397—411; D.M. Teodorescu, în „Bul. Com. Mon. Ist.”, 1915, p. 6.

² G. Cantacuzino, *Timbres amphoriques inédits trouvés en Roumanie*, în „Dacia”, III (1927—1932), p. 612 și urm.; idem, *Nouveaux timbres amphoriques de Callatis*, în „Dacia”, V—VI, (1938), p. 321 și urm.; idem, *Trois sceaux thasiens de Callatis concernant les culles de Thasos*, în „Dacia”, VII—VIII (1937—1940), p. 283—291; idem, *Timbres amphoriques trouvés à Callatis*, în „R.H.S.E.E.”, X—XII (1935), p. 1 și urm.; idem, *Considérations sur les timbres amphoriques découverts en Roumanie et sur les côtes du Pont Euxin*, în „R.H.S.E.E.”, 1939.

³ N. N. Murzakievici, în „Записки”, V (1879), p. 193; I. P. Blaramberg, *Choix de médailles antiques d'Olbiopolis*, Paris, 1832; P. Becker, în M.G.R., I, Petersburg, 1854; idem, în „Записки” V (1873), p. 18 și urm.; idem, în „N. Jahrbuch für Klass. Philologie”, Suppl. IV, 1861 p. 45 și urm.; idem, Suppl. V, 1864, p. 446 și urm.; idem, *Замечания о неизданных греческих надписях*, 1862; idem, *Über die im südlichen Russland gefundenen Henkelinschriften*, Leipzig, 1864; idem, *Новая коллекция надписей на ручках древних сосудов*, Odesa, 1868; idem, în „Jahr.”, Suppl. X, 1878, p. 1 și urm.; idem, în „Jahr.”, Suppl. XI, p. 12; idem, *Über eine dritte Sammlung unedittierter Henkelinschriften aus dem südlichen Russland*, Leipzig, 1878; idem, în „Записки”, VII (1875), p. 3 și urm.; „Записки”, XI (1879), p. 12; L. Stefani, în *Mélanges gréco-romains*, II, Petersburg, 1859; V. N. Jurghevici, în „Записки”, XI (1879), p. 51; idem, *Амфорные ручки, собранные в окрестностях Херсонеса по побережью бухт Песочной, Круглой, Камышевой и Стрелецкой в 1886—1887*, în „Записки”, XV (1889), p. 47—64; V. Latîșev, în „J.M.N.P.”, 1887, p. 300; idem, în „I.A.K.”, XVI, p. 57 și XXVI, p. 93 (cf. Minns, *Scythians and Greeks*, p. 360); Mac Pherson, *Antiquities of Kerch*, pl. X—XI; A. N. Derevițki, în „Записки”, XX, (1895), p. 202, 208 și 216; K. K. Koa-

secolului nostru alți doi savanți ruși, E. Pridik și I. Mahov¹, după o muncă de zece ani, au grupat materialul și l-au organizat sistematic, redactând lucrări care au rămas fundamentale pentru cercetătorii din toată lumea.

Savanții sovietici au continuat cu și mai multă intensitate studiul stampilelor de pe amfore, folosind metode noi și avînd vederi mult mai largi. Putem spune că o bună parte din aspectele neclare ale problemei sînt astăzi rezolvate, grație acestor din urmă cercetători. Ei au reușit să obțină datarea multor stampile, în special pe baza comparării materialului arheologic găsit în săpăturile din ultimii ani, a disciplinei numismatice și a studiului tipologic al amforelor. De unde pînă mai ieri nu se cunoșteau decît trei centre de producție: Rhodos, Thasos și Cnidos, fără să se fi stabilit cronologia stampilelor respective, iar numeroase stampile cu numele astinomial și cu alte indicații figurau în lista amforelor de „proveniență necunoscută”, cercetătorii sovietici au stabilit acum noi centre de producție: Sinope, Heraclea și Chersonesos; de asemenea ei au progresat mult în fixarea unei cronologii pentru toate tipurile de amfore.

Am sprijinit cercetarea noastră pe mai toate rezultatele obținute de savanții ruși și sovietici. În special ne-au folosit lucrările de bază ale lui E. M. Pridik (1917 și 1928)² și ultimele lucrări ale lui R. B. Ahmerov, E. M. Staerman, I. B. Zeest și N. V. Anfimov³. Trebuie menționat că lucrările fundamentale, de valoare mondială, ale lui I. Mahov sau B. N. Grakov nu există nici acum, după doisprezece ani de la eliberare, în bibliotecile institutelor noastre; cealaltă lucrare de bază a lui Pridik se găsește într-un singur exemplar, păstrat cu grijă la Iași.

Abia acum două luni, după multă insistență, cercetătoarea noastră M. Comșa a reușit să aducă la București principala lucrare a lui B. N. Grakov⁴ pe care am putut-o folosi parțial în timp ce studiul nostru era sub tipar. Celelalte lucrări⁵ ne lipsesc și azi.

tiuski-Wallujinici, în „I. A. K.”, 1896, p. 169; Von Stern, în „Записки”, XXII, p. 84; idem, XXIII, p. 30 (procese verbale); V. V. Skorpil, în „I. A. K.”, II (1901), p. 122 și XI, p. 19—165; J. Marti și V. V. Skorpil, Керамические надписи, хранящиеся в Мелек-Текменском кургане в г. Керчи. în „Записки”, XXVIII, (1910), p. 109—157; L. Marti, în „I. A. K.”, 1860 și 1870.

¹ I. Mahov, Амфорные ручки Херсонеса Таврического с именами астиномов, în „I.T.U.A.K.”, 1912, p. 48; E. Pridik, Инвентарный каталог клейм на амфорных ручках, горлышках и на черепицах Эрмитажного собрания., Leningrad, 1917; idem, *Die Astynomennamen auf Amphoren—und Ziegelstempeln aus Südrussland*, Berlin, 1928.

² E. M. Pridik, *op. cit.*, 1917 și 1928.

³ R. B. Ahmerov, Амфоры древнегреческого Херсонеса, în „V. D. I.”, 1, 1947, p. 160—176; idem, Об астиномных клеймах эллинистического Херсонеса, în „V. D. I.”, 4, 1949 p. 99—123; idem, О клеймах керамических мастеров эллинистического Херсонеса, în „V. D. I.”, 3, 1951, p. 77—84; E. M. Staerman, Керамические клейма из Тира в связи с вопросом о клеймах неизвестных центров, în „Кр. С.”, XXXVI (1951), p. 31—49 etc.; I. Kruşkol, Амфорные ручки из раскопок 1946 г. в Херсонесе, în „V. D. I.”, 2, 1949, p. 98—100; I. B. Zeest, О типах гераклейских амфор, în „Кр. С.”, XXII (1949), p. 47—48; N. V. Anfimov, Меото-Сарматский могильник в станице Уст.-Лабинской, în „М. I. A.”, 23, 1951, p. 155—207; idem, Синопские остродонные амфоры эллинистической эпохи в Прикубанье, în „V. D. I.”, 1, 1951, p. 119—128.

⁴ B. N. Grakov, Древнегреческие керамические клейма с именами астиномов, Moscova, 1929; idem, Клейменная керамическая тара эпохи эллинизма, Moscova, 1939 (cf. E. M. Staerman, în „М. I. A.”, 25).

⁵ B. N. Grakov, Эллинистические клейма на горлах некоторых эллинистических остродонных амфор, Moscova, 1928; idem, Клейменная керамическая тара эпохи эллинизма, Moscova, 1939; A. Dumont, *Inscriptions céramiques de Grèce*, în *Archives des missions scientifiques et littéraires*, Paris, 1871.

Este locul să arătăm că, față de laborioasa activitate a cercetătorilor ruși și sovietici, știința burgheză europeană n-a dat la lumină decât o singură lucrare de proporții, aceea a francezului A. Dumont, tipărită în 1871. Dumont a cercetat un număr de 6000 de stampile de amfore, găsite în muzeele și colecțiile particulare din Atena, și a publicat aproape jumătate din ele, în bune condiții pentru vremea când și-a întocmit el studiul. Această lucrare a fost și continuă să fie de folos cercetătorilor, deși astăzi este depășită prin cunoștințele cu totul noi pe care le-au adus savanții ruși și sovietici. Lucrarea lui Dumont nu cuprinde nici măcar parțial problema amforelor din Pontul Euxin, fapt explicabil, pentru că autorul și-a propus să cerceteze numai stampilele găsite la Atena, unde se aflau doar amfore din Rhodos, Thasos și Cnidos, cu excepția a șapte exemplare pontice pe care nu le-a analizat. Răspindirea amforelor în afara lumii grecești și considerentele ce se impun în legătură cu relațiile economice din antichitate constituie o problemă pe care Dumont nu și-a pus-o nici măcar în ce privește amforele din Rhodos, Thasos și Cnidos.

Mai pot fi luate în considerare pentru lotul cercetătorilor apuseni și lucrările limitate ale lui F. Bleckmann și M. Nilsson¹.

Trebuie să relevăm însă și faptul că în ultimii patru ani o serie de cercetători ai școlilor franceze și americane de arheologie au început pregătiri serioase pentru publicarea de aici înainte a unor corpus-uri complete pentru Cnidos, Thasos și Rhodos. Anul trecut, cercetătoarea A. Bon era angajată în alcătuirea unui corpus al stampilelor din Thasos, iar Virginia Grace lucra la un altul pentru Rhodos. În urma unui acord intervenit la Atena între cele două școli, se lucrează în colectiv la un corpus pentru numeroasele stampile din Cnidos.²

2. ORIGINEA MATERIALULUI ȘI METODA NOASTRĂ DE LUCRU

În lipsa materialului documentar de care am vorbit mai sus și în fața tăcerii celor peste 5000 de stampile care se află în depozitele din țară fără marcarea locului și a condițiilor de găsim, încercarea de a elabora o lucrare sintetică nu este prea ușoară. Problema valorificării materialului în totalitatea lui nu se poate în nici un caz pune acum: timpul și posibilitățile noastre nu ne îngăduie aceasta și sîntem depășiți de proporțiile unei astfel de lucrări, dar ea va trebui atacată în plin, cît de curînd. Cu rezerva lipsurilor inerente unei lucrări efectuate în grabă, în condițiile indicate mai sus și a greșelilor noastre proprii, am luat acum în studiu numai o latură a problemei, anume tortile de amforă care provin de la Istria și din împrejurimile ei imediate: Tariverdi, Sinoe și Baia-Hamangia. În acest scop am urmărit și am adunat tortile provenite din spațiul istrian, le-am curățat, descifrat și întregit și le-am fișat, grupîndu-le într-un singur loc, la Muzeul Național de Antichități din București, sub numere

¹ F. Bleckmann, *De inscriptionibus, quae leguntur in vasculis Rhodiis*, Göttingen, 1908; M. Nilsson, *Timbres amphoriques de Lindos*, Copenhaga, 1909.

² Virginia Grace, în „Bull. Corr. Hell.”, LXXVI, Paris, 1952, sub titlul *Timbres amphoriques trouvés à Delos*, p.514 --540, publică în acest scop un prim studiu asupra tuturor stampilelor de proveniență veche găsite la Delos (3695 ex. cnidiene și 1339 ex. rhodiene).

de inventar, începînd cu nr. V, 2001. Numărul total al acestor torți este de 1162 de exemplare și provin după cum urmează :

	Deter- minate	Dublate și ilizibile	Total
1. — Din vechile săpături de la Istria (1915—1940), găsite fără nici o însemnare în depozitele șantierului (notate în <i>depozitul Istria</i>)	380	171	551
2. — Idem, aduse de la Istria pentru cercetări în cancelaria Facultății de istorie a Universității „C. I. Parhon”, din București, răvășite cu prilejul bombardamentului din 1944 și recuperate ulterior (notate <i>Lot. I și Lot. II</i>)	267	120	387
3. — Provenite din săpăturile de la Istria organizate de Academia R.P.R. în campaniile arheologice 1949—1955 (notate <i>Săpături Istria anul...</i>)	196	18	124
4. — Idem, din săpăturile de la Tariverdi (20 km vest de Istria) în campania 1952—1954 (notate <i>Săpături Tariverdi</i>)	10	4	14
5. — Idem, din săpăturile de la Sinoe-Zmeica (15 km nord de Istria) în campania anului 1952	43	8	51
6. — De la Baia-Hamangia (25 km NV de Istria) prin ing. I. Mititelu	5	—	5
7. — Din periegezele din jurul lacului Sinoe (regiunea movilelor funerare)	4	—	4
8. — Passim (în jurul cetății)	12	—	12
9. — Publicate de V. Pârvan în <i>Histria</i> , IV și VII	14	—	14
Total : . .	841	321	1162

Pe baza materialului prezentat și a concluziilor la care acesta ne obligă, vom încerca să stabilim în ce timp și în ce formă s-au desfășurat în antichitate schimburile de mărfuri pe teritoriul de azi al R. P. R. Relațiile de schimb dintre populațiile băstinașe și coloniștii greci așezați încă din secolul al VI-lea pe țărmul de vest al Mării Negre au avut fără îndoială o mare influență asupra dezvoltării vieții economice și sociale atît a unora, cît și a celorlalți.

Studiul amforelor cu mărfuri aduse din lumea civilizației elene prin intermediul coloniștilor greci de la noi sau direct de către comercianții navigatori trebuie considerat ca un element de bază pentru cunoașterea formelor, proporțiilor și căilor acestor întreprinderi. În partea care urmează vom face o expunere asupra celor 1162 de stampile provenite de la Istria și din împrejurimi.

Pentru a clasa amforele în grupe distincte, am folosit mai multe criterii, și în primul rînd forma lor. Dar simpla considerare a formei nu este suficientă pentru a trage concluzii. Forma evoluează în decursul timpurilor și vasele capătă la un moment dat, în același loc de producție un aspect diferit de cel inițial. Factorii noi introduși în sinul societății producătoare pe de o parte, particularitățile culturale, geografice și economice ale noilor centre de desfacere pe de alta, exercită o influență de pe urma căreia este natural ca forma amforelor să sufere transformări.

Uneori ne poate ajuta analiza atentă a lutului din care s-a făcut amfora. Această analiză nu este însă întotdeauna posibilă, căci cele mai multe din particularitățile vizibile ale pămîntului au dispărut prin ardere. Analizele chimice de laborator nu ne pot fi nici ele de folos. Mai utilă poate fi o analiză mecanică, și mai ales observațiile făcute prin compararea unui mare număr de spărturi, care pot fi grupate după culori și nuanțe, după proporțiile granularii pămîntului, după urmele de oxizi, calcar,

nisip, scoici, mică etc. Toate acestea pot constitui, după o practică îndelungată și perseverentă, bune criterii ajutătoare. Spunem *ajutătoare*, căci aceste criterii nu pot fi absolute, nici chiar cu sprijinul unor analize de laborator.

Desigur, pentru Rhodos nu este riscant să ne folosim de criteriul acesta. O amforă din Rhodos poate fi imediat determinată după caracterele pastei ceramice și ale angobei, a căror calitate superioară nu o întâlnim la nici un alt centru de producție. Rhodosul a dat o îngrijire excepțională prelucrării materialului, ajungând la crearea unui tip unic de pastă ceramică. În spărtura cioburilor rhodiene, deși arse la aproape 1000°, apare o ceramică de culoare roz pal, deosebită de culoarea roșie-cărămizie obișnuită. La cioburile rhodiene nu se vede nici mică, nici nisip, nici „căr-bune” sau pietricele. Totul formează o masă compactă, aproape pură și uniformă.

Dimpotrivă, la Cnidos se pot observa mai mult de zece feluri de luturi și tot atât de diferite maniere de lucru. Aici, atât forma amforelor, cât și formele stampilelor, sînt foarte variate, așa că, dacă nu găsim scris numele orașului, simbolul, numele magistratului sau titulatura, determinarea este grea și criteriul pastei ceramice nu ne folosește.

Thasos are un pămînt cu foarte mulți oxizi de fier, culoarea roșie a pastei ceramice thasiene fiindu-ne astfel de mare ajutor. Dar nici aici nu poate fi vorba de o constanță în prepararea lutului, încît uneori ne putem înșela.

Sînt și centre de producție, destul de numeroase, în care pămînturile nu erau nici selecționate, nici spălate și în care arderea se făcea abia la 600—700°. Dar aceste centre nu stampilau amfora, așa că nu fac obiectul cercetării noastre.

Pentru amforele cu numele astinomilor, identificarea este ușoară, pentru că lutul din care sînt făcute amforele este foarte caolinos, așa cum nu se găsește în părțile insulare, și care dă o ceramică de culoare mai mult cenușie, uneori roz-cenușie. Rareori se întîlnesc și fragmente din amforele cu stampilele astinomilor în care observăm pastă roșie-cărămizie, mai grunțuroasă și cu oxizi de fier.

Criteriul cel mai de seamă îl constituie însă stampila. Chiar simpla formă a stampilelor este un criteriu destul de bun, în afară de unele excepții cu totul rare. Stampila este însă mai de valoare dacă s-a păstrat o cît de mică urmă a ramei sau a scrisului (cele mai multe stampile sînt de obicei roase sau foarte fragmentate). Numele de magistrați și de producători cuprinse în aceste stampile pot deveni baze de determinare numai după ce au fost sigur identificate pentru anumite centre și după ce se constată că ele se leagă măcar de unul singur din celelalte criterii: forma vasului, pasta, forma stampilei, stema sau numele orașului, titlul magistratului. În genere, numele singur (întreg sau întregit), fără alte criterii, nu este suficient pentru clasificarea amforei, pentru că unele din aceste nume sînt de circulație universală. De asemenea, nu ne putem orienta, mai ales în orașele Pontului Euxin, nici după obișnuita formă dorică sau ionică a numelor: în secolele IV—II î. e. n., mai toate centrele din jurul Mării Negre suferiseră influențe reciproce profunde, încît numele și tradițiile culturale erau deja amestecate. Elementele tracice pe de o parte, pe de alta cele băștinașe ale triburilor asiatice din Pont, altele scitice din sudul

U. R. S. S. și scito-getice din stînga Pontului sînt sensibil intrate în sînul comunității coloniilor grecești. Numeroase sînt și numele necline curate sau grecizate, pe care le găsim în stampilele de la Sinope, Chersonesos și Heraclea.

Cînd stampila poartă clar numele și stema orașului sau numele magistratului cu apartenență nedubioasă, putem fi siguri că determinarea noastră este bună. Se întîmplă însă să avem stampile asemănătoare cu cele identificate, dar fără stemă, fără nume de oraș și cu numele unui magistrat necunoscut. Numele care apar sînt uneori nume obișnuite, care se repetă în toate centrele de producție. Cînd avem nume necunoscute, mai ales dacă amforele prezintă și mici modificări în liniile inițiale sau deosebiri în ce privește felul — îngrijit sau neglijent — de finisare, ele nu pot fi determinate la prima vedere.

După ce am identificat, pe baza tuturor criteriilor tipologice și tehnologice arătate mai sus, a grafiei, iconografiei și a onomasticii, cele 1162 de stampile, le-am împărțit în nouă grupe principale, dintre care opt corespund, fiecare, cîte unui centru deosebit de producție. În grupa a noua, sub titlul „diverse”, am înregistrat acele stampile care n-au putut fi atribuite sigur nici unuia dintre centrele identificate. Ordinea în care se succed cele nouă grupe este aceea a cronologiei relative.

Prezentarea materialului din fiecare grupă este precedată de o scurtă privire istorică asupra centrului respectiv și de o expunere documentară mai largă asupra criteriilor folosite la stabilirea clasificării; am ilustrat, pe cît ne-a fost posibil, expunerea tipologică cu desene executate fidel, direct după materialul studiat, fără lipsuri ori adaosuri, punînd astfel la îndemîna cititorului formele și dimensiunile amforelor, profilele părților principale componente, detalii asupra stampilelor și o serie de date tehnologice, particularitățile grafiei și ale simbolurilor, poziția precisă în cadrul stampilei etc. Astfel se va putea face mai ușor determinarea unei amfore comerciale de import, care s-ar mai găsi, fragmentar, pe teritoriul nostru.

La încheierea fiecărei grupe principale am alcătuit liste separate cu numele magistratilor și ale producătorilor, cu lunile anului și cu simbolurile, făcînd trimiteri la numărul pe care îl poartă în corp stampila respectivă.

Clasificarea întregului material pe centre de producție ne-a dat următorul rezultat :

GRUPA I

THASOS

nr. 1—211

1. — Întregi și întregite 92 + 23 dublete, total	115
2. — Neîntregite, cu număr de inventar 119 + 4 dublete, total	123
3. — Sigure, dar ilizibile, fără numere de ordine	50
Total <i>Thasos</i>	288

GRUPA A II-a

SINOPE

nr. 212—457

A) *Amfore*

1. — Stampile în care titlul magistratului se află în capul legendei, în rîndul unu 123 + 43 dublete, total	175
2. — În care titlul se află la mijloc, între două nume proprii 46 + 5 dublete, total	51
3. — Sigur sinopeene, dar neîntregibile	48
4. — Neîntregibile, fără nr. de inventar	50

B) *Țigle*

1. — Întregite 15 + 6 dublete și neîntregite, total	21
2. — Țigle sigur sinopeene neîntregibile	12
Total <i>Sinope</i>	357

GRUPA A III-a

HERACLEA

nr. 458—483

1. — Întregi și întregite 26 + 2 dublete, total	28
2. — Neîntregibile, fără număr de inventar	6
Total <i>Heraclea</i>	34

GRUPA A IV-a

CHERSONESOS

nr. 484—500

1. — Întregite sigur 17 + 10 dublete, total	27
2. — Neîntregibile, dar sigure	10
Total <i>Chersonesos</i>	37

GRUPA A V-a

PAROS

nr. 501—502

1. — Întregite, 2 + 2 dublete, total	4
Total <i>Paros</i>	4

GRUPA A VI-a

RHODOS

nr. 503—711

1. — Stampile rotunde, cu sau fără floare de rodie la mijloc : 31 + 9 dublete, total	40
2. — Stampile dreptunghiulare, cu sau fără prepoziția <i>ἐν</i> : 73 + 4 dublete, total	77
3. — Stampile dreptunghiulare cu nume de producători : 46 + 11 dublete, total	57
4. — Diferite neîntregite sau neîntregibile	59
5. — Sigure din Rhodos, dar ilizibile; fără numere de ordine	48
Total <i>Rhodos</i>	281

GRUPA A VII-a

COS

nr. 712—722

1. — Întregi și întregite 10 + 1 dublete, total	11
2. — Sigure, dar ilizibile, fără numere de ordine	11
Total <i>Cos</i>	22

GRUPA A VIII-a

CNIDOS

nr. 723—758

1. — Întregi și întregite 27 + 7 dublete, total	34
2. — Neîntregite 9 + 1 dubletă, total	10
3. — Sigure 5 + 5 probabile, fără numere de ordine	10
Total <i>Cnidos</i>	54

GRUPA A IX-a

DIVERSE

nr. 759—841

1. — Întregi și întregite	24
2. — Anepigrafice cu diverse simboluri	18
3. — Rotunde tip tracic	8
4. — Litere izolate ori prescurtări	9
5. — Monograme	17
6. — De epocă târzie	7
7. — Dublete	2
Total <i>diverse</i>	85
Total <i>general</i>	1162



În planul lucrării am prevăzut prezentarea fiecărei stampile sub un număr de ordine, fără repetarea dubletelor sau a tripletelor. Acestea au fost menționate în primul rînd al indicațiilor pe care le dăm sub fiecare stampilă.

Am indicat, acolo unde a fost posibil, toate datele obișnuite la o publicație sistematică : locul de găsiră, data descoperirii, colecția și referiri la publicațiile în care am urmărit stampilele noastre.

Am notat cu *întocmai* cazurile în care stampila a mai fost găsită, fără nici o deosebire, și în alte publicații, indicînd sursa. Am notat *necun-cut* și nu cu *inedit*, acolo unde n-am fost în posesia tuturor lucrărilor referitoare la torțile de amforă stampilate, și nici n-am găsit, în lucrările consultate, numele de pe stampilele noastre. În lipsa posibilității de a cerceta toate izvoarele, această rezervă se impunea. Aceeași rezervă se impunea și în alte împrejurări. Pentru noi, important este numele magistratului. Or, sînt cazuri în care numele unui magistrat apare și pe alte stampile, la cercetătorii anteriori. Dar deși numele magistratului este același, poate să fie alt simbol, alt dispozitiv grafic, alt nume de producător. De asemenea, se poate să găsim adăugat numele lunii respective. Asemenea stampile le-am grupat sub indicația *variantă*. De fapt, posturile marcate cu *variantă* trebuie să fie socotite și ele necunoscute, pentru că aduc de multe ori elemente esențiale, cu totul noi : nume necunoscut de producător, simbol necunoscut etc.

Deși *simbolul* apare în cadrul stampilei desenate, totuși el a fost indicat și în primul rînd al explicațiilor care însoțesc fiecare post. Aceasta pentru că de multe ori stampila se prezintă degradată și reproducerea în desen nu apare deslușit. În același rînd am indicat și numărul *dubletelor* acolo unde a fost cazul.

N-am menționat în text nimic despre starea de conservare a stampilei, presupunînd că desenul indică lipsurile cît și părțile roase.

Indicațiile următoare se referă la locul de găsiră. Cînd se menționează *depozitul șantierului Istria*, aceasta înseamnă că stampila provine din săpături dinaintea anului 1949 și că a fost găsită în acel depozit fără nici o indicație asupra împrejurărilor și punctului descoperirii.

După incendiul de la Universitate, diverse torți de amforă stampilate (aduse acolo de S. Lambrino de la Istria pentru studii) au fost adunate și transportate la Muzeul Național de Antichități. Cum le-am găsit aici în două grupuri separate, am crezut că este bine să precizăm *Lotul I* și *Lotul II*.

Mai trebuie să menționăm că nu toate stampilele din săpăturile recente au fost semnalate cu toate datele necesare : sector, carou, adîncime etc., ci unele informații pot fi, fără voia noastră, incomplete.

Colocația este indicată bine la M. N. A. (Muzeul Național de Antichități din București), ceea ce ne-a permis să indicăm și numărul de inventar pe care-l poartă stampila. N-am putut însă da preciziuni asupra unui număr de peste 100 de stampile, care, după executarea desenelor făcută în anul 1951, s-au întors la Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon” din București, unde n-am mai putut să le dăm de urmă. Le-am notat deci fără număr de inventar. Din nefericire, nici desenele n-au putut fi controlate încă o dată, așa că la unele din această serie s-ar putea să se fi strecurat mici erori și unele lipsuri.

În sfârșit, bazele de comparație care ne-au condus la stabilirea *necunoscutelor, variantelor* și a celor notate cu *întocmai* fiind, după cum am arătat și în altă parte, reduse, notările nu trebuie să fie socotite definitive. Când am găsit aceeași stampilă în mai multe din lucrările folosite, am notat-o pe cea mai importantă.

La sfârșitul fiecărei grupe am continuat să dăm într-o subgrupă — după stampilele întregi sau întregite de noi — numere de ordine și acelor stampile pe care nu le-am putut întregi acum, dar care fac parte, sigur, din grupa respectivă.

Stampilele la care a fost posibil să obținem un desen sînt însoțite de acesta. În alte cazuri, atunci cînd inscripția s-a putut citi pe original doar cu relativitate, am redat literele sigure cu caractere de tipar. N-am punctat lacunele, pentru că la nici una din aceste stampile avariate n-am putut cunoaște limitele rîndurilor. O bună parte din stampilele înregistrate în anexă sînt totuși întregibile printr-o cercetare de mai lungă durată, operație care sperăm că va putea fi dusă la bun sfârșit, de noi sau de către alții. Clasarea globală făcută de noi aici nu va suferi prin aceasta, întrucît stampilele respective, pe baza constatărilor de ordin tipologic și tehnologic, aparțin fără îndoială grupelor în care au fost trecute: de aceea le-am și dat numere de ordine.

La sfârșitul grupelor am menționat, fără numere de ordine individuale, cantitatea globală de stampile pe care le-am socotit neîntregibile și care formează un singur lot. Și clasarea acestora, cu excepția celor șase de la Cnidos, este fără îndoială bună.

În ce privește tipologia și indicațiile tehnologice, nu le-am înregistrat la fiecare stampilă. Am ținut însă seama, o dată pentru totdeauna, de ele, ca și de toate datele ce se referă la formă, profil, pastă, grafie, nume, stemă, simbol și legendă, atunci cînd am făcut clasificarea materialului pe grupe.

La sfârșitul fiecărei grupe mari au fost alcătuite liste alfabetice ale numelor de magistrați, de producători și ale simbolurilor.

La sfârșitul lucrării, după concluzii, cititorii găsesc un *Tabel sinoptic* care cuprinde principalele date privitoare la stampilele studiate, cu trimiteri la toate numele proprii menționate în lucrare. Am alcătuit acest tabel pe baza unui sistem nou de lucru, care permite ca în același tablou să se poată găsi trimiterea pentru mai multe elemente în același timp: numele magistratului, patronimicul, numele producătorului, centrul de producție și simbolurile respective. Numerele arătate la diferitele rubrici în dreptul fiecăruia pot din tabelul sinoptic este numărul de ordine la care cititorul poate găsi stampila în cuprinsul expunerii tehnice a lucrării.

Urmează apoi, după tabelul sinoptic, o anexă care cuprinde listele cu nume proprii, în ordine alfabetică, ale magistraților și producătorilor (fără specificarea calității), nume luate din indicele general al lucrărilor de bază ale lui E. Pridik (1917 și 1928) și ale lui R. B. Ahmerov (1949). Tot aici am mai încadrat și listele cronologice ale lui B. N. Grakov pentru astinomii și producătorii din Sinope. De asemenea, am introdus și o listă a simbolurilor pentru stampilele și țiglele sinopeene, după E. Pridik 1928. Anexa nu are decît un caracter informativ provizoriu pentru cei ce se interesează de onomastica de pe stampilele de amforă și nu au la îndemînă publicațiile citate.

CLASIFICAREA STAMPILELOR
DE LA ISTRIA
PE CENTRE DE PRODUCȚIE

GRUPA I

THASOS

În Marea Egee, la 6 km de coasta Macedoniei, se află insula Thasos, cunoscută în antichitate prin bogatele ei mine de aur, argint, zinc, fier și marmură și în același timp printr-un pământ bun de agricultură. Populația băstinașă pare a fi fost de origine tracă, dar la jumătatea secolului al VII-lea î.e.n. sînt semnați și coloniști greci, plecați din insula Paros¹, coloniști care au început să capete preponderență în insulă, și care în secolele următoare și-au întins stăpînirea și în unele centre continentale, reușind să le elenizeze complet.

Istoria Thasosului este puțin cunoscută. Se știe că la începutul secolului al V-lea î.e.n. orașul a mers alături de perși împotriva grecilor, trebuind apoi să suporte consecințele înfrîngerii. Se mai știe că ulterior, fiind aliat cu Atena, a îndepărtat aristocrația și pe tirani și a adoptat o guvernare democratică de tipul celei de la Atena.

Mai cunoaștem o încercare de revoltă a thasienilor împotriva Atenei, revoltă care însă n-a reușit. Înfrînt, Thasosul pierde posesiunile continentale și este silit să plătească tribut ligii de la Delos. În anul 446 î.e.n. reușește să-și recîștige posesiunile, în schimbul sporirii considerabile a tributului.

Cînd, după cîtva timp, poziția Atenei începe să slăbească, Thasos îndepărtează regimul democratic și se întoarce la cel oligarhic, se rupe de Atena și trece — împreună cu Parosul — de partea Spartei. Dăr soarta armelor este favorabilă Atenei și în anul 408 Thasosul este din nou înfrînt, iar insula cucerită. După ridicarea Macedoniei, Thasosul cade, în anul 340, sub Filip al II-lea și rămîne în această situație pînă la cucerirea Macedoniei de către romani. Recăpătîndu-și acum libertatea, orașul ajunge din nou la înflorire economică. Avem informații din care rezultă că la începutul secolului al II-lea î.e.n. posesiunile continentale îi aduceau Thasosului 300 de talanți aur anual, iar minele din cuprinsul insulei un venit de aproape 100 de talanți aur. Pe vremea aceea orașul Thasos avea două porturi, unul comercial și unul de război, ziduri puternice de apărare, o mare flotă comercială, renumite instituții de cultură și artă. Tetradrachma de argint thasiană era moneda cea mai răspîndită în timpul secolului al II-lea î. e. n. : ea pătrunsese adînc în lumea triburilor băstinașe de la noi, și din sudul U.R.S.S., și chiar departe, peste Dunăre, pînă în Germania, în Gallia

¹ Margherita Guarducci, în *Enciclopedia italiană*, vº *Thasos* pentru toate datele istorice.

etc. (Numeroase tezaure monetare descoperite în aceste regiuni indică drumurile de expansiune ale comerțului thasian).

Pentru problema pe care o urmărim noi, interesează însă în primul rând producția de vin și de ulei a insulei. Astăzi există aici bogate plantații de vii și de măslini. Desigur că nici în antichitate nu era altfel. Avem și informații în acest sens, în special pentru secolele IV-III î.e.n. Atât autorii mai vechi, cât și cei din epoca tirzie vorbesc, ce-i drept sporadic și fără date precise, despre o mare producție de vinuri la Thasos. Se precizează că în alte centre vinurile aveau chiar în primul an al recoltei o calitate superioară, pe cînd la Thasos ele cîștigau valoare numai după ce stăteau cel puțin 2—3 ani¹.

Aceasta în ce privește epoca veche. Din a doua epocă de înflorire avem mai puține atestări în privința comerțului de vin și ulei.

1. DESPRE DATArea STAMPILELOR THASIENE

Amfore thasiene se găsesc atât la noi, cât și în sudul U.R.S.S., în R. P. Bulgaria și în Grecia. Din nefericire nu există un studiu larg asupra lor, astfel încît deocamdată sîntem reduși la ipoteze, în ce privește datarea vaselor găsite.

Ocupîndu-se de această problemă, Grakov atribuie o serie de stampile thasiene primei jumătăți a secolului al IV-lea î.e.n. Savantul sovietic se bazează pe mediul arheologic în care s-au găsit unele din aceste amfore, precum și pe studiul comparativ iconografic. El atribuie celelalte categorii de stampile perioadei dintre anii 370 și 180 î.e.n. Grakov nu vorbește de existența unor amfore thasiene după această dată. Noi am avea însă aici unele obiecții. Dacă am admite că exportul amforelor thasiene s-a făcut în special în secolele IV—III, și că a încetat la începutul secolului al II-lea, ar însemna că orașul ar fi avut o mare înflorire economică tocmai sub stăpînire străină, și că n-ar mai fi exportat vinuri tocmai în perioada noii sale expansiunii economice, după înlăturarea stăpînirii macedonene. Problema este complexă și, în lipsa unei documentări de bază, ea nu poate fi rezolvată în cadrul acestui studiu. Ceea ce vine deocamdată în sprijinul părerii lui Grakov este faptul că în timpul săpăturilor efectuate în 1950 în agora insulei Thasos de către colectivul școlii franceze (V. Grace, P. Levêque și G. Roux² un număr de 162 de torți cu stampile thasiene au fost scoase din straturile perfect datate de către arheologi între sfîrșitul secolului al III-lea și începutul secolului al II-lea î.e.n. V. Grace mai vorbește în darea de seamă asupra săpăturilor din ultimii ani, și despre unele stampile găsite în straturi care aparțin începuturilor secolului al IV-lea î.e.n. Unele torți thasiene fără emblemă sînt atribuite acestei epoci timpurii.

Vom adopta deci cronologia propusă de Grakov (pe care o cunoaștem indirect, numai din relațiile cercetătoarei E. Ștaerman), semnăind doar obiecția noastră de mai sus pentru cercetările viitoare.

Stampilele thasiene găsite pe teritoriul patriei noastre și grupate în această lucrare însumează un total de 288 de exemplare. Am grupat în ordine alfabetică de la nr. 1 la 211 acele stampile care au avut un nume întreg sau sigur întregibil, fără a ține seama de vreo ordine cronologică sau o clasare a simbolurilor, evitînd astfel și dificultatea pe care o întîlnim la stampilele acestui oraș, de a nu ști cu precizie ce calitate aveau persoanele ale căror nume proprii apar (cîteodată două și trei nume pe aceeași stampilă), fără nici o titulatură sau altă indicație. Din această cauză nu se poate preciza cine este eponimul, magistratul sau producă-

¹ Athenaios, I, 52 și urm. Cf. A. Dumont, *op. cit.*, p. 32.

² Cf. „Bull. Corr. Hell.”, LXXV (1951), p. 142—187.

torul (atribuirea unei calități, pe care ne-am îngăduit s-o facem în indicele general, nu trebuie socotită ca fiind documentată, ci trebuie să i se dea numai un caracter relativ: de aceea am și notat cu semnul întrebării). De la nr. 93 la nr. 168 sînt înregistrate stampilele care n-au putut fi întregite și care poartă în resturile de grafie și simbol toate elementele stampilelor thasiene.

De la acest număr pînă la nr. 211 am înregistrat stampilele care de asemenea provin cu siguranță de la Thasos, dar care n-au putut fi desenate. Am mai adăugat numărului total un număr de 50 de exemplare nelizibile, dar sigur thasiene după formă și pastă.

2. ANALIZA TIPO-TEHNOLOGICĂ A MATERIALULUI ȘI ORDINEA CRONOLOGICĂ

Amforele din Thasos, cu totul deosebite de cele de la Rhodos, sînt foarte apropiate ca formă de tipurile din Sinope și Heraclea pontică.

Lutul nu este dens și uniformizat printr-o malaxare repetată ca la Rhodos. El conține mult nisip și mai ales o mare cantitate de oxizi de fier, care printr-o ardere la circa 800° au dat o ceramică poroasă, de culoare roșie, asemănătoare cărămizii. Dacă pămîntul ar fi fost spălat mai cu îngrijire, s-ar fi eliminat o bună parte din nisip și s-ar fi scos prin decantare o parte din oxizii de fier, obținîndu-se astfel o pastă capabilă să reziste fără risc de deformare la arderea de peste 800°. În acest caz culoarea roșie-cărămizie ar fi scăzut în intensitate, iar granulele de oxizi de fier în curs de topire, care dau impresia unor „urme de cărbune” ar fi dispărut. Am fi avut o ceramică mai compactă, mai ușoară, mai rezistentă și mai impermeabilă. Dar tocmai aceste lipsuri calitative ne sînt acum ajutătoare: ele constituie caracteristica cea mai de seamă a amforei thasiene, pe baza căreia ea poate fi identificată din masa de fragmente ceramice, chiar dacă nu găsim stampila respectivă.

Fățuirea nu se făcea prin îmbăierea în caolin, ci prin ungerea cu o zeamă obținută chiar din lutul deja preparat pentru fasonarea vasului. O cantitate din acesta era diluat cu apă, strecurat de cîteva ori și bine bătut. Fățuită în felul acesta, amfora căpăta o culoare brună deschis. Ungerea era făcută cu un smoc de paie, de ierburi sau de crengi cu frunze. Multe amfore prezintă pe suprafața lor urme de paie și de frunze bine imprimate, tot așa cum prezintă — în special pe torți și pe gît — impresiuni digitale clare ale meșterilor olari.

Amfora thasiană avea forme și dimensiuni diferite. Selecționînd fragmentele torților cu stampilă ajunse pînă la noi, observăm că aceste torți pot fi grupate, după dimensiuni, în patru categorii bine distincte. În prima categorie intră torțile lungi și deosebit de late (pînă la 5 cm), cu stampile mari ($0,035 \times 0,015$). Această mărime neobișnuită ne face să credem că torțile aparțineau tipului mijlociu de amforă din care n-am găsit nici una întreagă, dar care trebuie să fi fost în circulație, după mărturia adusă chiar de unele stampile care poartă ca simbol însăși amfora respectivă (la noi nr. 1, 18, 103, 137, 139, iar la Dumont p. 16, fig. 5, 6).

Tot acestui tip de jumătate de metret trebuie să-i corespundă și o a doua categorie de amfore cu torți late (de 4 cm), foarte robuste, cu 2—3 nervuri pe spinare.

Celelalte două categorii aparțin amforelor mai mici, de un sfert de metret care sînt cele mai curențe la noi și pe care le cunoaștem din cîteva

exemplare stampilate găsite întregi lângă Istria¹. Un exemplar similar, căruia îi lipsește numai o parte a piciorului, a fost găsit în stațiunea getică de la Poiana².

Amforele thasiene găsite în sudul U.R.S.S. sînt de același tip mic ca și cele găsite pe teritoriul țării noastre³ (fig. 11). Din recente



Fig. 16. — Sus : două stamplile de amfore găsite la Atena și publicate de Dumont, p. 16.
Jos : patru stamplile de la Istria, reprezentînd patru tipuri diferite de amfore thasiene.

săpături efectuate în centrul insulei Thasos au fost scoase două amfore de același tip⁴.

Cu totul altfel arată amfora din Thasos aflată în colecția muzeului de la Atena și publicată de Dumont, de unde se poate trage concluzia că Thasos, ca și Rhodos, trebuie să fi avut exportul mărfurilor organizat în așa fel, încît în fiecare regiune să trimită altfel de ambalaje.

¹ În toamna anului 1954 au fost descoperite lângă Jurilovca, la poalele unei movile funere, 100 de amfore întregi, dintre care aproximativ jumătate purtau, pe o singură toartă, stamplile mici, dreptunghiulare, ale Thasosului din secolul al IV-lea î.e.n. Cealaltă jumătate cuprinde amfore nestampilate, care aparțin unui centru de producție necunoscut. Numai 16 amfore din cele 100 au putut fi recuperate de la sătenii care le duseseră acasă la ei; toate se găsesc acum în depozitele șantierului Istria, afară de un exemplar stampilat, care a fost depus la M.N.A. (Despre această descoperire vorbim în altă parte mai pe larg).

² V. Pârvan, *Castrul de la Poiana*, în „Anal. Acad. Rom.”, Mem. Sect. Ist., t. XXXVI, 1913, p. 100—103.

³ E. M. Pridik, *op. cit.*, 1917, p. 135, fig. 2.

⁴ V. Grace, în „Bull. Corr. Hell.”, LXXV (1951), p. 142—187, fig. 97, nr. inv. 397 (este datată în secolul al IV-lea î.e.n.).

Dimensiunile amforelor găsite la noi după exemplarul dela Jurilovca depus la M. N. A., București (fig. 17, stînga) sînt următoarele :

Înălțimea	0,685 m
Diametrul maxim	0,230 m
Diametrul gurii int.	0,075 m
Diametrul gurii ext.	0,105 m
Înălțimea torților	0,240 m

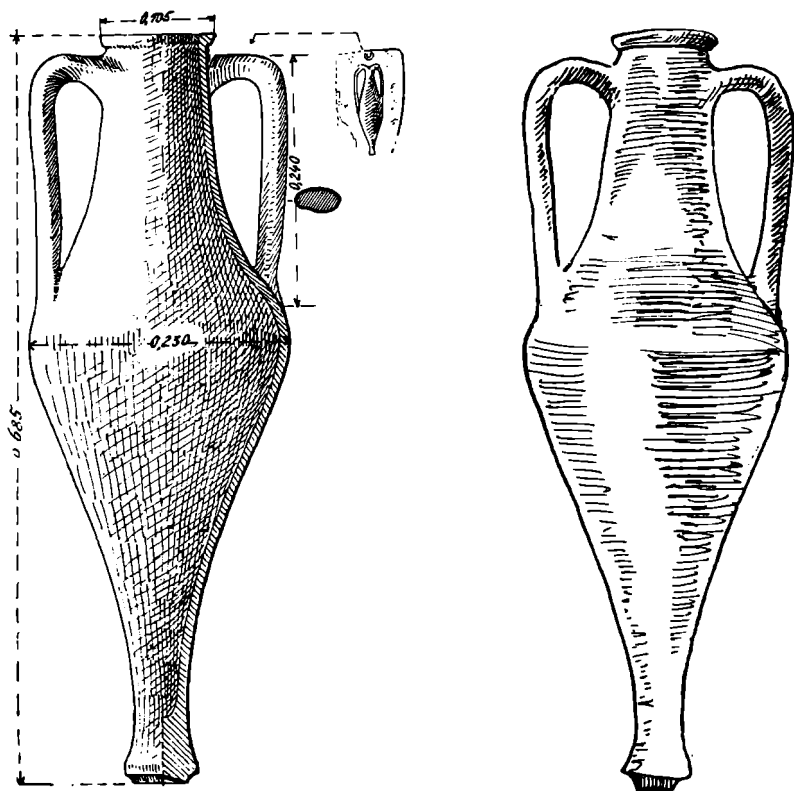


Fig. 17. — *Stînga*: tipul obișnuit al amforei mici de Thasos răspîndită la noi (după una din amforele descoperite în anul 1954 la Jurilovca).

Dreapta: amforă thasiană din Col. Ermitajului, găsită în sudul U. R. S. S., publicată de Pridik, 1917, p. 37.

Întocmai aceleași dimensiuni le au și amforele găsite în sudul U.R.S.S. și în special în Chersonesos. Amfora thasiană, constatată de Dumont la Atena, se deosebește, în principal, de cele găsite la noi, prin faptul că are o formă aproape ovoidală și o capacitatea mult mai mare decît amfora din nord-vest care, după cum vedem, se subțiază puternic, începînd de la pîntece, ca să se termine treptat cu un virf ascuțit, ceea ce reduce mult din volumul vaselor. Amfora thasiană de la Atena seamănă cu cea de la Cnidos, dar este ceva mai plină, are torțile mai mici și curbate.

Ea are următoarele dimensiuni (fig. 18) :

Înălțimea	0,750 m
Diametrul maxim	0,310 m
Diametrul gurii	0,123 m

Nu are piciorul fasonat și întărit ca la amforele mici găsite la noi, ci aici piciorul se termină o dată cu partea inferioară a vasului, formînd un vîrf ascuțit care nu se detașează.

Stampila este așezată totdeauna pe porțiunea orizontală a torșii, la mijloc sau la extremitatea lipită de gît. Uneori se găsește și la marginea exterioară a acestei porțiuni, chiar pe locul unde toarta se curbează ca să meargă în jos. Deci nu avem o regulă precisă în această privință.

Este interesant că la unele amfore pe care, după stampile, trebuie să le considerăm din epoca cea mai veche, se mai observă pe gît și pe torți cite una sau două bande făcute cu vopsea roșie. Care este rostul acestor semne, într-o epocă în care amforele comerciale se stampilau deja, nu știm. Este foarte probabil că avem de-a face cu resturi de veche tradiție din epoca prestampilării, cînd amforele comerciale purtau astfel de semne.

Cea mai de seamă particularitate a stampilei thasiene o găsim însă în faptul că totdeauna, fără nici o excepție, oricare ar fi textul și oricum s-ar plasa simbolul, etniconul ΘΑΣΙΩΝ scris și ΘΑΚΙΩΝ este nelipsit.

Nici Rhodos, nici Sinope, nici Heraclea ori Chersonesos nu indică etniconul pe amforele lor. Numai Onidos urmează exemplul thasienilor.

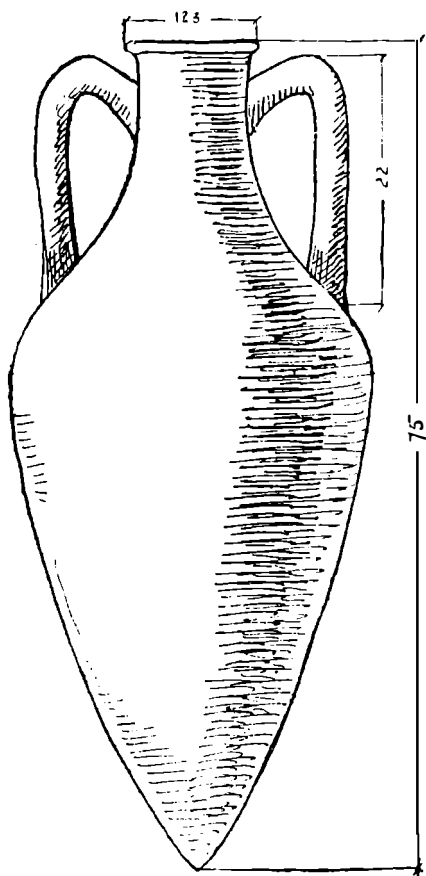
Fig. 18. — Tipul de amforă din Thasos care

a circulat la Atena (după Dumont, p. 15,

fig. 1).

ghiulară, în cadrul căreia se găsește vechiul simbol al orașului : Heracles cu barbă, cu piciorul drept îngenunchiat, cu arcu întins gata să tragă. Reprezentarea aceasta era în secolele V—IV î.e.n., stema orașului Thasos și ocupa locul principal în iconografia monetăriei thasiene.

Deasupra ori în josul figurii lui Heracles și uneori pe părțile laterale, sînt scrise unul sau două nume, de cele mai multe ori prescurtate, fără nici o titulatură (în text la posturile nr. 17, 41, 42, 123, 131). Stampilele acestui tip sînt de două mărimi : 0,045 × 0,025 și 0,035 × 0,020 m.



Grakov le consideră ca fiind din prima grupă cronologică, și anume din jurul anului 390 î.e.n. El face datarea după stil și iconografie, dar mai ales după faptul că astfel de stampile au fost găsite în complexe arheologice închise și bine datate pentru această epocă.

Neavînd la îndemînă studiul lui Grakov, nu putem aprecia în ce măsură intră în această grupă cronologică stampile de același format, dar cu alte simboluri (informațiile incomplete de mai sus le-am luat în bună parte de la Staerman¹).

După aceleași informații, categoria de stampile thasiene a căror caracteristică este lipsa oricărui simbol, și care au legenda scrisă în trei rînduri suprapuse (etniconul și două nume proprii prescurtate) se plasează imediat după anul 370. î.e.n. (în text la nr. 54, 77, 78). Deci Grakov le consideră posterioare tipului lui Heracles (am arătat mai sus că V. Grace crede, pe baza săpăturilor de la Thasos din 1950, că aceste stampile trebuie socotite ca fiind anterioare stampilelor cu simboluri).

Stampilele acestui tip sînt foarte rare (la Istria, într-un total de 288 de exemplare, am găsit de-abia trei). Cît privește plasarea lor în timp, am înclinat și noi să credem că ele sînt anterioare anului 390 și că ar fi primele torți stampilate la Thasos. Tocmai lipsa oricărui simbol este o indicație în acest sens.

Socotim că evoluția sistemului de marcarea a amforelor comerciale a urmat ordinea în care trebuie să deosebim legendele simple de cele combinate cu simboluri.

În general, marcarea a avut următoarea succesiune: a) dungi roșii cu vopsea pe pîntece; b) același semn pe gît și apoi pe toartă; c) unul sau două cercuri incizate pe gît; d) o singură literă pe gît fără stampilă, scrisă liber cu mîna, tot cu vopsea colorată; e) numele producătorilor; f) etniconul și un nume fără simbol, săpate pe gîtul amforei; g) stampilă fără simbol, cu scrisul în relief pe o toartă; h) aceeași stampilă cu stema oficială a centrului de producție; i) aceeași stampilă cu diferite simboluri ale producătorilor și magistraților.

A doua grupă cronologică cuprinde stampile aproape pătrate, care indică pe una din laturile lungi etniconul și pe cealaltă un singur nume propriu. Între cele două rînduri apare totdeauna un simbol. Literele sînt mari, bine spațiate, foarte regulate, dar lipsite de cursivitate. Simbolurile de asemenea, sînt prezentate în chip expresiv, în relief puternic și lucrate cu îngrijire artistică.

În grupa aceasta observăm două dimensiuni diferite de stampile, care se deosebesc net între ele, putînd forma astfel două subgrupe pe care le notăm II A și II B ($0,028 \times 0,035$ m, la nr. : 1 pînă la 6, 13, 15, 16, 18, 19, 25, 30, 26, 35, 39, 43, pînă la 47, 59, 62, 64, 65-67 etc. pentru tipul II A și apoi dimensiunea $0,026 \times 0,028$ m la nr. 11, 40, 79, 82, 83, 85, 95, 122 etc. pentru tipul II B).

Pe baza informațiilor lui Grakov, Staerman plasează aceste stampile într-o perioadă foarte lungă: anii 350—270 î.e.n.

În a treia grupă cronologică intră stampilele dreptunghiulare mai mari sau mai mici (obișnuit $0,030 \times 0,020$ m), în care legenda este scrisă pe

¹ E. M. Staerman, Керамические клейма из Тирры, în „Кр. С.", XXXVI, (1951), p. 35 și Керамические клейма из раскопок Мирмеккия и Тиратакия в 1935—1940 гг., în „М. I. А.", XXV (1952), p. 387—394.

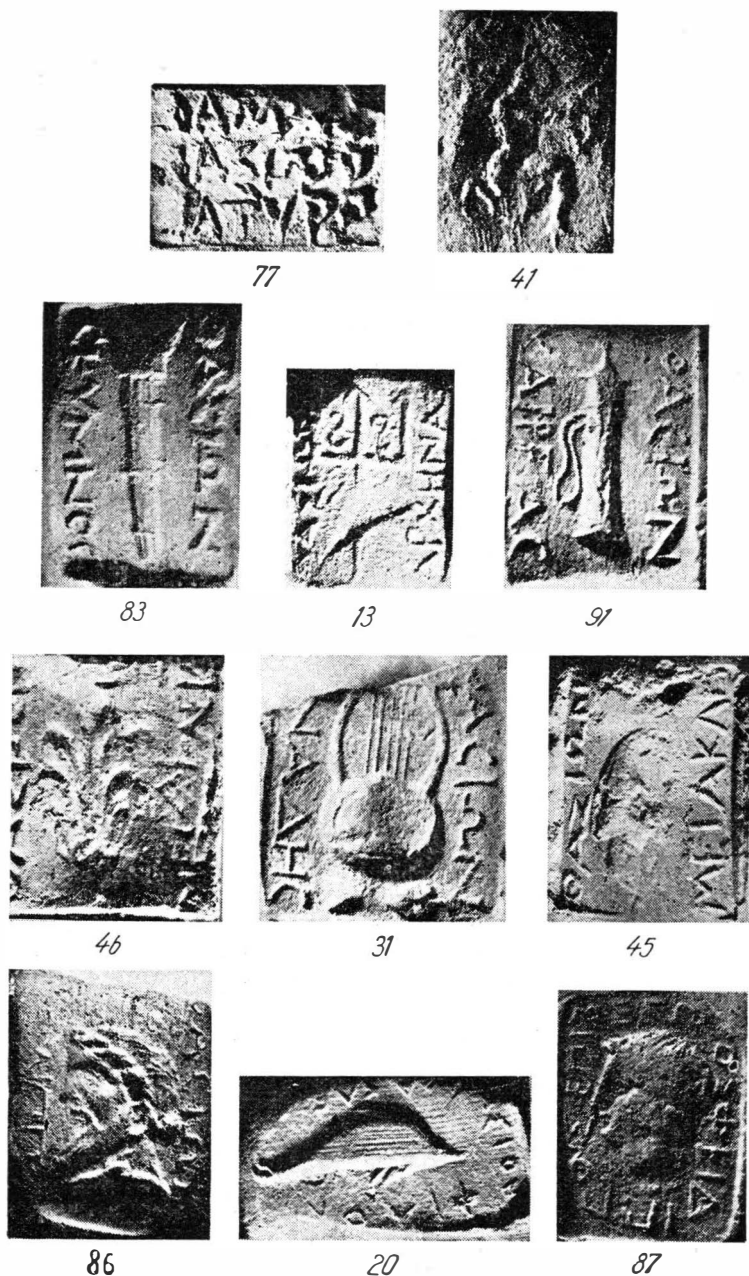


Fig. 19. — Cîteva forme de stampile thasiene, după ordinea lor cronologică. În primul rînd, stampila fără simbol dinaintea anului 370 î.e.n., apoi stampila cu chipul lui Heracles imediat următoare acestei epoci. În rîndurile 2 și 3, stampile din a doua grupă cronologică (350 — 270 î.e.n.) În ultimul rînd, stampile din cea de-a treia grupă cronologică (270 — 120 î.e.n.).

două sau trei părți laterale (uneori și pe a patra latură), cuprinzînd etniconul și două sau chiar trei nume proprii, întregi ori prescurtate. Scrierea este, de cele mai multe ori, cursivă. La mijloc apare simbolul, care la acest tip de stampilă este mai mic, mai complicat și mai puțin reușit ca execuție artistică. Stampilele din text, de la posturile 8, 12, 14, 20, 21, 28, 36, 37, 49, 52, 53, 57, 58, 61, 90, 118, intră în categoria de față. Staerman atribuie acest ultim grup, după Grakov, anilor 270—220 î.e.n.

O a patra grupă cronologică fixată (în urma descoperirilor făcute în complexele dela Pergam) între anii 220—180 î.e.n. se referă la stampilele care au simbol, etnicon și un singur nume propriu, scris cu întreruperi pe două sau trei din laturile stampilei.

În genere, atît datarea cît și ordinea cronologică de mai sus trebuie luate în considerare cu rezervă, mai ales pentru că nu se precizează nimic despre stampilele de după anul 180 î.e.n.

Să luăm acum în discuție și alt aspect al problemei, și anume înlocuirea literelor unghiulare cu cele lunare, într-o epocă mult mai timpurie decît cea îndeobște cunoscută.

Sondajul ce am făcut în masa stampilelor thasiene timpurii de la Istria arată că din 24 de stampile (nr. 7—8, 14, 17, 20—24, 36—37, 40—42, 52—53, 55, 61, 90) nici una nu este scrisă cu litere lunare.

În schimb tipul unitar, acela al stampilelor aproape pătrate, cu litere mari, regulate, în care lingă simbol apare etniconul și un singur nume (grupa a doua cronologică), întrebuițează în proporții aproape egale pe deoparte epsilon și sigma unghiular, pe de altă parte aceleași litere lunare.

Din 55 de stampile atașate acestei serii, 39 prezintă cele două litere unghiulare (1—7, 11—13, 15—16, 25, 28—29, 34, 38—39, 45—47, 49—51, 61—64, 66—67, 69—71, 73, 79—82, 84 și 85 iar un număr de 17 exemplare atît epsilon cît și sigma de formă lunară (nr. 18—19, 26—27, 30—31, 35, 43—44, 65, 68, 74, 76, 83, 90—92). Mai găsim patru exemplare similare (99, 111, 125, 139) și în seria stampilelor neîntregite.

Acest sondaj în materialul nostru indică clar că Thasosul a întrebuințat între anii 350—270 î.e.n. ambele forme de grafie.

Fenomenul se repetă, după cum vom vedea, și la stampilele sinopeene, din aceeași epocă, iar Rhodosul ne dă indicații asemănătoare mai târziu, pentru mijlocul secolului al II-lea î.e.n.

Rezultă de aici că în stampilele amforice, cele două forme de litere se întrebuințau simultan, începînd dintr-o epocă timpurie, lucru valabil nu numai pentru Thasos, ci și pentru alte centre, cum este Sinope și chiar Rhodos.

3. STAMPILE ÎNTREGITE GRUPATE ÎN ORDINE ALFABETICĂ

1

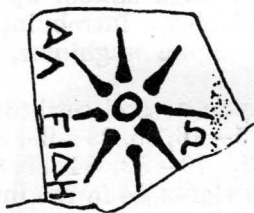


Θασ[ίων]

Αινέα[ς]

- *Amforă.* — 1 ex.
- În săpăturile de la Istria, 1954, rebut, Sectorul X.
- La M. N. A.
- NECUNOSCUȚĂ la Pridik 1917 și la Dumont.

2

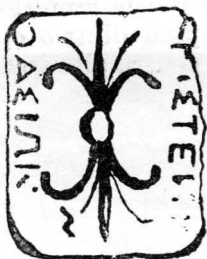


[Θασί]ω[ν]

Ἀλ[φ]εΐδη[ς]

- *Stea cu opt raze.* — 1 ex.
- În săpăturile de la Istria, 1954, rebut, Sectorul X.
- La M. N. A.
- ÎNTOCMAI la Pridik 1917, p. 36, nr. 25—26.

3



Ἀριστεί[δης]

Θασίων

- *Fulgere.* — 1 ex.
- Din săpăturile arheologice de la Istria 1949—1950, Sectorul Z.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- VARIANTĂ cu alte simboluri la Pridik 1917, p. 38, nr. 50—54.

4



[Θ]ασιών
'Αριστόδικος

- *Broască țestoasă*. — 1 ex.
- Istria, 1954, periegheză sub conducerea prof. D. Tudor, 1954 punctul „pescărie” Istria.
- La M. N. A.
- VARIANTĂ la Pridik 1917, p. 38, nr. 59, apare cu coif, coș sau kerykeion, dar nu ca la noi cu broască țestoasă și cu inversarea literelor Σ și Ν.

5



[Θα]σιών
[’Α]ριστόδ[ικος]

- *Floare*. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2550.
- VARIANTĂ la Pridik 1917, p. 38 nr. 59, cu floare.

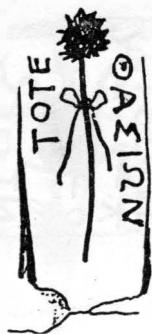
6



Θασιών
[’Αρισ]το[ς]

- *Bucranii*. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2606.
- ÎNTOCMAI în colecția ing. I. M., nr. 25, după O. Tafrali, „A.A.”, 1932. 4.

7



Θασίων
[Ἀρισ]τοτέ[λης]

- *Tirs cu panglică.* — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2616.
- PROBABIL la Dumont, p. 61, nr. 8, apare ca probabil și cu alt simbol și la planșa 4 probabil cu Μεν...

8



Ἀρισ-
τοτέλ[ης]
[Θασίων]

- *Vas (nedeterminat).* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- M. N. A. Inv. nr. 2525.
- VARIANTĂ la Dumont, p. 61, nr. 8, dar cu alt simbol.

9



[Ἀρισ]τοτέλ[ης]
[Θασίων]

- *Bustul lui Hermes și caduceu.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2499.
- VARIANTĂ la Dumont, p. 61, nr. 8, unde apare cu alt simbol.

10

ΘΑΣΙΩΝ
ΑΡΙΣ.....Θασίων
'Αρισ[τοτέλης]

- *Simbol neclar* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2428
- VARIANTĂ la Dumont, p. 61, nr. 8.

11

Θασίων
'Αρχήναξ

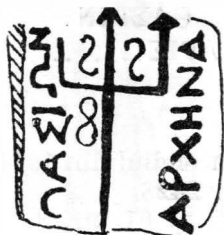
- *Vas.* — 1 ex.
- În săpăturile de la Istria, 1952, rebut, Sectorul X.
- La M. N. A
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 40, nr. 92.

12

'Αρχ[ήν]α[ξ]
Θασί[ων]

- *Monogramă.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 40, nr. 92—93, dar cu alt simbol.

13



Θασίων
'Αρχήνα(ξ)

- *Trident.* — 2 ex.
- Găsite în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2522 și 2494.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 40, nr. 92—93, dar cu alt simbol.

14



Θασ[ίων]
Γλαύκ[ων]

- *Simbol neclar.* — 1 ex.
- Găsită în L II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2610.
- VARIANTĂ. Numele cu simboluri neclare la Pridik, 1917, p. 40, nr. 94—95.

15



[Θ]ασίων
[Δ]έαλκο(ς)

- *Spic.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1953, Tariverdi, Sectorul X.
- La M. N. A.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 41, nr. 113, găsim un Δέαλκος cu simbolul neclar; la noi ΝΩΙΣΑΘ (inversat).

16



Θασ[ίων]
Δικη[κράτης]

- *Pithos*. — 1 ex.
- În săpăturile de la Istria, 1954, zid elenistic, C. 133 B, la 2,90 m.
- La M. N. A.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 42, nr. 129—130.

17



[Θασίων]
[Γ]ου[ά]λας (?)
'Ερμίας

- *Heracles trăgînd cu arcul*. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- PROBABIL la Pridik, 1917, în p. 39 o întreagă serie de stampile cu Heracles trăgînd cu arcul. Toate sînt însă ale magistratului 'Αριστομένης cu diferiți producători Εὐρυάλος 'Ηράκλειτος, Θεόφιλος, Θράσων, Κίρων, Μύσκοις și 'Αριστοφάνης. Nici una nu este apropiată de 'Ερμίας și Γουάλας (?)

18



Θασίων
Εὐαγόρας

- *Amforă*. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2471.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 42, nr. 131, Εὐαγόρας cu alt simbol.

19



Ἡγήσ[ιππος]

Θασίων

— *Simbol neclar.* — 1 ex.

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2484.

— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 42, nr. 138, dar cu alt simbol

20



[Θα]σίων

Φιλοκ[ράτης]

[Ἡρ]άκλει[ιτος]

— *Delfin.* — 3 ex.

— Într-unul din ele, delfinul e în poziție nenormală.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2487, 2493 și 2438.

— VARIANTĂ la Pridik, p. 45, nr. 202, apare împreună cu Κλεοφάνης cu alt simbol, la nr. 216 apare cu Κλεοφῶν și alt simbol, cu Πολάδης la p. 54, nr. 418, la nr. 426 cu Λεὺκων dar nicăieri cu delfinul.

21



Ἡράκλειτο(ς)

Θασ[ίων]

— *Kantharos.* — 1 ex.

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2477.

— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 43, nr. 138—139, dar cu alte simboluri.

22

ΘΑΣΙΩΝ
ἩΡΑΚΛΑ....Θασίων
Ἡράκλ[ειτο]

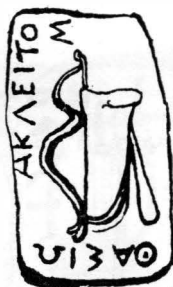
- *Simbol neclar* — 1 ex.
- Săpăturile din 1949, Istria, Z. 3.
- La M. N. A. Inv. nr. 2710.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 43, nr. 146, dar cu alt simbol.

23

Θασίων
Ἡρ[άκλειτο]ς

- *Arc cu săgeată*. — 5 ex.
- Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe-Zmeica.
- La M. N. A. Inv. nr. 2168, A, B, C, D, E.
- ÎNTOCMAI la ing. I. M., fig. 88, după Dumont și la Pridik, 1917, p. 43, nr. 146.

24

[Ἡρ]άκλειτος
Θασίω[v]

- *Arc și tolbă de săgeți*. — 2 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- VARIANTĂ la Dumont, ing. I. M. și Pridik, 1917, numele curent, dar nicăieri acest simbol.

25



Ἡροφῶν[τος]
[Θα]σίων

- Vas (nedeterminat. Probabil amforă). — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2511.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 43, nr. 154 — 157, fără amforă; la noi ΝΩΙΖΑΘ (inversat).

26



[Θασίων]
[Ἡροφ?]ώντος

- *Simbol neclar*. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2475.
- VARIANTĂ ca nume la ing. I. M., fig. 34 e și la Pridik, 1917 p. 43, nr. 154—157. (Trebuie socotită între cele nesigure, numai terminația numelui nefiind suficientă pentru o întregire absolută).

27



Θασίων
[Θεόπομ?]πος

- *Harpun*. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2540.
- VARIANTĂ la ing. I. M., nr. 100—104, unde apare cu 5 simboluri diferite dar niciodată cu al nostru. Pridik, 1917 nu cunoaște pe θεόπομπος

28



Θεόφιλο[ς]

Θασί(ων)

...φα...

- *Kylix*.(?) ~ 1 ex.
- Săpăturile din 1915–1916, Istria.
- Nu are colocație.
- La Pârvan, H. VII, p. 37.

29

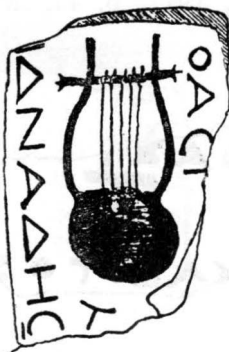


Θα[σ]ίων

['I]δνάδη[ς]

- *Coroană de iederă*. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria.
- La M. N. A.
- NECUNOSCUTĂ la Pridik, 1917 și Dumont.

30



Θασί[ων]

'Ιδνάδης

- *Jiră*. — 1 ex.
- Săpăturile din 1950, Istria, Sectorul X.
- La M. N. A. Inv. nr. 2327.
- VARIANTĂ la ing. I. M., nr. 211.

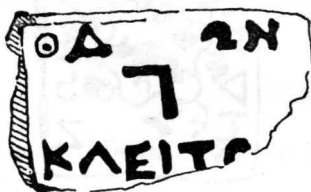
31



Θασίων
[Ἰδ]νάδης

- *Liră și frunză de iederă.* — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2617.
- VARIANTĂ a celei precedente, care nu are frunză de iederă.

32



Θα [σί]ων
Κλεῖτ[ος]

- *Litera Γ.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2483.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 44, nr. 180—181.

33



Θασί[ων]
Κλεῖτος

- *Litera T.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2502.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, care indică pe Κλεῖτος cu diferite litere ca simbol: γ, δ, ε, ι, η, θ, κ, μ, ξ, φ, ζ, dar nu cu T.

34



Κλέον[ος?]

Θασίων

- Vas nedeterminat. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2504.
- VARIANTĂ la Dumont, p. 63, nr. 18, unde apare cu alt simbol.

35



Θα[σίων]

Κλεόστρατο[ς]

- Toc de săgeți. Dublă frapă. — 1 ex.
- În săpăturile de la Istria, 1952, rebut, Sectorul X.
- La M. N. A.
- NECUNOSCUTĂ la Pridik, 1917, și la Dumont.

36



[Θα]σίω[ν]

Φιλοκρ[άτης]

[Κλ]εο[φάντος?]

- Simbol neclar, poate liră. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 55, nr. 423 (nesigură).

37



Θασίω[v]
Κλεοφῶν
[᾽Αν]δ[ρων]ος ?

- *Frunză*. — 1 ex.
- Săpăturile din 1950, Istria, Sectorul X.
- La M. N. A. Inv. nr. 2197.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 46—47, dar cu alte simboluri și fără ᾽Ανδρωνος a cărui întregire este și la noi nesigură.

38



Θασίω[v]
Κρατῖν[ος]

- *Cornul abundenței*. — 1 ex.
- Din săpăturile arheologice de la Istria 1949—1950 Sectorul Z.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 46, nr. 218—220, dar cu alte simboluri.

39



Θασί[ων]
Κρατῖνο(ς)

- *Fruct. Rodie (?)* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2492.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 46, nr. 218—220, dar cu alte simboluri.

40



.....

Λεύκω[ν]

— Vas. (*Aribalos* ?) — 1 ex.
 — În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2432.

— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 47, nr. 258—259.

41



[Θασιων]

Λεώ(δικος) ?

— *Heracles* trăgînd cu arcul. — 1 ex.
 — Găsită în L. II după incendiul din 1944.
 — La M. N. A. Inv. nr. 2605.
 — NECUNOSCUTĂ la Dumont, ing. I. M. și la Pridik, 1917.

42



[Θασιων]

Λεώδικ[ος]

— *Heracles* trăgînd cu arcul. — 1 ex.
 — Găsită în L. II după incendiul din 1944.
 — La M. N. A. Inv. nr. 2613.
 — NECUNOSCUTĂ la Dumont, ing. I. M. și la Pridik, 1917.

43



[Θα]σί[ων]
Λεωμέδ[ων]

- *Spic.* — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv, nr. 2612.
- NECUNOSCUTĂ la Dumont, ing. I. M. și la Pridik, 1917.

44



Θασίων
Λύσανδρος

- *Boneta și steaua Dioscurilor.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2425.
- NECUNOSCUTĂ la Dumont, ing. I. M. și la Pridik, 1917.

45



Θασίων
Μεγακλείδης

- *Simbol neclar.* Dublă frapă. — 2 ex.
- Găsite în săpăturile din 1951, Istria.
- La M. N. A. Inv. nr. 2199 și 2510.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 49, cu alte simboluri și cu alte nume lângă Μεγακλείδης

46



Θασίων
Μεγακλείδης

- *Ramură*. Dublă frapă. — 1 ex.
- Găsită în 1953 la Istria, în malul săpăturii X, întâmplător, la surparea malului.
- La M. N. A. Inv. nr. 2686.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 49, cu alte nume și cu alte simboluri. lângă Μεγακλείδης

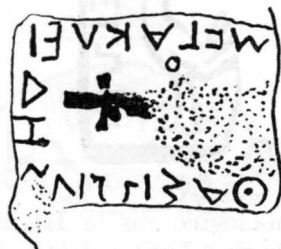
47



Θασίων
[Με]γακλείδης[ς]

- *Simbol neclar*. Poate faclă. — 2 ex.
- 1. Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949—1950 Sector Z ;
- 2. Din săpăturile de la Istria, 1955, Sectorul Z. A 20 — 0,15 m.
- 1 la Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București ;
- 2 la M. N. A. Inv. nr. 2760.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 49, cu alte nume și cu alte simboluri lângă Μεγακλείδης

48



Θασίων
Μεγακλείδης[ς]

- *Simbol neclar*, poate la fel cu precedentul. — 1 ex.
- Săpăturile din 1955, Sectorul Z. 0,20—0,15 m.
- La M. N. A. Inv. nr. 2760.
- VARIANTĂ

49



Μέγωνι[ς]
Θασί(ων)

- Afumătoare. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2603.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 50 nr. 306—316, dar cu diferite alte simboluri și nume însoțitoare. La toate aceste stampile ale lui Pridik găsim Μέγων și nu Μέγωνις ca la noi (N și I legate).

50



[Θ]ασίω[ν]
Μέγωνις

- Inimă și cosor. — 1 ex.
- Din săpăturile arheologice de la Istria 1949—1950. Sectorul Z.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 50, nr. 306—316, ca mai sus.

51



Θ[ασίων]
Μέγωνι(ς)

- Cocos spre dreapta. — 1 ex.
- Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949—1950. Sectorul Z.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 50, nr. 306—316, dar cu diferite alte simboluri și nume însoțitoare. La toate aceste stampile ale lui Pridik găsim Μέγων și nu Μέγωνις ca la noi. Nr. 312 — are ca și la noi cocoșul și numele lui Σάτυρος în plus.

52



Θασ[ίων]

...στ...

Μέγω[νις]

- *Lecythos*. — 2 ex.
- Găsite în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2495 și 2945 bis.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 50, nr. 306—316, dar cu diferite simboluri și nume însoțitoare. La toate stampilele acestea ale lui Pridik găsim Μέγων și nu Μέγωνις ca la noi.

53



Μης....

[Μνη]σικλ[η]ς

[.....]

- *Cap de femeie*. — 3 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2404 și 2404 A, B.
- NECUNOSCUTĂ la Dumont, la ing. I. M. și la Pridik, 1917.

54



Κτεσι....

Θα[σ]ίω[ν]

Μ[υ]ίσοχο[ς]

- *Fără simbol*. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 47, nr. 239—240.

55



[Θαρίων]

[Νικί]ας

- *Mîna*. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N.A.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 51, nr. 338, une apare și numele lui Μέγων

56



Νικ[ι]ας

[.....]

- *Pasăre, spre dreapta*. — 2 ex.
- 1. Săpăturile din 1949, Istria, Z 3. 2. Săpături Istria 1955, Z₂ 0₁ — 0, 15 m.
- La M. N. A. Inv. nr. 2682 — 2764.
- VARIANTĂ la Dumont, p. 65, nr. 29, dar cu alt simbol și la Pridik, 1917, p. 5, cu alte simboluri.

57



[Θα]ρί[ων]

Πανφά[νης]

- *Kantharos*. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2609.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 52, nr. 355, dar cu alt simbol.

58



[Πα]νφά[νης]

...σ...

[Θα]σί(ων)

- Două mâini unite. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2619.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 52 nr. 355. dar cu alt simbol.

59



Παριστοφά[νης]

[.....]

ΜεΙ

- Pasăre spre stînga. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- NECUNOSCUTĂ la Dumont, ing. I. M. și la Pridik, 1917. Am fi fost dispuși să citim 'Αριστοφάνης dacă litera Π dinaintea presupusului nume nu ar fi fost atît de clar imprimată.

60



[.....]

..μοκρ...

Παυσανίας

- Tîrs cu panglică. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. inv. nr. 2518.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 52, nr. 360 — 361, dar cu alt simbol.

61



Π[ολύνει]κος

Θασίων

- *Trischel*. — 1 ex.
- În depozitul M. N. A., cu indicație „Istria”.
- La M. N. A. Inv. nr. 2331.
- ÎNTOCMAI la Dumont, p. 65, nr. 35 și la Pridik, 1917, p. 52, nr. 362.

62

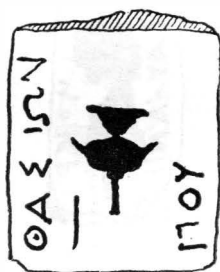


Θασίων

Πουλύς(τρατος)

- *Liră*. — 2 ex.
- Săpăturile din 1953, Tariverdi.
- La M. N. A.
- VARIANTĂ. Nici la Pridik, nici la Dumont, nu am găsit pe Πουλύς ca în stampila noastră. La Pridik, p. 52, nr. 364, găsim un Πουλύστρατος (?) întregit astfel de către Pridik. ΛΥΣ este sigur și la el. (În carnetul de șantier al săpăturilor de la Tariverdi, 1953, se înregistrează Π///ΥΛΥΣ cu lacună pentru O cu toate că omicron este foarte vizibil pe stampilă, așa cum l-a văzut și desenatorul nostru).

63



Θασίων

Που(λύστρατος?)

- *Kantharos* (?) — 1 ex.
- Din săpăturile șantierului Istria, 1955, Z₂, A₁₀ — 2,70 m.
- La M. N. A. Inv. nr. 2761.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 52, nr. 363—364 unde Πουλύστρατος apare cu alt simbol: cap de berbec.

64



Θα[σί]ων
Πρηξήνα(ς)

- *Harpun*. Dublă frapă. — 1 ex.
- La punctul Baia-Hamangia, în Movila de lângă Siloz.
- În colecția ing. I. M., București.
- VARIANTĂ la ing. I. M., nr. 39, fig. 34. (Nu am văzut stampila. Sub această formă, numele nu este cunoscut nici la Dumont, nici la Pridik).

65



[Θα]σίων
Πρηξι(πολις)

- *Simbol neclar*, poate cornul abundenței sau un picior de om.
- 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2536.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 52, nr. 375—376.

66



[Πυ]θίων
Θασ[ί]ων

- *Harpun*. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2538.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, nr. 380—383, dar fără harpun.

67



Πυθ[ι]ων

Θασ[ί]ων

- Monogramă ΠΡ. Cere dublu plin la mijloc. — 1 ex.
- Săpăturile din 1950, Istria, S. 4 I. X.
La. M. N. A. Inv. nr. 2196.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53. nr. 380, cu monograma dar fără scut.

68



[Θ]ασίων

Πυθίων

- Trident. — 2 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație. 1. Din săpăturile șantierului Istria, 1955, Z.
— 1. La M. N. A. Inv. nr. 2429. 2. M. N. A. Inv. nr. 2774 cu simba lunar Θασίων.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, dar fără trident.

69

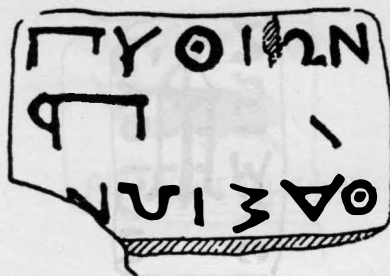


Πυθίων

Θασίων

- Monograma ΠΡ și un fruct (?). — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2488.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, dar fără coroană.

70



Πυθίων

Θασίων

- Monogramă Π Π. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2539.
- ÎNTOCMAI la Pridik, p. 53, nr. 380.

71



[Θα]σίων

Πυθίω[v]

- *Fruct Rodie* (?). — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2517.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, dar nu cu coroană.

72



[Π]υθίων

[Θ]ασίω[v]

- *Kerykeion*. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2496.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, dar nu cu caduceu.

73



Θασίων

Πριδιών

- *Tripied.* — 2 ex.
- Găsite : una în L. I după incendiul din 1944, alta în depozitul de la Istria.
- La M. N. A. Inv. nr. 2537 și 2537 bis.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, dar fără tripied.

74



Θασ[ων]

[Π]ριδιών

- *Simbol neclar.* Poate pumnaal. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 1602.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, nr. 381.

75



[Π]ριδιών

[Θασ]ί[ων]

- *Monograma ΠΠ și probabil o unealtă.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1951, Istria, Z.
- La M. N. A. Inv. nr. 2329.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53 cu monograma ΠΠ, dar fără simbol.

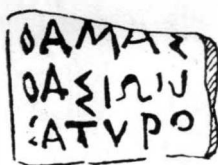
76



Θασίων
Πινομένης

- *Delfin.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1953, Tariverdi, Sectorul Wc, la 0,35 m adincime.
- La M. N. A.
- NECUNOSCUȚĂ (stampila este clar imprimată).

77



Δαμάσ(της)
Θασίων
Σάτυρο(ς)

- *Fără simbol.* — 2 ex.
- 1. În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație; 2. Săpături Istria, Sectorul Z₂, car. 1, — 1,05 m
- La M. N. A. Inv. nr. 2529 și 2766.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 40, nr. 96.

78



Θασίων
Σάτυ(ρος)
Δαμά(σσης)

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe-Zmeica.
- La M. N. A. Inv. nr. 2163.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 40, în altă ordine decît la noi.

79



Θασίων
[Σ]κύμνο[ς]

- *Kerykeion*. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, dar cu alte simboluri.

80



Σκ[ύμνος]
[Θ]ασίω[ν]

- *Symbol neclar*. Tolbă de săgeți (?). — 2 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2472 și 2500.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, dar cu alte simboluri.

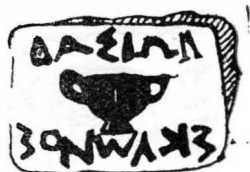
81



[Θα]σίων
[Σ]κύμ[νος?]

- *Ciorchine*. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2713.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, dar cu alte simboluri.

82

Θασίων
Σκύμνος

- *Crater*. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2476.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 53, nr. 397.

83

Θασίων
Σκύμνος

- *Facă aprinsă*. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2527.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, dar cu alte simboluri.

84

[Θασίων]
[Σ?]κίμος

- *Vas (neclar)*. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2604.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 53, nr. 395—397, dar cu alte simboluri. (La noi lipsește litera N).

85

Θασίων
Τηλέμ(αχος)

- *Stea cu opt raze*. — 3 ex.
- Găsite: unul (2513) în L. I; două (2614) în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2513, 2614, 2614 A.
- NECUNOSCUTE la Dumont, ing. I. M. și la Pridik, 1917.

86



Θασίων
[Φε]ίδιππος

- *Cap de bărbat, spre stînga.* — 3 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944 și la Istria, depozit 1954.
- La M. N. A. Inv. nr. 2486 și 2486 A—B.
- VARIANTĂ la Dumont, p. 67, nr. 39, unde apare o stampilă cu alt simbol, pe care, împreună cu Thiersch, o restituie Θασίων Φείδονος nume începînd cu Φειδ... pe care E. Miller îl consideră frecvent la Thasos. Descoperirile ulterioare infirmă însă aceste presupuneri.
- La Pridik, 1917, p. 54, nr. 419—421 și p. 37 care are pe Φείδιππος dar nu cu simbolul nostru.

87



ἐπὶ Μέγ[ω]νος
Φείδιππος

- *Cap de femeie, spre stînga.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2521.
- VARIANTĂ la Dumont și la Pridik, 1917 numai Φείδιππος.

88



Θα[σίων]
Φείδ[ιππος]

- *Simbol neclar, poate șarpe.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2519.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 54 și p. 37.

89



Θασίων
Φιλ[οκράτης]
[Π]υλά[δης]

- *Ciorchine* (?)
- Din săpăturile 1955 la Istria Sectorul Z₂, car. 4—1,05 m.
- La M. N. A. Inv. nr. 2763.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 54, nr. 418 unde apare cu alt simbol.

90



[Θασίων]
Φιλ[ο]κρά[της]

- *Simbol neclar*. Probabil liră. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2528.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 45, nr. 202, p. 46, nr. 216. p. 54—418, p. 55, nr. 423—426 împreună cu diferite alte nume și cu alte simboluri, dar nu cu liră.

91



Θασίων
Χαιρέας

- *Toc de săgeți*. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2407.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 55, nr. 427 dar cu alt simbol.

92



Θαρίων
Χα[ιρέας]

- *Secure cu două tăișuri.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2530.
- VARIANTĂ. Ca mai sus.

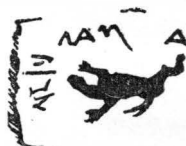
4. STAMPILE NEÎNTREGITE ȘI FRAGMENTE SIGUR ATRIBUITE

93



- *Amforă de tip vechi*
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2470.

95



- *Șopîrlă*
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2512.

94



- *Cap de bărbat, din față*
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2608.

96



- *Ramură*
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2506.

97



- *Stea cu cinci colțuri.* — 2 ex.
 — Găsite: 1 (2478) în L. I după incendiul din 1944; 1 (2611) în L. II după incendiul din 1944.
 — La M.N.A. Inv. nr. 2478 și 2611.

98



- *Omidă*
 — În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
 — La M.N.A. Inv. nr. 2526.

99



- *Vas*
 — În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
 — La M.N.A. Inv. nr. 2534.

100



- *Frunză*
 — Găsită în L. I după incendiul din 1944.
 — La M.N.A. Inv. nr. 2501.

101



- *Frunză*
 — Găsită în L. I după incendiul din 1944.
 — La M.N.A. Inv. nr. 2535.

102



- *Vas*
 — Găsită în L. I după incendiul din 1944.
 — La M.N.A. Inv. nr. 2480.

103



- *Amforă*
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2516.

104



- *Amforă de tip vechi*
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2503.

105



- *Bucranii*
- Săpăturile din 1953, Istria.
- La M.N.A. Inv. nr. 2198

106



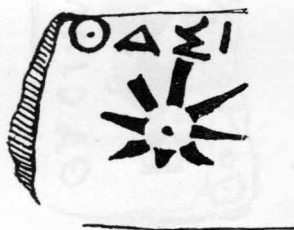
- *Vultur*
- În depozitul șantierului din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2509.

107



- *Cerc împărțit în patru*
- Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949–1950, Sectorul Z.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon,” București.

108



- *Stea cu opt raze*
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2465.

109



- Două cercuri concentrice
- Din săpăturile arheologice la Istria, 1949—1950, Sectorul Z.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.

112



- Litera Α
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2489.

110



- Broască țestoasă (?)
- Săpăturile din 1952, Istria, p. 63.
- La M.N.A. Inv. nr. 2200.

113



- Figură de om (?)
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2464.

111



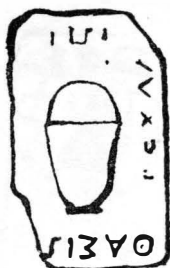
- Simbol neclar
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2533.

114



- Simbol neclar
- Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949—1950, Sectorul Z.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.

115

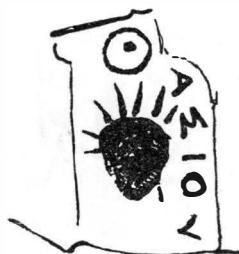


— *Vas cu capac (?)*

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.

116



— *Helios*

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2607.

117



— *Ciorchine*

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.

118

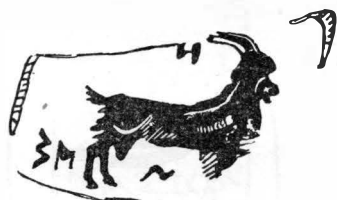


— *Ciorchine*

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2615.

119



— *Capră*

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2508.

120



— *Două cercuri concentrice*

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2532.

121



— Corp omenesc schițat

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2415.

124



— Bucranium

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2463.

122



— Arc

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2468.

125



— Cap de bărbat, din față

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2498.

123



— Heracles trăgând cu arcul

— Săpăturile din 1953, Istria, Sectorul X.

— La M.N.A. Inv. nr. 2570.

126



— Simbolul neclar

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— M.N.A. Inv. nr. 2297.

127



- Crater (?)
- În depozitul șantierului Istria din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2531.

128



- Cocostîrc și stea cu șapte raze
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A.

129



- Cap de femeie în față (Meduză?)
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A.

130



- Două cercuri concentrice, cel din mijloc plin.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A.

131



- Heracles în genunchi, trăgînd cu arcu.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.

132



- Pasăre
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.

133



- Bucraniiu
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.

134



- Stea cu opt raze
- Găsită în L. II după incendiul din 1944
- La M.N.A. Inv. nr. 2617.

135



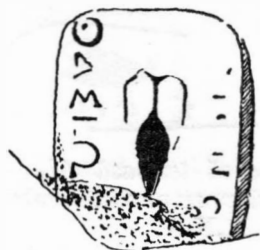
- Arc
- Săpăturile din 1953, Tariverdi. Sectorul X.
- La M.N.A.

136



- Amforă de tip vechi
- Săpăturile din 1953, Tariverdi, Sectorul X.

137



- Amforă
- Săpăturile din 1953, Tariverdi, Sectorul X, gr. 7.
- La M.N.A.

138



- Vas cu picior
- Săpăturile din 1953, Tariverdi, Sectorul W d, la 0,20 m.
- La M.N.A.

139



- Amforă
- În depozitul șantierului Istria, 1954.
- La M.N.A.

140



- Neclar
- În depozitul șantierului Istria.
- La M.N.A.

141



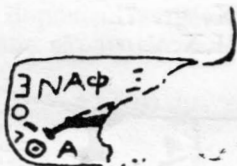
- Broască festoasă (?)
- În depozitul șantierului Istria,
- La M.N.A.

145



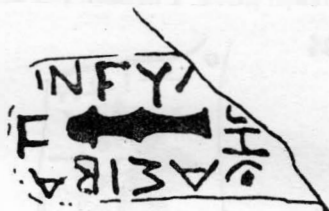
- Grifon
- În depozitul șantierului Istria.
- La M.N.A.

142



- Simbol incomplet
 - În depozitul șantierului Istria,
- 1954.
- La M.N.A.

146



- Simbol nedeterminat
- În depozitul șantierului Istria
- La M.N.A.

143



- Vas (*Aribalos* ?)
 - Din săpăturile 1955 la Istria,
- Sectorul Z_s, car. 1, — 1,80 m.
- La M.N.A. Inv. nr. 2754.

147

- Din săpăturile de la Istria,
- 1955, Sectorul Z_s, car. 4, — 1,05 m
- La M.N.A. Inv. nr. 2751.

148



- Spic
- În depozitul șantierului Istria.
- La M.N.A.

144



- În depozitul șantierului Istria.
- La M.N.A.

149



- *Albină*
- În depozitul șantierului Istria.
- La M.N.A.

150 ΘΑ....

- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2491.

151

: IOKA

- *Simbolul șters*
- Întimplător. la Istria-Cetate 1953.
- La M.N.A. Inv. nr. 2717.

152 ΘΑΣΙΩΝ

....

- Săpăturile din 1951, Istria, Sectorul III, 2, 45.
- La M.N.A. Inv. nr. 2556.

153 ΘΑΣ ...

... Λ

- *Simbolul șters*
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2481.

154

Y
N
..... I

- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2715.

155 ΘΑΣΙ....

- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2473.

156

....
...ΣΙΩΝ

- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2440.

157

...ΑΣΙ...
.....

- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2411.

158

ΘΑΣΙΩΝ
:
:
:
:

- Săpăturile din 1952, Istria, Sectorul X.
- La M.N.A. Inv. nr. 2568/1856

159

ΘΑΣΙΩΝ
ΑΕ

— Găsită în L. II, după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2618.

160

.....
ΗΑΥΣΑΝ

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2712.

161

AK

ΔΕΙΑ
ΘΑ

— Săpăturile din 1952, Istria-Cetate, Z 2.

— La M.N.A. Inv. nr. 2326.

162

.....
ΑΠΙ...

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2439.

163

ΘΑΣΙΩΝ

ΜΗΣ

— *Simbol neclar*

— Săpăturile din 1949, Istria-Cetate, Z 3.

— La M.N.A. Inv. nr. 2720.

164

.....AKAE
.....Φ.....

— Săpăturile din 1951. Istria-Cetate, Sectorul X.

— La M.N.A. Inv. nr. 2569.

165

ΘΑΣΙ.....

...VIΦ...

— Săpăturile din 1951, Istria-Cetate, P. 91. Z.

— La M.N.A. Inv. nr. 2328.

166

.....ΩΝ

.....V....

— Săpăturile din 1949, Istria Z 3.

— La M.N.A. Inv. nr. 2801.

167

....Λ....

.....

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2802.

168

ΘΑΣ.....

.....

— *Simbolul șters*

— Săpăturile din 1952, Istria Z 3.

— La M.N.A. Inv. nr. 2803.

169

ΘΑ...

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2804.

170ΩΝ

.....

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2805.

171ΑΣΙΩΝ

....ΟΜ...

— Găsită în L. I după incendiul din 1944

La M. N. A. Inv. nr. 2806.

172

APICT....

— *Simbolul șters*

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație

— La M.N.A. Inv. nr. 2807.

173ΩΝ

.....ΑΕ...

— *Simbolul șters*

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2808.

174 ΘΑΣ...

...Ν...

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2809.

175ΣΙΩ...

Σ....Α...

— *Simbolul neclar*

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2810.

176ΑΣΙΩ...

.....

— *Simbolul neclar.* Urmele unui rînd scris vertical în stînga.

— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.

— La M.N.A. Inv. nr. 2811.

177 ΘΑ....

— 3 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2812.

178 Ν.....

ΘΑCΙΩΝ

— *Simbolul șters*

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2813.

179 ΘΑΣ....

....PAT....

— *Simbolul neclar*

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2815.

180
. . . . ∇^Θ

- *Simbolul neclar*
- Găsită, în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2816.

181 ΣΙΩΝ
 ΝΑ . . .

- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2817.

182 ΘΑΣΙΩΝ

- În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
— La M.N.A. Inv. nr. 2818.

183 OC
 ΩN

- *Simbolul șters*
- Găsită în L. II după incendiu din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2819.

184 ΘΑΣΙΩΝ

- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2820.

185 ΔΟΝ...Μ
.....
.....
.....
.....
.....

- Săpăturile din 1952, Istria Z 3.
- La M.N.A. Inv. nr. 2821.

186 . . . IZA . . .
M . E . . .

- *Simbolul nesigur*
- Găsită în L. I după incendiu
din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2822.

187 ΘΑΣΙΩΝ
.....Ο.....

- 2 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2823.

188

- Găsită în L. I după incendiu
din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2824.

189 ΠΡΗΞΙΠ

- *Simbolul nectar*
- În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
- La M.N.A. Inv. nr. 2825.

190 Θ...
ΚΡΑΤΙ

- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2826.

191 Θ....
 ΚΛΕ....

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M.N.A. Inv. nr. 2827.

192

— *Simbol neclar*

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M.N.A. Inv. nr. 2828.

193 ME V...

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2829.

194 ΘΑΣΙ...
ΩΝ... ΩΝ

— Găsită în L. I după incendiul
din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2830.

195 API... TE...
HAN.....

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— Lit. M.N.A. Inv. nr. 2835.

196 ΣΙΩΝ
 ΙΚΟ . .

— Săpăturile din 1949, Istria, Z 3.

— La M.N.A. Inv. nr. 2832.

197 . . . ANΦANE
ΘΑΣΙ . . .
. . . .

— *Simbol neclar*

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M.N.A. Inv. nr. 2833.

198

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M.N.A. Inv. nr. 2834.

199 $\Lambda \Upsilon \dots$
 $\dots\dots\dots$

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2835

200 $\Theta A \dots$
 $\Delta A \dots$

— *Simbolul sters*

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M.N.A. Inv. nr. 2836.

201 ΘΑΣ...

.....

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2837.

202 ΘΑ...

Ο. Ι...

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2838.

203ΤΕΙΔΗΣ

ΘΑΣ

.....Σ.....

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2839.

204ΤΕΙΔ

.....

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2840.

205

.....ΤΙΑ
.....ΙΚ
.....

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2841.

206 ..ΣΙ...

...Σ....

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2842.

207 ...Ο....

...ΥΙΣΑ

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2843.

208ΩΝ

....ΚΟΣ

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2844.

209ΤΟΤΕΑΗΣ.

ΘΑΣ

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2845.

210ΗΕΙ

ΘΑΣΙΩ

....Ι

— Fără simbol

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2846.

211ΣΙ...

...ΕΙΤΟΣ

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2847.

Afară de acestea, s-au găsit încă 50 de exemplare din această grupă, șterse, care n-au fost înregistrate separat.

5. LISTA NUMELOR PROPRII DE PE STAMPILELE THASIENE GĂSITE LA ISTRIA

1	Αἰνέας	1	28	Λεύκων	40
2	Ἀλφειδης	2	29	Λεώδικος	41, 42
3	Ἀνδρωνος	37	30	Λεωμέδων	43,
4	Ἀριστείδης	3	31	Λύσανδρος	44
5	Ἀριστοδίκος	4, 5	32	Μεγακλείδης	45,46,47,48
6	Ἀριστος	6	33	Μέγων	87
7	Ἀριστοτέλης	7,8,9,10	34	Μέγωνις	49,50,51,52
8	Ἀρχήναξ	11,12,13	35	Μνησικλῆς	53
9	Γλαύκων	14	36	Μυῖσκος	54
10	Γουάλας	17	37	Νικίας	55, 56
11	Δαμάστις	77, 78	38	Πανφάνης	57, 58
12	Δέαλκος	15	39	Παριστοφάνης	59
13	Δικηκράτης	16	40	Παυσανίας	60
14	Ἐρμίας	17	41	Πολυνείκης	61
15	Εὐαγόρας	18	42	Πολύστρατος	62, 63
16	Ἡγήσιππος	19	43	Πρηξίνας	64
17	Ἡράκλειτος	20,21,22,23	44	Πρηξίπολις	65
		24	45	Πυθίων	66,67,68
18	Ἡροφῶντος	25, 26			69,70,71
19	Θεόπομπος	27,			72,73,74,75
20	Θεόφιλος	28	46	Ρινομένης	76
21	Ἰδνάδης	29,30,31	47	Σάτυρος	77, 78
22	Κλεῖτος	32, 33	48	Σκύμνος	79,80,81
23	Κλέωνος	34,			82,83, 84
24	Κλεόστρατος	35	49	Τηλέμαχος	85
25	Κλεοφάντος	36	50	Φείδιππος	86,87,88
26	Κλεοφῶν	37	51	Φιλοκράτης	20,36,89,90
27	Κρατῖνος	38, 39	52	Χαιρέας	91, 92

6. LISTA DE SIMBOLURI DE PE STAMPILELE THASIENE DE LA ISTRIA

AFUMĂTOARE — nr. 49
 ALBINĂ — nr. 149
 AMFORĂ — nr. 1, 18, 93, 103, 104, 136, 137, 139.
 ARC — nr. 23, 24, 122, 135.
 BONETA DIOSCURILOR — nr. 44.
 BROASCĂ ȚESTOASĂ — nr. 4, 110 (?), 141.
 BUCRANIU — nr. 6, 105, 124, 133.
 CAPRĂ — nr. 119.
 CAP DE BĂRBAT — nr. 86, 94, 125.
 CAP DE FEMEIE — nr. 53, 87, 129.
 CAPUL LUI HELIOS — nr. 116.
 CERCURI CONCENTRICE — nr. 67, 109, 120, 130.

CERC ÎMPĂRȚIT ÎN PATRU — nr. 107.
 CIORCHINE DE STRUGURE — nr. 81, 89 (?) 117, 118, .
 COCOȘ — nr. 51.
 CORNUL ABUNDENȚEI — nr. 38, 66 (?).
 COROANĂ — nr. 29.
 CORP OMENESC — nr. 121.
 CRATER — nr. 82, 127,
 DELFIN — nr. 20, 76, 143.
 FACLĂ APRINSĂ — nr. 83.
 FLOARE — nr. 5.
 FRUCT — nr. 39. 69. 71.
 FRUNZĂ — nr. 37, 100, 101.
 FULGERE — nr. 3.

GRIFON — nr. 145

HARPUN — nr. 27, 64, 66.

HERACLES TRĂGÎND CU ARCUL—nr. 17^a
41, 42, 123, 131.

HERMES — nr. 9.

KANTHAROS — nr. 21, 57, 63.

KERYKEION — nr. 72, 79.

KYLIX — nr. 28.

LECYTHOS — nr. 52.

LIRĂ — nr. 30, 31, 36, 62, 90.

MÎNĂ — nr. 55, 58.

MONOGRAME ȘI LITERE nr. 12,¹ 32, 33,
67, 69, 70, 75, 112 ;

OMIDĂ — nr. 98.

PASĂRE — nr. 56, 59, 106, 128, 132.

PITHOS — nr. 16.

RAMURĂ — nr. 46, 96.

SECURE — nr. 92.

SIMBOL NECLAR — nr. 14, 19, 26, 45,
47, 49, 50, 74, 80, 84, 140, 142, 146.

ȘOPÎRLĂ — nr. 95.

SPIC — nr. 15, 43, 148.

STEIA CU 8 RAZE — nr. 2, 85, 108, 128,
134.

STEIA CU 5 RAZE — nr. 97.

TOC DE SĂGETI — 35, 91.

TRISCHEL — nr. 61.

TRIDENT — nr. 13, 68.

TRIPIED — nr. 73.

TIRS — nr. 7, 60.

VAS — nr. 8, 11, 25, 34, 40, 99, 102, 115
138, 143.

VULTUR — nr. 106.

GRUPA A II-a

SINOPE

Istoria oraşului Sinope, aşezat pe coasta d a Măril Negre, pare să fie foarte veche; începuturile lui timpurii sînt puse în legătură cu drumul expediţiei argonauţilor¹. Numele oraşului ar proveni de la numele unei amazoane, al cărei chip numismaţii au încercat să-l identifice pe monedele de argint bătute de oraşul Sinope în secolele V-III î.e.n.

Tradiţia greacă² indică anul 630 î.e.n. ca dată a unei a doua colonizări a oraşului; prima colonizare ar fi făcut-o millesienii, cu mult înainte de invazia cimerienilor, ceea ce ar corespunde cu faptul că Trapezuntul, situat tot pe coastă, ceva mai la est, a fost înfiinţat în anul 757 î.e.n. de către coloni veniţi din Sinope³.

Alte ştiri despre vechea istorie a oraşului (sec. VIII—VI î.e.n.) nu avem. Ştiri mai controlate încep să apară abia la mijlocul secolului al V-lea, către 440—435 î.e.n., cînd sîntem informaţi despre expediţia lui Pericle la Sinope, care a lăsat aici o flotă de treisprezece vase de război sub conducerea lui Lamachos, cu ajutorul căreia oraşul a alungat pe tiranul Timesileos. Atena a trimis apoi la Sinope şase sute de coloni⁴ pentru a menţine şi consolida regimul democratic stabilit aici cu ajutorul ei.

În anul 400 î.e.n., pe vremea expediţiei lui Xenofon cu cei 10 000, Sinope era liberă, avea o puternică flotă comercială şi primea de la coloniile din împrejurimi (Cotyora, Cerasus, Trapezunt⁵ tribut în bani şi mărfuri.

După unii cercetători⁶, Sinope bătea monedă proprie de argint la începutul secolului al V-lea (480 î.e.n.). După alţii, monetăria sinopeană ar fi mai veche. În orice caz, începînd din anul 415—394 î.e.n. Sinope bate monedă de un stil superior, cu numele unor magistraţi eponimi. În seria monedelor de argint din anii 394—364 î.e.n. se găsesc numele prescurtate ale unor magistraţi care apar frecvent şi pe stămpilele cu numele astinomilor dela Sinope :

¹ Strabo, I, 46; XII, 546, cf. Ruge, în R. E., III, 1927, vº *Sinope*, p. 252 şi urm.

² Ps. Skymnos, 947.

³ Eusebiu, II, 89, cf. ca mai sus.

⁴ Plutarh, *Perikles*, 20 cf. ca mai sus.

⁵ *Anabasis*, V, 5, 7, cf. M. Six, *Sinope*, în „Num. Chr.”, 1885, p. 22.

⁶ M. Six în art. *Sinope* din „Num. Chr.”, 1885, foloseşte şi informaţiile pe care le-au dat Head, V. Sallet, Riggauer, Babelon, Fluadent şi Imhoof-Blumer.

Ἀπολλώνιος) în textul nostru la nr. 226, 251, 272, 276, 295, 361; Ἐκ(αταῖος) la nr. 256, 257, 258, 270, 271, 272, 277; Πασ(ιδόνιος) la nr. 231, 232, 275.

Seria aceasta (364—350 î.e.n.) este urmată imediat de altă serie monetară de argint, în care numele oraşului ΣΙΝΩ(ΙΙΙΩΝ) este înlocuit cu numele unui dinast indigen, anume *Datamas*. Numele acestuia este scris cu litere greceşti, avînd deasupra iniţialele unor magistraţi locali. Se pare că *Datamas*, omorît în anul 362, fusese comandant al armatei persane şi apoi satrap în Capadocia şi Paflagonia¹.

Între anii 367—365, *Datamas* a asediat oraşul Sinope, dar a trebuit să se retragă la ordinul lui Artaxerxes. Înainte de asediu era în relaţii bune cu sinopenii, care îi trimiseseră lucrători specialişti pentru a-i construi o flotă şi maşini de război.

După cîţiva ani, monedele de argint ale oraşului apar cu legendă arameană, ceea ce indică o ocupaţie străină. În 333, cînd Alexandru cel Mare trece prin Capadocia, emisiunile monetare proprii sinopeene reîncep.

La această epocă găsim din nou pe drahmele de argint nume de magistraţi identice cu acelea ale magistraţilor astinomi de pe stampilele noastre : Διονύσιος, la nr. 230, 250, 324, 361, 362, 363, 364; Ἡρών(ιμος) la nr. 445; Λεω(μέδων) la nr. 296, 297, 343, 344; Φορμ(ιόν) la nr. 316, 317, 318.

Credem interesant a menţiona în această ordine de idei şi faptul că principalele simboluri pe care le poartă stampilele noastre : *ciorchine de strugure* (nr. 212, 213, 214, 215, 232, 251, 366, 367, 448, 449), *proră de corabie* (225, 226, 227, 284, 285), *pasăre* (nr. 277, 278, 279, 286, 371, 443, 444, 445), *ornament la pupa unei corăbii* (nr. 218 — 220, 321, 333, 334), se găsesc în tocmai şi pe monedele de argint de la Sinope din această epocă².

În jurul anului 300, Sinope, condusă din nou de tirani, este în relaţii de prietenie cu Eumelos, regele regatului bosporan care, după cîte ştim, ajută în această epocă pe refugiaţii din Callatis, fugiţi în timpul asedierii oraşului lor de către Lisimah.

La 220 î.e.n. oraşul este atacat de Mitridate al II-lea regele Pontului; la 193 este cucerit de Farnaces şi de atunci rămîne mereu în stăpînire a regilor Pontului, devenind capitala acestora.

Mitridate Eupator, născut la Sinope, pierde oraşul în cel de al treilea război cu romanii şi în anul 47 î.e.n. oraşul devine colonia *Iulia Felix Sinope*.

1. CRITERIILE PE BAZA CĂRORA POT FI ATRIBUITE STAMPILELE CU NUMELE ASTINOMILOR

Aceste scurte ştiri de ordin istoric sînt preţioase pentru studiul nostru, deoarece ele arată clar că numai în prima jumătate a secolului al IV-lea şi anume între anii 390 — 364 î.e.n. putem urmări numele aceloraşi magistraţi pe monedele de argint şi pe stampilele de amfore. La sfîrşitul scolului al IV-lea, după întreruperea marcată de apariţia satrapului *Datamas* şi de monedele sinopeene cu legendă arameană (ceea ce indică o suspendare a independenţei oraşului), putem urmări din nou numele magistraţilor care apar şi pe monede şi pe amfore.

¹ Crumholz, *De Asiae Min. Satrapis Persicis*, 1883, p. 69 — 71, cf. M. Six, *Sinope*, în *op. cit.*, p. 24 — 25.

² M. Six, *Sinope*, în *op. cit.*, p. 24 — 25.

Aceleași simboluri pe monede și pe amfore întăresc observațiile de mai sus cu privire la numele magistraților monetari. De altfel, problema stampilelor cu numele astinomilor a fost mult și larg dezbătută și în ultimele decenii a căpătat o rezolvare pe care nici noi nu o socotim încă completă și definitivă, dar de care totuși trebuie să ținem seama.

În orice caz, sîntem acum foarte departe de vechile păreri ale lui P. V. Becker¹ care credea că toate amforele cu titlul și cu numele astinomilor, precum și țiglele cu aceleași stampile erau fabricate exclusiv la Olbia. Vl. Skorpil² credea că marea lor majoritate provine din Crimeea, mai precis din Teodosia, dar n-a reușit să dovedească aceasta. Tot atît de departe sîntem acum și de părerile lui V. Pârvan care credea că țiglele cu stampilele astinomilor sînt fabricate la Istria, că astinomii respectivi erau magistrați ai Istriei etc.³. Pridik⁴, studiind cele aproape 7000 stampile cu astinomi de la Ermitaj, s-a apropiat cel mai mult de realitate. El consideră în genere aceste stampile ca aparținînd unor centre din Asia Mică, pe care însă nu le-a determinat. De cronologie, Pridik nu s-a ocupat în mod special. În ce privește pe astinomi, învățatul rus arată că funcția lor avea mai multă însemnătate în orașele Asiei Mici și ale Bosporului cimerian decît la Atena. În Bospor, ca și în Asia Mică — spune Pridik — astinomul era acela care introducea bărbații în listele de proxeni. El supraveghea să se incaseze regulat sumele pentru arendarea pămînturilor sacre și — se pare, tot el controla și baterea monedelor.

Faptul că îi găsim pe acești astinomi ca eponimi atît pe stampilele amforelor, cît și pe monede, dovedește că ei aveau funcții de seamă în sectorul economic al orașului. Numele unor slujbași cu atribuții minore, ca ale astinomilor de la Atena, care se ocupau mai mult cu poliția și cu întreținerea străzilor și a piețelor n-ar fi putut garanta comerțul și mone-tăria orașelor, care în epoca respectivă ajunseseră la un nivel de dezvoltare maximă.

Din lucrarea cea mai importantă a lui B. N. Grakov care ne-a parvenit numai tirziu, pe cînd studiul nostru era dat la tipar, am reținut concluziile la care ajunge învățatul sovietic și după care toate stampilele cu numele astinomilor (de tipul celor dreptunghiulare, cu simbolurile plasate în dreapta, mai rar în stînga și niciodată la mijlocul stampilei) aparțin unor categorii speciale, care nu iese din limitele Pontului Euxin: el le atribuie pe toate orașului Sinope, afară de cîteva care erau din Chersonesos.

Totuși s-ar putea să fi fost și mai multe centre de producție. Anumite particularități izbitoare pe care le-am observat chiar de la prima clasare a torților de amforă cu numele astinomilor, găsite la Istria, fac plauzibilă o astfel de presupunere. Pe de o parte compoziția lutului și formele torților, pe de altă parte onomastica, simbolurile și grafia, ne obligă să înfrățim unele stampile, obținînd mai multe grupe, cu particularități bine distincte. Deși în linii mari ele rămîn în cadrul aceleiași arii, este posibil ca în viitor o analiză mai minuțioasă, bazată pe un număr mai mare de stampile, să ne ducă la concluzia că nu numai Sinope și Chersonesul

¹ P. V. Becker, *op. cit.*, XI, p. 305; idem, *Über die im südlichen Russland Gefundenen Henkelschriften*, Leipzig, 1864.

² Vl. Skorpil, *Inscripții ceramice din muzeul Kerki*, în „I.A.K.”, III, 1901 și XI, p. 19—165.

³ V. Pârvan, H. IV, în „Anal. Acad. Rom.”, Mem. Sect. Ist., XXXVIII; nr. 15, 1916, p. 9, nr. 3.

⁴ E. M. Pridik, *op. cit.*, 1917 și 1928.

au produs astfel de amfore stampilate cu numele astinomilor, ci și alte centre de producție asiatică. Ne gândim la unele orașe grecești mai mari sau mai mici de pe coasta sudică a Mării Negre, ca Amisos, Trapezunt și Cerasus, despre care se știe că erau producătoare de ulei de măsline și de vinuri. Orașele acestea trebuie să fi avut aceeași organizare a astinomiei ca și Sinope. Vecine și chiar aliante între ele, cu aceeași bază culturală ca și Sinope, de ce acele orașe, — în special Amisos, — n-ar fi avut olăritul lor propriu și nu și-ar fi valorificat produsele lor direct? Micile deosebiri de ordin tehnologic, onomastic, iconografic și de stil care îndreptătesc o ușoară subgrupare a stampilelor cu numele astinomilor, de care am vorbit mai sus, pot fi indicații în acest sens.

În condițiile de astăzi o cercetare mai adâncă nu se poate face și cum Grakov s-a fixat la Sinope, este indicat să urmărim și noi această clasificare, deocamdată singura certă. Când afirmăm că Pontul Euxin este patria exclusivă a stampilelor cu numele astinomilor, ne gândim nu numai la Sinope ci și la Chersonesos pe care multe descoperiri îl consacără drept un mare centru de producție și de export. Orașele de pe coasta de N-V a Pontului Euxin nu au fost luate în considerare. Nici una dintre coloniile grecești de la Bosporul tracic pînă la Bosporul cimmerian nu cultivă măslinele și deci nu putea să facă export de ulei. În ce privește vinul, aceste colonii aveau, ce-i drept, culturile lor și dădeau o producție destul de mare. Știm bine că Apollonia, Mesembria, Odessos, Dionysopolis, Callatis, Tomis, Istria și mai ales Tyras, Olbia și toate orașele Bosporului cimmerian aveau vii în jurul lor. Dar vinurile din aceste regiuni erau de calitate inferioară, vinuri slabe, care nu aveau nici consistența, nici aroma, nici dulceața vinurilor de sud. Marile cantități de vinuri produse în aceste părți ale lumii traco-scitice nu puteau fi nici condiționate, nici depozitate vreme îndelungată, tocmai din cauza lipsei calităților superioare. Fiind vinuri ușoare, trebuiau consumate repede și fiind ieftine, cu toată marea lor cantitate, abia puteau acoperi o parte a consumului intern al orașelor și al populațiilor băștinașe din jur.

Vinurile locale, ușoare și mai acre, nu-i satisfăceau pe greci care erau obișnuiți cu vinurile grele, dulci și scumpe din țara lor, iar vîrfurile lumii băștinașe erau și ele de mult atrase de rafinamentele grecilor așezați aici. Iată cum se explică urmele imenselor cantități de amfore care aduceau vinurile din sud.

De sigur, nu aceeași era situația vinurilor din orașele Bosporului cimmerian. În special Crimeea, cu o climă și o floră submediteraneană, dădea vinuri superioare — ca și în zilele noastre — mai grele, mai dulci. Chersonesul avînd o producție calitativă apropiată de aceea a vinurilor grecești, putea deci să facă față, parțial, consumului localităților din jur, a unor vîrfuri ale populației din stepă și chiar să exporte la depărtări așa cum o dovedesc stampilele chersonesiene găsite la Istria, Callatis, Bisone, Odessos etc.

Coloniile de pe coasta de est și de sud a Pontului Euxin: Colchida, Dioscurias și Phasis, aflate în zona caldă și adăpostită de la poalele Caucazului (în care și astăzi crește lămii, rodii, portocali și chiar palmieri) aveau și ele producția lor proprie de vinuri superioare și — poate — chiar de ulei de măsline. Dar nu putea fi vorba decît de o producție locală, limitată la nevoile proprii, ale unor colonii slab dezvoltate, fără puțința unui export.

Dincolo însă, de-a lungul coastei asiatice pînă la Bosporul tracic, începînd de la Trapezunt și pînă la Heraclea Pontică, erau răspîndite cel puțin 20 de colonii mari — dintre care 8 ajunseseră orașe — state autonome cu monedă proprie — și peste 30 de așezări mici. Toate se bucurau de o climă în care măslinul și vița de vie erau la ele acasă. Sinope a fost în cursul veacurilor cel mai mare centru politic, cultural și economic din această regiune, centru atît grecesc, cît și a numeroși stăpînitori, asiatici. Unele așezări mici grecești de pe coastă erau controlate de Sinope, altele erau asociate cu el, dar cele mai multe au dus o viață independentă, atît din punct de vedere politic, cît și mai ales — economic. În astfel de condiții, unele din aceste colonii ar fi putut face export pe cont propriu, fie cu amfore stampilate, fie cu amfore nestampilate.

2. VALOAREA CONCLUZIILOR LUI B. N. GRAKOV

Luînd ca bază a studiului nostru în acest sector rezultatele obținute de B. N. Grakov — deși el însuși intitulează capitolul V al lucrării sale cu oarecare rezervă: *Metodele de datare și o încercare de concluzie* — noi socotim că atît atribuirea, cît și ordinea cronologică sugerate de Grakov sînt astăzi singurele valabile și că — pînă la alte documentări — trebuie să le adoptăm întocmai.

Desigur, viitoare descoperiri, mai îngrijit și mai intens înregistrate în complexele arheologice, vor putea să aducă, atît pentru centrele de producție, cît și pentru cronologie, elemente noi. Ele nu vor fi însă substanțiale, pentru că — așa cum a văzut Grakov — Pontul asiatic este patria stampilelor noastre și secolele IV — I î.e.n., constituie vremea existenței lor.

Socotind ceramica comercială ca pe un monument epigrafic-arheologic, Grakov își exprimă pe drept cuvînt regretul că cercetătorii din trecut ai acestui material nu au dat atenția cuvenită laturii arheologice și că aproape totalitatea lor s-au străduit numai pe linia epigrafică, care nu poate găsi în miile de stampile decît aceleași formele reduse la 3—4 rînduri. Vechile cercetări au ignorat simbolurile și studiul lor comparativ, precum și — mai ales — condițiile și mediile arheologice. Tocmai pe aceste din urmă elemente de documentare necercetate încă s-a bizuit mai mult savantul sovietic în lucrarea sa din 1929.

Neavînd acum posibilitatea unei analizări mai largi a lucrării lui Grakov, găsim necesar să reproducem mai jos măcar titlurile sugestive ale capitolelor, precum și unele completări, după cum urmează :

Cap. I. *Locul de producție a amforelor și țiglelor care poartă numele astinomilor și regiunea lor de răspîndire, după descoperirile arheologice, în comparație cu ceramica stampilată a altor grupe.*

Cap. II. *Conținutul stampilelor și rostul lor pe amfore.*

Cap. III. *Dialectele, ortografia și prescurtările numerelor proprii.*

Cap. IV. *Ceramica purtînd stampile cu semnele astinomilor, modul de aplicare a stampilelor, alfabetul și emblemele.*

Cap. V—VI. *Metodele de datare și o încercare de clasificare a stampilelor ceramice cu numele astinomilor.*

Capitolul acesta conține considerentele proprii, pe baza cărora autorul își sprijină alcătuirea ordinei cronologice și a celor șase grupe.

Ceea ce poate interesa în mod deosebit pe cercetătorii noștri este faptul că, pentru ca să poată ajunge la cele mai avansate concluzii în problema determinării locului de producție și a periodizării amforelor sinopeene, Grakov a folosit cu erudiție și discernămint toate disciplinele științifice angajate într-un astfel de studiu: paleografia, iconografia, onomastica, arheologia, numismatica, tehnologia, istoria, științele economice și — în special — studii comparative al materialului și izvoarelor cercetate.

După un scurt capitol de încheiere, lucrarea se termină cu listele alfabetice ale astinomialor și producătorilor pe grupe cronologice, liste pe care le-am introdus și noi în Anexa lucrării de față, alături de listele lui Pridik și Ahmerov.

3. PARTICULARITĂȚILE TIPO-TEHNOLOGICE ȘI CELE DE ORDIN ONOMASTIC LA STAMPILELE SINOPEENE

În cele ce urmează vom proceda la analizarea materialului nostru factic și vom încerca să tragem unele concluzii noi, ce se desprind din această analiză.

În grupa a II-a, consacrată stampilelor din Sinope, am adunat toate stampilele de amforă cu numele astinomialor (nr. 212 — 437), în afara celor din Chersonesos, ca fiind determinate sigur pe baza ultimelor cercetări sovietice și trecute de noi la grupa a IV-a.

Tot aici sub semnul 8 au fost grupate separat stampilele cu numele astinomialor aplicate pe țiglele de acoperiș, socotite a fi tot din Sinope (nr. 438 — 457).

În indicele pe grupe au fost incluse în ordinea alfabetică atât numele de pe torțile de amforă, cât și acelea de pe țiglă. Am făcut unificarea, aceasta și pentru motivul că numele astinomialor și ale producătorilor de pe țigle apar de cele multe ori și pe torțile de amforă ale aceluiași oraș.

Am făcut excepție cu numele lui „Ερυμος” care a fost scos din acest indice și trecut la indicii grupei a III-a, pentru că această stampilă aparține Heracleei, împreună cu alte trei stampile adincite, care n-au putut fi întregite. „Ερυμος” a fost adăugat la sfârșitul seriei 8, deși nu aparține de Sinope (aceasta pentru a avea grupate la un singur loc toate țiglele stampilate).

Ordinea cronologică a stampilelor sinopeene, cu numele astinomialor găsite la Istria și studiate aici, a fost alcătuită de noi după criteriile lui Grakov, pe grupe și pe ani. Această clasificare încheie capitolul de față.

Forma exactă a amforelor pontice cu numele astinomialor nu ne-a fost bine cunoscută decât în ultimul timp. Până de curînd știam numai că, cu tot numărul mare de descoperiri făcute la Callatis și la Istria, nu fusese scoasă la iveală nici o amforă întreagă (cele găsite întregi pe teritoriul nostru purtau numai stampile de la Rhodos, Thasos și Heraclea).

În materialul nestudiat de la Istria, am găsit unele fragmente destul de mari, care ne-au fost de folos pentru cunoașterea parțială a formelor amforei pontice. Am găsit și câteva exemplare (fig. 20, nr. inv. 2140; fig. 21, nr. inv. 2102 și fig. 22, nr. inv. 2137) cu toarta întreagă, legată de gît și de pîntece. Avem și părți din gurile amforelor, precum și numeroase buze legate de mînușile stampilate. Jumătățile de jos lipsesc însă cu totul.

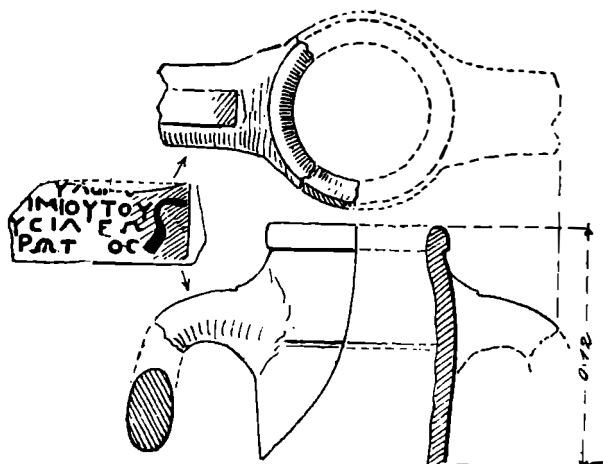


Fig. 20. — Fragment de amforă sinopeană de la Istria
(nr. 340 din text).

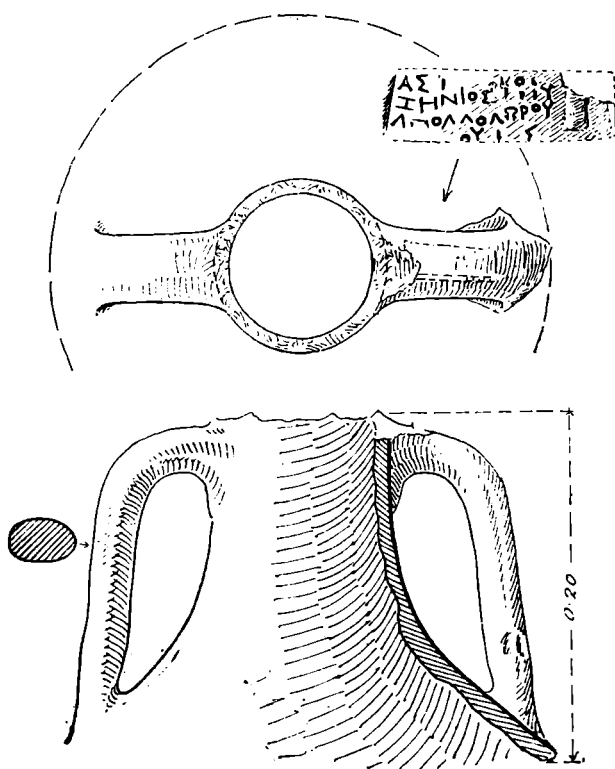


Fig. 21. — Fragment de amforă sinopeană de la Istria
(nr. 266 din text).

Tipul amforelor sinopeene a putut fi apreciat însă mai bine după materialul recoltat din unele centre de import din sudul U.R.S.S.

Cert este că tipurile acestor amfore sînt variate, atît ca formă, cît și ca dimensiuni : ne-o dovedesc fragmentele dela Istria tot atît de mult,

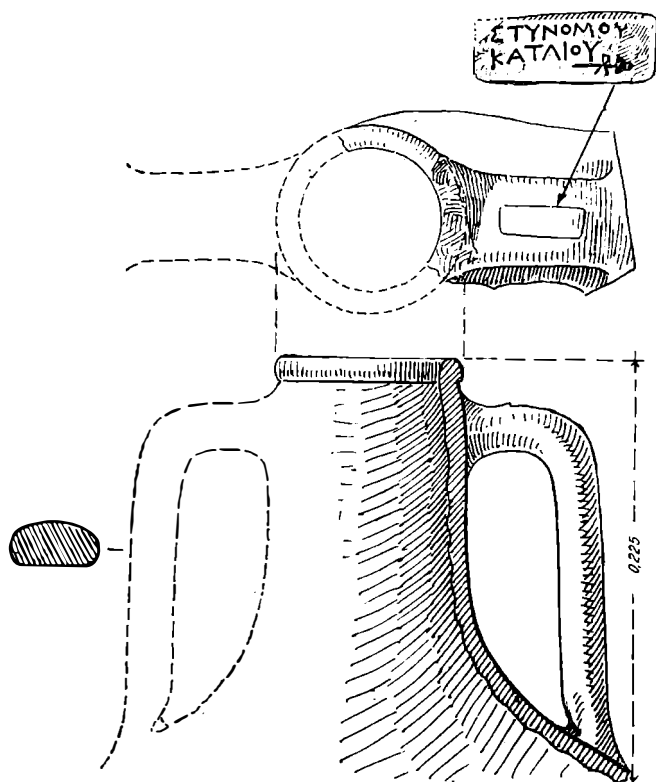


Fig. 22. — Fragment de amforă sinopeană de la Istria
(nr. 267 din text).

cît și unele descoperiri făcute în sudul U.R.S.S. și înregistrate de cercetătorii sovietici.

Acest lucru se poate observa chiar de la prima vedere și în fragmentele publicate de noi : fig. 20 (gîtul umflat, gura îngustă, linia orizontală pe partea umflată a gîtului, curbura torților) ; la fig. 21 (gîtul scurt, gura mai largă, umerii alungiți care indică un pîntece larg, torțile ieșite din verticală) ; la fig. 22 (torțile mai puțin curbate, cu partea orizontală mai lungă).

Un fragment cules la întîmplare pe valea Kubanului (1928) are gîtul întreg și amîndouă torțile. Pe una din ele numele astinomului Πρωταγόρας fiu al lui Κυνίσκος și Ἀγάρων ca producător.

Amforele întregi care s-au găsit în mormintele 7, 18 și 43 de la Elisavetsinskaia n-au fost precis atribuite Sinopelui, ele fiind greșit inventariate la intrarea în depozitul muzeului, după cum ne informează N. V. Anfimov.

O amforă întreagă sinopeeană s-a găsit de către colhoznicii din Staraia Korsemenskaia în ripa fluviului Kuban și a fost trimisă Institutului pedagogic din Krasnodar, dar ea a fost distrusă în perioada cînd regiunea Kubanului s-a aflat vremelnic ocupată de trupele germano-fasciste.

În fine, se cunoaște o amforă din Sinope relativ întreagă, găsită la Kerci în 1906 și publicată de VI. Skorpil¹. Îi lipsește numai fundul, dar atît cît se păstrează este suficient ca să ne dea imaginea aproape completă a unuiu din tipurile sinopeene (fig. 23).

Indicațiile pe care le-am putut obține din analiza diferitelor fragmente de la Istria și din unele publicații sovietice, fac posibilă descrierea a două dintre tipurile amforelor sinopeene stampilate, după cum urmează :

Tipul I, de cea mai mică dimensiune. Corpul, de formă ovală, cu umerii teșiți și gîtul jos. O mică umflătură la partea de jos a gîtului. Buza mică, slab profilată. Torțile scurte, ovale în secțiune, se îndepărtează puțin în direcția umerilor. Piciorul scund, de formă cilindrică, este masiv și nu are gol la mijloc; el se înalță ușor, confundîndu-se aproape cu forma conică de la sfîrșitul amforei (fig. 20).

Înălțimea totală a amforei	0,62 m
Diametru maxim la pîntece	0,30 m
Înălțimea gîtului	0,10 m
Diametrul gîtului	0,08 m
Înălțimea torților	0,14 m
Înălțimea piciorului	0,03 m

Tipul II, mijlociu, asemănător cu cele din cimitirul nr. 2 de la Ust-Labinski în Kuban², are forma conică regulată.

Umerii par aproape orizontali, deși se apleacă foarte ușor spre exterior, gîtul este mai înalt și buza clar profilată. Torțile, ovale, foarte late în secțiune (fig. 24).

Înălțimea totală a amforei	0,71 m
Diametrul maxim la pîntece	0,34 m
Înălțimea gîtului	0,20 m
Diametrul gîtului	0,10 m
Înălțimea torților	0,21 m
Înălțimea piciorului	0,04 m

În general, dimensiunile nu sînt absolute, se observă oscilații de 5—7%.

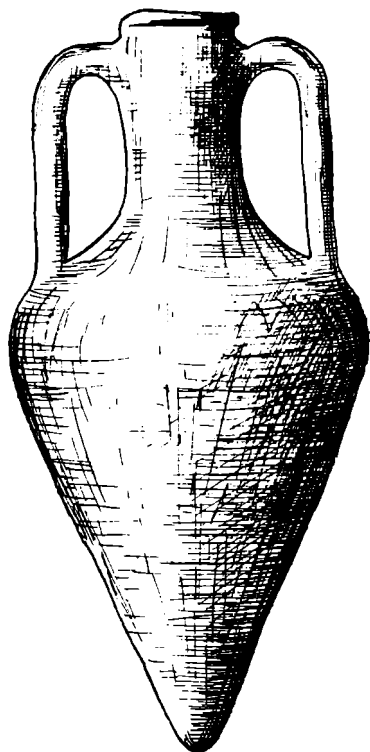


Fig. 23.—Amforă din Sinope, găsită la Kerci (după fotografia lui VI. Skorpil).

¹ VI. Skorpil, Датированная керамическая надпись из Зеленского кургана, în „I. A. K“. Petrograd, 1912, p. 119.

² N. V. Anfimov, Земледелие у меото-сарматских племен Прикубанья, p. 181, fig. 11, în „M. I. A.“, 23, 1951,

Datele acestea relative, pe care le-am obținut printr-o dificilă operație de culegere a atitor informații disparate, se confirmă în bună parte printr-o descoperire pe care am făcut-o recent într-unul din depozitele de la Istria.

Am găsit aici o amforă întreagă cu stampilă sinopeană, depozitată de multă vreme, fără nici un fel de indicație asupra locului și condițiilor de găsim. Se pare că a suferit unele stricăciuni pe umflătura pîntecelui, poate cu prilejul dezgropării, deoarece este vizibil că a fost lipită în mai multe locuri și ușor întregită în două puncte. Nu lipsește însă nici un fragment de bază din întregul ei (fig 25).

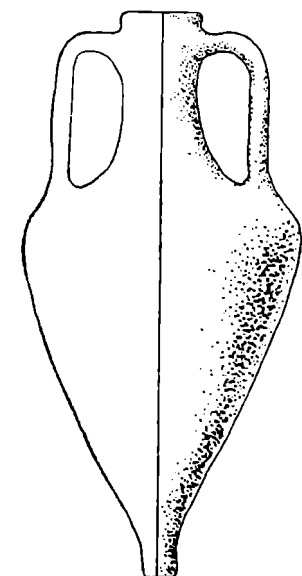


Fig. 24. — Amforă sinopeană stampilată din primele grupe cronologice, găsită în săpăturile din Kuban (după N. V. Anfimov).

Pe una din torți este imprimată în relief o stampilă dreptunghiulară — cu scrisul pe patru rînduri. Stampila are inscripția citeață și elegantă. Ea se prezintă astfel :

ἀστυνόμου
Ποσιδείου τοῦ
Θεαρίωνος
Ἀπολλόδωρος

La extremitatea de jos a gitului, pe latura torții stampilate, acolo unde încep să se dezvolte umerii amforei, se văd două litere vopsite cu roșu : ΓΑ.

Cu toate că — după cum am spus mai sus — nu avem nici o mențiune asupra locului și condițiilor de găsim, putem socoti totuși că acest important monument din depozitul de la Istria nu poate proveni decît din vechile săpăturifăcute în cuprinsul acestei așezări sau — cel mult — dintr-o descoperire întâmplătoare făcută într-una din movilele funerare care înconjoară așezarea (sînt indicații că în urmă cu 15—20 de ani, sătenii, care prin repetate arături au distrus cîteva movile, găsind mai multe amfore întregi, le-au adus la „cetate”).

Oricum, pentru studiul nostru, exemplarul de la Istria are o deosebită valoare, pentru că ne îngăduie să cunoaștem în modul cel mai concret formele și conținutul tipului celui mai obișnuit de amforă de la Sinope.

Amfora întreagă de la Istria poate fi clasată în tipul nr. 1, mai sus descris.

Este sigur că, după cum am arătat, amforele sinopeene au și alte forme.

Sînt numeroase cazurile în care se pot observa deosebiri de proporții, curbură și orientare, atît la torți, cît și la profiluri. Chiar pe baza unui fragment cît de mic se poate vedea că respectivele torți aparțin unor amfore deosebite între ele ca formă și ca dimensiuni. Dar în stadiul de astăzi al cunoștințelor noastre, nu sîntem în situația de a analiza și a descrie toate tipurile.

Materialul și tehnica amforelor sinopeene ne arată că majoritatea lor erau făcute din pămînturi albicioase, care nu conțin prea mulți oxizi de

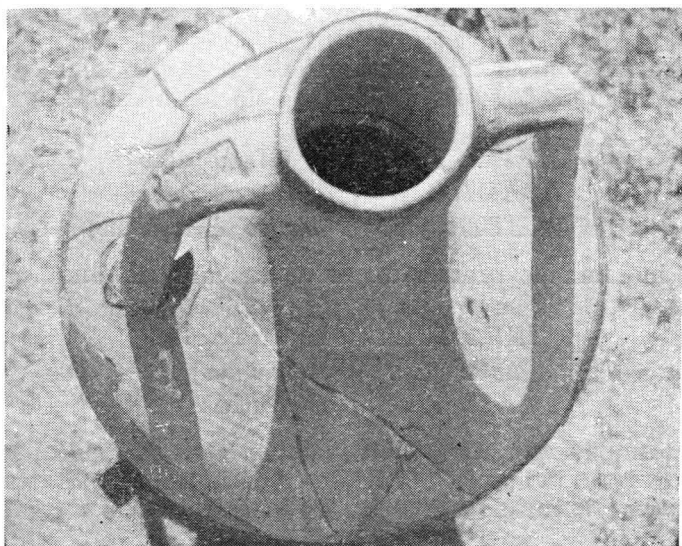


Fig. 25. — Amforă sinopeană întreagă, găsită la Istria.

fier. Din această cauză, deși arse la temperaturi de peste 800°, pământurile nu devin roșii de tot, ca la Thasos. În spărtură, pasta prezintă granule mari, dar nu prea dense, precum și multe puncte roșii și negre, despre care se spune de obicei în chip simplist că ar fi minereuri sau cărbune pisat amestecate într-adins pentru a ușura coeziunea amestecului din pastă. (De fapt, sînt pietricele ce se găsesc obișnuit într-un anumit pămînt supus frământării și rămase insuficient calcinate în timpul arderii).

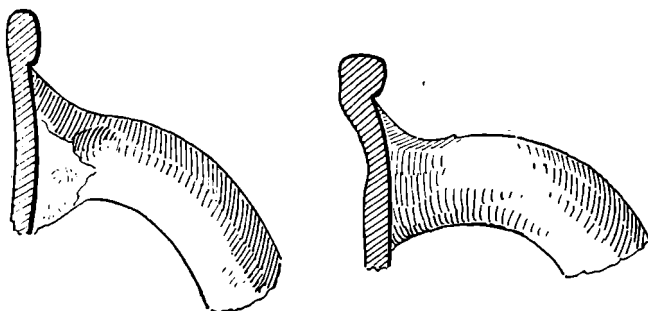


Fig. 26. — Curbura și profilul deosebit la două toarte de amforă de aceeași proveniență sinopeană.

Să reținem deci, că unele amfore cu nume de astinomi sînt sensibil deosebite de altele, prin felul cum se prezintă pasta ceramică (de un roșu mult mai intens, dovedind pămînturi cu oxizi de fier, deci fabricate în alte centre); această remarcă va putea fi folosită în viitoarele cercetări pentru descoperirea altor centre de producție în Asia Mică.

Stampila era aplicată de obicei pe o singură toartă, ca și la Thasos, cuprinzînd în același cadru toate elementele : titlul, simbolul, numele magistratului și numele producătorului, de multe ori chiar patronimicul.

Cu toate acestea, cunoaștem cazuri în care erau stampilate ambele torți. Vl. Skorpil publică un fragment care a păstrat ambele torți¹; pe una se vede stampila în care apare numele astinomului, patronimicul și titlul :

..EI...	[Ποσιδ]εί[ου]
..ΗΦΑΙΣΤΟ	[τοῦ] Ἡφαίστο-
...ΟΥΑΣΤΥΝΟ...	[δῶρ]ου ἀστυνό(μου)

cealaltă conține numele producătorului, patronimicul său și calitatea de ceramist

IKE	Ἰκε[σίου τοῦ]
ΔΙΟ	Διο[νυσίου]
.....Σ	[Κραμέω]ς

Fiecare stampilă are un simbol diferit. Astfel de stampile sînt în genere excepțional de rare, în special, acelea care să indice și calitatea producătorului Κραμέως; în masa stampilelor de la Istria nu s-a găsit nici una de acest fel.

¹ Vl. Skorpil, în „I.A.K.”, XI, p. 80 nr. 333 și în „записки”, XXVIII, p. 126, nr. 111 și 119.

Același autor ne dă în lucrarea citată (la pag. 127, nr. 4) și exemplul unei amfore stampilate pe amîndoua torțile cu aceeași stampilă:

Ἀριστοφάνεος
ἄστυνό(μου)
Σινωπίω(νος)

Alt fragment¹ prezintă pe una din torți

[Ἀριστοκλέους]
[ἄστυν]ό(μου)
[Ποσειδ]ωνίο(υ)

Pe cealaltă toartă este o monogramă mai mică, în care se văd literele T Y (poate începutul numelui unui producător).

Din cele cîteva exemple mai sus citate, se vede că la Sinope au funcționat concomitent mai multe sisteme de stampilare a amforelor, dar sistemul cel mai uzitat era acela al stampilei pe o singură toartă. Aceasta ne-o dovedește și faptul că mai mult de jumătate din fragmentele de torți stampilate găsite la noi și în sudul U.R.S.S. poartă stampile în al căror complex intră toate elementele obișnuite la marcarea amforelor comerciale.

Problema stampilării la Sinope are însă și alte aspecte, încă nelămurite. Asupra unora dintre ele socotim necesar să ne oprim mai mult.

Am arătat și cu alt prilej, că stampilele cu astinomi de la Sinope se împart, din punctul de vedere al conținutului, în două categorii bine distincte.

Prima categorie o formează stampilele pe care le-am grupat sub 5. Particularitățile acestei categorii constau în faptul că legenda este scrisă totdeauna în 4 și 5 rînduri. Titlul magistratului astinom este pus la genitiv singular. Numele care urmează și care este tot la genitiv singular, este fără nici o îndoială numele astinomului. Urmează, de cele mai multe ori, patronimicul în rîndul trei sau împărțit în două rînduri (în 3 și 4); iar în ultimul rînd este totdeauna numele producătorului, acesta la nominativ.

Această regulă generală odată stabilită, toate numele din această categorie sînt sigur identificate și nu ne vom mai ocupa de ele.

A doua categorie (6) o formează stampilele în care legenda este dispusă pe trei rînduri suprapuse: în primul rînd un nume la genitiv, în ultimul rînd alt nume la genitiv sau la nominativ, iar la mijloc titlul magistratului astinom, totdeauna la genitiv singular. Determinarea calității este foarte dificilă pentru persoanele indicate pe aceste stampile, mai ales cînd ambele nume sînt la genitiv.

Iată de exemplu stampila cu nr. 367 din seria 6.

ΔΙΣΚΟΥ
ΑΣΤΥΝΟΜΟΥ
ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟΥ

¹ „J.M.N.P.”, Suppl. V, p. 496, nr. 5; Suppl. VIII, p. 31, nr. 2; „I.A.K.”, p. 134, nr. 9, cf. Skorpil, *op. cit.*, p. 122, nr. 11.

Putem presupune că Ποσειδώνιος este numele astinomului, dar nu putem accepta ușor ideea că numele din primul rînd ar fi al producătorului, deoarece în acest caz el ar fi trebuit să apară la nominativ singular, adică cu terminația ΟΣ sau ΗΣ.

Alt caz, exemplificat prin stampila cu nr. 345.

ΑΙΣΧΙΝΟΥ
ΑΣΤΥΝΟΜΟΥ
ΑΡΑΚΛΕΙΤΟΣ

În rîndul al treilea apare aici numele producătorului terminat în ΟΣ. Cum rămîne însă cu titlul astinomului, care în această poziție este precedat de numele lui Αλσχίνης la genitiv singular?

Mai sînt și cazuri în care rîndul de sus și cel de jos poartă amîndouă numele la nominativ, numai titlul magistratului de la mijloc este la genitiv (ex. la noi, nr. 386).

ΜΝΗΣΙΟΣ
ΑΣΤΥΝΟΜΟΥ
ΑΡΧΕΠΙΤΟΛΕΜΟΣ

Și mai mult încurcă lucrurile forma dialectală ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΝΤΟΣ, pe care o găsim destul de des în locul astinomului la genitiv singular ΑΣΤΥΝΟΜΟΥ precedat de un nume propriu la genitiv singular și urmată de alt nume la nominativ (ex. la noi, nr. 443):

ΔΙΟΦΑΝΤΟΥ
ΑΣΤΥΝΟΜΕΥΝΤΟΣ
ΑΡΧΕΠΙΤΟΛΕΜΟΣ

Toate aceste neregularități au făcut să nu putem ști totdeauna care este numele magistratului și care al producătorului.

Pridik însuși a avut această dificultate și, cu toate posibilitățile lui de erudit în materie, n-a reușit s-o rezolve. El s-a mulțumit să adune într-o tabelă aparte, stampilele cu titlul între două nume, în cuprinsul cărei tabele a deschis două coloane deosebite:

- a) Astinom ori fabricant.
- b) Fabricant ori astinom.

Aceleași nume apar în ambele coloane, în ordine alfabetică, dar o determinare hotărîtă, Pridik n-a putut face.

În subgrupa 6, noi am separat toate stampilele cu titlul astinomului plasat între două nume și le-am pus în ordine alfabetică, folosind numele astinomului indiferent de ordinea în care este el așezat (deasupra ori, dedesubtul cuvîntului ἀστυνόμου și indiferent dacă numele sînt la nominativ ori la genitiv).

Calitatea persoanei, indiferent de locul unde se găsește plasat numele, am obținut-o în urma unei prealabile analize comparate a tuturor numelor de la subgrupa 5 și a celor din tabelele lui Pridik, după cum se va vedea mai jos.

Am putut obține astfel un rezultat destul de mulțumitor, pe care deocamdată nu-l folosim decît ca instrument informativ. În indicele nostru general, însă, astinomii și producătorii din subgrupa 6 obținuți pe baza

acestei analize comparate, au primit o clasare mai fermă decît la Pridik.

Subgrupa 6, a stampilelor cu astinomi (în care titlul de astinom apare între două nume) cuprinde 38 de posturi. Am urmărit să stabilim o regularitate în ceea ce priveşte :

1. cazurile (nominativ şi genitiv) în care sînt puse numele astinomiilor, respectiv ale producătorilor ;

2. de asemenea şi ordinea în care apar aceste nume. Pentru concluzii am ținut seama de trei elemente :

a) frecvenţa cu care apare fiecare nume în calitate de astinom, respectiv de producător, în indicele lui Pridik ;

b) gruparea astinomiilor cu producători la Pridik ;

c) corespondenţa între simbolul din stampila noastră şi cea a lui Pridik.

Socotim că tabela B din Pridik este dată de el ca nesigură, în ce priveşte calitatea de astinom sau de producător. Numele date de el în indice sub B, noi nu l-am luat în considerare la stabilirea raportului numeric. Pentru stabilirea grupelor, s-a utilizat cu precădere tabela A a lui Pridik, tabela B luîndu-se în considerare numai în cazurile cînd numele sau grupările nu apar în A.

S-au socotit ca certe, posturile în care se găsesc toate elementele (a, b, c,) sau cel puţin două dintre ele şi anume : număr + Pridik sau Pridik + simbol.

S-au socotit *foarte probabile*, posturile în care calitatea celor două nume reiese din raportul lor numeric, în cele mai multe cazuri cîte unul din nume apărînd într-o singură calitate în indicele lui Pridik. În cazurile acestea apare uneori şi corespondenţa simbolului. Cum însă Pridik socoteşte simbolul ca aparţinînd astinomului, nu s-a socotit hotărîtoare această corespondenţă.

Pornindu-se de la cunoscut spre mai puţin cunoscut, totalul de 38 de posturi a fost împărţit în trei grupe. Din fiecare grupă s-au eliminat cîteva posturi, care, neoferind elemente suficiente, nu permiteau tragerea unor concluzii destul de sigure. Grupele sînt :

A. Grupa cu două terminaţii clare (la nominativ şi la genitiv), fie că numele apar în întregime sau sînt reconstituite.

B. Grupa cu o singură terminaţie clară, fie că numele apar în întregime, fie că sînt reconstituite.

C. Grupa cu ambele terminaţii reconstituite şi cu numele uşor reconstituite.

Pentru concluziile asupra cazurilor, au servit grupele A şi B, pentru cele asupra ordinei, grupele A B şi C.

Analiza concepută pe bazele mai sus explicate ne-au dus la următoarele rezultate :

G r u p a A

Total	17 posturi
Eliminate ca incerte	<u>1</u> „
	16 posturi utilizate dintre

care :

13 posturi certe, confirmate prin :

Număr, Pridik, Simbol 4 (252, 254, 255, 271)

Număr, Pridik, Simbol (?) 1 (263)

Pridik, Simbol 3 (258, 260, 274)

Pridik, Simbol (?) 3 (266, 268, 284)

Pridik, Simbol (?) 2 (257, 276)

în care avem :

Cazuri : Nom. — Prod. } 12 = 92,3 %
Gen. — Ast. }

Ordine : 1. Prod. } 11 = 84,6 %
2. Ast. }

și 3 posturi foarte probabile, în care avem :

Cazuri : Nom. — Prod. } 3 = 100 %
Gen. — Ast. }

Ordine : 1. Prod. } 2 = 66,6 %
2. Ast. }

Din totalul de 16 posturi, avem :

Cazuri : Nom. — Prod. } 15 = 97,3 %
Gen. — Ast. }

Ordine : 1. Prod. } 13 = 81,2 %
2. Ast. }

G r u p a B

Total 14 posturi

Eliminate ca incerte 4 „

10 posturi utilizate, dintre care :

7 posturi certe, confirmate prin :

Număr, Pridik, Simbol 4 (251, 253, 256, 275)

Număr, Pridik, Simbol (?) 2 (282, 285)

Pridik, Simbol ? 1 (277)

în care avem :

Cazuri confirmate printr-un singur nume :

Nom. — Prod. } 7 = 100 %
Gen. — Ast. }

Ordine 1. Prod. } 5 = 71,4 %
2. Ast. }

și trei posturi foarte probabile, în care avem :

Cazuri : Nom. — Prod. } 2 = 66,6 %
Gen. — Ast. }

Ordine : 1. Prod. } — —
2. Ast. }

Din totalitatea de 10 posturi avem :

$$\left. \begin{array}{l} \text{Cazuri : Nom. — Prod.} \\ \text{Gen. — Ast.} \end{array} \right\} 9 = 90\%$$

$$\left. \begin{array}{l} \text{Ordine : 1. Prod.} \\ \text{1. Ast.} \end{array} \right\} 5 = 50\%$$

Grupa C

Total 7 posturi

Eliminate ca incerte 2 „

5 posturi utilizabile, dintre care :

4 posturi certe, confirmate prin :

Număr, Pridik, Simbol 3 (272, 280, 287)

Număr, Pridik 1 (279)

în care avem :

$$\left. \begin{array}{l} \text{Ordine : 1. Prod.} \\ \text{2. Ast.} \end{array} \right\} 1 = 25\%$$

și 1 post probabil, în care avem :

$$\left. \begin{array}{l} \text{Ordine : 1. Prod.} \\ \text{2. Ast.} \end{array} \right\} 1 = 100\%$$

Din totalul de 5 posturi, avem :

$$\left. \begin{array}{l} \text{Ordinea : 1. Prod.} \\ \text{2. Ast.} \end{array} \right\} 2 = 40\%$$

Total 31 posturi

Pentru stabilirea cazurilor utilizate, grupele A și B : 26 posturi.

Pentru stabilirea ordinii utilizate, grupele A B și C : 31 posturi.

Cazuri : Total 26 posturi

$$\left. \begin{array}{l} \text{Nom. — Prod.} \\ \text{Gen. — Ast.} \end{array} \right\} 24 = 92,3\%$$

Ordine : Total 31 posturi

$$\left. \begin{array}{l} \text{1. Prod.} \\ \text{2. Ast.} \end{array} \right\} 20 = 64,5\%$$

Cînd sîntem puși în situația de a completa sfîrșitul numelui, cunoscînd calitatea persoanei desemnată de fiecare nume dintr-o stampilă, este indicat să punem la numele astinomului terminația genitivului, iar la numele producătorului pe cea a nominativului, eroarea posibilă fiind de 7,7%.

Conducându-ne în primul rînd după terminația morfologică a numelui (cu eroarea posibilă pe care am arătat-o mai sus) și în al doilea rînd ordinea în care apar numele (eroarea posibilă este aici de 25,5%), am ajuns la concluzia că majoritatea numerelor din seria 4 a grupei B. aparține astinomiilor; celelalte nume le-a atribuit producătorilor și le-am înregistrat ca atare în indicele general.

4. DESPRE ȚIGLELE DE ACOPERIȘ DIN SINOPE

Țiglele de acoperiș de proveniență sinopeană formează ceea ce a patra serie în cuprinsul grupei II. Seria aceasta, care începe cu nr. 438, încheie expunerea materialului factic în legătură cu stampilele de la Sinope.

Despre însemnătatea producției de țigle de acoperiș, precum și despre cauzele care au dus la importul acestora din Asia Mică, vom vorbi mai pe larg în altă parte.

După cum vom arăta acolo, țiglele stampilate cu numele magistratilor astinomi nu sînt fabricate la Istria, așa cum s-a putut crede după emblema vulturului cu delfinul, aplicată pe unele stampile. Ele nu aparțin nici Olbiei, care avea aceeași emblemă ca Istria, ci sînt de proveniență sinopeană și pot fi datate pentru prima jumătate a secolului al IV-lea î.e.n. Cele mai vechi stampile de pe țigle sînt cele cu legende prescurtate (la noi nr. 438, 439, 441, 445, 450, 452). Tot din secolul al IV-lea și începutul secolului al III-lea sînt și stampilele cu vulturul și delfinul. Σινωπίων este poate cel mai frecvent producător în această epocă. El apare și pe amfore, dar îl găsim mai ales pe țigle. Între cele 14 țigle sinopeene stampilate găsite la Istria, trei sînt ale producătorului Σινωπίων cu diferiți astinomi (nr. 444 cu Διοφάντος, nr. 445 cu Ἡρώνομος și nr. 452 cu Χαριξενίδης).

Pe același Σινωπίων îl găsim pe țiglele de la Tyras, dar cu alți astinomi: Ἀριστόβουλος, Ποσειδώνιος, și Ἰστυάιος. Îl mai aflăm și la Pridic, în tab. E, a. 8 tot pe țigle cu astinomul Κύρος și la E, c.l. cu Αισχίνης.

Pe torțile de amfore Σινωπίων apare cu diferiți alți astinomi în număr de aproape 20 (Pridik Tab. A. și B.). S-ar putea deduce de aici că producătorul nostru a avut o activitate neîntreruptă timp de 25—30 ani, dacă socotim că magistratii astinomi se schimbau în fiecare an. Se pare însă că avem de-a face cu doi producători cu aceleași nume: la țiglele astinomului Κύρος (Pridik, C. A. 17) și la amforele astinomiilor Πάτακος, Πολύτωρ și Ποσειδώνιος (Pridik A., 165, 167 și 172 b). Σινωπίων apare ca fiu al lui Ἀντισθένης.

Să ne oprim puțin și asupra altei probleme. Numele Σινωπίων apare cu omega în loc de omicron (Σινο...), ceea ce părea de neînțeles cercetătorilor. Examinînd un număr foarte mare de inscripții ceramice, ne-am dat seama că avem de-a face cu o formă dialectală provincială a cuvîntului Σινωπίωνος genitivul singular de la Σινωπίων care înseamnă „locuitor din Sinope”. Termenul acesta a dat naștere unui nume propriu, care a devenit cu timpul un nume curent. În felul acesta rămîne precizat că Σινωπίων nu este un ethnicon, ci reprezintă numele producătorului.

Trecem acum la caracteristicile tehnologice ale țiglelor sinopeene găsite la Istria. Trebuie să remarcăm în primul rînd lipsa de omogenitate a pastei

și unele particularități cu totul neobișnuite ale produsului. Țigla sinopeeană stampilată prezintă în secțiune trei straturi suprapuse, bine distincte. Fețele sînt făcute dintr-un lut mai fin și bine frămîntat, pe cînd masa ceramică dintre ele prezintă un lut calcaros, cu granulație mare și neregulată, de culoare gri deschis, care contrastează cu roșul tare al celor două fețe. Arderea s-a făcut la $950-1000^{\circ}$, producînd o puternică sudură între cele

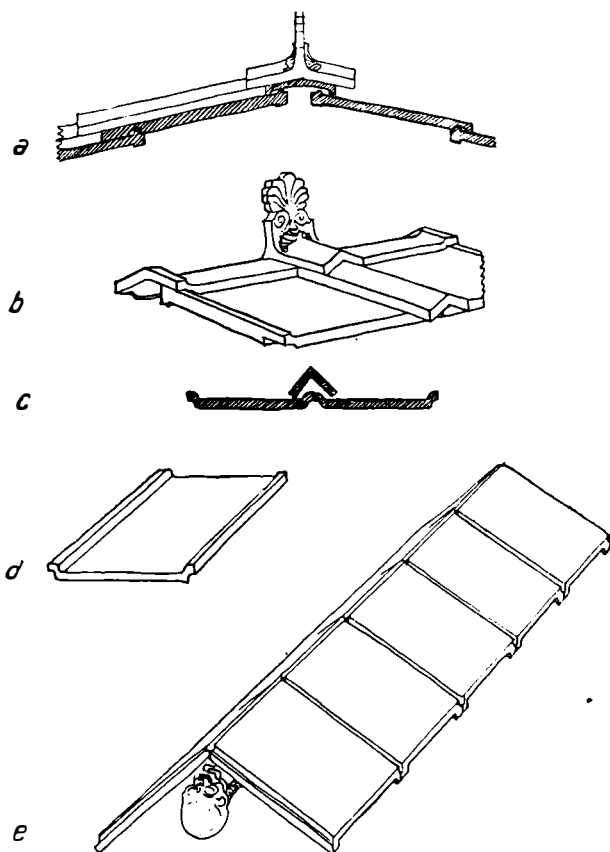


Fig. 27. — *a*: secțiune transversală într-un acoperiș de casă ;
b: porțiune de acoperiș văzută în plan ; *c*: secțiune longitudinală ; *d*: detaliile unei țigle izolate ; *e*: acoperămînt de țigle peste o groapă funerară din epoca elenistică.

trei straturi. Mijlocul a devenit aproape gresie și, prin sudare, a dat un fel de placaj deosebit de rezistent la lovire. Fața superioară, netezită cu o zeamă foarte fină după uscare și înainte de ardere, nu are porozități, deci nu permite pătrunderea apei, dimpotrivă, face ca apa să se scurgă repede la vale. Impermeabilitatea perfectă la care s-a ajuns prin această fătuire specială și prin arderea la temperaturi înalte, este un lucru foarte important. Apa nepătrunzînd în țiglă, se evită ca aceasta să capete o greutate prea mare și să apese acoperișul. Cealaltă parte nu este fățuită și prezintă neregularități și granulații mari.

Stampilele sînt aplicate întotdeauna pe fața principală, netezită, către unul din colțuri și rareori în cîmpul țiglei. Nu se observă însă o regulă susținută.

Dimensiunea țiglelor :

Lungimea 0,515 m

Lățimea 0,370 m

Grosimea 0,018 m

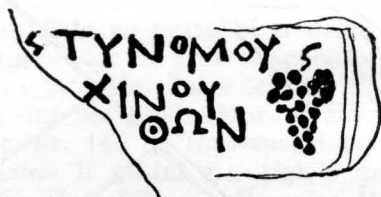
Mărimea stampilei $0,040 \times 0,015$ m

Dimensiunile de mai sus au fost luate după țigla întreagă găsită în mormîntul nr. 19 de la Marițin și publicată de Max Ebert, *op. cit.*, 1913, p.1—113. Este asemănătoare cu stampila găsită la Istria (nr. 442).

Este locul să precizăm că dimensiunile țiglelor variază dar rămîn în jurul proporției medii de $0,50 \times 0,30$ cm. Dimensiunile stampilelor însă sînt și mai variate și indică, că nu avem de-a face cu un tip standard.

5. STAMPILE CU LEGENDA ÎN PATRU ȘI CINCI RÎNDURI, ÎN CARE NUMELE ASTINOMULUI ESTE SIGUR IDENTIFICAT

212



[Ἄ]στυνόμου

[Αἰσ]χίνου

[Ἀγά]θων

- *Ciorchine de strugure.* — 1 ex.
- Din săpăturile șantierului Istria, 1955, Z₂, nr. 23, 0,60 m.
- La M.N.A. Nr. inv. 2762.
- ÎNΤΟCMAÎ la Pridik, 1928, tab. A, nr. 3

213



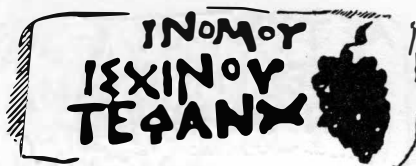
Ἄστυ[νό]μου

Αἰσχίνου

Ἡρακλείδης

- *Ciorchine de strugure.* — 2 ex. la fel.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2032, 2661.
- ÎΝΤΟCMAÎ la Pridik, 1928, tab. A, nr. 3.

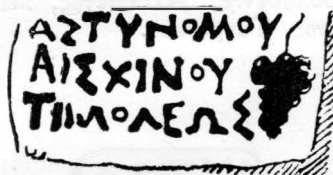
214



[ἀστυ]νόμου
[Α]ἰσχίνου
[Σ]τέφανος

- *Ciorchine de strugure.* — 2 ex.
- Săpăturile din 1952 la punctul Sinoe-Zmeica și în depozitul Istria 1951.
- La M.N.A. Inv. nr. 2554.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A, nr. 3.

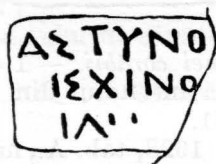
215



ἄστυνόμου
Αἰσχίνου
Τιμόλεως

- *Ciorchine de strugure.* — 2 ex. la fel.
- Săpăturile din 1952 la punctul Sinoe-Zmeica.
- La M.N.A. Inv. nr. 2167.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 3.

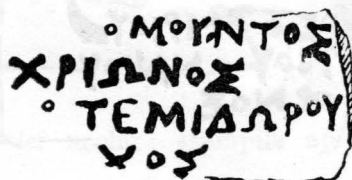
216



ἄστυνό(μου)
[Α]ἰσχίνο(υ)
[Φ]ιλ[οκρά](της)

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2661.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 3 b.

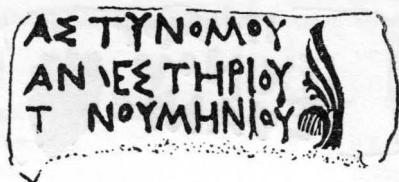
217



[ἀστυνο]μοῦντος
[Αἰς]χρίωνος
[τοῦ Ἀρ]τεμιδώρου
[Βάτρα]χος

- *Fără simbol.* — 2 ex.
- Găsită în L.I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2078 și 2046.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 5 d.

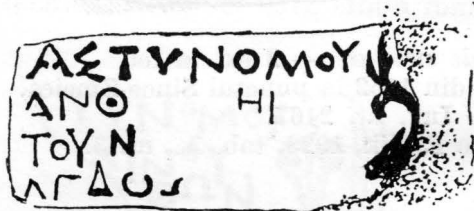
218



ἀστυνόμου
'Αν[θ]εστηρίου
τ[οῦ] Νουμήνιου

- Ornament la pupa unei corăbii. — 2 ex.
- Săpăturile din 1950 Istria, la malul Sectorului X.
- La M.N.A. Inv. nr. 2181.
- VARIANTĂ. Lipsește rîndul de jos cu numele producătorului. Pridik, 1928, tab. A., nr. 6, are pe 'Ανθεστήριος ὁ Νουμήνιος cu următorii producători: 'Αγάθων, 'Αχορνός, 'Απατούριος, 'Αρίστων, 'Αρτεμίδορος, Δᾶς, Εὐμαχος, Θεόδωρος, Καλλισθένης, Κλεαίνετος, Μένανδρος, Μένων, Πάπης, Πρύτανις, Πρώτος, Στέφανος, Ταυρίσκος.

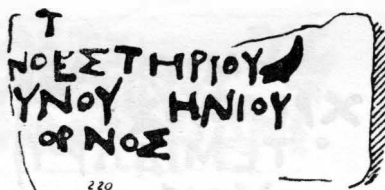
219



ἀστυνόμου
'Ανθ[εστ]η[ρίου]
τοῦ Ν[ουμη]νίου
'Αγάθ[ων]

- Ornament la pupa unei corăbii. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- M.N.A. Inv. nr. 2641.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 6, nu are, nici o mențiune pentru cornul abundenței.

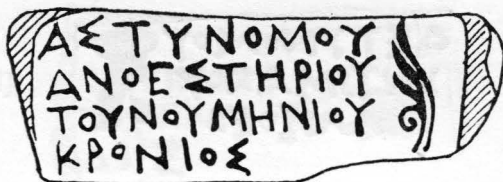
220



[ἀσ]τ[υνό]μου
[᾿Α]νθεστηρίου
[τοῦ] Νου[μ]ηνίου
[᾿Α]χορνός

- Ornament la pupa unei corăbii. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2045.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 6.

221



ἀστυνόμου
'Ανθестήριου
τοῦ Νομηνίου
Κρόνιος

- Ornament la pupa unei corăbii. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2660.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 6, cunoaște 37 de exemplare din 'Ανθестήριος a lui Νομήνιος cu 17 diferiți producători, dar nu cunoaște pe producătorul Κρόνιος.

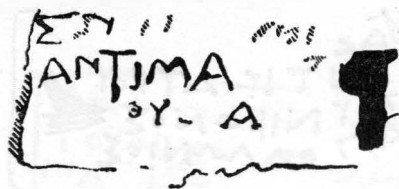
222



ἀστυνόμου
'Αντιμ[άχου]
'Αγάτω[ν]

- Simbolul lipsește. — 1 ex.
- Găsită la Istria, din rebutul săpăturilor 1950, Sectorul Z — Z.
- La M.N.A.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 63, nr. 31, cu simbolul (corn) care la noi lipsește.

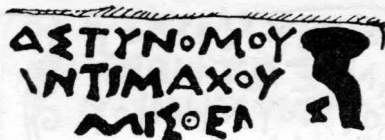
223



[ἀ]στυνόμου
'Αντιμ[άχου]
Θυ[αί]α[ς]

- Cornul abundenței neclar; stampila aplicată defectuos pe pasta prea moale. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității București.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 8, plus alte două variante cu kantharos și cu ciorchine.

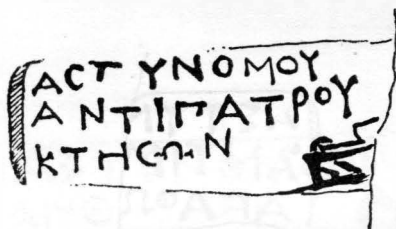
224



ἀστυνόμου
[Ἀ]ντιμάχου
[Κα]λλισθέ[νης]

- *Cornul abundenței* cu vârful în jos spre dreapta. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2106.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 8.

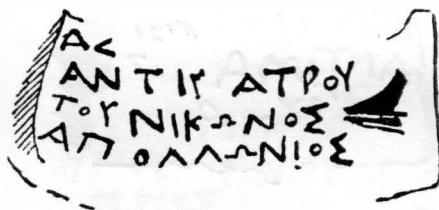
225



ἀστυνόμου
Ἀντιπάτρου
Κτήσων

- *Proră de corabie*. — 3 ex. la fel.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicație.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 13.

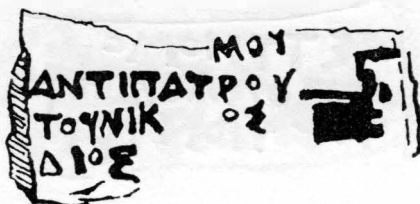
226



ἀσ[τυνόμου]
Ἀντι[π]άτρου
τοῦ Νίκωνος
Ἀπολλώνιος

- *Proră de corabie*. — 2 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2059 și 2250.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 12, nu menționează pe Ἀπολλώνιος ci numai pe producătorii: Ἀπατούριος, Δῖος, Ἡρακλείδης, Θεόδωρος, Μένισκος, Πάπης, Φίλων.

227



[ἄστυνό]μου
Ἀντιπάτρου
τοῦ Νίκ[ων]ος
Δῖος

— *Proră de corabie.* — 2 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără alte indicații.

- La M.N.A. Inv. nr. 2428 și 2088.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 12.

228

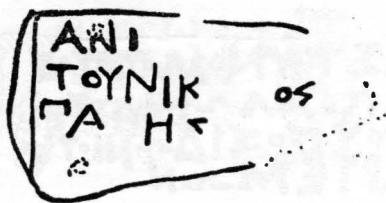


ἄστυνό[μου]
Ἀντιπάτρ[ου]
τοῦ Νίκων[ος]
Κεφαλί[ων]

— *Simbolul lipsește.* Ar fi putut fi prora unei corăbii, unicul simbol cunoscut la toate celelalte 8 variante ale lui Ἀντίπατρος al lui Νίκωνος — 1 ex.

- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 12, nu înregistrează pe Κεφαλίων.

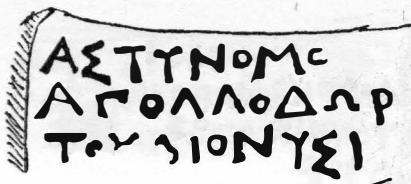
229



[ἄστυνό]μου
Ἀν[τιπάτρου]
τοῦ Νίκ[ων]ος
Πά[π]ης

- *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria.
- La M.N.A.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 12, cu proră de corabie.

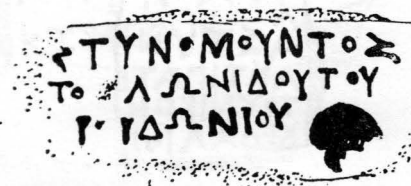
230



ἀστυνόμο[υ]
 Ἀπολλοδώρ[ου]
 τοῦ Διονυσίου[ου]
 [.....]

- *Simbolul lipsește.* — La M.N.A. nr. inv. 2752.
- 1) Găsită în L. I după incendiul din 1944;
- 2) Săpăturile din 1955, Sectorul Z 2, car. 1, — 0,60 m.
- VARIANTĂ. Rîndul de jos cu numele producătorului pare a fi rupt. Pridik 1928, tab. A., nr. 18, indică un număr de 16 exemplare la fel, unul din ele purtînd și numele producătorului Μιθραδάτης. Al doilea exemplar găsit la Istria în săpăturile din 1955 este perfect întreg, are rama completă și indică, că stampila nu purta numele producătorului.

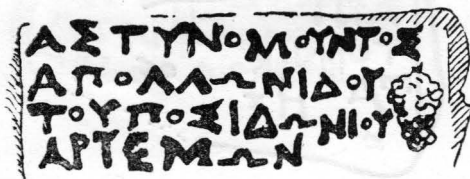
231



[ἀσ]τυνομοῦντος
 [᾽Απ]ο[λ]λωνίδου τοῦ
 [Ποσ]ιδωνίου

- *Ciorchine de strugure.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2018.
- VARIANTĂ. Lipsește rîndul de jos cu numele producătorului. Pridik 1928, tab. A., nr. 20, o are completă, cu următorii producători: Ἀγάθων, Ἀρτέμων, Ἐπιχάρης, Ξῆνις, Καλλισθένης Μανικκός, Φιλῆμων.

232



ἀστυνομοῦντος
 Ἀπολλωνίδου
 τοῦ Ποσιδωνίου
 Ἀρτέμων

- *Ciorchine de strugure.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2025.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 20.

233



ἀστ[υνόμος?]

'Αριστίων

[Ἡ]ρακλείδης

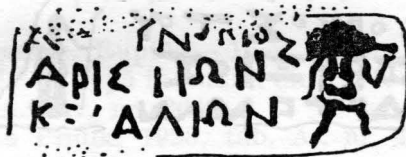
— *Satir* mergînd spre dreapta, avînd pe spinare un furtun pentru tras vinul. — 1 ex.

— În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M.N.A. Inv. nr. 2058.

— VARIANTĂ Pridik, 1928, tab. A, nr. 24, nu menţionează pe 'Ηρακλείδης.

234



ἀ[στυ]ν[ό]μος (sic!)

'Αριστίων

Κ[εφ]αλίων

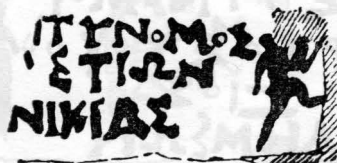
— *Satir*. — 3 ex.

— Găsite în L. I după incendiul din 1944 şi 2417 B în depozit Istria, 1954.

— La M.N.A. Inv. nr. 2077, 2417 şi 2417 B.

— ÎNΤΟCΜΑΙ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 24.

235



[ἀ]στυνόμος (sic!)

[Ἄρ]ιστίων

Νικίας

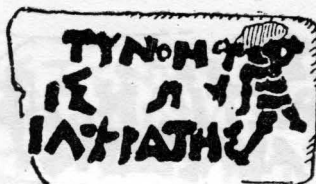
— *Satir* mergînd spre dreapta, avînd pe spinare un furtun de tras vin. — 1 ex.

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2029

— ÎΝΤΟCΜΑΙ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 24.

236



[ἄσ]τυνόμου
[᾽Αρ]ισ[τί]ων
[Φ]ιλοκράτης

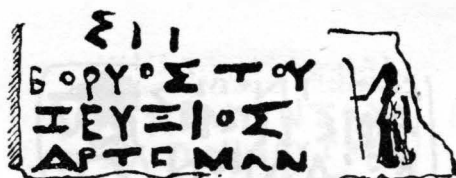
— *Satir* mergînd spre dreapta, avînd pe spinare un furtun de tras vin.—2 ex. la fel.

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2073.

— VARIANTĂ la Pridik 1928, tab. A., nr. 24 b, unde simbolul e un bărbat cu lance.

237



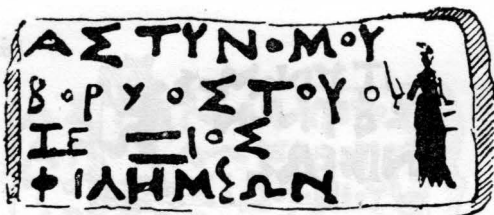
[ἄ]σ[τυνόμου]
Βόρυος τοῦ
Ζεύξιος
᾽Αρτέμewν

— *Demetra* în picioare cu facla aprinsă în mîna dreaptă.— 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2317.

— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 41, între cei 10 producători nu se găsește. ᾽Αρτέμewν.

238



ἄστυνόμου
Βόρυος τοῦ
Ζε[ύ]ξιος
Φιλήμewν (sic!)

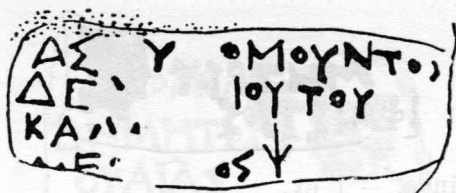
— *Demetra* în picioare cu facla aprinsă în mîna dreaptă.— 1 ex.

— Găsite în L. I după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2009.

— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 41, cu diferența că Φιλήμewν este scris obișnuit.

239



ἄσ[τ]υ[ν]ομούντος
 Δε[λφιν]ίου τοῦ
 Καλλ[ίου]
 Με[νίσκ]ος

- *Simbol neclar* (poate trident).
- Găsită în Istria, din rebutul săpăturilor 1954, Sectorul X.
- La M. N. A.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 45, dar nu cu acest producător.

240



[ἄστυνόμου]
 Δημητ[ρίου]
 Ἀπα[τούριος]

- *Simbolul lipsește*. Ruptă. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2642.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 48 a.

241

ΑΣΤΥΝΟΜΟΥ
 ...ΗΤΡΙΟΥ
 ΔΑΟΣ

ἄστυνόμου
 [Δημ]ητρίου
 Δᾶος

- *Cap bărbătesc*, spre dreapta. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2647.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 48.

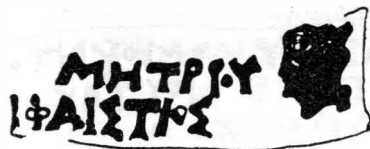
242



ἄσ[τυνόμου]
 Δημ[ητρίου]
 Δημή[τριος]

- *Simbolul lipsește*. Ruptă. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2647.
- NECUNOSCUTĂ la Pridik, 1928, nici ca fiu al lui Δημήτριος și nici ca producătorul Δημήτριος.

243



[ἀστυνόμου]

[Δη]μητρίου

[Ἡ]φαίστιος

- Cap, spre stînga. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 48.

244



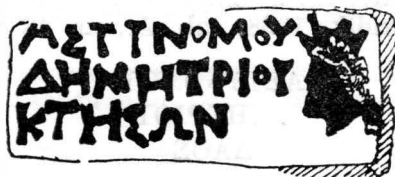
ἀσ[τυνόμου]

Δημητρίου

Θορύκανος

- Cap femeiesc cu cunună, spre stînga. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2665.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A. 48—51, nu apare acest producător, care se găsește numai cu astinomii Αισχίνης și Εὐχάριστος.

245



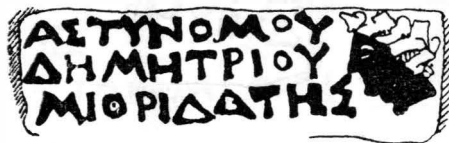
ἀστυνόμου

Δημητρίου

Κτήσων

- Zeitate cu coroană murală în 4 turnuri, spre stînga. — 2 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944, al doilea exemplar.
- 1) La M. N. A. Inv. nr. 2114;
- 2) La Facultatea de istorie a Universității „C.I. Parhon“, București din săpăturile arheologice de la Istria din 1949—1950, Sectorul Z.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 48, unde găsim aceeași stampilă, dar cu Heracles ca simbol.

246



ἀστυνόμου

Δημητρίου

Μιθριδάτης

- Cap femeiesc cu cunună, spre stînga. — 2 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr 2028 și 2021.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 48, cu acest simbol.

247



[ἀστυν]όμο[υ]
Δημητρί[ο]υ
Θυαίας

- Cap femeiesc cu cunună, privind spre stînga. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2423.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 48.

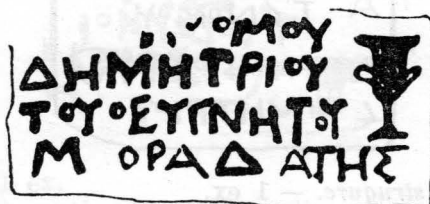
248



ἀστυν[όμου]
Δημητ[ρίου]
τοῦ Ἡ[ροξέ-
νου]

- Zeitate feminină cu coroană murală pe cap, spre dreapta. — 5 ex. Simbolul este la stînga.
- Găsite : 2 în depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație ; 2 în L. II după incendiul din 1944 și în col. I. M., provenind de la Sinoe-Zmeica (3).
- La M. N. A. Inv. nr. 2122 și 2122 a și în col. I. M.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 49, cu producătorii Κλεαίνετος și Τιμόλεως ; stampila noastră este ruptă.

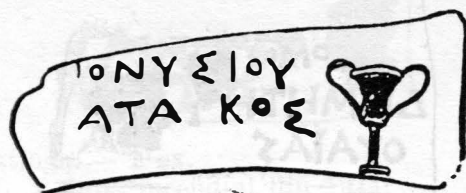
249



[ἀστυν]όμου
Δημητρίου
τοῦ Θεογγήτου
Μ[ι]θραδάτης

- Vas (kantharos?). — 2 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2049 și 2087.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 50.

250



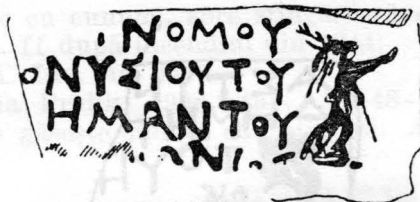
[ἄστυνόμου]

[Δ]ιονυσίου

[Π]άται[ι]κος

- *Kantharos*. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2656.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 165 unde Πάταικος apare cu astinom, nu producător ca la noi.

251



[ἄστυ]νόμου

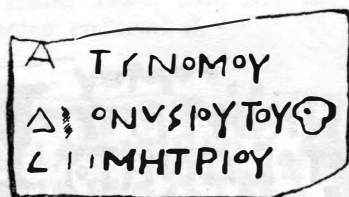
[Δι]ονυσίου τοῦ

[᾽Απ]ημάντου

[᾽Απολλώ]νι[ος]

- *Nike* cu coroană și o ramură de palmier, pășind spre dreapta.
- 2 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 53.

252



ἄ[σ]τυνόμου

Διονυσίου τοῦ

[Δη]μητρίου

- *Ciorchine de strugure*. — 1 ex.
- Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949—1950, Sectorul Z.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 54. Nu avem indicații pentru numele producătorului, toarta fiind ruptă.

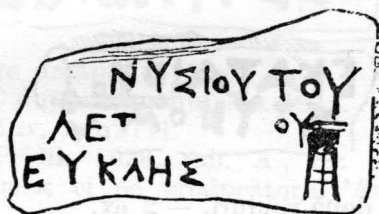
253



[ἄστυνόμου]
 Διονυ[σίου τοῦ Διονυ]-
 σίου τ[οῦ]
 Κλειτ[αγόρου]

- *Simbolul lipsește, cît și ultimul rînd cu numele producătorului.*
- 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 56, apare cu simbolul Trepid și cu producătorii Ἀπολλώνιος, Σμαλίων, Ἀγάθων Ἑστιαῖος, Πύθης. La stampila noastră nu se văd urmele rîndului al cincilea.

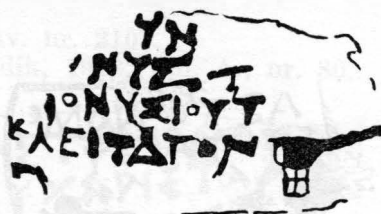
254



[ἄστυνόμου]
 [Διο]νυσίου τοῦ
 [Διο]νυσίου τοῦ
 [Κ]λε(ι)τ[αγόρ]ου
 Εὐκλῆς

- *Tripied.* — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 56, cu producătorul Εὐκλῆς.

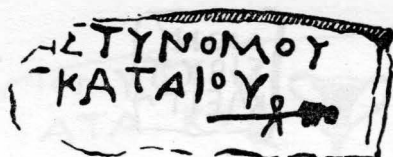
255



[ἄστ]υν[όμου]
 [Διο]νυσ[ίου] τ[οῦ]
 [Δ]ιονυσίου τ[οῦ]
 Κλειταγόρου
 Π[ύθης]

- *Tripied.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 56 a.

256



[ἀ]στυνόμου

[Ἐ]καταίου

— *Tirs* sub cele două rinduri. — 5 ex.

— Găsite: 2 în depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără alte indicații; 2 în L. I și L. II după incendiul din 1944; Istria, săpături 1949, Sectorul Z.

— La M. N. A. Inv. nr. 2109, 2037, și la Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.

— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr 66, fără nume de producător.

257



Ἐκαταίου

[ἀ]στυνόμου

— *Tirs* între cele două rinduri. — 2 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2318 a, b.

— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. B., nr. 28 b, dar fără precizarea că numele Ἐκαταῖος precedează titlul de astinom. Fără producător.

258



ἀστ[υ]νόμο[υ]

Ἐ[κα]τα[ῖ]ου

[τοῦ] Λ[αμ]άχ(ου)

[.....]

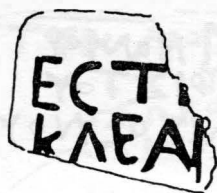
— *Simbol neclar* (*Tirs* ?). — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2433.

— ÎNΤΟCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 68.

259



Ἔστ[ιαίου]
Κλεαί[νετος]

- *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1915–1916, Istria.
- Nu cunoaștem colocația.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 75, unde se dă și simbolul.

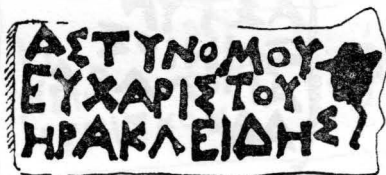
260



ἄστυνό[μου]
Εὐχαρίστ[ου]
Δημήτριος

- *Cap de om spre dreapta.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2111.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 80 b nu înregistrează pe producătorul Δημήτριος ci pe producătorul Ἀπολλώνιος și Πρύτανι.

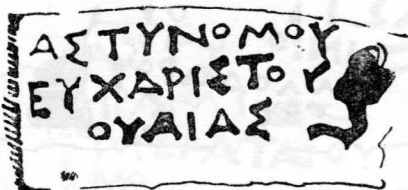
261



ἄστυνόμου
Εὐχαρίστου
Ἡρακλείδης

- *Floare cu tijă.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2105.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 80.

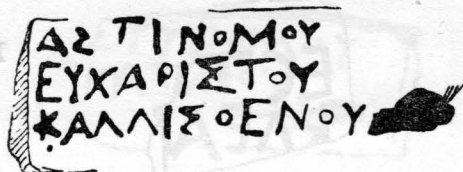
262



ἄστυνόμου
Εὐχαρίστου
Θυαίας

- *Floare.* — 2 ex.
- Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949–1950, Sectorul Z.
- La M. N. A. Inv. nr. 2005.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 80 a.

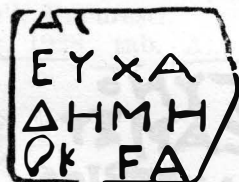
263



ἀστυνόμου
Εὐχαρίστου
Καλλισθένου

- Poate *Floare* spre stînga. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2069.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. B., nr. 31 a.

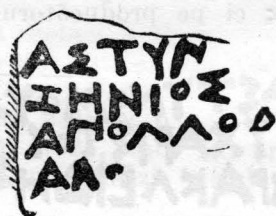
264



ἀσ[τυνόμου]
Εὐχα[ρίστου τοῦ]
Δημη[τρίου]
Κ[λ]εα[ίνετος]

- Probabil *Floare*. Ruptă. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 83.

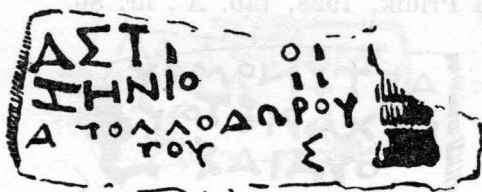
265



ἀστυν[όμου]
Ζήνιος [τοῦ]
'Απολλοδ[ώρου]
'Ακο[ρνος]

- *Simbolul lipsește*. Probabil trofee.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2004.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 85 a.

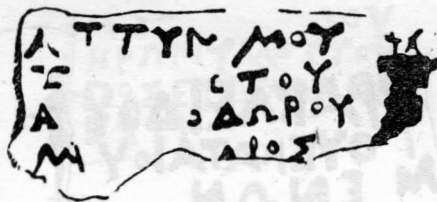
266



ἀστ[υνόμου]
Ζήνιο[ς τοῦ]
'Απολλοδώρου
['Απα]τοῦ[ριο]ς

- *Trofee*. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2102.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 85 a.

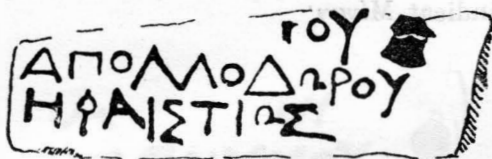
267



ἄστυν[ό]μου
Ζ[ήνιος] τοῦ
Ἀ[πολλ]οδώρου
Μ[έναν]δρος

- *Trofee.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2108.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. nr. 85, sînt 37 de stampile cu 10 diferiți producători, dar niciodată Μένανδρος.

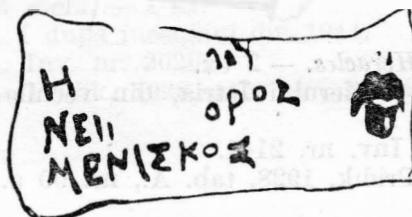
268



[ἄστυνόμου]
]Ζήνιος] τοῦ
Ἀπολλοδώρου
Ἡφαίστιος

- Poate *Trofee.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2065.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 85 a.

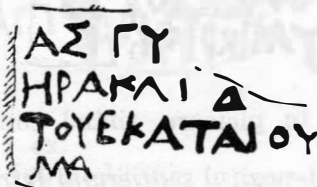
269



[ἄστυνόμου]
Ἡ[ρα]γένου τ]οῦ
Νει[κάν]ορος
Μενίσκος

- *Capul unui Silen*, în față. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2161.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 88 d.

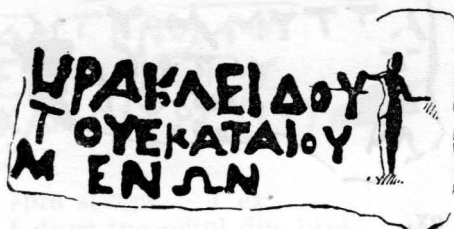
270



ἄστυ[νόμου]
Ἡρακλ[εῖ]δ[ου]
τοῦ Ἑκαταίου
Μα[ντίθεος]

- *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2074.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 90 e.

271



[ἄστυνόμου]
Ἡρακλείδου
τοῦ Ἑκαταίου
Μένων

- Zeitate feminină în picioare, spre dreapta. — 2 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2460 și 2466.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 90 a, între cei 5 producători nu este indicat Μένων

272



ἄστυνό[μου]
Ἡρακλείδ[ου]
τοῦ Ἑκατ[αίου]
Ἀπο[λλώνιος]

- Măciuca lui Heracles. — 2 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2141.
- ÎNΤΟCΜΑΙ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 90 a.

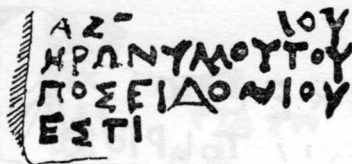
273



[ἄσ]τυνόμου
[Ἡρα]κλείδου
[τοῦ] Μικρίου

- Zeitate feminină în picioare, ținând cornul abundenței în mîna stîngă. — 3 ex.
- Găsite : una în depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație, două în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2008, 2006 și 2006 a.
- ÎΝΤΟCΜΑΙ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 91 a cu producătorul Ἀπατούριος.

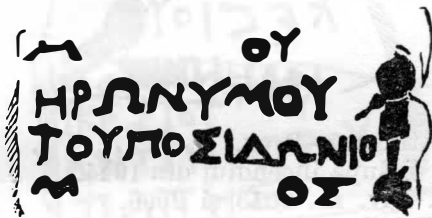
274



ἀστυνόμου
Ἡρώνυμου τοῦ
Ποσειδωνίου
Ἔστι[αῖος]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2547.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr 93, menționează tre-piedul ca simbol pentru nouă producători, între care nu se găsește Ἔστιαῖος.

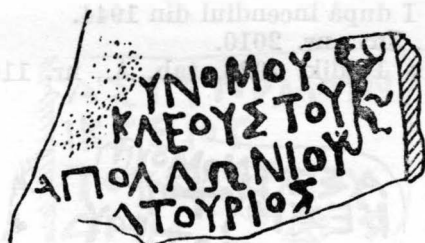
275



[ἀστυνόμ]ου
Ἡρωνύμου
τοῦ Ποσιδωνίου(υ)
Μ[ενίσκ]ος (?)

- *Trofee* pe un soclu. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2020.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 93 (producător poate fi și Μαντίθεος).

276



[ἀσ-]υνόμου
[Θηρίκ]λεους τοῦ
Ἀπολλωνίου
[Ἀπ]ατούριος

- *Leu mergînd.* — 1 ex.
- Săpăturile de la Istria, 1952.
- La M. N. A. Inv. nr. 2134.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 109, se înregistrează un animal dar nu este sigur ca la noi, un leu mergînd la pas spre dreapta.

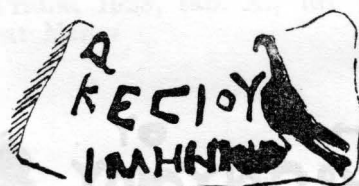
277



[ἄστυνόμου]
Ἰκεσίου
[Ἀπα]τούριος

- Pasăre spre stînga. — 1 ex.
- Din săpăturile arheologice de la Istria, din 1949—1950, Sectorul Z.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 110 a.

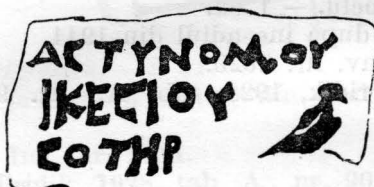
278



ἄστυνόμου
[Ἰ]κεσίου
[Νου]μήνιος

- Pasăre spre stînga. — 2 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2013 și 2096.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 110 a.

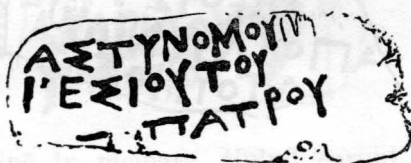
279



ἄστυνόμου
Ἰκεσίου
Σωτήρ[ιχος]

- Pasăre spre dreapta. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2010.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 110 c; lipsește pasărea ca simbol.

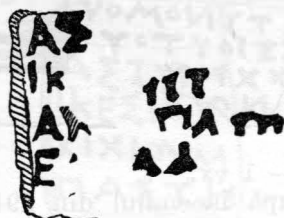
280



ἄστυνομοῦ[ντος]
Ἰ[χ]εσίου τοῦ
Ἀντιπάτρου
[.....]

- Simbolul lipsește. — 1 ex.
- Săpăturile de la Istria, 1950, din malul Sectorului X.
- La M. N. A. Inv. nr. 2182.
- PROBABIL la Pridik, 1928, tab. A., nr. 111. Nu cunoaștem producătorul și simbolul, stampila noastră fiind ruptă.

281

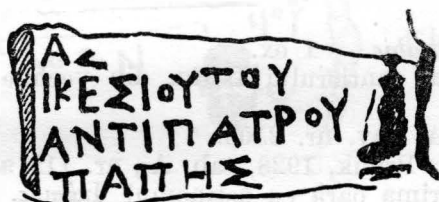


ἀσ[τυνόμου]
 Ἰκ[εσίου] τ[ου]
 Ἀν[τι]πάτ[ρου]
 Ε[ρμά]φ[ιλος]

— *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
 — În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

- La M. N. A. Inv. nr. 2136.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 111.

282

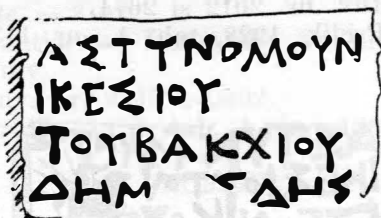


ἀσ[τυνόμου]
 Ἰκεσίου τοῦ
 Ἀντιπάτρου
 Πάτης

- *Figură omenească neclară, în picioare.* — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2663.
- VARIANTĂ Pridik, 1928, tab. A., nr. 111, nu indică pe producătorul Πάτης pentru Ἰκεσίου al lui Ἀντίπατρος.

Între cele 100 de exemplare pentru 7 diferite stampile ale lui Ἰκέσιος în genere, o singură dată este semnalat Πάτης la Ἰκέσιος al lui Ἑτεόνικος.

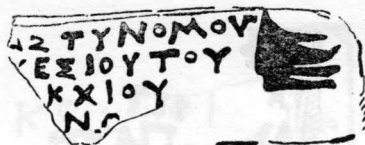
283



ἀστυνομοῦν(τος)
 Ἰκεσίου
 τοῦ Βακχίου
 Δημ[οτέ]λης

- Probabil *Proră* de corabie. Lipsește marginea din dreapta. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2052.
- VARIANTĂ Pridik, 1928, tab. A., nr. 112, are 16 exemplare cu diferiți producători, dar nu cu Δημοτέλης, pe care îl găsim într-un singur caz, la alt astinom Ζῆνις al lui Ἀπολλόδωρος.

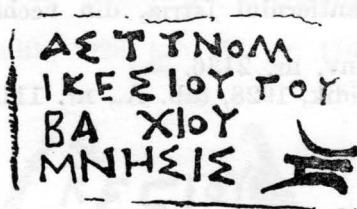
284



ἀστυνόμου
[Ἰκ]εσίου τοῦ
[Βα]κχίου
[Μέ]νων

- Proră de corabie. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2118.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 112 a.

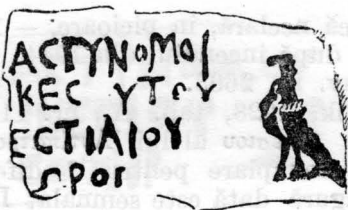
285



ἀστυνόμ[ου]
Ἰκεσίου τοῦ
Βα[κ]χίου
Μνησίς

- Proră de corabie. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2100.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 112 a. Producătorul Μνησίς apare pentru prima oară cu astinomul Ἰκέσιος.

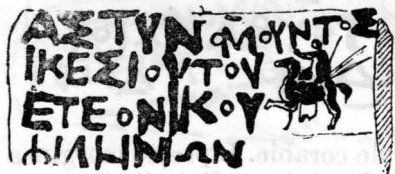
286



ἀστυνόμου
[Ἰ]κεσ[ι]ου τοῦ
Ἑστιαίου
[Δ]ῶρος

- Pasăre spre stînga. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2012 și 2674.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 113, unde numele apare în formă Δωρίων.

287



ἀστυνομοῦντος
Ἰκεσίου τοῦ
Ἑτεονίκου
Φιλήμων

- Călăreț la pas, spre stînga. — 2 ex.
- Găsite în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2050.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 114.

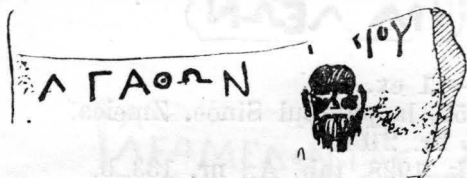
288



ἀστυνό[μου]
 Ἰκεσίου [τοῦ]
 Κιχίου Μ[ιθρο]-
 πάστη[ς]

- *Simbolul lipsește.* Ruptă. — 2 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2095 și 2400.
- NECUNOSCUȚĂ la Pridik, 1928, nu înregistrează nicăieri pe Κίχιος și nici pe producătorul Μιθροπάστης la vreuna din numeroasele stampile ale astinomului Ἰκέσιος.

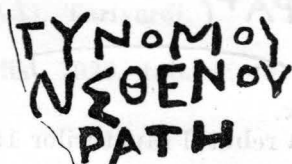
289



[ἀστυνόμου]
 [Ἰφιους τοῦ Ἑστιαίου]
 Ἀγάθων

- *Cap de Silen*, în față. — 2 ex.
- Găsite în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2664 și 2086.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 123 a.

290



[ἀσ]τυνόμο[υ]
 [Καλ]λισθένου
 [Τιμοκ]ράτη[ς]

- *Simbolul lipsește.* — 2 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație și în L. I. Univ.
- La M. N. A. Inv. nr. 2145 + 2002.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 126 e.

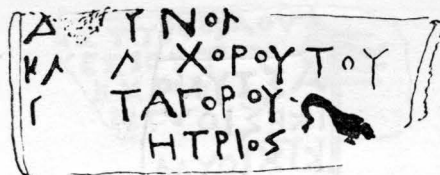
291

.... ΝΟΜΟΥ
 ΚΑΛΛ.....
 ΠΡ.....
 ...ΦΑΝΟΣ

[ἀστυ]νόμου
 Καλλ[ίχορου τοῦ]
 Πρ[οταγόρου]
 [Στέ]φανος

- *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
- Găsită în depozitul șantierului Istria.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A. e, nr. 130.

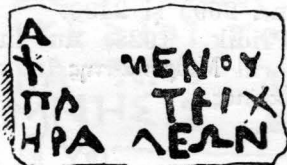
292



ἀ[στ]υνόμ[ου]
Κα[λ]λ[ι]χόρου τοῦ
[Πρω]ταγόρου
[Δημ]ήτριος

- *Cal de mare.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2003.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 130 b.

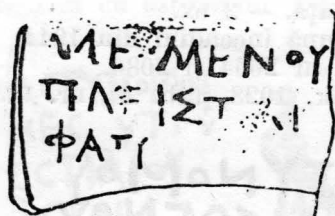
293



ἀ[στυνόμου]
Κ[λεο]μένου [τοῦ]
Πλ[εισ]τάρχ[ου]
Ἡρα[κ]λέων

- Probabil *Ancoră.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe. Zmeica.
- La M. N. A. Inv. nr. 2166.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 133 b.

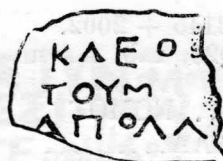
294



[ἀστυνόμου]
Κλε[ο]μένου [τοῦ]
Πλειστ[άρχου]
Φα[ήνιος]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită la Istria, din rebutul săpăturilor 1950, la punctul Z.
- La M. N. A.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 133, nu dă acest producător pe care îl găsim la tab. A., 150 b, cu alt magistrat.

295



[ἀστυνόμου]
Κλεο[νίκου]
τοῦ Μ[ηνίου]
Ἀπολλ[ώνιος]

- Simbolul lipsește.* — Poate ancoră. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2675.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 134, dar fără producătorul Ἀπολλώνιος.

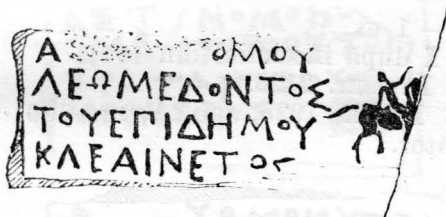
296



[ἄστυνόμου]
[Λεω]μέδ[ω]ντος
[τοῦ] Ἐπιδήμου
[Ἀρί]στων

- Călăreț spre dreapta. — 1 ex.
 - Săpăturile din 1915—1916, Istria.
 - Nu cunoaștem colocația.
 - ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A, nr. 137.
 - Greșit citită și atribuită Cnidosului la V. Pârvan H., VII, p. 37
- (Reproducerea stampilei este făcută după desenul lui V. Pârvan).

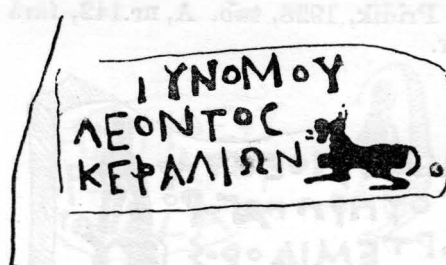
297



ἄ[στυν]όμου
Λεωμέδοντος
τοῦ Ἐπιδήμου
Κλεαίνετος

- Călăreț spre dreapta. — 1 ex.
- Săpăturile din 1953, Tariverdi.
- La M. N. A.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A, nr. 137.

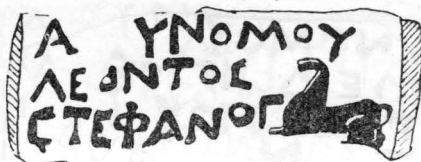
298



[ἄσ]τυνόμου
Λέοντος
Κεφαλίων

- Leu. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria.
- La M. N. A.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A, nr 138, dar fără acest producător.

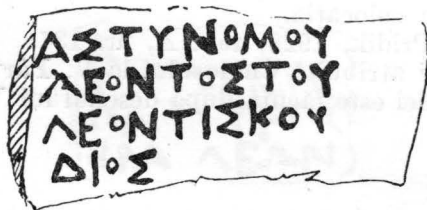
299



ἄ[στ]υνόμου
Λέοντος
Στέφανος

- Poate *Leu*, spre stînga. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2066.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, dar fără producătorul Στέφανος.

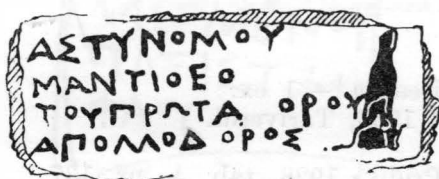
300



ἄστυνόμου
Λέοντος τοῦ
Λεοντίσκου
Δίος

- *Fără simbol*. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2123.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A, nr. 139, indică numai pe Ἡφαίστιος ca producător.

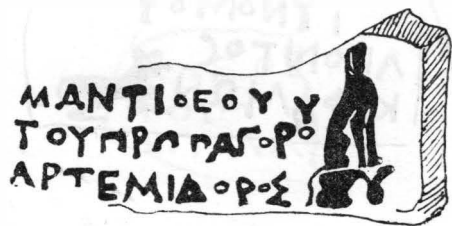
301



ἄστυνόμου
Μαντιθέο[υ]
τοῦ Πρωτα[γ]όρου
Ἀπολλόδωρος

- *Leu* triumfător șezînd pe un taur răpus. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2019.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A, nr. 142, fără mențiunea că leul are sub labe un taur.

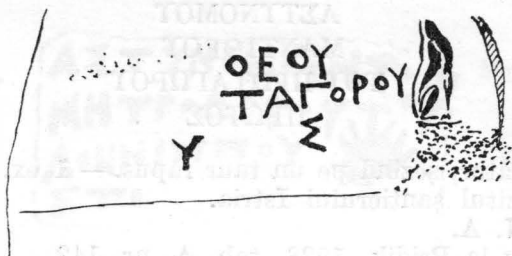
302



[ἄστυνόμου]
Μαντιθέου
τοῦ Πρωταγόρου
Ἀρτεμίδωρος

- *Leu* triumfător, șezînd pe un taur răpus. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2091.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A, nr. 142, care o are întocmai, dar fără precizarea simbolului.

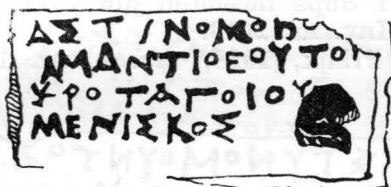
303



[ἄστυνόμου]
[Μαντι]θέου
[τοῦ Πρω]ταγόρου
[Ε]ϋ[μαχο]ς

- *Leu triumfător, șezînd pe un taur răpus.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1953, Tariverdi.
- La M. N. A.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A, nr. 142, fără mențiunea că leul are sub labe un taur.

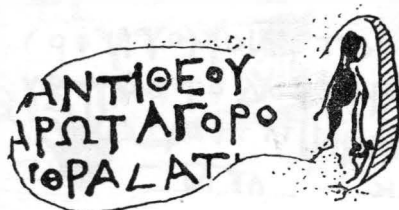
304



ἄστυνομοῦ[ντος]
Μαντιθέου τοῦ
[Π]ρωταγόρου
Μενίσκος

- (Π de la ΠΡΟΤΑΓΟΡΟΥ este înlocuit în această stampilă cu ×).
- *Protomă de leu îndreptată spre dreapta.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2139.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A, nr. 142 b, care nu indică simbolul.

305



[ἄστυνόμου]
[Μ]αντιθέου [τοῦ]
[Π]ρωταγόρο[υ]
[Μι]θραδάτ[ης]

- *Leu triumfător, șezînd pe un taur răpus.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria.
- La M. N. A.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A, nr. 142, nu dă acest producător.

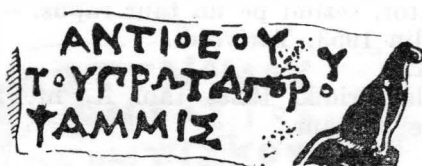
306

ΑΣΤΥΝΟΜΟΥ
ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΑΓΩΡΟΥ
ΠΡΩΤΟΣ

ἀστυνόμου
Μαντιθέου
τοῦ Πρωταγόρου
Πρῶτος

- *Leu* triumfător, șezînd pe un taur răpus. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria.
- La M. N. A.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A, nr. 142.

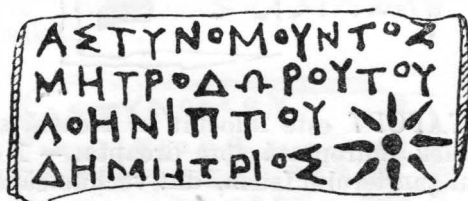
307



[ἀστυνόμου]
[Μ]αντιθέου
τοῦ Πρωταγόρου
Ψάμμις

- *Leu* triumfător, șezînd pe un taur răpus. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2016.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A, nr. 142, dar fără producătorul Ψάμμις.

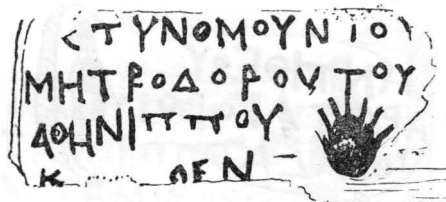
308



ἀστυνομοῦντος
Μητροδώρου τοῦ
Ἀθηνίππου
Δημήτριος

- *Stea* cu opt raze. — 2 ex.
- Găsite: una în depozitul șantierului Istria, (2184), din vechile săpături, fără altă indicație; cealaltă în L. I după incendiul din 1944. (2104).
- La M. N. A. Inv. nr. 2104 și 2184.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A, nr. 145.

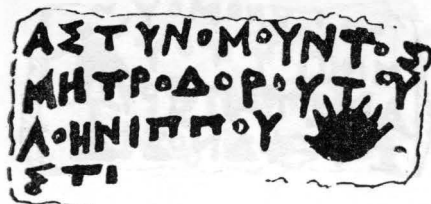
309



[ἀσ]τυνομοῦντο[ς]
Μητροδώρου τοῦ
Ἀθηνίππου
Κ[αλλισ]θέν[ης]

- *Capul lui Helios*. — 1 ex.
- Din depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A, nr. 145.

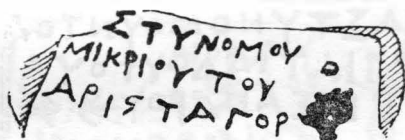
310



ἀστυνομούντος
Μητροδώρου (sic !) τοῦ
Ἀθηνίππου
Στ[έφανος]

- *Helios*. — 2 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2001 și 2001 b.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 145, nu cunoaște pe Στέφανος între producătorii lui Μητροδώρος.

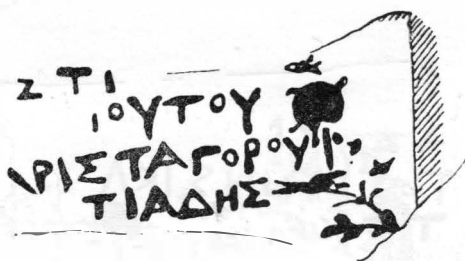
311



[ἀ]στυνόμου
Μικροῦ τοῦ
Ἀρισταγόρου
[.....]

- Poate *Floare* cu tijă, poate rest trofee. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. nr. Inv. 2055.
- PROBABIL lipsește jos numele meșterului olar. Pridik 1928, tab. A., nr. 150 b, are această stampilă cu 10 producători.

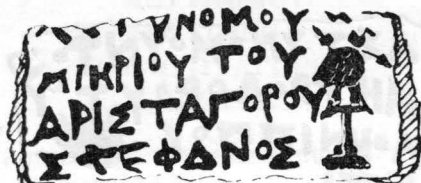
312



[ἀ]στυ[νόμου]
[Μικροῦ] τοῦ
Ἀρισταγόρου
[Μιλ]τιάδης

- *Trofee și cunună*. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2007.
- VARIANTĂ, dar fără producătorul Μιλτιάδης. Pridik, 1928, tab. A., nr. 150 a, indică alți 10 producători. Este nouă și cununa alături de trofeu.

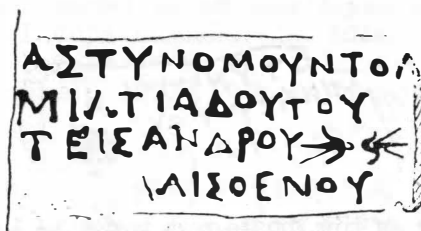
313



[ἀσ]υνόμου
Μικρίου τοῦ
Ἀρισταγόρου
Στέφανος

- *Trofee* pe un soclu. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2033.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 150 a.

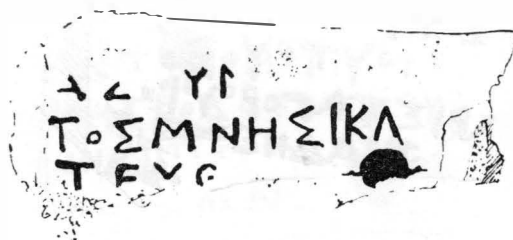
314



ἀστυνομοῦντος
Μιλτιάδου τοῦ
Τεισάνδρου
[Καλ]ισθένου

- *Fulgere*. — 1 ex.
- Găsită la Istria, 1954, rebut, Sectorul X.
- La M. N. A.
- NECUNOSCUTĂ la Pridik, 1928, ca fiu al lui Τεισανδρος și cu producătorul Καλλισθένης

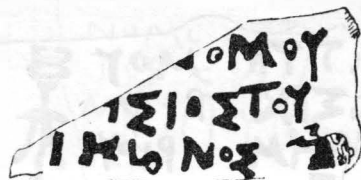
315



ἀσ[τ]υ[νομοῦν]-
τος Μνησικλ[έους]
Τεύ[θρας]

- *Simbol neclar*. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2419.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 154 a.

316



[ἀτυν]όμου
[Μνή]σιος τοῦ
[Φο]ρμίωνος

- Nike înaripată, aplecată spre stînga. — 2 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944 și în depozitul Istria, 1954.
- La M. N. A. Inv. nr. 2080 și 2080 A.
- **PROBABIL** lipsește partea de jos la Pridik, 1928, tab. A., nr.157, care menționează în josul stampilei pe producătorii Ἀγάθων, Δαίσκος, Πάπης, Φιλήμων.

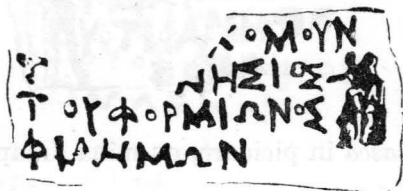
317



ἀ[στυ]νόμου
Μνήσιος τοῦ
Φορμίωνος
Δ[η]μήτριος

- Nike în picioare, spre stînga. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2085.
- **VARIANTĂ** la Pridik, 1928, tab. A., nr. 157 a, care nu are însă menționat pe Δημήτριος.

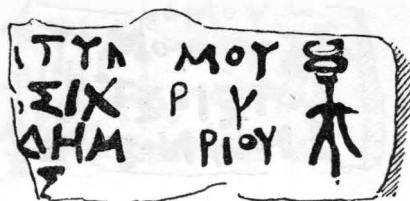
318



[ἀστυν]ομοῦν-
[τος Μ]νήσιος
τοῦ Φορμίωνος
Φιλήμων

- Nike în picioare, spre stînga. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2094.
- **ÎNTOCMAI** la Pridik, 1928, tab. A., nr. 157 a.

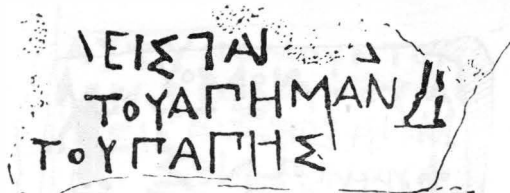
319



[ἄσ]τυν[ό]μου
[Πα]σιχ[ά]ρ[ο]υ
[τοῦ] Δημ[ητ]ρίου
Σ[τέφανος]

- *Kerykeion* cu fundă. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2117.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 164 a.

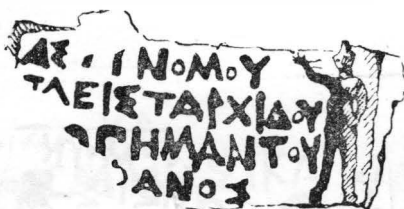
320



[ἄστυνόμου]
[Πλ]εισταρχ[ί]δ-
[ου] τοῦ Ἀπημάν-
του Πάπης

- *Simbol neclar*, ștampila e ruptă—Probabil bărbat culance. — 1 ex.
- Săpăturile din secțiunea mare, 1951, la Istria.
- La M. N. A. Inv. nr. 2183.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 166, care nu indică însă pe producătorul Πάπης.

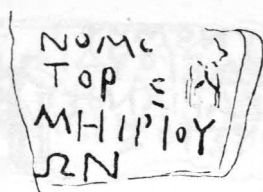
321



ἄστυνόμου
[Π]λεισταρχίδου
[τοῦ] Ἀπημάντου
[Στέ]φανος

- *Figură bărbătească* în picioare, cu mâna dreaptă ridicată, în stînga ține o lance. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2068.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 166, unde Στέφανος nu este cuprins în lipsa producătorilor.

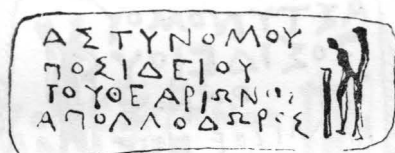
322



[ἄστ]υ νόμο[υ]
[Πολύκ]τορ[ος]
[τοῦ Δη]μητρίου
[Ἀγάθ]ων

- Cap cu barbă. — 1 ex.
- Din săpăturile de la Istria, 1955, Sectorul Z₂ cu 5, 2,50 m adâncime.
- La M. N. A. Inv. nr. 2757.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 77, nr. 315—316, unde Ἀγάθων nu este sigur, dar se confirmă prin exemplarul nostru.

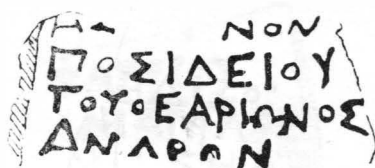
323



ἄστυνόμου
Ποσιδείου
τοῦ Θεαρίωνος
Ἀπολλόδωρος

- Zeitate feminină rezemată de ● coloană. În mina stingă ține cornul abundenței. — 2 ex.
- 1. În muzeul șantierului Istria.
- 2. Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2120.
- NECUNOSCUTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 177, cu diferiți producători, însă fără Ἀπολλόδωρος.

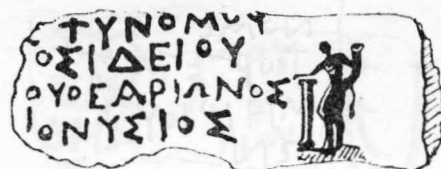
324



ἄστ[υ]νόμ[ου]
Ποσιδείου
τοῦ Θεαρίωνος
Ἀνδρων

- Simbolul lipsește. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2022.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 177, din a cărui listă de 12 producători lipsește Ἀνδρων, pe care nu-l găsim decât cu astinumul Ἰκέσιος al lui Βάκχιος.

325



[ἄσ]τυνόμου
[Π]οσιδείου
[τ]οῦ Θεαρίωνος
[Δ]ιονύσιος

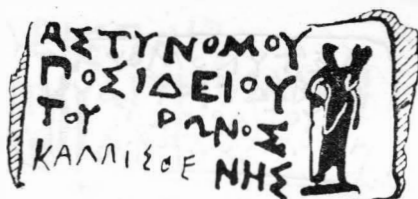
— *Zeitate* feminină rezemată de o coloană. În mîna stîngă ține cornul abundenței. — 1 ex.

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2061.

— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 177 a, dar fără producătorul Διονύσιος.

326



ἄστυνόμου
Ποσιδείου
τοῦ [Θεα]ρ[ί]ωνος
Καλλισθένης

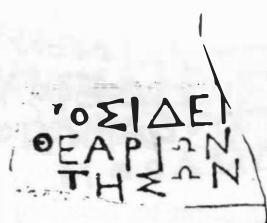
— *Zeitate* feminină, în picioare ținînd cornul abundenței în mîna stîngă. — 1 ex.

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2054.

— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 177, unde lipsește producătorul.

327



[ἄστυνόμου]
[Π]οσιδεί[ου]
[τοῦ] Θεαρίων[ος]
[Κ]τήρων

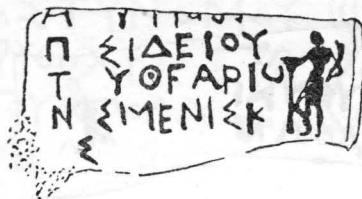
— Probabil *Zeitate* feminină în picioare. Ruptă. — 2 ex.

— Găsită în L. I după incendiul din 1944 și în depozitul Istria 1954.

— La M. N. A. Inv. nr. 2645 și 2645 A.

— ÎNTOCMAI la Pridik, 1918, tab. A., nr. 177.

328



ἄ[στυνόμου]
Π[ο]σιδείου
τ[ο]ῦ Θεαρίω-
ν[ο]ς Μενίσκ-
[ο]ς

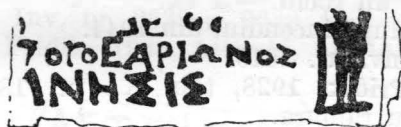
— *Zeitate* feminină rezemată pe un fus de coloană. În mîna stîngă ține cornul abundenței. — 1 ex.

— Săpăturile din 1951 la Istria, în Secțiunea mare, Sect. II, 2, 45 m.

— La M. N. A. Inv. nr. 2557.

— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 177 b, unde este alt simbol.

329



[ἄστυνόμου]
[Ποσι]δε[ί]ου
τοῦ Θεαρίωνος
[Μ]νήσις

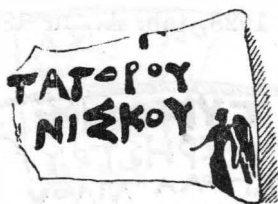
— *Zeitate* feminină rezemată pe fus de coloană. În mîna stîngă ține cornul abundenței. — 1 ex.

— Săpăturile de la Istria, 1952.

— La M. N. A. Inv. nr. 2062.

— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 177 a.

330



[ἄστυνόμου]
[Πρω]ταγόρου
[τοῦ Κυ]νίσκου

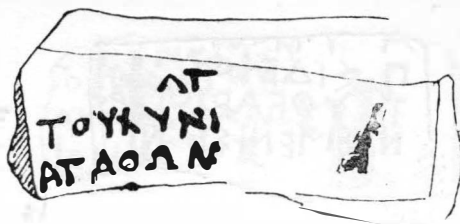
— *Nike* mergînd spre stînga. — 1 ex.

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2107.

— PROBABIL la Pridik, 1928, tab. A., nr. 184. Exemplarul nostru fiind rupt în partea de jos, nu putem menționa pe producător.

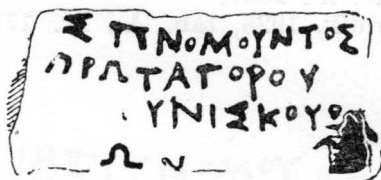
331



[ἀστυνόμου]
[Πρωτ]αγ[όρου]
τοῦ Κυνί[σκου]
'Αγάθων

- Poate Nike mergind spre dreapta. — 1 ex.
- Săpăturile din 1952 la punctul Sinoe-Zmeica.
- La M. N. A. Inv. nr. 2445.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 184 a.

332



[ἀ]στυνομοῦντος
Πρωταγόρου
[τοῦ Κ]υνίσκου
[Θέ]ω[ν]

- Eros așezat pe un soclu. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2015.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 184, care în locul lui Eros indică pe Nike cu ramura.

333



[ἀστυνόμου]
Πυθοχρήσ[του]
τοῦ 'Απολλ[ωνίδου]
'Απατού[ριος]

- Ornament la pupa unei corăbii. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria.
- La M. N. A.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr 187 a.

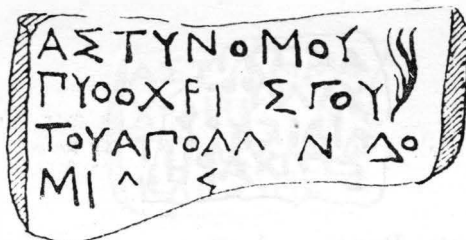
334



ἀστυνόμου
Πυθοχρήστου
τοῦ 'Απολλωνίδου
Εὐτουχος

- Ornament la pupa unei corăbii. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2147.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 187 a.

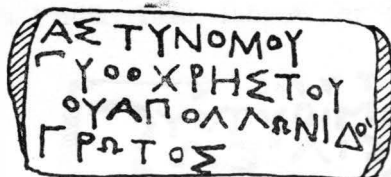
335



ἄστυνόμου
Πυθοχρ[ή]στου
τοῦ Ἀπολλ[ω]ν[ι]δου.
Μι[δα]ς

- Ramură. — 1 ex.
- Găsită la Istria, în rebutul săpăturilor 1952, Sectorul Z.
- La M. N. A.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 187 a.

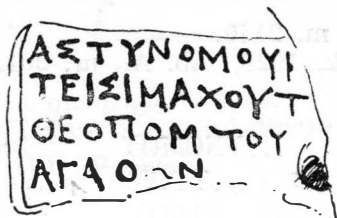
336



ἄστυνόμου
Πυθοχρήστου
[τ]οῦ Ἀπολλωνίδου
Πρῶτος

- Simbolul lipsește. Ruptă în dreapta. — 2 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944. și în depozitul Istria 1954.
- La M. N. A. Inv. nr. 2639 și 2639 A.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 187 a.

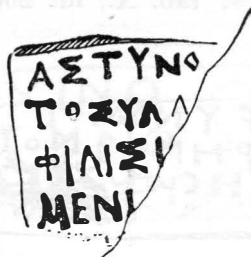
337



ἄστυνομοῦ[ντος]
Τεισιμάχου τ[οῦ]
Θεοπόμπου
Ἀγάθων

- Probabil Cornul abundenței. — 2 ex.
- Săpăturile din 1952 la punctul Sinoe-Zmeica.
- La M. N. A. Inv. nr. 2164.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 194.

338

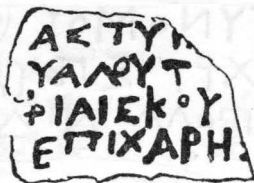


ἄστυνο[μοῦν]-
τος Ὑλλ[ου] τοῦ]
Φιλίσκου]
Μενίσκος]

- Simbolul lipsește. Ruptă. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2135.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 196, dar fără producătorul

Μενίσκος.

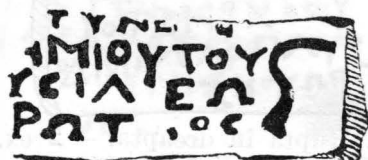
339



ἄστ[υ]νόμου
Ὑλλου τ[οῦ]
Φιλίσκου
Ἐπιχάρη[ς]

- *Simbolul lipsește. Ruptă. — 1 ex.*
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2112.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 196, în care lipsește producătorul Ἐπιχάρης.

340



[ἄστ]υνόμου
[Φη]μίου τοῦ
[Θ]υσίλεω
Πρῶτος

- *Ornament la pupa unei crorăbii. — 1 ex.*
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. m. 2140.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 201.

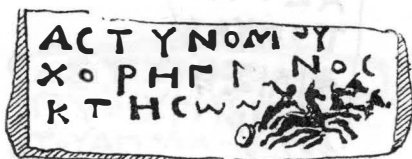
341

... ΤΝΟΜΟΥ
..... ΤΟΥ
.... ΕΙΘΟΥ

[ἄστ]υνόμου
[Φημίο]υ τοῦ
[Θεο]πίθου

- *Hiketes pe altar. — 1 ex.*
- În depozitul șantierului Istria.
- La M. N. A.
- ÎNTOCMAI Pridik, 1928, tab. A., nr. 200.

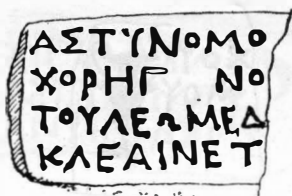
342



ἄστυνόμου
Χορηγί[ω]νος
Κτήσων

- *Nike conducând quadrigă. Ruptă. — 1 ex.*
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2412.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 207.

343



ἀστυνόμο[υ]
Χορηγ[ίω]νο[ς]
τοῦ Λεωμέδ[οντος]
Κλεαίνετ[ος]

- *Simbolul lipsește. Probabil Nike.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2426.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 208.

344



[ἀστυνόμου]
[Χορηγίωνος]
[τοῦ Λεωμέδ[οντος]
[Πρώτος]

- *Nike* conducând quadriga. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2524.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 208.

6. STAMPILE ÎN TREI RÎNDURI, PE CARE TITLUL ASTINOMULUI ESTE PUS LA MIJLOC

345



[Αἰς]χίνο(υ)
[ἀστυνό(μου)
[Ἀρ]άκλει(τος)

- *Cal de mare.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 3 a.

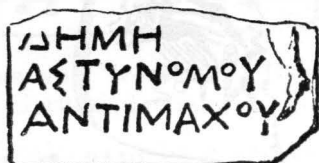
346



[Ἀντιμά]χου
[ἄστυν]όμου
[Ἰάχ]χος

- *Kantharos*. — 1 ex.
- Din săpăturile șantierului Istria, 1955, Sect. Z. 2, car. 2, 0,50 m.
- La M. N. A. Inv. nr. 2753.
- PROBABIL ca producătorul Ἰάχχος după Pridik, 1928, tab. A., nr. 8.

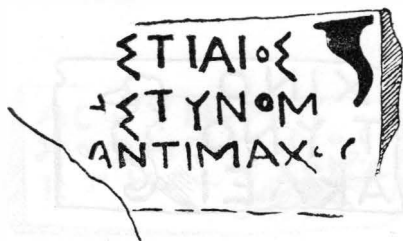
347



Δημή[τριος]
ἄστυνόμου
Ἀντιμάχου

- *Cornul abundenței*. — 1 ex.
- Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949 — 1950, Sectorul SZ.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 8.

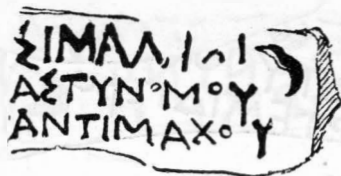
348



[Ἐ]στιαῖος
ἄστυνόμ(ου)
Ἀντιμάχου

- *Cornul abundenței*. — 2 ex.
- În depozitul șantierului Istria, 1952, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2079 și 2074.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 8.

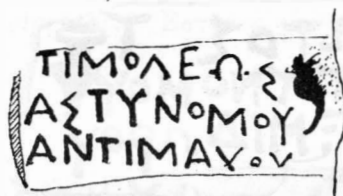
349



Σιμαλ[ων]
 ἄστυνόμου
 Ἀντιμάχου

- Probabil *Cornul abundenței*. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2031.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 8.

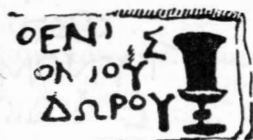
350



Τιμολέως
 ἄστυνόμου
 Ἀντιμάχου

- *Cornul abundenței*. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2047.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1929, tab. A., nr. 8.

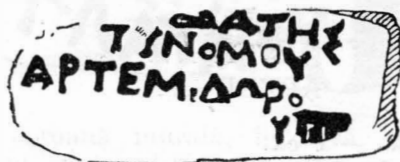
351



[Καλλισ]θέν[η]ς
 [ἄστυ]νόμου
 [Ἀρτεμι]δῶρου

- *Vas*. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2129.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 33.

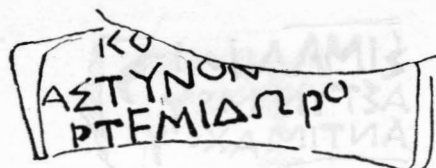
352



[Μιθρι]δάτης
 [ἄσ]τυνόμου
 Ἀρτεμιδῶρου

- Poate *Vas*. -- 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2113.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 33.

353

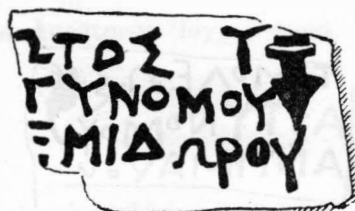


[Ποσε]ιδό[νιος]
 ἀστυνόμ[ου]
 ῥ'Α]ρτεμιδώρο[υ]

— Poate *Ciorchine de strugure*. — 1 ex.
 — În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2151.
 — ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. B., 13 a.

354



[Πρ]ῶτος. . . υ(?)
 [ἀσ]τυνόμου
 ῥ'Αρτ]εμιδώρου

— *Kantharos* (?). — 1 ex.
 — Găsită în L. I după incendiul din 1944.
 — ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 33.

355



[Φιλο]κράτ[ης]
 [ἀσ]τυνόμ[ου]
 ῥ'Αρτ]εμ[ι]δῶ[ρου]

— Poate *Ciorchine de strugure*. — 1 ex.
 — Găsită în L. II după incendiul din 1944.
 — La M. N. A. Inv. nr. 2646.
 — ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. B., nr. 13 g.

356

.....
 ΑΣΤΥΝ....
 ΑΡΧΕΗ.....

[.....]
 ἀστυν[όμου]
 ῥ'Αρχεπ[ιτόλεμου]

— *Simbolul lipsește*. — 1 ex.
 — Găsită în L. II după incendiul din 1944.
 — La M. N. A.
 — VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 35, astinomul ῥ'Αρχε-
 πτόλεμος apare cu producătorul Ἑστιάτης și cu simbolul Cap cu barbă,
 spre dreapta.

357



[Ἑστία]ίου
ἄστυνό(μου)
Ἀρχεπ(τόλεμος)

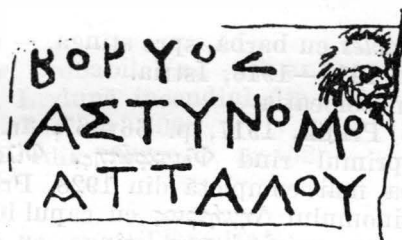
— *Simbol neclar.* — 2 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2131 și 2131 A.

— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 35, astinoul Ἀρχε-πτόλεμος apare cu producătorul Ἑστιαῖος și cu simbolul Cap cu barbă, spre dreapta.

358



Βόρυος
ἄστυνόμο(υ)
Ἀττάλου

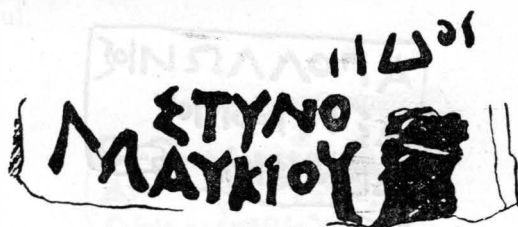
— *Cap bărbos, spre dreapta.* — 1 ex.

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2671.

— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 38, unde apare alt simbol.

359



[Ἑρακλε]ίδου
[ἄ]στυνό(μου)
Γλαυκίου

— *Zeitate cu coroană murală, întoarsă spre stînga.* — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2719.

— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. B., nr. 33, dar fără simbolul nostru.

360

.....PH.
 .ΣΤΥΝΟ...
 ΓΛΑΩΚΙΟΥ

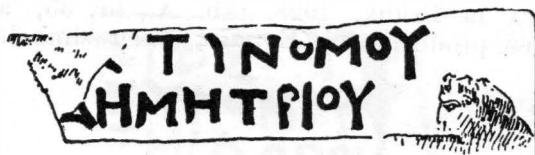
[Πασιχά]ρη[ς]
 [ά]στυνό[μου]
 Γλαυκίου

— Cap, spre stînga. — 1 ex.
 — În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.

— La M. N. A. Inv. nr. 2064.

— ÎNTOCMAI la Pridik 1928, tab. B., nr. 17.

361

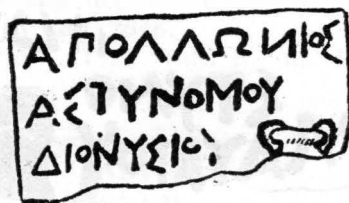


[άσ]τυνόμου
 Δημητρίου

— Capul lui Heracles cu barbă, spre stînga. — 1 ex.
 — Săpăturile din 1915—1916, Istria.
 — Nu cunoaştem colocaţia.
 — VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 66—67, nr. 97—104, cu următoarele trei nume primul rînd Φλιοκράτης, Φίλων şi Κλεάινετος. De asemenea, în lucrarea mai completă din 1928, Pridik, tab. A., nr. 48, prezintă stampila astinomului Δημήτριος cu capul lui Heracles bărbos şi cu pielea leului nemeean, privind spre stînga, cu o serie mai lungă de producători: 'Αγάθων, 'Ανταῖος, 'Απατούριος, 'Απολλώνιος, 'Αραξ, 'Ατταλος, 'Αττεις, Γέρβης, Δᾶς, 'Ηρακλείδης, 'Ηφαίστιος, Θυαίας, Θῦς, Κλέαρχος, Κτήσων, Μανικκός, Μιθραδάτης, Νικίας, Νουμήνιος, Πάμφιλος, Πιστός, Πρώτος, Πύθης, Πύρρος, Φίλων, Ψάμμις.

— Este cazul să notăm că Pârvan în H. VII, p. 36, publică această stampilă eronat, atribuind-o Cnidosului.

362



'Απολλώνιος
 άστυνόμου
 Διονυσίου

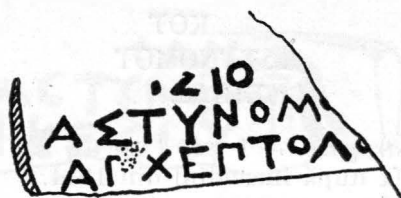
— Vas. — 1 ex.

— Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949—1950, Sectorul Z.

— La Facultatea de istorie a Universităţii „C. I. Parhon”, Bucureşti.

— VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 52, care nu indică simbolul.

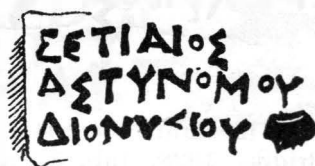
363



[Διονύ]σιο[ς]
ἀστυνόμ[ου]
Ἀρχεπτολ[έμου]

- *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria.
- La M. N. A.
- NECUNOSCUTĂ la Pridik, 1928.

364



Ἑστιαῖος
ἀστυνόμου
Διονυσίου

- *Simbol neclar, probabil Vas.* — 1 ex.
- Găsită în L. I. după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2063.
- ÎNTOCMAI la Pridik 1928, A., nr. 52.

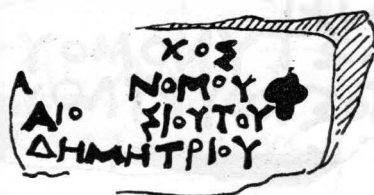
365

ΤΕΥΘΡΑΣ
ΑΣΤΥΝ....
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

Τεύθρας
ἀστυν[όμου]
Διονυσίου

- *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2144.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. B., nr. 23 și tab. A., nr. 52, care indică și simbolul.

366



[Μενίσ]κος
ἀ[στυ]νόμου
Διο[νυ]σίου τοῦ
Δημητρίου

- *Ciorchine de strugure.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2029.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 54, unde lipsește Μενίσκος.

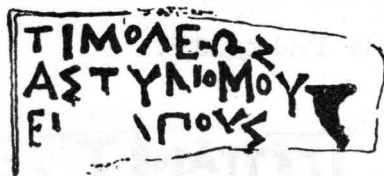
367

... ΚΟΥ
 .. ΤΥΝΟΜΟΥ
 .. ΣΕΙΔΩ....

[Δίς]κου
 [ἄσ]τυνόμου
 [Πο]σειδῶ[νιος]

- *Ciorchine de strugure.* — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2666.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. B., nr. 26.

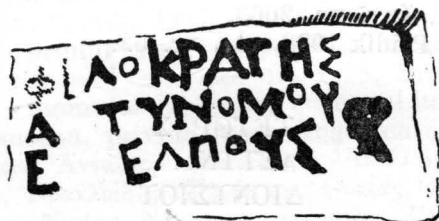
368



Τιμολέως
 ἄστυνόμου
 Ἐ[πιέλ]πους

- *Cornul abundentei.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. 3., nr. 29, nu găsim pe Ἐπιέλης cu Τιμολέως. În tab. A., nr. 74, astinomul Ἐπίελπος nu are între producători pe Τιμολέως.

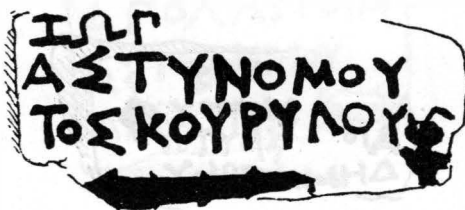
369



Φιλοκράτης
 ἄ[σ]τυνόμου
 Ἐ[πι]έλπους

- *Cornul abundentei.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2017.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 74.

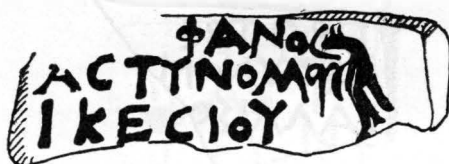
370



Ζωπ[υρίου]
 ἄστυνομοῦ[ν]-
 τος Κουρύλου

- *Măciucă jos, Kantharos (?)* în dreapta. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2082.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. B., nr. 32 b, în care nu este menționată și amfora.

371



[Στέ]φανος
ἀστυνόμου
Ἰκεσίου

- Pasăre spre stînga. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2048.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 110.

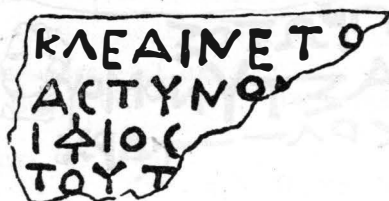
372



Ἰστιαίο(υ)
ἀστυ(νόμου)
Νίμακτο(ς)

- Vultur pe delfin. — 1 ex.
- În depozitul şantierului Istria
- La M. N. A.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. E c, nr. 3.

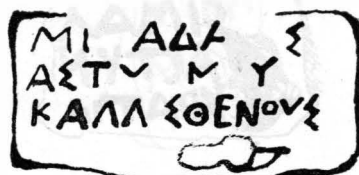
373



Κλεαίνετο[ς]
ἀστυνό[μου]
Ἰφιος
τοῦ Ζ[ωπύρου]

- Probabil *Ciorchine de strugure*, în partea ruptă. — 1 ex.
- În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 124.

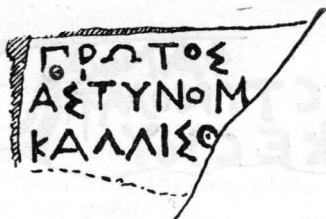
374



Μι[θρ]αδά[της]
ἀστυ[νό]μ[ου]
Καλλ[ι]σθέנו[ς]

- Simbol neclar, poate Arc în tolbă. — 3. ex. Simbolul este jos.
- Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949—1950, Sectorul Z.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 126.

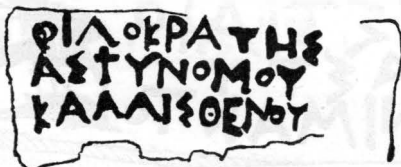
375



Πρῶτος
ἀστυνόμ[ου]
Καλλισθ[ένου]

- *Simbolul lipsește.* Ruptă. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2014.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 126.

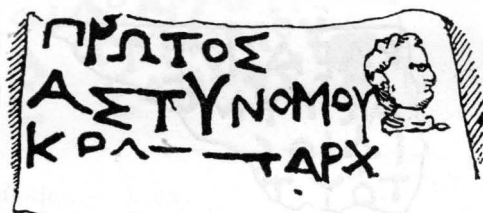
376



Φιλοκράτης
ἀστυνόμου
Καλλισθένου

- *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe-Zmeica.
- La M.N.A. Inv. nr. 2165.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928 tab. A. nr. 126 și tab. B., nr. 49, unde lipsește. Φιλοκράτης.

377



Πρῶτος
ἀστυνόμου
Κρα[τισ]τάρχ(ου)

- *Cap bărbătesc* privind spre dreapta. — 2 ex.
- Găsită în L. I. după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2089.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 135, Κρατίσταρχος este cunoscut ca astinom, dar fără Πρῶτος între numeroșii lui producători.

378



Σιμαλ[ίων]
ἀστυνόμου
Κρατι[στάρχου]

- *Cap bărbos* privind spre dreapta — 1 ex. Simbolul este în stînga.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2126.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 135 Κρατίσταρχος e cunoscut ca astinom, dar fără Σιμαλίων între numeroși lui producători.

379



Μητρ[οδώρου]
 ἄστ[υνόμου]
 Εὐν[ίκου]

- Vas la stinga textului. — 1 ex.
- În depozitiul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2406.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. B., nr. 57.

380



[Μί]κου
 [ἄσ]τυνόμ[ου]
 [Θ]εὺδω[ρου]

- *Oiorchine de strugure.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2666.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. B., nr. 59, care are pe Μίκος cu alți 7 producători și nu cu Θεόδωρος.

381



Μικρί[ου ἀστυνο]-
 μούν[τος]
 Ρύθ[ης]

- *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
- Din săpăturile șantierului Istria, 1955, Z 2, A.
- La M.N.A. Inv. nr. 2758.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 149.

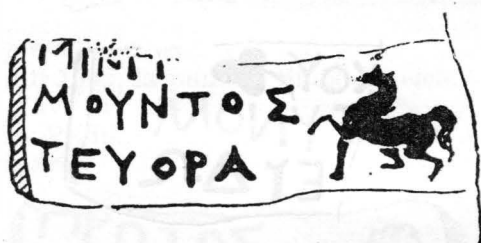
382



[Μι]κρίου άστυ[νο]-
[μο]ύντος
[Έκατ]αῖος

- Cal în libertate, spre stînga. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2081.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. A., nr. 149.

383



Μικρί[ου άστυνο]-
μούντος
Τεύθρα(ς)

- Cal în libertate, spre singa. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2185.
- ÎNTOCMAI la Pridik 1928, tab. A., nr. 149.

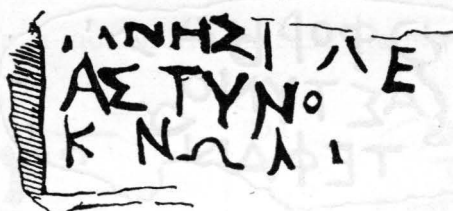
384



[Φιλο]κράτης
[άστ]υνόμου
Μ[ιλ]τιάδουξ

- Fără simbol. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, 1951, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2408.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 152, care indică și simbolul.

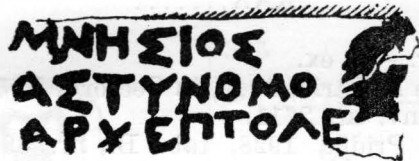
385



Μνησι[κ]λε[ύς]
 ἀστυνό[μου]
 Κ[ί]νωλι[ς]

- *Simbolul lipsește.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2067.
- ÎNΤΟCΜΑΙ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 154.

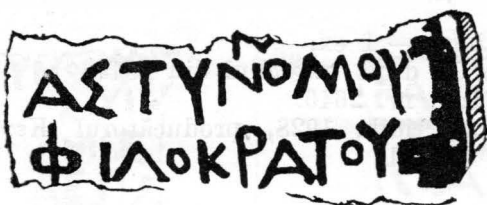
386



Μνήσιος
 ἀστυνόμο(υ)
 Ἀρχεπτόλε(μος)

- *Cap bărbătesc privind spre stînga.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2124.
- ÎΝΤΟCΜΑΙ la Pridik, 1928, tab. B., nr. 61.

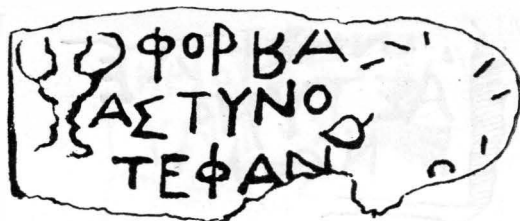
387



[Ἀρτε]μ[ίδωρος]
 ἀστυνόμου
 Φιλοκράτου

- *Simbol neclar.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2090.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. B., nr. 85, care are ca simbol *Cap spre dreapta.*

388



Φόρβα(ς)
 ἀστυνό(μου)
 [Σ]τέφαν(ος)

- *Kantharos* în stînga, în dreapta alt simbol șters. — 1 ex.
- Din săpăturile arheologice de la Istria, 1949 — 1950, Sectorul Z.
- La Facultatea de istorie a Universității „C.I. Parhon”, București.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. A., nr. 205, dar cu alt simbol.

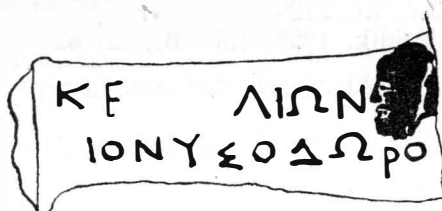
389

ΧΑ.....
 ΑΣΤΥΝΟ...
 ΚΑΛ.....

Χα[ριξενίδου]
 ἀστυνό[μου]
 Καλ[λυσθένης]

- *Simbol neclar*. — 1 ex.
- Săpăturile de la Istria, 1949, în Sectorul Z, 3.
- La M.N.A. Inv. nr. 2711.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. B., nr. 89, dar cu alt simbol.

390



[ἀστυνόμου]
 Κε[φα]λίων
 [Δ]ιονυσόδωρο(ς)

- *Cap* spre stînga. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2640.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, producătorul Κεφαλίων nu apare nici odată cu acest simbol.

7. NEÎNTREGITE ȘI FRAGMENTE CLASATE SIGUR PENTRU SINOPE

391



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2115.

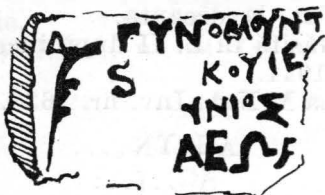
392



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2048.

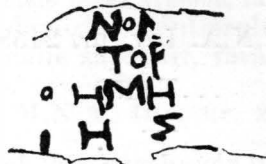
393



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2075.

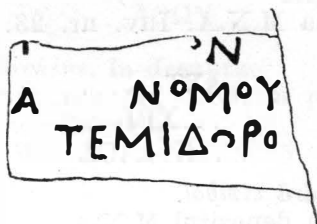
394



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.

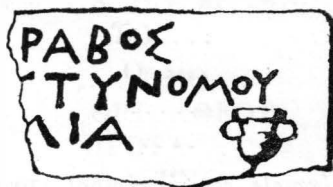
395



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2130.

396



— Din săpăturile arheologice de la Istria 1949—1950, Sec. Z.

— La Facultatea de istorie a Universității „C.I. Parhon”, București.

397 ...OMO...

...AMO...

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2158.

398 ...TYNO

...

— *Cornul abundenței*, la dreapta.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2414.

399 ...OY TOY

...N

— *Proră de corabie*, la dreapta.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 23. 2367.

400 AΣT.....

...XPI...

..Π....OΣ

— *Fără simbol*.

— În depozitul M.N.A.

401OYΣ

....MOY

— *Flacă aprinsă*, la dreapta.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2403.

402OY

....O

.....

— *Urmele unui simbol*, probabil *Acvilă*, la dreapta.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2461.

403 ...NOM...

...E TOY

...ΘENO

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2643.

404ANT...

....TOΣ

.....

— *Cantharos*, la dreapta.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2721.

405 AΣTY....

.....

...MON....

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2635.

406 AΣ.

Π....O...

ΔfO.....

..O.....ON..

— *Ciorchine*, la dreapta.

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2637.

407OY

.....

.....OY

....ITOY

— *Vas*, la dreapta.

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2633.

408 AΣTYN....

A...f...

AΓ.....

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2142.

409 ...NOM...
 ...TOP....
 ...HMH...
HOΣ

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

La M.N.A. Inv. nr. 2128.

410 ACTYNOMOY
Π...ΔΟ...

ΟC.....

Urmele unui simbol, poate Proră de corabie, la dreapta.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2143.

411 ...ΣΤΥΝΟΜ...
 ...CA...

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2148.

412
MOY
OΣ

Pasăre, la dreapta.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

La M.N.A. nr. 2437.

413 ...OMOY
OY
ΩN

— *Ciorchine, la dreapta.*

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2434.

414 A...NOMOY
 IK.....
 C.....

— *Urmele unui simbol, la dreapta*
 — În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

La M.N.A. Inv. nr. 2873.

415 Θ....ΠΙΩN
 ΑΣΤΥN....
ΤΑΓ...

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.

La M.N.A. Inv. nr. 2874.

416NOMOY
 ...INOY
 ...ΑΘΩN

— *Ciorchine, la dreapta.*

— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe-Zmeica.

— La M.N.A. Inv. nr. 2875.

417OMOY
TOY
ΓΟΡΟY

— *Proră de corabie, la dreapta.*

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

La M.N.A. Inv. nr. 2876.

418OMO...
 ...OPT...ΘEOY
 ΠΡΩΤΑ....
 ...HΣI

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2877.

419 ΑΣ....
ΠΑΕΙΣ...
ΔΟΥ Τ...ΥΑ
...ΤΟΥ....

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2878.

420
....ΤΟΥ
.....ΟΔΩΡΟΥ
.....Σ

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2879.

421 ΑΣ....ΜΟΥ
.....ΟΣ
Ι....ΩΝ...
ΔΗΜ.....

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— M.N.A. Inv. nr. 2880.

422 ΑΣΤΥ....
ΠΟ....Υ
ΤΟΥ...ΚΟ
ΑΓ....Ο

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2881.

423 ΑΣΤΥΝΟΜ...
ΔΗΜΗΤΡ...
ΤΟΥ.....
...ΝΟΥ...

— Zeitate feminină, la stînga.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2882.

424Μ...
ΑΣΤΥΝΟΜΟΥ
ΙΚ....C....

— *Pasăre*, la dreapta.

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2883.

425ΙΣΙΟΥ
.....
ΦΟΡΜΙΟ...
ΚΤΗ...

— În depozitul șantierului Istria din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2884.

426 ...Ν...
...ΙΩΝ...
...ΘΩΝ

— *Satir* mergînd spre dreapta.

— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe-Zmeica.

— La M.N.A. Inv. nr. 2885.

427ΟΜ...
.....ΧΙ...
.....ΙΟ

— *Simbol neclar*, poate trofee, la dreapta.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2886.

428 ΜΙΚΙ....Τ...
Ι.....Τ...
ΚΤ.....

— *Ciorchine* și *proră de corabie*, la dreapta.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2887.

429 ...ΤΥΝΟΜ..
...ΤΙΜΑΧΟΥ
ΦΙΛΟΚΡΑΤΗΣ

- *Cornul abundenței*, la dreapta.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2888.

430
.....ΟC
.....ΕΩC
.....

- *Leu culcat*, la dreapta.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2889.

431ΟΜΟΥ
.....ΟΡΟΣ
.....ΗΤΡΙΟΥ

- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2890.

432Ο...ΤΟ..
.....ΟΣ ΤΟΥ
.....ΠΟΥ

- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2891.

433 ΑΣΤΥ....
ΠΥΘΟ.....
...ΡΑ...
....ΛΗΝ..

- Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe-Zmeica.
- La M.N.A. Inv. nr. 2892.

434ΥΝ...
...ΚΛΕΟ...

- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2893.

435Ο...
ΑΣΤ....
ΚΤΗΣΩΝ

- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2894.

436 ΑΣ.....
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
...ΤΟΥ...ΗΡ..
...ΟΥΕ

- Zeitate feminină*, la dreapta.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2895.

437 ...ΝΟΜΟΥ
...ΠΡΟ...
.....

- *Urmele unui leu în picioare*.
- Din săpăturile Istria 1955, Sec-torul T. 2, car. 10, 0,70 m.
- La M.N.A. Inv. nr. 2759.

Afară de acestea, încă 50 de exemplare neintregibile.

8. TIGLE DE ACOPERIȘ SAU DE MORMÎNT CU NUMELE ASTINOMULUI

438



A[ι]σχίν(ης)
 άστυνό(μου)
 Γόλατος

Vultur pe delfin. — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria.

— La M.N.A. Inv. nr. 2580.

— *ΕΠΙΟΓΜΑ* la Pridik, 1928, tab. E, c, nr. 1.

439



Αίσχίνο(υ)
 άστυνό(μου)
 Ηρακλεί(δης)

Cal de mare. — 1 ex.

— În săpăturile de la Istria, 1951, Sectorul C., la 0,40 m.

— La M.N.A. Inv. nr. 2913.

— *NECUNOSCUTĂ.* La Pridik, 1928, tab. A., nr. 3, găsim pe toarele de amforă Αίσχίνου άστυνόμου Ηρακλείδης iar alte toarte pentru Chersonesos în Tab. D.

440



[Απολλω]νίου
 [άστυνό]μου
 [Απολλ]ωνίου

— *Statue și măciucă.* — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria.

— La M.N.A. Inv. nr. 2042.

— *NECUNOSCUTĂ.* La Pridik, 1928 găsim pe 'Απολλώνιος ca astinom cu 7 diferiți fabricanți, dar nu cu al nostru. Pe 'Απολλώνιος ca fabricant îl găsim în 35 de locuri, însă cu alți astinomi. În câteva locuri apare măciuca singură, dar niciodată alături de încă o imagine ca la noi. — În ambele poziții e cunoscut și pe toarte și pe țigle. — La tab. C. b, nr. 4, Pridik cunoaște un 'Απολλώνιος al lui Μαντίθεος ca astinom pe țigle, dar cu producătorul Μικρίας.

441



Ἐπὶ Διονυσίου
Ἱέρωνος

- Vulturul și delfinul, la stînga. — 1 ex.
- Din săpăturile arhiologice de la Istria, 1949—1950, Sectorul Z.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- NECUNOSCUȚĂ. La Pridik, 1928, tab. E., nr. 6, este o listă de 9 producători, între care nu apare Ἱέρων.

442



Ποσειδωνίου[ς]
ἀστυνόμου
Διονυσίου[ς]

- Tripied. — 1 ex.
- Săpăturile din 1915—1916, Istria.
- Nu cunoaștem colocația.
- VARIANTĂ la Pridik, 1928, tab. B., nr. 23, care nu indică simbolul.
- Pârvan în II, IV, p. 9 nr. 3, citește Ποσειδώνιος Διονυσίου ea pe un singur nume, deși ele sînt clar separate prin rîndul din mijloc, care poartă titlul magistraturii. Nu se face deci nici deosebirea dintre producător și astinom. Greșit fusese socotită ca fiind de fabricație locală istriană, tot astfel cum greșit s-a afirmat, pe baza ei, existența astinomiei la Istria în sec. al III-lea î.e.n.

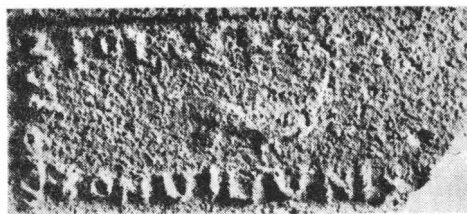
443



Διοφάντου
ἀστυνομευντος (sic!)
Ἀρχεπτόλε(μος)

- Pasăre în centru. — Textul înconjoară simbolul. — 2 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație. Al doilea exemplar în săpăturile de la Istria, 1954, Sectorul X.
- La M.N.A. Inv. nr. 2460. și 2460 A.
- ἸΝΟCΜΑΙ la Pridik, 1928, tab. B., nr. 25.

444



Διοφάντου
ἀστυν[ομοῦντος]
Σινωπίωνος

- *Pasăre în centru.* — Textul înconjoară simbolul. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2454.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. B., nr. 25.

445



Ἡρωνύμο(υ)
ἀστυνό(μου)
Σινώπι(ων)

- *Pasăre la dreapta.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2458.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. B., nr. 35 g.

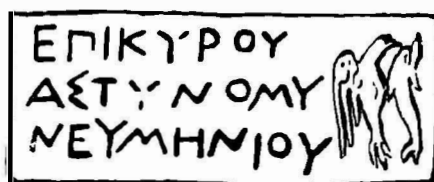
446



Ἰσοκρίτο[υ]
ἀστυνό[ου]
Διον[ύσιος]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2041.
- NECUNOSCUȚĂ. La Pridik, 1928, tab. B., nr. 45 d., găsim întocmai această formulă, dar pe torți de amfore.

447



ἐπὶ Κύρου
ἀστυνόμου (sic!)
Νευμηνίου

Vulturul și delfinul, la dreapta. — 1 ex.

- Săpăturile de la Istria, 1950, Sectorul Z 2, C. 5, H42.
- La M.N.A. Inv. nr. 2040.
- ÎNΤΟCΜΑΙ la Pridik, 1928, tab. E. a, nr. 8.

448



Μίκου
ἀστυνόμου
Γλαυκία(ς)

- *Ciorchine.* — 1 ex.
- Găsită la Istria, 1954, perieghază, la punctul Pescărie.
- La M.N.A. Inv. nr. 2039.
- ΝΕCUNOSCUTĂ la Pridik cu Γλαυκίας.

449



Μίκου
ἀστυνό(μου)
Πρυτάνιος

- *Ciorchine* și poate *măr* (2) — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria.
- La M.N.A. Inv. nr. 2038.
- ΝΕCUNOSCUTĂ la Pridik, 1928. — Μίκος apare ca astinom pe torți de amforă în tab. A., nr. 147, cu strugure, frunză și floare, dar cu alți producători, iar Πρύτανις ca producător apare pe amfore în 28 de locuri diferite, niciodată pe țigle și niciodată cu Μίκος.

450

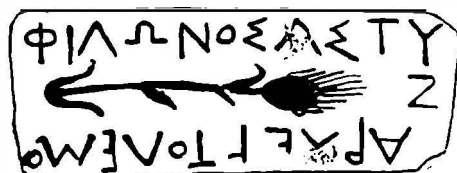


Ὁμφαλις] οὐ
ἀστὺ] νό(μου)
Πρύτ[ανι(ς)

— *Scoică*, la dreapta. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicație.

- La M.N.A. Inv. nr. 2459.
- ÎNTOCMĂ la Pridik, 1928. tab. B., nr. 64 e.

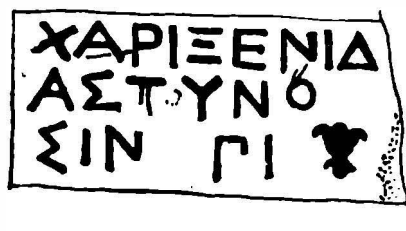
451



Φίλωνος
ἀστὺν(όμου)
Ἀρχεπτόλεμος(ς)

- *Spic.* — 1 ex.
- Din săpăturile șantierului Istria, 1955, T 2, A, 1,50 m.
- La M.N.A. Inv. nr. 2772.
- NECUNOSCUȚĂ pe țigle cu aceste două nume și cu acest simbol.

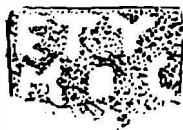
452



Χαριξενίδ(ους)
ἀστὺν(όμου)
Σιν[ώ]πι(ων)

- *Crin.* — 1 ex.
- În săpăturile de la Istria, 1954, Sectorul X, 1 E, la 0.60 m.
- La M.N.A. Inv. nr. 2037.
- NECUNOSCUȚĂ la Pridik, 1928, unde găsim pe Χαριξενίδης cu alți producători pe torți de amforă la tab. B., nr. 89. dar nu pe țigle.

453



“Ε-
Ρ”

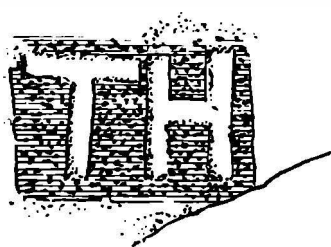
-- *Fără simbol.* — 1 ex.
-- În depozitul șantierului Istria, 1951, din vechile săpături, fără altă indicație.

-- La M.N.A. Inv. nr. 2457.

-- NECUNOSCUȚĂ. Pentru prima dată apare un fragment de țiglă, pe care este imprimat, după cum se vede în reproducerea noastră, numele lui “Ε-Ρ” în două rinduri și cu tehnica englică, nu în relief. Numele și stampila, cu toate particularitățile ei, ne sînt cunoscute prin intermediul lui Staerman („Kr. S.”, XXXVI) care o atribuie Heracleei pontice. Stampilele menționate însă de Staerman sînt aplicate vertical pe gîtul amforelor din Heraclea găsite în sudul U.R.S.S. și în special la Tyras. Autoarea sovietică nu menționează însă nici o țiglă cu această stampilă.

Am atașat țigla lui “Ε-Ρ” la această grupă, în care prezența ei apare destul de curios, deoarece toate țiglele înregistrate pînă aici sînt de proveniență sinopeeană. Menționăm acest fapt pentru a nu se produce confuzii, și în același timp pentru a releva însemnătatea faptului, că descoperirile de pînă acum n-au dat la iveală niciodată alte țigle stampilate în Pontul Euxin, decît pe acelea sinopeene.

454



....TH....

-- În depozitul șantierului Istria.

-- La M.N.A. Inv. nr. 2036.

-- NECUNOSCUȚĂ la Pridik, 1928, sub această formă.

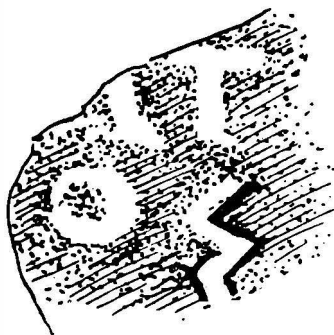
Nu este vorba de o stampilă propriu-zisă, așa cum sîntem obișnuiți, ci avem de-a face cu o formă nouă, conținînd numai aceste două litere (este sigur că nu avem nici o lipsă).

Literele sînt adînc incizate și, după cum se vede, în proporții neobișnuit de mari.

455

....AT....

...ΟΣ



- În depozitul șantierului Istria.
- La M.N.A. Inv. nr. 2035.
- NECUNOSCUTĂ la Pridik, 1928.

Fragmentul indică numai câteva litere (A T O) pe gîtul unei amfore mari, singurele litere care au rămas dintr-un nume pe două rînduri sau două nume pe două rînduri, care nu pot fi reconstituite.

456



[...] ἀσιμῆδους (sic!)

[ἀστyno]μ[ο]ῦντο[ς]

[Ποσει]δ[ων]ι[ο]υ

Ἄ[.....]νο[...]

- Săpăturile de la Istria, 1954, Val. III, C. 133, la 2,30 m.
- La M.N.A. Inv. nr. 2034.
- NECUNOSCUTĂ. Stampilă aproape pătrată, de format mare, cu patru rînduri, pe un fragment de țiglă roșie asemănător obișnuitelor țigle sinopeene. O parte din text este ros.

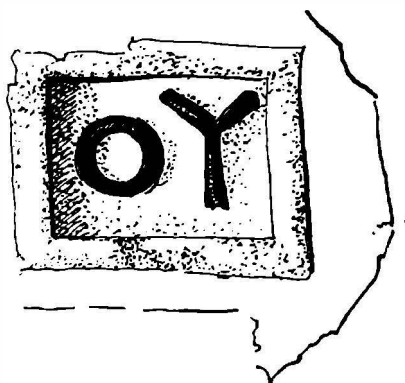
Dificultatea cea mai mare pe care am avut-o, și care pînă la urmă nu a putut fi înlăturată, stă în faptul că, în primul rînd înainte de A este loc sigur pentru încă două litere. Obișnuit, la astfel de stampile, mai ales la Sinope, toate rîndurile încep în aceeași linie verticală. De aici bănuiala că înaintea lui A trebuie să fie două litere șterse. În acest caz, reconstituirea trebuia să se facă prin aflarea unui nume completat cu alte două litere la început. Nici la Pridik și nici la ceilalți cercetători sovietici, nu am putut găsi un astfel de nume. A trebuit dar să ne oprim la 'Ἀσιμῆδους cu toate că în genere numele astfel prezentat nu este cunoscut. Ar fi fost simplu

dacă aveam 'Αστυμέδης pe care îl găsim frecvent la Rhodos, fără a-l constata niciodată în Pontul Euxin, dar putea să se infiltreze, așa cum cunoaștem și alte cazuri.

Pentru o bună regulă, am înregistrat cu aceste explicații, care dau stampilei noastre un caracter de provizorat, pe 'Αστυμήδους, fără a-l trece însă la indice. Oricum, stampila este de epocă târzie, după cum o arată neregularitatea literelor și frecvența lui sigma lunar, deci țigla nu poate intra în categoria țișlelor sinopeene de epocă bună.

457

OY



— Un exemplar din depozitul șantierului Istria.

— La M.N.A.

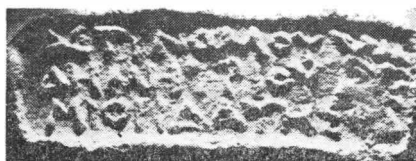
— NECUNOSCUȚĂ. De fapt nu avem de-a face cu o stampilă. Fragmentul care ne prezintă aceste două litere în relief, încadrate de o ramă proeminentă, pare mai curînd să facă parte din colțul unei țigle, pe care literele acestea, și altele cu care s-ar fi succedat, formau probabil un motiv ornamental.

Am făcut totuși înregistrarea la această grupă, pentru a putea urmări în viitor, cînd vor apărea alte exemplare, rostul precis al unor astfel de inscripții pe țigle.

În afară de aceste exemplare, mai notăm încă 12 țigle fragmentare cu urme de stampilă neclare.



225



246



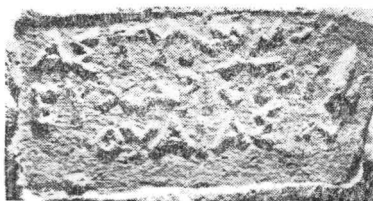
248



256



261



262

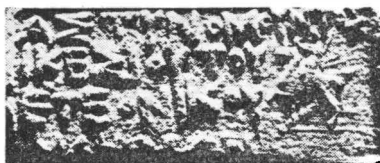


273

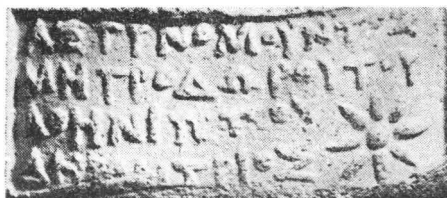


276

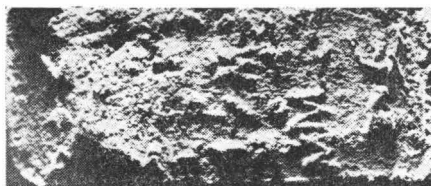
Fig. 28. — Stampile sinopeene din diferite grupe cronologice.



287



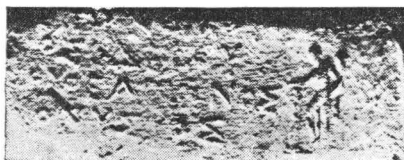
308



317



318

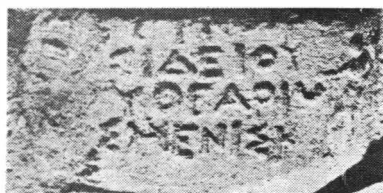


324



325

Fig. 29. — Stampile sinopeene din diferite grupe cronologice.



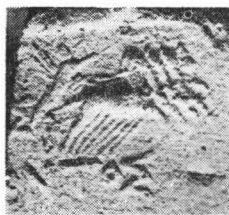
327



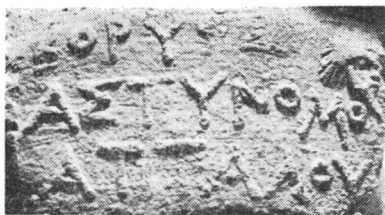
331



342



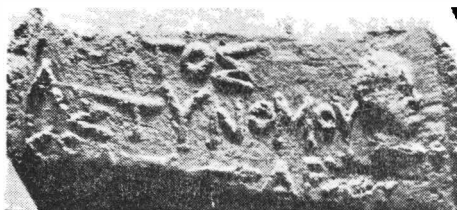
344



358



378



377



383

Fig. 30. — Stampile sinopeene din diferite grupe cronologice.

9. LISTA ASTINOMILOR DE PE AMFORELE SINOPEENE
GĂSITE LA ISTRIA

Nr. de ordine	Astinomi	Nr. stam-pilei	Nr. de ordine	Astinomi	Nr. stam-pilei
1	Αισχίνης	212			
		213	15	Δελφίνος ὁ Καλλίου	239
		214	16	Δημήτριος	240
		215			241
		216			242
		345			243
2	Αισχρίων ὁ Ἀρτεμιδώρου	217			244
3	Ἀνθεστήριος ὁ Νουμηνίου	218			245
		219			246
		220			247
		221			361
4	Ἀντίμαχος	222	17	Δημήτριος ὁ Ἱεροξένου	248
		223			436
		224	18	Δημήτριος ὁ Θεουγνήτου	249
		346	19	Διονύσιος	250
		347			362
		348			364
		349			365
		350	20	Διονύσιος ὁ Ἀπιδάντου	251
5	Ἀντίπατρος	225	21	Διονύσιος ὁ Δημητρίου	252
6	Ἀντίπατρος ὁ Νίκωνος	226			366
		227	22	Διονύσιος ὁ Διονυσίου	253
		228		τοῦ Κλειταγόρου	254
		229			255
7	Ἀπολλόδωρος ὁ Διονυσίου	230	23	Δίσκος	367
8	Ἀπολλωνίδης ὁ Ποσειδωνίου	231	24	Ἑκαταῖος	256
	sau ὁ Ποσειδωνίου	232			257
9	Ἀρίστειν	233	25	Ἑκαταῖος ὁ Λαμάρχου	258
		234	26	Ἐπίελπος	368
		235			369
		236	27	Ἑστιαῖος	259
10	Ἀρτεμίδωρος	351	28	Εὐχάριστος	260
		352			261
		353			262
		354			263
		355	29	Εὐχάριστος ὁ Δημητρίου	264
11	Ἀρχεπτόλεμος	356	30	Ζήνης ὁ Ἀπολλοδώρου	265
		357			266
		363			267
12	Ἀτταλος	358			268
13	Βόρυς ὁ Ζεύξιος	237	31	Ζώπυρος	370
		238	32	Ἡραγένης ὁ Νεικάνωρος	269
14	Γλαυκίας	359			
		360			

Nr. de ordine	Astinomi	Nr. stampilei	Nr. de ordine	Astinomi	Nr. stampilei
33	Ἡρακλείδης ὁ Ἑκαταίου	270	57	Μητροδωρος	379
		271	58	Μητροδωρος ὁ Ἀθηνίππου	308
		272			309
34	Ἡρακλείδης ὁ Μικρίου	273	59	Μῆκος	380
35	Ἡρώnymος ὁ Ποσειδωνίου	274	60	Μικρίας	381
36	Ἡρώnymος ὁ Ποσειδωνίου	275			382
37	Θηρικλῆς ὁ Ἀπολλωνίου	276			383
38	Ἰκέσιος	277	61	Μικρίας ὁ Ἀρισταγόρου	311
		278			312
		279			313
		371	62	Μιλτιάδης	384
39	Ἰκέσιος ὁ Ἀντιπάτρου	280	63	Μιλτιάδης ὁ Τεισάνδρου	314
		281	64	Μνησικλῆς	315
		282			385
40	Ἰκέσιος ὁ Βακχίου	283	65	Μνήσις	386
		284	66	Μνήσις ὁ Φορμίωνος	316
		285			317
41	Ἰκέσιος ὁ Ἑστιαίου	286			318
42	Ἰκέσιος ὁ Ἑτεονίκου	287	67	Πασιχάρης ὁ Δημητρίου	319
43	Ἰκέσιος ὁ Κιχίου	288	68	Πλεισταρχίδης ὁ Ἀπημάντου	320
44	Ἰστιαῖος	372			321
45	Ἰφῆς ὁ Ἑστιαίου	289	69	Πολύκτωρ	322
46	Ἰφῆς ὁ Ζωπύρου	373	70	Προσίδειος ὁ Θεαρίωνος	323
47	Καλλισθένης	290			324
		374			325
		375			326
		376			327
48	Καλλίχορος ὁ Πρωταγόρου	291			328
		292			329
49	Κεφαλίων	390	71	Πρωταγόρας ὁ Κυνίσκου	330
50	Κλεομένης ὁ Πλεισταρχου	293			331
		294			332
51	Κλεόνικος ὁ Μῆνιος	295	72	Πυθόχριστος ὁ Ἀπολλωνίδου	333
52	Κρατίσταρχος	377			334
		378			335
53	Λεωμέδων ὁ Ἐπιδημου	296			336
		297	73	Τεισίμαχος ὁ Θεοπέμπου	337
54	Λέων	298	74	Υἱλλος ὁ Φιλίσκου	338
		299			339
55	Λέων ὁ Λεοντίσκου	300	75	Φήμιος ὁ Θεοπειθου	341
56	Μαντίθεος ὁ Πρωταγόρου	301	76	Φήμιος ὁ Θυσίλεως	340
		302	77	Φιλοκράτης	387
		303	78	Φίλων	451
		304	79	Φόρβας	388
		305	80	Χαριξενίδης	389
		306	81	Χορήγιων	342
		307	82	Χορήγιων ὁ Λεωμεδόντος	343
					344

10. NUMELE PRODUCĂTORILOR PE AMFORELE SINOPEENE
DE LA ISTRIA

Nr. de ordine	Producători	Nr. stam-pilei	Nr. de ordine	Producători	Nr. stam-pilei
1	'Αγάζων	219	21	'Εκαταῖος	382
		222	22	'Επίχαρης	389
		289	23	'Ερμάφιλος	281
		331	24	'Εστιαῖος	274
		337			348
2	"Αχορνος	220			357
		265			364
3	"Ανδρων	324	25	Εὐκλῆς	254
4	'Απατούριος	240	26	Εὐμαχος	303
		266	27	Εὐνικος	379
		276	28	Εὐτουχος	334
		277	29	'Ηρακλειδης	213
		333			233
5	'Απολλόδωρος	301			261
6	'Απολλώνιος	226			359
		251	30	'Ηρακλέων	293
		272	31	'Ηφαίστιος	243
		295	32	Θεόδωρος	380
		362	33	Θέων	332
7	'Αράκληιτος	345	34	Θορύκανος	244
8	'Αρίστων	296	35	Θυρίας	223
9	'Αρτεμίδωρος	302			247
		387			262
10	'Αρτέμων	232	36	'Ιέρων	441
		237	37	Καλλισθένης	224
11	'Αρχεπτόλεμος	386			263
12	Βάτραχος	217			309
13	Βόρυς	358			314
14	Δᾶος	241			326
15	Δημήτριος	242			351
		260			389
		292	38	Κεφαλίον	228
		308			234
		317			298
		347	39	Κίνωλις	385
16	Δημοτέλης	283	40	Κλερίνετος	259
17	Διονύσιος	325			264
18	Διονυσόδωρος	390			297
		227			343
19	Δῖος	300			373
20	Δῶρος	286			

Nr. de ordine	Producători	Nr. stam-pilei	Nr. de ordine	Producători	Nr. stam-pilei
41	Κούρυλος	370	61	Πρωτος	336
42	Κρόνιος	221			340
43	Κτήσων	225			344
		245			354
		327			375
		342			377
44	Μαντίθεος	270	62	Πύθης	255
45	Μένανδρος	267	63	Σιμαλίων	349
46	Μενίσκος	239			378
		269	64	Στέφανος	214
		275			291
		304			299
		328			310
		338			313
		366			319
47	Μένων	271			321
		284			371
48	Μίδαξ	335			388
49	Μιθραδάτης	249	65	Σωτήριχος	279
		305	66	Τευορξ	365
		374			383
50	Μιθριδάτης	246	67	Τιμόλεως	215
		352			350
51	Μιθρωπάστης	288			368
52	Μιλτιάδης	312	68	Τιμοκράτης	290
53	Μιντής	285	69	Φαήνιος	294
		329	70	Φιλήμων	238
54	Νικίας	235			287
55	Νίμαξ	372			318
56	Νουμήνιος	278	71	Φιλνοκράτης	216
57	Πάπης	229			236
		282			355
		320			369
58	Πασιχάρης	360			376
59	Πάταικος	250			384
60	Ποσειδώνιος	353	72	Ψάμις	307
		367			

11. ASTINOMI ȘI PRODUCĂTORI PE ȚIGLELE SINOPENE GĂSITE LA ISTRIA

Nr. de ordine	Magistrați	Nr. stam-pilei	Nr. de ordine	Producători	Nr. stam-pilei
1	Αισχίνης	438	1	Ἀπολλώνιος	440
		439	2	Ἀρχεπτόλεμος	443
2	Ἀπολλώνιος	440			451
3	Διονύσιος (ἐπί)	441	3	Γλαυκίας	448
4	Διονύσιος	442	4	Γόλας	438
5	Διόφαντος	443	5	Διονύσιος	446
		444	6	Ἰπρακλείδης	439
6	Ἰπρόνυμος	445	7	Ἰέρων	441
7	Ἰσόκριτος	446	8	Νευμήνιος	447
8	Κύρου (Ἐπί)	447	9	Προσειδώνιος	442
9	Μίχης	448	10	Πρύτανις	449
		449			450
10	Ὀμφαλικός	450	11	Σινώπιον	444
11	Φίλων	451			445
12	Χαριξενίδης	452			452

12. PATRONIMICUL PE STAMPILELE SINOPENE GĂSITE LA ISTRIA

Nr. de ordine	Patronimic	Nr. stam-pilei	Nr. de ordine	Patronimic	Nr. stam-pilei
1	Ἀθήνπιος	308	9	Βάχχιος	283
		309			284
		310			285
2	Ἀντίπατρος	280	10	Δημήτριος	252
		281			261
		282			319
3	Ἀπήμεαντος	251			366
		320	11	Διονύσιος	230
		321	12	Διονύσιος ὁ Κλειπαγόρου	253
4	Ἀπολλόδωρος	265			254
		266			255
		267	13	Ἐκαταῖος	270
		268			271
5	Ἀπολλωνίδης	333			272
		334	14	Ἐπίδημος	296
		335			297
		336	15	Ἑστιαῖος	286
6	Ἀπολλώνιος	276			289
7	Ἀρισταγόρας	311	16	Ἑτεόνηκος	287
		312	17	Ζεῦξις	237
		313			238
8	Ἀρτεμίδωρος	217			

Nr. de ordine	Patronimic	Nr. stam-pilei	Nr. de ordine	Patronimic	Nr. stam-pilei
18	Ζώπυρος	373	33	Νεικάνωρ	269
19	Ἡρόξενος	248	34	Νίκων	226
20	Θεῶριον	323			227
		324			228
		325	35	Νουμήνιος	229
		326			218
		327			219
		328			220
		329	36	Πλείσταρχος	221
21	Θεόπομπος	337	37	Ποσειδώνιος	293
22	Θεόγνητος	249	38	Ποσειδώνιος	294
23	Θυσίλεως	340			274
24	Καλλίας	239			231
25	Κίχιος	288	39	Πρωταγόρας	232
26	Κλειταγόρας (al tatălui)	253			275
		254			292
		255			301
27	Κυνίσκος	330			302
		331			303
		332			304
28	Λάμαχος	258	40	Τείσανδρος	305
29	Λεοντίσκος	300	41	Φίλισκος	306
30	Λεωμέδων	343			307
		344	42	Φορμίων	314
31	Μήνις	295			338
32	Μικρίας	273			339
					316
					317
					318

13. LISTA SIMBOLURILOR DE PE STAMPILELE SINOPEENE DE LA ISTRIA

CAL ÎN LIBERTATE — nr. 382, 383.

CAL DE MARE — nr. 292, 345, 439

CĂLĂREȚ — nr. 287, 296, 297.

CAP DE BĂRBAT — nr. 260, 263, (?), 322, 358, 377, 378, 386, 390.

CAP DE FEMEE — nr. 244, 246, 247

CAPUL LUI HERACLES — nr. 361.

CAP DE SILEN — nr. 269, 289.

CIORCHINE DE STRUGURE — nr. 212, 213, 214, 215, 231, 232, 252, 355 (?) 366, 367, 373 (?), 380, 406, 413, 416, 428, 448, 449).

CORNUL ABUNDENȚEI — nr. 223 (?),

224, 337 (?), 347, 348, 349, 350, 368, 369.

CORP OMENESC — nr. 321.

CRIN nr. 452.

DEMETRA ÎN PICIOARE — nr. 237, 238.

EROS — nr. 332.

FLOARE — nr. 261, 262, 263, 264, 311

FULGERE — nr. 314.

HELIOS — nr. 309, 310.

KANTHAROS — nr. 249 (?), 250, 346, 354 (?), 370 (?), 388, 392, 396, 404.

KERYKEION — nr. 319.

LEU — nr. 276, 298, 299, 301, 302, 303.

304, 305, 306, 307, 430, 437.

MĂCIUCA LUI HERACLES — nr. 272 370, 440.
 NIKE — nr. 251, 316, 317, 318, 330, 331 (?),
 NIKE ÎN QUADRIGĂ nr. 342, 344.
 ORNAMENT LA PUPA UNEI CORĂBII — nr. 218, 219, 220, 221, 333, 334, 340, 440.
 PASĂRE — nr. 277, 278, 279, 286, 371 412, 424, 443, 444, 445.
 PRORĂ DE CORABIE — nr. 225, 226, 227, 283(?), 284, 285, 399, 410(?), 417, 428.
 RAMURĂ — nr. 335.
 SATIR CU FURTUN — nr. 233, 234, 235, 236, 426.
 SCOICĂ — nr. 450.
 SPIC — nr. 451.

STATUIE ȘI MĂCIUCĂ — nr. 440.
 STEA CU OPT RAZE — nr. 308.
 TIRS — nr. 256, 257, 258.
 TRIPIED — nr. 254, 255, 442.
 TROFEE — nr. 266, 267, 268 (?), 275,
 VAS — nr. 362, 379, 407,
 VULTUR PE DELFIN — nr. 372, 438, 441, 447.
 ZEITATE ÎN PICIOARE — nr. 271, 273,
 ZEITATE FEMENINĂ ÎN PICIOARE CU
 CORNUL ABUNDENȚEI — nr. 323, 325, 326, 328, 329.
 ZEITATE FEMENINĂ (BUST) CU CO
 ROANĂ MURALĂ PE CAP — nr. 245 248 359, 423, 436.

11. ORDINEA CRONOLOGICĂ A STAMPILELOR DIN SINOPE GĂSITE LA ISTRI

Am insistat atât de mult asupra producției de la Sinope, deoarece considerăm stampilele sinopeene ca fiind cele mai importante. Pentru noi, această latură are cu atât mai multă însemnătate, cu cât este dovedit că Sinope stă în fruntea centrelor de producție care au dominat timp de câteva secole comerțul de import în toate așezările grecești de pe coasta de NV a Mării Negre, deci și importul orașelor antice de pe teritoriul R.P.R.

Ca să cunoaștem istoria relațiilor comerciale ale centrelor din antichitate, este necesar să posedăm cât mai bine materialul factic. Îndeosebi, trebuie să avem lămurite o serie de elemente fără de care nu vom putea trage concluzii juste.

Determinarea tuturor tipurilor de amfore, datarea și ordinea lor cronologică, stabilirea definitivă a numelor pentru astinomi și pentru producători, precum și a apartenenței, frecvenței și rolului simbolurilor, sînt elemente care n-au căpătat încă o rezolvare completă. Noi nu ne-am putea angaja acum în toate direcțiile, tot așa cum nu putem considera că avem știri complete asupra ariilor de răspîndire a amforelor în cuprinsul teritoriului băștinaș, dar trebuie să depunem toată străduința ca măcar pentru rezolvarea problemelor care privesc datarea materialului să nu rămînem în urmă.

De aceea, trebuie să folosim în primul rînd ordinea cronologică a lui B. N. Grakov, despre care am arătat mai sus că este singura valabilă. Aceasta cu atât mai mult, cu cât trebuie să se pună în ordine tot ce s-a crezut greșit pînă acum: sînt 100 de ani de cînd L. E. Stefani¹ credea că stampilele cu numele astinomilor au fost folosite pe amfore încă la începutul secolului al V-lea î.e.n. (anul 480), apoi P. V. Becker², bazat pe forma liniară a literelor epsilon, sigma și omega, le aduce pînă la prima și chiar pînă în a doua jumătate a secolului I din era noastră, iar N. V. Jurghevici le atribuia numai secolelor al V-lea și al IV-lea î.e.n., pe baza terminațiilor

¹ L. E. Stefani, *Titulorum Graecorum particula*, II, 1848, p. 24; idem, M. G. R., I. C. 1854, p. 448, 505 și 515; idem, „I. M. N. P”. Suppl. IV, p. 493; idem, în „Записки”, 69, Suppl. V, p. 514; idem, VII, p. 67; idem, X, p. 231; idem, XI, p. 50.

² P. V. Becker, M. G. R., I, p. 67.

ionice ale patronimicilor ¹. Astăzi se poate afirma că ele nu sînt mai vechi de jumătatea secolului al IV-lea î.e.n. și merg pînă în jurul anului 70 î.e.n., neavînd nici o legătură cu epoca attică și nici o urmă de influență romană. În felul acesta, stampilele cu titlul astinomului găsite la Istria și pe care noi le-am atribuit centrului de producție Sinope (amfore și țigle), se plasează în ordine cronologică între anii 350 și 70 î.e.n. Ele sînt mărturia producției lumii elenistice asiatică și totodată a formelor, intensității și timpului în care s-au dezvoltat relațiile schimbului de mărfuri ale coloniilor noastre grecești de la Marea Neagră și ale populațiilor băștinașe din spațiul carpato-dunărean.

O clasare cronologică a acestor stampile ne dă posibilități noi pentru cunoașterea altui material arheologic și precizarea unor situații neclarificate încă în timpul săpăturilor.

Stampilele folosite în studiul nostru se clasează cronologic după cum urmează :

Grupa I

— anii 350 — 270 î.e.n. —

Nr. de ordine	Numele astinomului	Numele producătorului	Simbolul	Nr. de ordine al stampilei noastre
1	Αισχίνης	Ἀρχάκλειτος	Cal de mare	345
2	Αισχίνης	Ἡρακλείδης	Cal de mare	439
3	Αισχίνης	Γόλας	Vultur cu delfin	438
4	Αισχίνης	Φιλοκράτης	Fără simbol	216
5	Διονύσιος (ἐπί)	Ἰέρων	Vultur cu delfin	441
6	Διόφαντος	Ἀρχεπτόλεμος	Pasăre	443
7	Διόφαντος	Σινώπιων	Pasăre	444
8	Ἰστιάιος	Νιμάξ	Vultur cu delfin	372
9	Κῦρος (ἐπί)	Νευμήνιος	Vultur cu delfin	447
10	Φίλων	Ἀρχεπτόλεμος	Spic	451

Grupa II

— anii 270 — 220 î.e.n. —

1	Ἀπολλώνιος	Ἀπολλώνιος	Statul și măciucă	440
2	Ἀρτεμίδωρος	Ποσειδώνιος	Ciorchine	353
3	Διονύσιος	Ἀπολλώνιος	Vas	362
4	Διονύσιος	Ποσειδώνιος	Tripied	442
5	Ἡρόνυμος	Σινώπιων	Pasăre	445
6	Ἰσόκριτος	Διονύσιος	—	446
7	Μίκος	Γλαυκίας	Ciorchine	448
8	Μίκος	Θεύδωρος	»	380
9	Μίκος	Πρύτανις	»	449
10	Μνήσις	Ἀρχεπτόλεμος	Cap	386
11	Ὀμφαλικός	Πρύτανις	Scoică	450
12	Φόρβας	Στέφανος	Kantharos	388
13	Χαριξενίδης	Καλλιθένης	—	389
14	Χαριξενίδης	Σινώπιων	Crin	452

¹ N. V. Jurghevici, în „Заметки”, XXI, Protocol 308, p. 27.

Grupa III

— anii 220 — 183 î. e. n. —

Nr. de ordine	Numele astinomului	Numele producătorului	Simbolul	Nr. de ordine al stampilei noastre
1	'Αρχεπτόλεμος	—	—	356
2	'Αρχεπτόλεμος	Διονύσιος	—	363
3	'Αρχεπτόλεμος	'Εστιαῖος	—	357
4	Γλαυκίας	'Ηρακλείδης	Zeitate	359
5	Γλαυκίας	Πασυχάρης	»	360
6	Εὐχάριστος ὁ Δημή- τρου	Κλεαίνετος	Floare	264
7	Μικρίας	Πύθης	—	381
8	Μικρίας	'Εκαταῖος	Cal	382
9	Μικρίας	Τεύθρας	»	383
10	Μνησικλῆς	Κινῶλις	—	385
11	Μνησικλῆς	Τεύθρας	Neclar	315
12	Δίσκος	Ποσειδώνιος	Giorchine	367
13	'Φιλοκράτης	'Αρτεμίδωρος	—	387

Grupa IV

— anii 180—150 î. e. n. —

1	Αίσχίνης	'Αγάθων	Giorchine	212
2	Αίσχίνης	'Ηρακλείδης	»	213
3	Αίσχίνης	Στέφανος	»	214
4	Αίσχίνης	Τιμόλεως	»	215
5	'Αντίμαχος	'Αγάθων	—	222
6	'Αντίμαχος	Θυαίας	Cornul abundenței	223
7	'Αντίμαχος	Καλλισθένης	» »	224
8	'Αντίμαχος	'Ιάχχος	Kantharos	346
9	'Αντίμαχος	Δημητρίος	Cornul abundenței	347
10	'Αντίμαχος	Σιμαλίων	» »	349
11	'Αντίμαχος	Τιμόλεως	» »	350
12	'Αντίμαχος	'Εστιαῖος	» »	348
13	'Αριστίων	'Ηρακλείδης	Satir cu furtun	233
14	'Αριστίων	Κεφαλίων	» » »	234
15	'Αριστίων	Νυχίας	» » »	235
16	'Αριστίων	Φιλοκράτης	» » »	236
17	'Αρτεμίδωρος	Καλλισθένης	Vas	351
18	'Αρτεμίδωρος	Μιθριδάτης	Vas (?)	352
19	'Αρτεμίδωρος	Πρῶτος	Kantharos (?)	354
20	'Αρτεμίδωρος	Φιλοκράτης	Giorchine	355
21	'Ατταλος	Βόρυς	Cap bărbos	358

Nr. de ordine	Numele astinomului	Numele producătorului	Simbolul	Nr. de ordine al stampilei noastre
22	Δημήτριος	Ἀπατούριος	—	240
23	Δημήτριος	Δᾶς	—	241
24	Δημήτριος	Ἡφαίστιος	Cap de femee	243
25	Δημήτριος	Θορύκανος	Zeitate cu coroană	244
26	Δημήτριος	Κτήσων	„ „	245
27	Δημήτριος	Μιθριδάτης	» „	246
28	Δημήτριος	Θυαΐας	—	247
29	Δημήτριος ὁ Θευγνήτου	Μιθραδάτης	Vas	249
30	Δημήτριος	—	Heracles	361
31	Διονύσιος	Πάταικος	Vas	250
32	Διονύσιος	Ἑστιαῖος	—	364
33	Διονύσιος	Τεύθρας	Tirs	256
34	Ἑκαταῖος	—	—	257
35	Ἐπίελλος	Τιμόλεως	Cornul abundenței	368
36	Ἐπίελλος	Φιλοκράτης	» „	369
37	Ἰκέσιος	Ἀπατούριος	Pasăre	277
38	Ἰκέσιος	Νουμήνιος	»	278
39	Ἰκέσιος	Σωτήριχος	»	279
40	Ἰκέσιος	Στέφανος	»	371
41	Καλλισθένης	Μιθραδάτης	Neclar	374
42	Καλλισθένης	Πρῶτος	Lipsă	375
43	Καλλισθένης	Φιλοκράτης	—	376
44	Καλλισθένης	Τιμοκράτης	—	290
45	Κρατίσταρχος	Πρῶτος	Cap bărbătesc	377
46	Κρατίσταρχος	Σιμαλίων	» „	378
47	Μητρόδωρος	Εὐνιχος	Vas	379
48	Μιλτιάδης ὁ Τεισάνδρου	Καλλισθένης	Fulgere	314
49	Μιλτιάδης	Φιλοκράτης	—	384

Grupa V

— anii 150 — 120 î. e. n. —

1	Ἀνθεστήριος ὁ Νουμηνίου	—	Ornament la pupa corabiei	218
2	„ „ „	Ἀγάθων	» „ „ „	219
3	„ „ „	Ἄχορνος	» „ „ „	220
4	„ „ „	Κρόνιος	» „ „ „	221
5	Ἀντίπατρος	Κτήσων	Proră de corabie	225
6	Ἀντίπατρος ὁ Νίκωνος	Ἀπολλώνιος	» „ „	226
7	„ „ „	Δίος	» „ „	227

Nr. d ^o ordine	Numele astinomului	Numele producătorului	Simbol	Nr. de ordine al stampilei noastre
8	Ἀντίπατρος ὁ Νίκωνος	Κεφαλίων	—	228
9	” ” ”	ΠάΠης	—	229
10	Ἀπολλόδωρος ὁ Διο- νυσίου	—	—	230
11	Δημήτριος ὁ Ἡροξένου	—	Zeitate femenină	248
12	Διονύσιος ὁ Δημητρίου	—	Ciorchine	252
13	” ” ”	Μένισκος	”	366
14	Ἐκαταῖος ὁ Λαμάχου	—	—	258
15	Ἑστιαῖος	Κλεαίνετος	—	259
16	Εὐχάριστος	Δημήτριος	—	260
17	”	Ἡρακλείδης	Floare	261
18	”	Θυαίας	”	262
19	”	Καλλισθένης	”	263
20	Ἡρακλείδης ὁ Μικρίου	Ἀπατούριος	Zeitate feminină	273
21	Ἰκέσιος ὁ Βαχχίου	Δημοτέλης	Proră de corabie	283
22	” ” ”	Μένων	” ” ”	284
23	” ” ”	Μνήσις	” ” ”	285
24	Κλεόνικος ὁ Μήνιος	Ἀπολλώνιος	—	295
25	Λέων	Κεφαλίων	Leu	298
26	”	Στέφανος	—	299
27	Πασιχάρης ὁ Δημητρίου	Στέφανος	Kerykeion	319
28	Πολύκτωρ ὁ Δημητρίου	Ἀγάθων	Cap cu barbă	322
29	Προσίδεις ὁ Θεαρίωνος	Ἀπολλόδωρος	Zeitate feminină	323
30	” ” ”	Ἄνδρων	—	324
31	” ” ”	Διονύσιος	Zeitate feminină	325
32	” ” ”	Καλλισθένης	” ”	326
33	” ” ”	Κτήσων	” ”	327
34	” ” ”	Μένισκος	” ”	328
35	” ” ”	Μνήσις	” ”	329
36	Πυθόχρηστος ὁ Ἀπολ- λωνίδου	Ἀπατούριος	Ornament la pupa co- rabiei	333
37	” ” ”	Εὐτουχος	” ” ” ”	334
38	” ” ”	Μίδας	Ramură	335
39	” ” ”	Πρῶτος	—	336
40	Ἰλλος ὁ Φιλίσκου	Μένισκος	—	338
41	” ” ”	Ἐπιχάρης	—	339
42	Φήμιος ὁ Θυσίλεω	Πρῶτος	Ornament la pupa co- rabiei	340
43	Χορήγιων	Κτήσων	Nike în quadrigă	342
44	Χορήγιων ὁ Λεωμέ- δοντος	Κλεαίνετος	—	343
45	” ” ”	Πρῶτος	Nike în quadrigă	344

Nr. de ordine	Numele astinomului	Numele producătorului	Simbolul	Nr. de ordine al stampilei noastre
31	Λεωμέδων ὁ Ἐπιδήμιου	Ἀρίστων	Călăreț	296
32	„ „ „	Κλεαίνετος	„	297
33	Μαντίθεος ὁ Πρωταγόρου	Ἀπολλόδωρος	Leu triumfător	301
34	„ „ „	Ἀρτεμίδωρος	„ „	302
35	„ „ „	Εὐμαχος	„ „	303
36	„ „ „	Μένισκος	Protomă de leu	304
37	„ „ „	Μιθραδάτης	Leu	305
38	„ „ „	Πρῶτος	„	306
39	„ „ „	Ψάμμης	„	307
40	Μητρόδωρος ὁ Ἀθην-ἵππου	Δημήτριος	Stea cu 8 raze	308
41	„ „ „	Καλλισθένης	Capul lui Helios	309
42	„ „ „	Στέφανος	„ „	310
43	Μικρίας ὁ Ἀρισταγόρου	—	Floare ?	311
44	„ „ „	Μιλτιάδης	Trofee	312
45	„ „ „	Στέφανος	„	313
46	Μνήσις ὁ Φορμίωνος	—	Nike	316
47	„ „ „	Δημήτριος	„	317
48	„ „ „	Φιλῆμων	„	318
49	Πλεισταρχίδης ὁ Ἀπτε-μάντου	Πάπης	Neclar	320
50	„ „ „	Στέφανος	Figură de bărbat	321
51	Πρωταγόρας ὁ Κυνίσκου	—	Nike	330
52	„ „ „	Ἀγάθων	Nike?	331
53	„ „ „	Θέων	Eros	332
54	Τεισίμαχος ὁ Θεοπόμπου	Ἀγάθων	Cornul abundenței	337
55	Φήμιος ὁ Θεοπειθου	—	Hichetes pe altar	341

Concluziile pe care ni le impun clasarea cronologică a stampilelor sinopeene din lucrarea noastră sînt foarte interesante din punctul de vedere al cunoașterii intensității relațiilor comerciale ale Istriei în vremea elenistică.

Astfel, constatăm că în prima perioadă a comerțului cu mărfuri ambalate în amfore stampilate, adică în a doua jumătate a secolului al IV-lea și primele decenii ale secolului al III-lea î.e.n., volumul importului din Sinope la Istria este destul de redus. Mai mult decît atît, se pare chiar, că uleiul și vinul importat în această perioadă ating cantități infime; din cele 10 stampile plasate în acest timp, jumătate sînt pe țigle și nu pe amfore.

Același număr redus de stampile, adică între anii 270 și 180 î.e.n. și în următoarele două grupe: (13 din grupa a II-a și 14 din grupa a III-a).

Constatăm, de asemenea, că după anul 180 î.e.n., importul de țigle la Istria dispare complet, dar în schimb se intensifică simțitor importul de ulei și vin în amfore stampilate.

De la această dată și pînă la cucerirea romană (72 î.e.n.), clasarea noastră cronologică indică maximum de intensitate a importului de mărfuri sinopeene la Istria (150 de stampile împărțite aproape egal pentru fiecare grupă din această ultimă perioadă).

Se poate observa, totodată, că începînd cu anul 150 î.e.n., aproape totalitatea astinomilor adaugă numelor lor și pe acela al tatălui, iar o bună parte din numele producătorilor se găsesc la diverși astinomi de mai multe ori cu același simbol. Urmărind ordinea filiațiunii și succesiunea producătorilor, se poate presupune că în ultimele faze ale exportului sinopean, astinomii formau adevărate dinastii și că producătorii (cel puțin 15 % dintre ei cu nume barbare) își duceau o activitate fără întrerupere sub magistraturile mai multor astinomi din aceeași familie. Fenomenul acesta poate fi observat — în cazul nostru — dacă cercetăm tabelul 12 cu patronimicul de pe stampilele sinopeene — la pagina 179.

GRUPA A III-a

HERACLEA

Heraclea pontică era un oraș doric colonizat de megarieni, în prima jumătate a secolului al VI-lea î. e. n.

Curând după începuturile vieții sale, Heraclea a reușit să atingă un înalt nivel de dezvoltare economică. Poziția favorabilă a orașului, precum și faptul că de la început heracleoții, după ce s-au împus locuitorilor băștinași, au putut beneficia de bogățiile unor largi teritorii înconjurătoare, au făcut posibilă construirea a două porturi și a unei puternice flote comerciale.

Politica dusă de Heraclea pontică a făcut-o să se alieze cu perșii în timpul războiului acestora cu grecii. Prietenia cu asiaticii li aduceau desigur mari foloase economice, de aceea, după victoria Atenei, orașul a continuat să reziste refuzând să intre în liga de la Delos.

În epoca ei de înflorire, Heraclea și-a putut îngădui să trimită coloni pe coasta de nord-vest a Mării Negre, întemeind orașele Chersonesos și Callatis.

În prima parte a secolului al IV-lea î. e. n. (anul 364), în urma unor aprige lupte dintre aristocrați și democrați, tirania a reușit să se impună la Heraclea. Unii tirani s-au înrudit cu regii asiatici, în urma cărui fapt orașul a căpătat și mai multe teritorii rurale și a ajuns la un maximum de înflorire, devenind colonia cea mai importantă din întreg Pontul Euxin. Dar în timpul supremației macedonene Lisimah a ocupat orașul, făcându-și aici baza de operații din Asia Mică. După moartea lui, orașul își recapătă însă repede puterea și se aliază cu Ptolemeu împotriva lui Antigonos Gonatas. În anul 280, escadra Heracleei era cea mai puternică din flota lui Ptolemeu.¹ Vasele erau construite cu mijloace superioare, necunoscute până atunci în lumea antică; după Memnon, vasul principal al heracleoților avea două punți, 1600 de vâsle și 1200 de soldați².

Cît era de puternică Heraclea din punct de vedere militar, se vede și din faptul că, în luptele ce au urmat între seleucizi și ptolemei, singură sau aliată cu micii suverani din Pont și Bithynia, ea a mai putut trimite în ajutorul lui Nicomedes I altă escadră de triere, apoi în războiul dintre Antioh și Byzantion s-a alăturat acestuia din urmă, cu 40 de triere³.

¹ Memnon, 13, Justin, XXIV, 1. 8.

² Memnon, 18 și 23.

³ *Ibidem*, 19 și 24. Cf. Rostovtzeff, S. E. H. H. I.

Puterea economică a Heracleei nu era mai prejos de forța ei militară. Acest lucru este ilustrat și de faptul că, atunci când au apărut galații pe scena Asiei Mici, Heraclea a putut să trimită Byzantionului 4000 de stateri de aur, drept contribuție la cheltuielile de război.

Când galații au invadat Pontul, în anul 255, Heraclea a trimis o armată terestră lui Mitridate al III-lea și mari cantități de grâu la Amisos, care era înfometat; de asemenea, a putut plăti 5000 de stateri galaților, care mai târziu i-au invadat totuși teritoriul ¹.

Din punct de vedere economic și social, știm că în secolul al IV-lea î. e. n. prosperitatea orașului se datora exploatarea muncii acelor categorii de mici cultivatori posesori de terenuri agricole — nu proprietari — numiți *Λαοί* adeseori amintiți în izvoarele literare din această epocă. Cu privire la aceste aspecte de ordin istoric ale Heracleei, Rostovtzeff indică o bibliografie ² foarte bogată, pe care nu este locul să o folosim aici.

Pierzându-și independența odată cu ridicarea regatului Bithyniei, Heraclea a început să decadă și apoi, în timpul celui de-al treilea război mitridatic, a fost asediată, iar după doi ani de rezistență, a fost distrusă de Aurelius Cotta.

Curând însă după încheierea păcii, senatul roman i-a restituit teritoriul și porturile. Se pare că în epoca imperială Heraclea a mai putut să se refacă, dar într-o formă mai puțin expansivă; izvoarele nu mai vorbesc despre acest oraș, cu toate că pe monedele lui din această epocă se găsește mențiunea de *Μητρόπολις*. ³

1. CONSIDERAȚIUNI ASUPRA EXPANSIUNII COMERȚULUI HERACLEEI ÎN PERIOADA ELENISTICĂ

Datele istorice generale nu pomenesc de produsele de vinuri și ulei ale Heracleei și nici nu aduc lămuriri asupra extensiunii pe care a avut-o comerțul ei în genere. Se știe doar că orașul era bogat, avea teritorii întinse pe fertile, trafica prin porturile sale mărfurile din interior, posedă o puternică flotă de război și de comerț și juca un rol predominant în viața politică și economică din Asia Mică și din Pontul Euxin.

Heraclea stabila comunicații regulate, pe de o parte cu toate porturile grecești din nord-vestul Mării Negre, iar pe de altă parte cu Rhodosul și Alexandria, spre sud ⁴.

Interesant este că o corabie încărcată putea traversa în 14 zile Marea Neagră și Marea Egee, de la Marea de Azov (probabil de la Panticapaion) la

¹ Rostovtzeff, *op. cit.*, I, p. 591 și V. Busolt, *Griechische Staatskunde* (Swoboda), I, p. 135 și urm., 161 etc.

² Rostovtzeff, *op. cit.* indică la p. 352 o bibliografie mai bogată, pe care nu am putut-o valorifica în text, dar pe care considerăm că este bine să o notăm aici, după cum urmează: J. H. Schneider, *Wirth. Heraclea am Pontos*, 1882.

Idem, *Das pontische Heraclea*, 1885;

V. Busolt, *op. cit.*, ed. a III-a, 1920, p. 420 și urm.

K. J. Beloch, *Griech. Gesch.*, III, 1, ed. a II-a, 1922, p. 137 și urm. Cf. p. 302 și III, 2, p. 94 urm. Cf. C. V. Willamowitz-Moellendorf, *Staat u. Gesellsch. d. Griechen*, ed. a II-a, 1923, p. 39.

R. Lagneur, art. *Nymphis* în R. E., XVII, 1608 și urm.

L. Robert, *Et. Ant.*, p. 250 și urm.

³ Completarea datelor istorice scoase din Rostovtzeff, *op. cit.*, p. 352, 353, 354, 591, 592 și 673 am făcut-o cu unele știri noi ale lui P. Romanelli în *Encicl. ital. v. Heraclea Pontica*.

⁴ Diodor, III, 34, 7.

Alexandria: se pare că toate corăbiile făceau escală la Heraclea, pentru schimb de mărfuri.

Cu toate vicisitudinile prin care trecuse Heraclea și cu toată pierderea libertății, însemnătatea ei comercială continuă să subsiste în prima jumătate a secolului al II-lea î.e.n. Orașul se găsește menționat în tratatul încheiat în anul 179 î.e.n. între Pharnaces și Eumenes, Prusias și Ariarates, alături de Cyzic, Mesembria și Chersonesul tauric¹.

Tocmai în perioada mai sus amintită, adică de la începutul secolului al IV-lea la sfârșitul secolului al II-lea î.e.n., trebuie să plasăm amforele comerciale stampilate, care plecau de la Heraclea către toate centrele consumatoare.

Deși producția de vinuri și ulei nu pare să fi fost printre cele dintii ocupații ale heracleoților, totuși mărfurile acestora sînt atestate cu multă insistență în toate centrele de pe țărmul de nord-vest al Pontului Euxin. Este foarte probabil că și mărfurile producătorilor băștinași din interiorul teritoriului învecinat erau preluate și comercializate de neguțătorii și corăbierii heracleoți.

Prezența amforelor din Heraclea în ținuturile din sud, dincolo de Propontida, nu este semnalată nicăieri. Aceasta este explicabil, dacă ținem seama că piețele de acolo erau ferm și permanent ocupate de produsele, mai abundente și de mai bună calitate, ale insulelor egeice. În schimb, comerțul Heracleei ocupa toate piețele din nord, deoarece orașul era la mai puțin de jumătate de drum de aceste piețe, în comparație cu distanța care îl separă de centrele din sud. De aceea vinurile expediate de Heraclea aici erau mai ieftine decît acelea venite de la mari depărtări.

Prezența unor importante cantități de amfore în părțile noastre și în sudul U.R.S.S. mai poate avea și o altă explicație: deseori în decursul istoriei, cu prilejul repetatelor și îndelungatelor închideri ale Bosporului, Heraclea rămânea singură stăpînă în bazinul Mării Negre. Mărfurile insulare neputînd pătrunde în Marea Neagră, Heraclea și le putea desface nestingherită pe ale ei.

În documentata sa lucrare despre tipul amforelor heracleene, cercetătorul sovietic I.B. Zeest², ocupîndu-se de numărul mare de amfore de proveniență heracleană găsite în sudul U.R.S.S. în special la Tanais și în curganele săpate în regiunea Mariîin, arată că aceste amfore aduceau fără îndoială o marfă ieftină, căci ele se găsesc mai ales în mormintele populațiilor locale sărace, pe cînd în mormintele grecilor bogați nu le-a întîlnit. Același lucru se poate spune și despre descoperirile de la noi. Cele mai multe fragmente de amfore heracleene s-au găsit nu atît în orașul Callatis, cît în teritoriile băștinașilor, la 10—20 km de coastă³.

La Istria n-am găsit amfore întregi, în schimb am adunat un număr destul de însemnat de torți și de gîturi stampilate, în total 33 de exemplare, dintre care 25 descifrate. Ele fac obiectul prezentării noastre în grupa a III-a, rezervată Heracleei. Vom reproduce însă mai întîi două exemplare întregi aflate în M.O. Buc., sub nr. inventar 1657 și 1658. Ele provin din col. Severeanu, cu loc de găsire în jurul Mangaliei (fig. 31—32).

¹ Polybiu, XXVI, 6, 2.

² I. B. Zeest, О типах гераклеийских амфор în „Кр. С”, XXII, 1948, p. 47—48 și urm.

³ Pecineaga, Albești, Tuzla, Costinești și Schitul (multe exemplare în muzeul de la Mangalia și o întreagă serie în col. dr. G. Severeanu, din M. O. Buc. precum și în col. dr. H. Slobozianu Buc.).

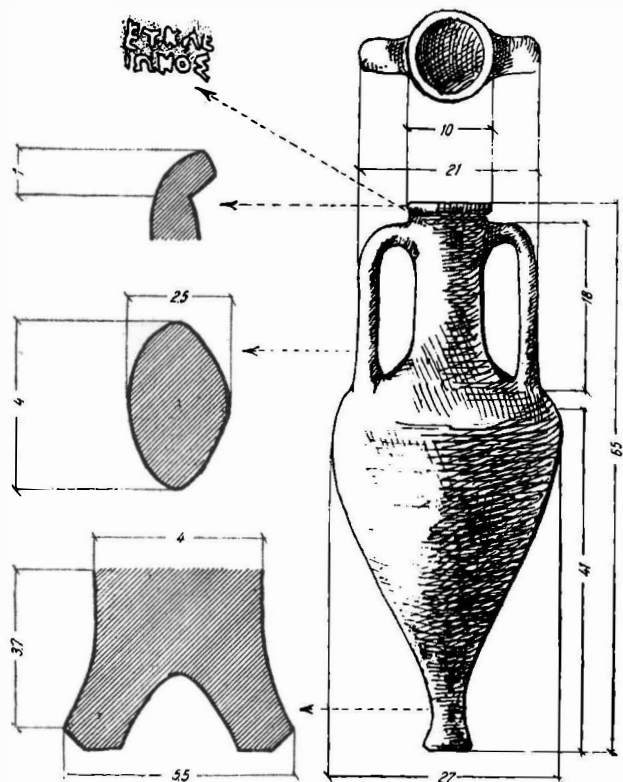


Fig. 31. — Amforă din Heraclea pontică cu stampă englicică pe gît (mijlocul sec. IV î.e.n.), găsită în apropiere de Callatis. Se află în M. O. B. sub nr. inv. 1667.

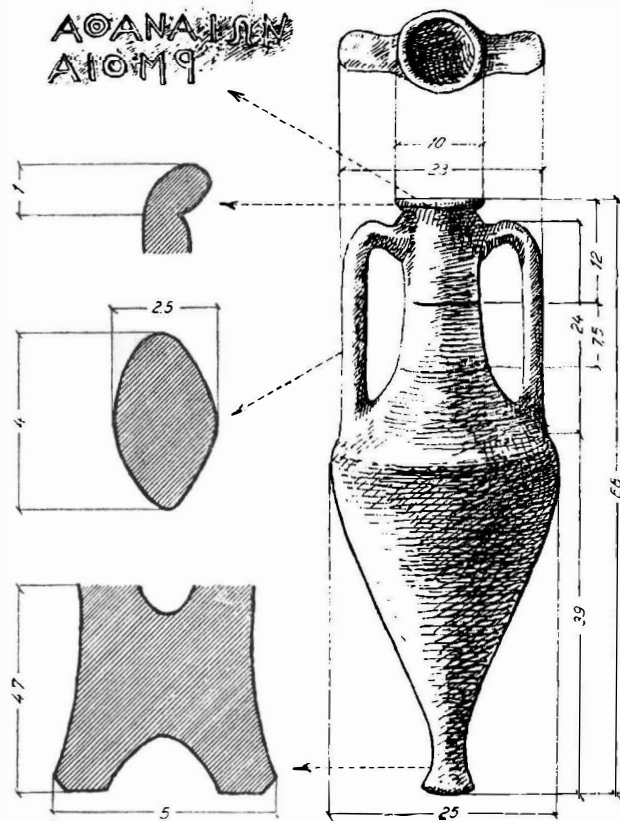


Fig. 32. — Altă amforă din Heraclea pontică, aproape identică cu precedenta (are însă altă stampă!); aceeași colecție, sub nr. inv. 1658.

2. STAMPILE ENGLIFICE PE GÎTUL AMFORELOR ȘI STAMPILE ÎN RELIEF

În lipsa unor exemplare întregi de la Istria, am reprodus aici cîteva exemplare găsite la Callatis și aflate la M. O. Buc. pentru ca cititorul să poată urmări mai ușor detaliile tipului de amfore din Heraclea găsite pe teritoriul nostru, tip căruia îi corespund cele mai multe torți stampilate din grupa de față. Totodată își va putea da seama de dimensiuni, profile, stampilă și detalii ale piciorului și buzei.

Heraclea a avut cel puțin trei maniere diferite de stampilare și tot atîtea forme, ușor de deosebit între ele, toate aparținînd celei de a doua jumătăți a secolului al IV-lea î.e.n.

Prima categorie o constituie amfora care nu purta stampile cu litere obișnuite în relief, ci cu litere adîncite, așa zise englifice; stampila, fără ramă, era aplicată pe gît, nu pe toartă (această categorie formează majoritatea amforelor găsite la noi și în sudul U.R.S.S.).

În genere, această stampilă nu conținea nici un simbol și cuprindea un singur nume propriu, împărțit deseori în două rînduri; numele era precedat foarte rar de prepoziția $\epsilon\pi\iota$.

Celelalte două categorii au stampile obișnuite, în relief, pe toartă.

La noi predomină stampilele englifice din prima categorie (în text nr. 460, 461, 462, 463, 465, 466, 467, 468, 469, 472, 475, 477, 478, 479).

3. CELE CINCI TIPURI INDICATE DE I. B. ZEEST

O descriere mai exactă a tuturor tipurilor de amfore din Heraclea o face cercetătorul sovietic Zeest, la care ne-am referit și mai sus pentru lotul de amfore găsite la Tanais și în împrejurimi. Studiul lui Zeest se bazează pe opera fundamentală a lui B.N. Grakov¹, în care savantul sovietic face și o clasificare cronologică.

El le împarte în numai două grupe cronologice:

Prima grupă este limitată între anii 350 și 300 î.e.n., iar a doua între anii 300 și 250 î.e.n.² Un număr de patru amfore cu stampile englifice pe gît și două fragmente găsite de Gaidukevici³ în săpăturile de la Tiritake, confirmă, după celălalt material din complexe arheologice respective, sfîrșitul secolului al IV-lea și începutul secolului al III-lea î.e.n.

În cuprinsul primei grupe cronologice, J.B. Zeest a reușit să distingă trei tipuri de amforă, care se deosebesc destul de ușor între ele.

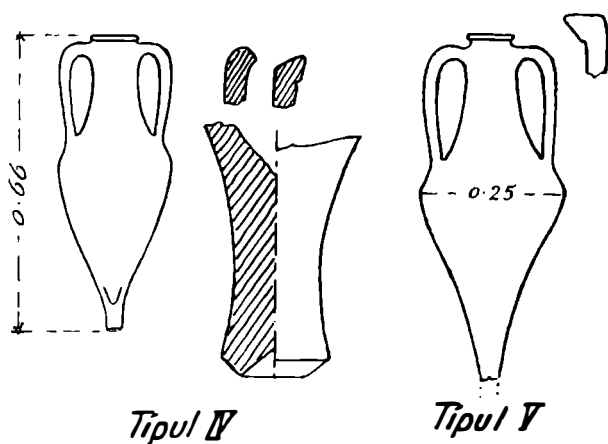
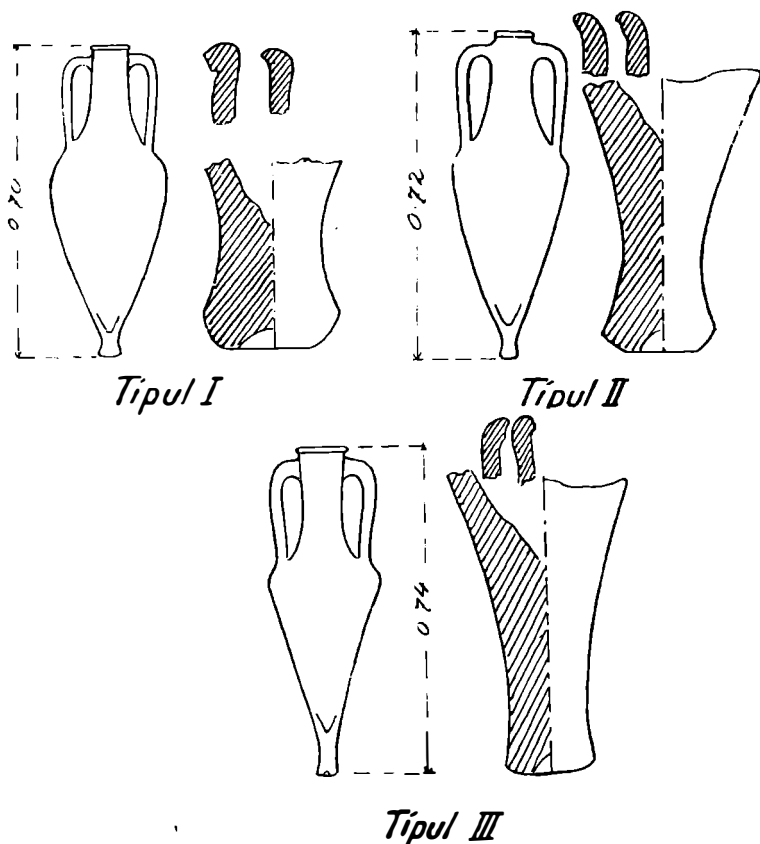
Reproducem aici aceste trei tipuri după desenele din „Kr. S.” XXII, p. 49—50, iar mai jos tipurile IV și V care aparțin, după același autor (p. 50—51), celei de-a doua grupe cronologice, adică anilor 300—250 î.e.n.

T i p u l. I. Forma perfect ovală; de la gură peste spinare, pînă jos la picior, o singură linie cu variate curburi line. Gîtul, cilindric în partea

¹ B. N. Grakov, *Англифические клейма на горлах некоторых эллинистических остродонных амфор* 1, Moscova, 1926.

² E. M. Sterman, *Керамические клейма из раскопок Мирмекия и Тиритаки* 1935—1940 гг., în „M. I. A.”, 1952, p. 392—393.

³ V. F. Gaidukevici, *Раскопки Тиритаки в 1935—1940 гг.*, în „M. I. A.”, 1952, p. 109 și urm. și fig. 130.



superioară, se lărgeste mai jos, unindu-se pe nesimțite cu corpul amforei. Diametrul gurii 0,100 m. Torțile, curbate, sestring în partea inferioară : înălțimea 0,210 m. Diametrul la mijlocul amforei 0,260 m. Piciorul, rotunjit jos și gol înăuntru, are o înălțime de 0,060 m. Înălțimea totală a amforei 0,700 m. Calitatea bună a pastei, proporțiile juste, eleganța în ansamblu, arată că acest tip poate fi socotit ca formă reprezentativă a amforelor din Heraclea.

Tipul II. Se deosebește de primul mai ales prin silueta amforei, care în întregime nu mai este asemănătoare cu un ou. Gîtul nu este cilindric decît la mijloc : partea lui superioară se lărgeste către gură, iar partea de jos se lărgeste și ea, mai brusc însă, pentru a forma spinarea amforei, cu umerii alungiți. Torțile sînt mai groase și mai puternic curbate. De la mijloc în jos, corpul nu mai este oval ca la primul tip și cade în jos, subțîindu-se de la diametrul de 0,250 m pînă la 0,040 m, atît cît este grosimea piciorului, formînd un con cu vîrf în jos. Înălțimea torților 0,240 m, diametrul gurii 0,110 m, înălțimea totală a amforei 0,740 m.

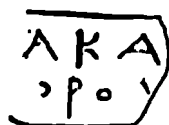
Tipul III. Este asemănător ca aspect general cu primul tip : umerii sînt rotunjiți, dînd întregului corp al amforei o formă ovoidală. Piciorul este mai subțire și mai puțin gîtuit în partea de jos. Diametrul gurii 0,100 m, diametrul la pîntece 0,260 m, înălțimea torților 0,210 m, înălțimea totală a amforei 0,710 m.

Tipul IV. Se detașează de celelalte tipuri prin configurația totală a vasului, dar mai ales prin scurtimea gîtului, rotunjimea umerilor, apropierea torților de bază. Piciorul nu se termină prin acea ușoară umflătură ca la tipul I, ci este frînt deodată, formînd un vîrf de con.

Tipul V. Este foarte asemănător cu tipul amforei mici din Thasos, atît ca formă generală, cît și în cele mai mici detalii. Cercetătorii sovietici par a fi stabilit că în cele trei tipuri din prima grupă cronologică, nu se găsesc decît stampile cu nume proprii, fără eponimi, și că numai în grupa a II-a se întîlnește formula cu numele magistraților precedate de prepoziția 'Επί.

4. STAMPILE ENGLIFICE GĂSITE LA ISTRIA

458



['A]λκα-

['v]ορο[υ]

— *Fără simbol* —1 ex.

— În depozitul șantierului Istria.

— La M.N.A. Inv. nr. 2587.

— ÎNTOCMAI la Staerman, „Kr. S.” XXXVI, p. 36, tab. 4, nr. 50-51.

459.

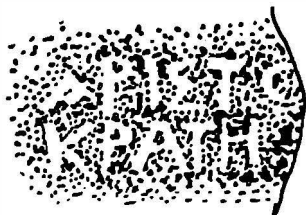


'Αγοράνό(μου)

'Αρίστο[νος]

- *Fără simbol* — 2 ex.
- În depozitul șantierului Istria, rebut, Sectorul X.
- La M.N.A. Inv. nr. 2588.
- NECUNOSCĂTĂ. La Staerman, „Kr. S.” XXXVI, p. 36, tab. 3, nr. 9, apare titlul 'Αγοράνόμου, dar cu numele Πυθέχριστος pe un urcior, nu pe amforă.

460

'Αριστο-
κράτη(ς)

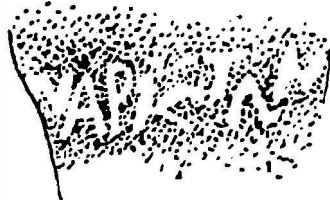
- *Fără simbol*. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria.
- La M.N.A. Inv. nr. 2594.
- ÎNTOCMAI la Staerman, p. 36, nr. 30.

461

'Αριστο-
κράτεος

- *Fără simbol*. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria.
- La M.N.A. Inv. nr. 2589.
- ÎNTOCMAI la Staerman, „Kr. S.” XXXVI, p. 36, tab. 4, nr. 30.

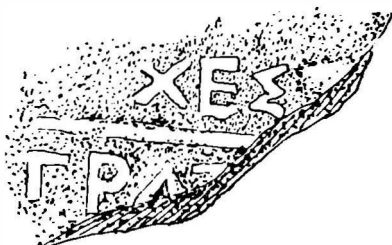
462



'Αρίστων

- *Fără simbol*. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria.
- La M.N.A. Inv. nr. 2593.
- NECUNOSCUTĂ la Staerman. Numele la Pridik, 1917, p. 123, nr. 69.

463

[᾽Αρ]χέσ-
τρατ[ος]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2450.

— PROBABIL. Pe ᾽Αρχέστρατος, îl găsim la Pridik, 1917, pentru Thasos. Stampila noastră este însă a Heracleei.

464



Διονυσί(ου)

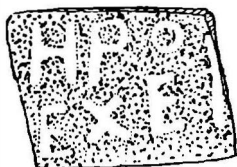
— *Fără simbol.* — 1 ex.

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2155.

— ÎNTOCMAI la Staermann, „Kr. S.”, p. 36, tab. 4, nr. 37.

465

Ηρο
Εχε (†)

— *Fără simbol.* — 1 ex.

— Din săpăturile șantierului Istria, 1955, Z₂, A, 1,45 m.

— La M.N.A. Inv. nr. 2771.

— NECUNOSCUTĂ.

466



Εὐκλείτου

— *Fără simbol.* — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2301.

— VARIANTĂ la Dumont, p. 314, nr. 102; apare și Kerykeion. Numele se găsește și la Pridik, 1917, p. 26, nr. 622, pe altfel de stampile.

467



Εὐκλε ...
... ὠνο[?]

- *Fără simbol.* — 2 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație, și în colecția ing. I.M., nr. 13 c.
- La M.N.A. Inv. nr. 2447 și col. ing. I.M.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 124, nr. 108.

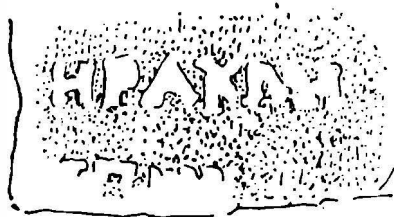
468



[Εὐρ]υ-
[δ]άμο[υ] (?)

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2592.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 124, nr. 110.

469



Ἡρακλ[είδης]
[.....] ?

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2446.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 124, nr. 111—114, numele imprimat cu Λύκων sau cu Κέρκινος.

470



Ἐπὶ Ἡρα[...]
Ραιανα[...] ?

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2630.
- NECUNOSCUTĂ.

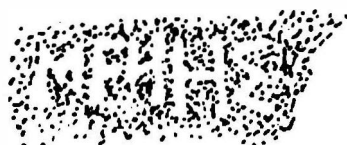
471



Καλλισθένη[ς]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I. după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2293.
- **PROBABIL.** Ca astinom sau producător Καλλισθένης apare foarte frecvent pe torțile de amforă din Pontul Euxin, dar totdeauna în complexul de 3 — 4 rinduri al unei stampile. Niciodată nu-l găsim singur. Ca nume izolat de producător, nu-l găsim nici pentru Rhodos, Cnidos sau Thasos. După forma și pasta torții, ca și după grafie, poate fi atașat — cu rezervă — la grupa Heraclea.

472



Μένης

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria.
- La M.N.A. Inv. nr. 2590
- **VARIANTĂ** ca nume la Pridik, 1917, p. 136, nr. 103, pentru un exemplar de la Albia, despre care Pridik crede a fi de la Rhodos. Stampila lui însă nu este englică și nu este aplicată pe git.

473



Μικί-
ωνος

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2369.
- ÎNΤΟCΜΑΙ la Staerman, „Kr. S.”, p. 37, fig. 84 a.

474

MIKI
ONOCΜικί
ονος— *Fără simbol.* — 1 ex.

În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A.

— VARIANTĂ la precedentă. Aci avem C (lunar) în loc de Σ și O în loc de omega.

475



Νικοσπαίος(ς)

— *Fără simbol.* — 1 ex.

— În depozitul Șantierului Istria.

— La M.N.A. Inv. nr. 6141.

— NECUNOSCUTĂ.

476



Ἐπὶ [N]ίκωνος

— *Fără simbol.* — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria.

— La M.N.A.

— NECUNOSCUTĂ.

477



Νοσίων . . (?)

— *Fără simbol.* — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria.

— La M.N.A. Inv. nr. 2591.

— PROBABIL. Întregirea nu este sigură, numele nu e cunoscut.

478



[...] ϘΥ

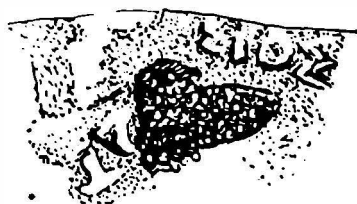
[...] ιο

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2445.

— PROBABIL. Fragmentul este prea mic și nu poate fi întregit.

479



[Διονύ]σιος

— *Ciorchine.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria.
— La M.N.A.
— PROBABIL. Cea mai mare parte a stampilei este ștearsă. După literele păstrate, întregirea este posibilă.

480



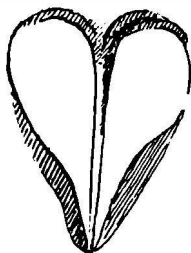
Δελαδ [σ sau μ] ?

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 3342.

— PROBABIL. Cîteva stampile de forma „colăcel”, cu literele neregulate și neordonat aranjate în jur, sînt studiate de Staerman în lotul celor găsite la Tyras. Ea le atribuie (p. 38, tab. 4, p. 36—37) Heracleei. La p. 47 tab. 7, nr. 265—273, o altă serie de stampile „colăcel” nedescifrate complet și neatribuite.

481



- *Frunză*. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2354.

482



Να·ολ (?)

- *Fără simbol*. — 1 ex.
- Săpăturile de la Istria, 1951, M.O. 49. P. 1.
- La M.N.A. Inv. nr. 2188.

483



Δη
μῆτ
(πος)

- *Fără simbol*. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2355.
- **PROBABIL.** Stampilele de tipul acesta, asemănător unei frunze, sînt foarte rare. Între cele aproape 1000 de stampile găsite la Istria, abia trei exemplare sînt de acest tip; una este complet anepigrafă, pe alta, numai pe jumătate imprimată, abia se văd cîteva litere, iar pe a treia, aproape sigur, numele lui ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ în trei rînduri.

Astfel de stampile în formă de frunză sînt destul de frecvente la Caidos. Uneori, dar destul de rar, se găsesc între cele de la Rhodos. Ele nu

pot fi clasate decît atunci cînd forma este bine imprimată, cînd legenda este clară, cînd numele poate fi atribuit ușor și cînd compoziția pastei și forma torții dau indicații pentru un oraș sau altul.

Astfel de stampile întîlnim și între cele clasate de Staerman (tab. 4, p. 36 — 37) între stampilele de producție heracleeană găsită la Tyras.

La nici unul dintre cele patru centre de producție însă, Heraclea, Cnidos, Rhodos, Chersonesul tauric, n-am găsit pe $\Delta\eta\mu\acute{\eta}\tau\rho\iota\omicron\varsigma$ într-o astfel de stampilă — frunză. În felul acesta, ne găsim în imposibilitate de a face o atribuire precisă. Am făcut însă una relativă, bazată pe examinarea atentă a pastei ceramice și a tipologiei, clasînd stampilele, provizoriu, între cele produse la Heraclea Pontică.

GRUPA A IV-a

CHERSONESOS

Materialul arheologic provenit din săpăturile efectuate în straturile cele mai vechi ale Chersonesului este, aproape în totalitatea lui, de proveniență ionică. El indică secolul al VI-lea î. e. n.

Din izvoarele vechi literare aflăm că orașul a fost colonizat abia în secolul al V-lea î. e. n., de către Heraclea pontică, odată cu Callatis. Se presupune însă că aceasta ar fi fost a doua colonizare, de astă dată dorică, care s-ar fi așezat peste cea veche, ionică. În orice caz, de aici încolo orașul rămîne și se dezvoltă ca așezare dorică. Epoca de înflorire a Chersonesului poate fi urmărită din secolele IV—III î. e. n., cînd chersonesiții și-au întins posesiunile asupra întregii peninsule.

Tot din izvoarele vechi se știe că pămînturile erau împărțite aici în loturi individuale și că cele mai de seamă mărfuri erau cerealele și vitele, peștele, mierea, sclavii, și — se pare — fînul abundent și de calitate superioară, care se recolta în regiunea Eupatoria. Inscripțiile vechi arată că tinerii chersonesiți erau puși să jure că nu vor vinde cerealele decît în orașul Chersonesos și că toate grînele de la țară vor fi exportate numai prin Chersonesos¹. Ca și orașele regatului bosporan, Chersonesul furniza Atenei mari cantități de cereale. Vița de vie era cultivată peste tot, vinurile fiind, fie valorificate pe piața Chersonesului, fie trimise băștinașilor din stepă sau — mai ales — transportate pe apă și cu căruțele în regiunile cele mai depărtate ale Cubanului. Mai știm că încă din secolul al IV-lea î. e. n., Chersonesul fabrica țigle de acoperiș, cu care făcea concurență marilor producători de țigle din Sinope.

În epoca elenistică, relațiile politice, economice și culturale cu alte orașe au devenit mai strînse. În fruntea orașelor cu care Chersonesul întreținea legături permanente se găseau Miletul, Rhodosul, Delosul, Heraclea, Cyzicul etc. De asemenea, avea legături strînse, de ordin cultural și economic, cu orașele grecești de pe coasta de vest a Mării Negre.

În prima jumătate a secolului al II-lea î. e. n., Chersonesul s-a înfeudat politicii regilor Pontului, rămînînd multă vreme sub influența acestora. Mai tîrziu, în urma înfrîngerii lui Mitridate Eupator, a intrat, ca și Panticapaion, în sfera noii politici pe care au instaurat-o romanii.

¹ B. Latîșev, I. O. S. P. E., IV. 79.

1. DEZVOLTAREA PRODUCȚIEI PROPRII DE AMFORE ȘI ȚIGLE STAMPILATE ÎN EPOCA ELENISTICĂ LA CHERSONESOS

Pînă la începutul secolului nostru se socotea că toate amforele stampilate, indiferent de tipul stampilei, provin exclusiv din orașele grecești insulare și din Asia Mică. Mai exista și părerea, izolată, că o categorie de amfore și anume acelea stampilate cu numele astinomilor erau de fabricație locală (adică ar fi fost confecționate chiar în centrele în care sînt găsite acum). Ambele concepții erau greșite. Ulterior, studiile documentate ale savanților ruși și sovietici au stabilit că stampilele cu astinomi, nume de producător și simboluri aparțin sigur unei producții pontice. La început s-a crezut însă că centrele respective se găseau numai pe coasta asiatică, în primul rînd la Sinope, dar alți cercetători ruși și sovietici au detășat clar și documentat din masa acestor stampile pontice cu numele și titlul astinomilor, anumite tipuri care se diferențiau de celelalte prin formă, conținut și pasta ceramică și le-au atribuit Chersonesului. Toate aceste stampile pe amfore sînt scrise în dialectul doric. De atunci știința cunoaște primul centru european în care se fabricau intens amfore cu torți stampilate și cu numele astinomilor.

E. M. Pridik, I. Mahov, B. N. Grakov, V. N. Jurghevici, iar în ultimul deceniu cercetători ca I. S. Krușkol, E. Staerman, R. B. Ahmerov, V. V. Borisova și alții, au intensificat cercetările, bazîndu-se în special pe rezultatele săpăturilor arheologice mai noi.

Astăzi cunoaștem un număr de 118 nume proprii chersonesiene de astinomi și de producători. Cea mai completă listă a lor o publică R. B. Ahmerov¹, care a grupat și datat toate numele de astinomi de pe amforele din Chersonesos, într-un studiu analitic amănunțit, în care s-a folosit de următoarele materiale:

- monedele chersonesiene cu nume de magistrați care apar și pe stampilele de pe amfore;
- monumentele lapidare cu nume care se aseamănă cu cele de pe stampilele ceramice;
- complexe arheologice care au permis datarea stampilelor;
- particularitățile paleografice și ortografice ale stampilelor;
- o atentă urmărire a numelor patronimice.

Savantul sovietic s-a folosit și de vechile lucrări ale lui V. N. Jurghevici, Kostiusko-Waliujinici, A. V. Oreșnikov, I. Mahov, A. N. Zograf, E. M. Pridik și B. N. Grakov, apoi de cele ale lui Simionov-Zuser, E. E. Ivanov, L. Elnițki, A. Jebelev și ale altor cercetători moderni.

2. CARACTERISTICILE ȘI CRONOLOGIA AMFORELOR

În urma unei analize complete, R. B. Ahmerov a împărțit stampilele de la Chersonesos în patru grupe, după cum urmează:

Grupa I: sfîrșitul secolului al IV-lea — prima jumătate a secolului al III-lea î.e.n.

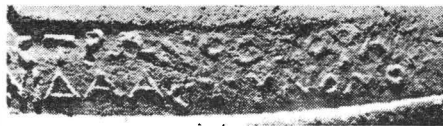
¹ R. B. Ahmerov, Об астиномных клеймах эллинистического Херсонеса, in „V. D. I.", 1949, nr. 4, p. 99—125.

Grupa II: mijlocul și sfârșitul secolului al III-lea î.e.n.

Grupa III: sfârșitul secolului al III-lea — începutul secolului al II-lea î.e.n.

Grupa IV: sfârșitul secolului al II-lea — începutul secolului I î.e.n.

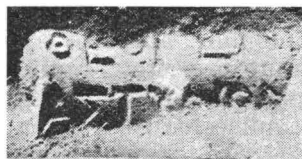
La sfârșitul lucrării, savantul sovietic a întocmit o interesantă listă, în care sînt cuprinse toate numele de astinomi și părinți ai acestora care



490



492



489

Fig. 35. — Diferite stampile chersonesiene.

se cunosc pînă acum pe stampilele amforelor fabricate în Chersonesos și care sînt, după cum am spus, în număr de 118.

Considerînd că această listă este deosebit de importantă pentru urmărirea amforelor stampilate chersonesiene găsite pe teritoriul R.P.R., o publicăm în întregime în anexa de la sfârșitul lucrării noastre, menționînd în ultima coloană grupa cronologică în care este încadrat fiecare nume.



Particularitățile stampilelor de la Chersonesos le aflăm la prima vedere: găsim stampile de formă lungă și îngustă, fără ramă, într-un singur rînd sau în două rînduri, în opoziție cu stampilele din Asia Mică, care au trei, patru și cinci rînduri, și care sînt așezate într-un cadru dreptunghiular, aproape pătrat. Stampilele chersonesiene se îngustează la mijloc și se rotunjesc la cele două extremități, semănînd cu un pișcot. Literele sînt mari, elegante, cu aspect liber, cu spații largi între ele.

Altă caracteristică este că în general nu au nici o încadrare și nu sînt însoțite de simboluri, așa cum observăm cu regularitate la Sinope. Cazurile, în care apar și simboluri, sînt foarte rare.

De cele mai multe ori numele astinomului este urmat de numele tatălui său. Această insistentă marcarea a filiațiunii o găsim la Chersonesos într-o măsură mult mai mare decît la Sinope (Ahmerov a publicat aproximativ 65 % stampile chersonesiene în care se înregistrează și numele tatălui respectivului astinom).

De obicei, stampilele de producție chersonesiană nu cuprind numele astinomului în același loc cu cel al producătorului. Se pare că numele producătorului era înregistrat pe cealaltă toartă, de cele mai multe ori sub forma unui monogram.

Este interesant că în producția Chersonesului apar și amfore pe care stampila, tot fără ramă, nu este aplicată pe toartă, ci pe gît, cu scrisul în două-trei rinduri. Stampila este așezată vertical, ceea ce se datorește desigur unei influențe a Heracleei pontice.

Începuturile olăriei stampilate la Chersonesos sînt datate de Grakov pentru a doua jumătate a secolului al IV-lea și începutul secolului al



Fig. 36. — Stampilă din Chersonesos, aplicată pe toartă (după „V. D. I”. 1 (19), 1947 p. 1f6).

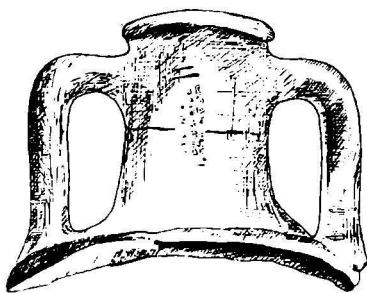
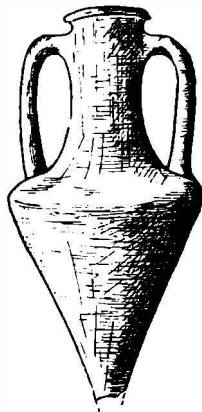


Fig. 37. — Stampilă din Chersonesos, aplicată pe gît după modelul Heracleei pontice („V.D. I”. 1(19), 1947 p. 164).

Fig. 38. — Amforă din Chersonesos, găsită la Kerci (după P. B. Ahmerov, în „V.D.I”. 1 (19) 1947, p. 179).



III-lea î.e.n., cu o influență dorică pregnant marcată, atît în conținutul legendelor, cît și în forma grafică a stampilelor. Aceste stampile au continuat pînă la mijlocul secolului I î.e.n.

Pe teritoriul patriei noastre se găsesc destule fragmente de amfore și de torți stampilate care provin din Chersonesos. Nu s-a găsit însă nici o amforă întreagă și nici măcar părțile superioare ale vreuncea, pentru a putea cunoaște direct formele și profilul pe care le aveau.

În centrele arheologice din sudul U.R.S.S. se cunosc amfore întregi, dar foarte puține. În 1900 săpăturile de la Chersonesos au dat peste un

cuptor ceramic, în care se găseau 28 de amfore cu stampila aceleiași magistrat: "Ιστρων. Din nefericire cuptorul s-a prăbușit și toate amforele au fost distruse.

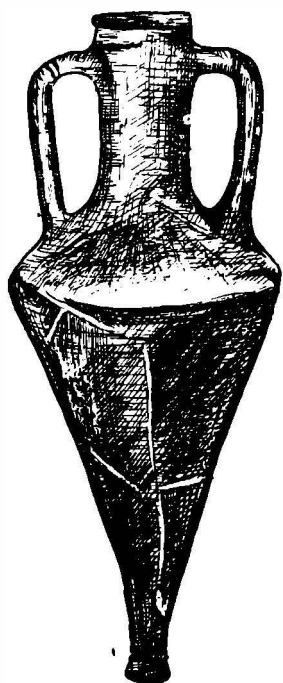


Fig. 39. — Amforă întreagă din Chersonesos, găsită în ultimele săpături arheologice de la Eupatoria, în Crimeea (cf. „Kr. S'”, 58, 1955).

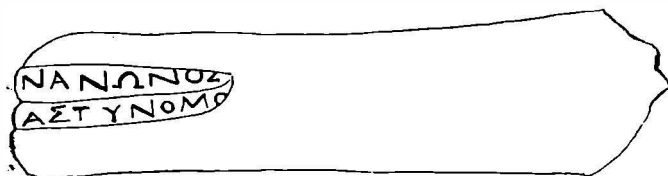
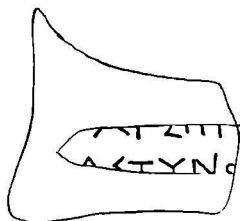
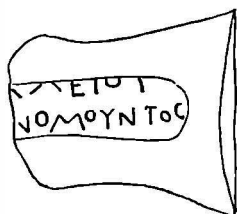


Fig. 40. — Stampile chersonesiene găsite la Mangalia.

O amforă întreagă a fost găsită cu alt prilej, la Kerci¹. Stampila nu este lizibilă, însă Ahmerov este sigur că aparține Chersonesului.

¹ R. B. Ahmerov, Амфоры древнегреческого Херсонеса, in „V. D. I'”, 1947, 1 (19) p. 170.

Caracteristicile acestui tip de amfore sînt: înălțimea neobișnuită a gîtului și forma lui cilindrică, cu un profil ușor intrat în ambele părți; umerii vasului teșiți și rotunjiți la extremități, de unde pereții coboară, dînd părții de jos a amforei o formă conică; toartele, puțin ovale în profil, sînt lungi; pornind curbat de sub buza gîtului, ele fac un ușor întrînd la extremitatea inferioară, care se lipește de umeri. Sfirșitul piciorului nu s-a păstrat. Dimensiunile:

Înălțimea (fără picior)	0,470 m ;
Diametrul maxim	0,235 m ;
Înălțimea gîtului	0,220 m ;
Diametrul gîtului	0,095 m ;
Înălțimea torșilor	0,170 m.

O descoperire mai recentă dă prilejul să cunoaștem și o amforă întreagă din Chersonesos, cu stampila ΣΚΥΘΙΚΩΝ. Ea a fost publicată de curînd¹ (desenul de mai sus, fig. 39, a fost executat după fotografie).

Oum în lucrarea de față nu ne-am ocupat decît de stampilele găsite pe teritoriul Istriei, am înregistrat în prezenta grupă (grupa IV) numai un număr de 27 stampile aparținînd Chersonesului, dintre care 17 întregi, întregite sau numai atribuite, 10 fiind dublete.

Este interesant de remarcat că la un număr de 27 de exemplare, astinomul Ἰστρων fiul lui Ἀπολλωνίδας se repetă de cinci ori, iar numele astinomului Νάνων de șase ori.

La 20 km de malul mării, lingă ferma de la Tatlageac din apropierea Mangaliei (nr. 19 în col. I. Mititelu) a mai fost găsită o stampilă a astinomului Νάνων. De la Callatis se cunoaște un număr mult mai mare de stampile chersonesiene, dar nu avem să ne ocupăm aici de ele. Notăm numai că o stampilă găsită aici cu legenda Λυσίππου ἀστυνόμου ar putea fi inedită. Numele lui Λυσίππος este cunoscut la Pridik D. 87 și la Ahmerov. nr. 72 după Mahov 60, dar nu ca astinom, ci ca tată al lui Ματρόδωρος. Alt fragment ne indică numele Ἡράκλεος (pentru cele trei fragmente de la Callatis, vezi fig. 40).

În ce privește stampilele de la Istria, ele pot fi clasate în grupe cronologice după cum urmează:

Grupa II — 250 — 200 î.e.n.

Αἰσχίνης	(nr. 485)
Ἀντίβιον	(nr. 486)
Θευγένης	(nr. 489)
Νάνων	(nr. 492)
Σωτάδης	(nr. 496 și 497)

Grupa III în jurul anului 200 î.e.n.

Ἀθανάιος	(nr. 484)
Δαμάτριος (?)	(nr. 487)
Δαμοκλῆς	(nr. 488)
Συρίσκοι	(nr. 495)
Τελαμών	(nr. 498)

¹ M. A. Nalibnikina, Раскопки в Евпатории, în „Кр. С.”, 58, 1955, p. 70, fig. 24.

Grupa IV — 200 — 100 î.e.n.

Ἰστρων ὁ Ἀπολλωνίδα	(nr. 490)
Λύκων ὁ Ἀπολλωνίου	(nr. 491)
Σιλανός	(nr. 493)
Σῆμος ὁ Δαματρίου	(nr. 494)
Χορεῖος ὁ Λύκωνος	(nr. 500)

3. STAMPILE CHERSONESIENE GĂSITE LA ISTRIA

484



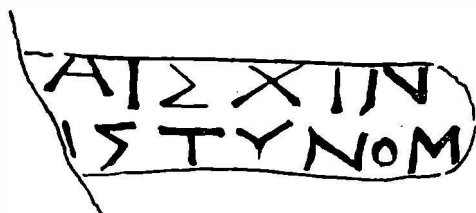
[Ἀθανα]ίου
[εἰσε]μπορίου

- Fără simbol. — 1 ex.
- Săpăturile din 1949, Istria, Z. 3.
- La M. N. A. Inv. nr. 2596.
- ÎNTOCMAI în „V. D. I.”, 1949, 3, Borisova, p. 87, tab. I, fig. 2-a,

I cu sigma.

La nr. 3, alte 9 ex. cu același nume, cu C în locul lui Σ.

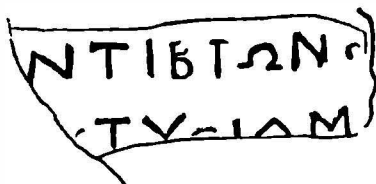
485



Αἰσχίν(ου)
ἰστυνόμ(ου)

- Fără simbol. — 1 ex.
- Găsită la Istria, 1954, într-o periegheză de către D. Tudor, la pescărie, între movile.
- La M.N.A. Inv. nr. 2595.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 140, nr. 2.

486



[Ἀ]ντιβίων(ου)
[ἄσ]τυνόμ[ο](υ)

- Fără simbol. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2673.
- ÎNTOCMAI în „V.D.I.”, 1949, 4, Ahmerov, tab. nr. 9.

487

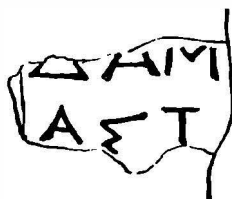


Δαματ[ρίου]
[άστυνο]μοῦντο[ς]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2431.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. D, nr. 38. — 3 ex.

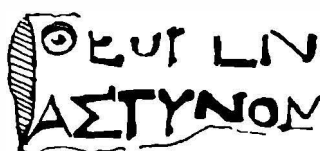
488



Δαμ[οκλέος]
άστ[υνόμου]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
— La M.N.A. Inv. nr. 2469.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. D, nr. 39, și în „V.D.I.”, 1949, 4, Ahmerov, p. 108, fig. 7.

489

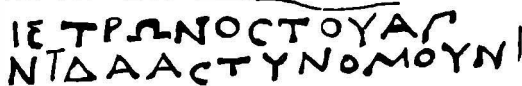


Θεογέν[εως]
άστυνομ[οῦντος]

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2127.
— ÎNTOCMAI în „V.D.I.”, 1949, 4, Ahmerov, tab. nr. 53, după Mahov, nr. 47, pentru Chersonesul Tauric. La nr. 54 din Tabela Ahmerov se găsește un alt Θεογένης, ca fiu al lui Ἀπολλωνίδα.

490



Ἰστρωνος τοῦ Ἀπ[ολλω]
νίδα άστυνομοῦν[τος]

— *Fără simbol.* — 5 ex.
— Găsite : 1 (2132) în L. I (2132 A) în L. II după incendiul din 1944 ; 3 la punctul Sinoe—Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.
— La M.N.A. Inv. nr. 2132 și 2132 A și în colecția ing. I.M. București.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. D. nr. 74, și în „V.D.I.”, 1949, 4, Ahmerov, p. 110, fig. 21, conf. tabela Ahmerov, nr. 57, după Mahov, nr. 51.

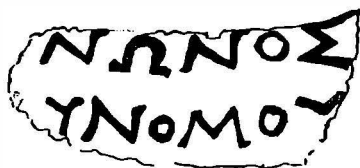
491



[Λίκω]νος τοῦ Ἀ[πολλω-
νίου] ἀστυνομ[οῦντος]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2659.
- ΙΝΟCΜΑΙ în „V.D.I.”, 1949, 4, Ahmerov, p. 118, fig. 62, și p. 110, fig. 24.

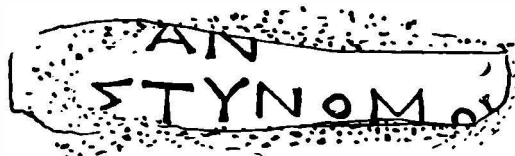
492



[Νά]ωνος
[ἀστ]υνόμου

- *Fără simbol.* — 6 ex.
- Găsite: 2 (2071 și 2072 A) în L. I după incendiul din 1944; 2 (2313 și 2313 A) în depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație; 2 la punctul Sinoe—Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.
- La M.N.A. Inv. nr. 2071, 2071 A, 3213, 3213 A, și în colecția ing. I. M., București.
- ΙΝΟCΜΑΙ la Pridik, 1928, tab. D, nr. 90—91, și în „V.D.I.”, 1949, 4, Ahmerov, p. 107, fig. ca și în tabela Ahmerov, nr. 74, după Mahov, nr. 61.

493



[Σιλ]άν[ου]
[ἀ]στυνόμου

- În depozitul șantierului Istria.
- La M.N.A. Inv. nr. 2598.
- ΙΝΟCΜΑΙ la Pridik, 1928, tab. D, nr. 120.

494



Σίμου τοῦ Δαμα[τρίου]
ἀστυνομοῦν[τος]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2670.
- ΙΝΟCΜΑΙ în „V.D.I.”, 1949, 4, Ahmerov, p. 110, fig. 45, și în tabela Ahmerov, nr. 102, după Mahov, nr. 83. În text Ahmerov precizează că stampila aceasta, care nu se află la Pridik, a fost găsită în complexul arheologic elenistic târziu în săpăturile din Chersonesul Tauric.

495



Συ[ρίσκου]

ἀστυ[νόμου]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria.
- La M.N.A. Inv. nr. 2597.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. D, nr. 127.

496

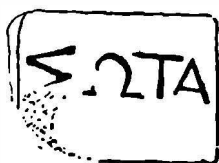


Σωτ[άδα]

ἀστ[υνόμου]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2099.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1928, tab. D., nr. 132, și în „V.D.I.”, 1949, 4. Ahmerov, p. 107, fig. 25, la tabela Ahmerov, nr. 110; după Mahov, nr. 89.

497



Σωτά(δα)

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1953, Tariverdi.
- La M.N.A. Inv. nr. 2599.
- Asemănător la Pridik, 1928, tab. D, nr. 132, însă la noi prescurtat și fără titulatura astinomului.

498

Τελα-
μῶνος

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită la Istria, 1953, în malul săpăturii X, întâmplător, la surparea malului.
- La M.N.A. Inv. nr. 2687.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 142, nr. 40, între necunoscute, dar în ediția din 1928, tab. D, nr. 134, găsim pe ΤΕΛΑΜΩΝ ca astinom în Chersonesos, confirmat de Mahov, nr. 60, tabela Ahmerov, nr. 111.

499

Σω...
ΠΠ

— *Fără simbol.* Monogramă. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2716.

— **VARIANTĂ.** Cu toate că din acest exemplar nu avem decât o parte a stampilei, totuși monograma în care intră literele Π și P precum și începutul primului rînd cu Σω ne-au dat posibilitatea unei completări relative, dar a unei sigure clasificări a ei în grupa stampilelor din Chersonesos. Literele monogramate în cadrul stampilei sau alături, pe gîtul amforei, sînt caracteristice amforelor de proveniență bosporană. Numele astinomului este frecvent la Chersonesos și aproape necunoscut pentru alte localități. În ori ce caz Πρ în monogramă nu se cunoaște la celelalte orașe cu astinomi, nici la Rhodos, Thasos și Cnidos. În tabela II, nr. 24 și 25, din p. 107 a studiului lui Ahmerov din „V.D.I.”, 1949, 4, găsim pe astinomii Σωτάδας și Σώκριτος, iar alături la nr. 26, găsim monograma πρ pentru astinomul Φίλιππος. Toate trei stampile sînt din Chersonesos, de unde mai cunoaștem și pe astinomul Σώκριτος (vezi pe Grakov, p. 274, cf. Ahmerov).

500

Χορέου τοῦ Αὐκω[νος]
ἀστυνομοῦντος

— *Fără simbol.* — 1 ex.

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2672.

— Întocmai la Pridik, 1928, Tab. D, nr. 143 și apoi în „V.D.I.”, 1, p. 122, nr. 118, în tabela lui Ahmerov (cu trimitere la p. 322) și la Mahov, nr. 98.

Afară de acestea, încă 10 exemplare ilizibile.

GRUPA A V-a

P A R O S

În concurență cu Naxosul vecin, Parosul, despre care legendele spun că a fost populat la început de cretani și arcadieni, iar mai târziu de ionieni (aceștia din urmă fiind chiar identificați prin săpături arheologice), devenise una din cele mai bogate insule, grație exploatării carierelor de marmură. Din Paros au plecat în secolul al VII-lea întemeietorii puternicei colonii din Thasos, insulă bogată în mine de aur. Tot ei au înființat altă colonie importantă, Parion.

Aristocrația Parosului, îmbogățită de pe urma exploatării marmorei, n-a putut păstra independența orașului. Un timp orașul a fost supus perșilor. Știm că în anul 489 î. e. n., Parosul a luptat împotriva lui Milthiade, iar după constituirea ligii de la Delos, a căzut sub dominația Atenei, ceea ce a avut drept rezultat instaurarea unui regim democratic.

Dar în anul 412 Parosul s-a răsculat împotriva Atenei, în același timp cu Thasosul, și a restaurat regimul oligarhic.

La 404 orașul trece sub dominația Spartei, și la 378, aderînd la cea de-a doua ligă de la Delos, intră din nou sub stăpînirea Atenei.

La sfîrșitul secolului al III-lea î. e. n., cade sub stăpînirea macedoneană, apoi este dominat vremelnic de Rhodos; în anul 201 ajunge din nou sub macedoneni, fiind ocupat de Filip al V-lea, apoi din nou sub influența Rhodosului, și în fine, după scurt timp, în anul 132 î. e. n., insula este alipită provinciei romane Asia¹.

1. SCURTE CONSIDERAȚII ASUPRA PREZENȚEI LIMITATE A AMFORELOR DIN PAROS.

După cum se va observa în cele ce urmează, pe teritoriul nostru se găsesc torți de amforă din Paros în număr foarte mic. Se poate spune că sînt cele mai rare. Nu avem de loc, nici la noi și nici în alte țări, amfore întregi, astfel că tipul amforei din Paros n-a fost încă determinat. De aceea nu ne va fi posibil să facem o analiză a acestui tip.

¹ Cf. A. Momigliano, în *Encicl. ital.*, v^o=Paros.

Tot ce se poate spune este că — judecînd după torțile fragmentate ce s-au găsit — lutul, ușor roșcat, e de calitate bună, apropiindu-se din acest punct de vedere de finețea lutului rhodian, de care se deosebește prin culoare.

După dimensiunile torților care apar în secțiune cu formă ovoidală plină, și după proporțiile reduse ale stampilei, putem aprecia că Parosul avea amfore mici de 1/4 metret, asemenea celor din Thasos. Stampilele care au ajuns la cunoștința noastră sînt din cele mai simple: într-un cadru dreptunghiular îngust, numele orașului, întreg sau prescurtat, scris normal ΠΑΡΙΟΝ și uneori inversat: ΝΟΙΡΑΠ. Nici nu nume de magistrat și nici un simbol sau nume de producător. Se cunosc și cazuri în care omicron este înlocuit cu omega: ΠΑΡΙΩΝ¹.

501



Παρίο[ν]

— *Fără simbol.* — 2 ex.

— Găsite: una (2654) în L. II dup incendiul din 1944; cealaltă (2380) în depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2654 și 2380.

— ÎNTOCMAI la Dumont, p. 387, nr. 1—2, unde numele apare în formele Παρίον - Παρίο(ν) și Παρίων.

502



Παρί[ον]

— *Fără simbol.* — 2 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2376 și 2374.

— ÎNTOCMAI la Dumont, p. 387, nr. 1—2.

¹ Dumont, *op. cit.*, în „A. M. S. L.”, p. 387, nr. 1—2.

GRUPA A VI-a

R H O D O S

La sfârșitul secolului al IV-lea î. e. n., Rhodosul era încă cel mai puternic centru comercial al lumii elenistice. Prin situația lui geografică, el era cheia de boltă a trei continente: Asia, Africa și Europa. Neconținutele lupte ce s-au dat pentru cucerirea și stăpânirea Orientului după moartea lui Alexandru cel Mare au ocolit Rhodosul, care, pe lângă puterea economică, mai deținea și pe aceea a unei forțe militare și navale de care trebuia să se țină seama, mai ales că orașul era în alianță cu Ptolemeu al lui Lagos. Numai după lupta de la Salamina când, în anul 306, flota lui Ptolemeu a fost distrusă, Demetrios piratul și-a luat titlul de rege și a atacat Rhodosul. Asediul a durat multă vreme. Rhodienii, ajutați cu alimente de Ptolemeu, Lisimah și Casandros, au rezistat, și un tratat de pace cu Demetrios a asigurat din nou libertatea Rhodosului, care a fost însă obligat să intre în coaliția lui Antigonos. Din scrisorile lui Zenon (258 î. e. n.) reiese că pe vremea aceea, Rhodosul era cea mai importantă piață de schimb a mărfurilor feniciene și egiptene în Mediterană¹.

În strălucitul său studiu sintetic asupra elenismului și rolului său istoric, A. B. Ranovici ne arată în chip sugestiv cum de-a lungul secolului al III-lea, dezvoltarea meșteșugurilor a mers la pas cu dezvoltarea comerțului². Încă de pe vremea lui Alexandru meșteșugurile și comerțul începuseră să ia forme lărgite, mai ales după elenizarea generală a vieții Orientului. În perioada diadohilor, o dată cu creșterea vieții orășenești, se dezvoltă tot mai mult meșteșugurile și comerțul organizat. Importanța Rhodosului a început să fie sporită în această epocă, grație noilor orașe și noilor drumuri comerciale din Orient. Tocmai în această fază a dezvoltării vieții economice, constatăm pătrunderea mărfurilor Rhodosului în părțile de nord și de vest ale Mării Negre. O bună parte din amforele rhodiene cu stampilă aparțin acestei epoci. Negreșit tipurile anterioare de amfore nestampilate, găsite la Istria și în orașele bosporane, indică relații mult mai vechi. Rămâne fapt stabilit că, grație puterii și mai ales neutralității pe care și-a putut-o păstra în timpul frământărilor din secolul III î. e. n., Rhodosul, sprijinit pe flota sa neangajată în lupte, și-a putut răspîndi și mai mult mărfurile la distanțe atât de mari.

¹ Rostovtzeff, S. E. H. H. W., p. 226—229.

² A. B. Ranovici, *Elenismul și rolul lui istoric*, București, Editura de stat pentru literatură științifică, 1953, p. 104, 124, 140—141, 143—144, 194, 228—229.

Considerația de care se bucură Rhodosul către sfârșitul secolului al III-lea este dovedită de faptul că fiind distrus de catastrofalul curtemur de pământ din anul 222 î. e. n., toți regii asiatici și macedoneni, toate insulele și orașele cele mai depărtate i-au trimis ajutoarele lor, încât orașul s-a putut reface cu o rezeziune extraordinară, reluându-și cu și mai multă vigoare poziția de cel mai mare centru comercial¹. Prosperitatea aceasta a dus la o rapidă creștere a averilor statului și ale cetățenilor, așa cum arată și istoricul Polibi u.

În cele aproximativ patru decenii de la sfârșitul secolului al III-lea și începutul secolului al II-lea (220—183), cât timp au durat luptele dintre ptolemei, seleucizi și macedoneni, Rhodosul a reușit cu abilitate să stea în afara lor și să-și continue pe scară mare activitatea agricolă, meșteșugărească și comercială, rămânând mereu cel mai mare centru economic internațional. Chiar în jurul anului 200, când Filip al V-lea al Macedoniei a pus stăpânire pe Chersonesul Tracic și a trecut în Asia Mică, distrugând orașele Pergamului și ale Cariei care se aflau sub stăpânirea Rhodosului, chiar și atunci Rhodosul încă nu cedează și continuă să-și transporte mărfurile pretutindeni.

Înainte de al doilea război macedonean (197—196), care pune capăt hegemoniei lui Filip, Rhodosul intră în coaliție cu Bizanțul și cu Atena, coaliție care îi asigură și sprijinul Romei. Cursnd după înfrângerea lui Antioh, romanii, care nu puteau stăpâni încă direct în Orient, dădeau Rhodosului parte din posesiunile învinsului în Asia Mică, la nord de Taurus².

Constatăm dar că la această epocă, departe de a avea căile închise, Rhodosul era în alianță cu Bizanțul, ceea ce îi asigura trecerea spre Marea Neagră, și totodată în coaliție cu Roma, a cărei flotă și forță militară stăpânea mările și statele asiatice. Deci, departe de a fi nevoit să-și rezume activitatea la propriul său teritoriu, Rhodosul căpăta și alte teritorii bogate în Asia Mică. Tocmai în această epocă de prosperitate (220—170) se situează majoritatea amforelor din Rhodos, stampilate cu numele preoților Zeului Soare, găsite la Istria.

În anul 167, Roma, cu situația ei predominantă în Orient, ia sub directă protecție Delosul, declarându-l port liber, desființând taxele de import și export. Prin aceasta se dă o lovitură de moarte Rhodosului, care nu mai putea încasa un milion de drahme anual de la intrările și ieșirile din portul său. Corăbiile cu mărfuri și sclavi încep să se îndrepte acum către Delos, care se dezvoltă în detrimentul Rhodosului.

La sfârșitul secolului al II-lea î. e. n., Rhodosul deși este în declin, mărfurile sale nu încetează cu totul să plece spre piețele îndepărtate. Abia pe la mijlocul secolului I î. e. n., Cassius reușește să ruineze definitiv puterea economică și politică a orașului. De aici încolo, istoria nu mai are legătură cu problema noastră: nu mai găsim la Istria amfore rhodiene din această epocă tîrzie (sfârșitul secolului I î. e. n.).

Căderea Rhodosului are, între alte consecințe, și pe aceea că permite reînvierea pirateriei. Pirații ajung din nou să controleze mările și porturile, încât, nici Atena nu poate scăpa de atacurile lor.

¹ Polibi u, V, 88 (cf. A. B. Ranovici, *op. cit.*, p. 312—313).

² A. B. Ranovici, *op. cit.*, p. 143.

1. DETERMINAREA TIPO-TEHNOLOGICĂ A AMFORELOR RHODIENE

Materialul clasat ca provenind din centrul de producție al Rhodosului formează aici patru serii diferite, după particularitățile stampilelor. Aceste serii corespund capitolelor 2, 3, 4 și 5 după cum urmează:

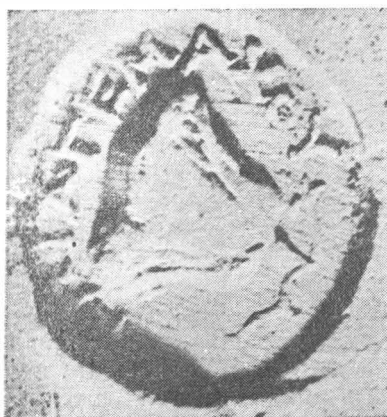


Fig. 41. — Stampile rhodiene de formă circulară, cu stema orașului la mijloc (mărite 2/1).

În cap. 2 sînt cuprinse stampilele de formă circulară, cu stema orașului la mijloc (floarea de rodie) și cu legenda în jurul ei.

Cap. 3 cuprinde stampilele dreptunghiulare cu legenda în 2 și 3 rînduri, în care numele preotului este precedat de prepoziția *ἐν*.

Cap. 4 însumează stampilele secundare, unele numai cu numele producătorului, altele cu numele producătorului și lunile anului, stampile care se aplicau separat pe cea de a doua toartă a amforei.

Sub nr. 5 am înregistrat, prin desene sau prin litere tipografice, stampilele sigur rhodiene, dar neîntregite de noi. Ele au primit un număr de ordine, dar n-au fost trecute în indicele general.



Criteriile pentru determinarea tipului amforei rhodiene, găsite pe teritoriul patriei noastre, pot fi rezumate astfel :

Lutul clisos, fără ingrediente, a fost bine spălat și frământat, apoi bătut și nu călcat cu piciorul, cum se făcea în alte părți. Poate a fost

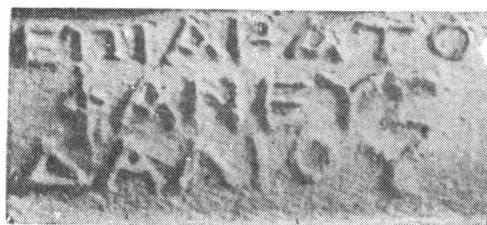
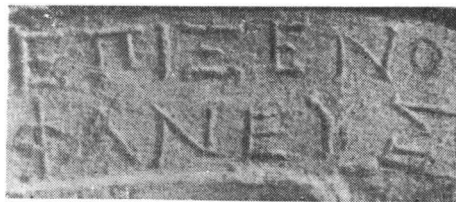


Fig. 42. — Stampile dreptunghiulare cu prepoziția ἐπι (mărite 2/1).

chiar malaxat. Are granule mici invizibile, iar rarele corpuri străine sînt microscopice. Arderea s-a făcut la o temperatură de peste 900°, fără ca pămîntul să ajungă la vitrificare și la deformare. În spărtură apare o masă compactă și uniformă, așa cum nu găsim la nici o amforă din alte centre de producție din această epocă.

De asemenea culoarea roz pal, aproape totdeauna prezentă la amforele rhodiene, n-o găsim la amforele din alte centre de producție.

Angoba, care acoperă partea exterioară a vasului, este destul de groasă. Zeama de caolin formează un strat izolator uniform, de culoare cenușie deschis, cu ușoare nuanțe roz pal și la atingere dă senzația de gras-soporos. N-a fost o simplă minjire făcută cu cirpa sau cu peria, pentru a se da vasului o față frumoasă. Aceasta se poate vedea printr-o atentă examinare a gurii amforei.

Într-adevăr, se observă în interior dunga regulată la care a ajuns zeama de caolin atunci cînd vasul a fost introdus în baia specială de angobare. Sînt însă și unele amfore rhodiene cărora nu li s-a aplicat angoba

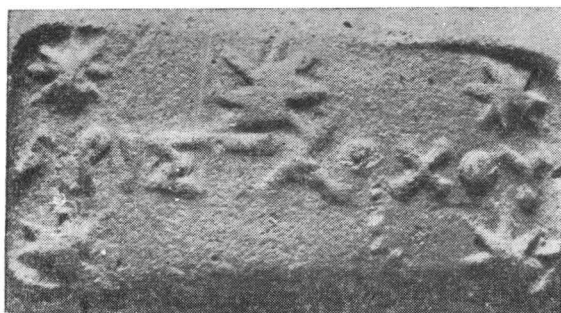
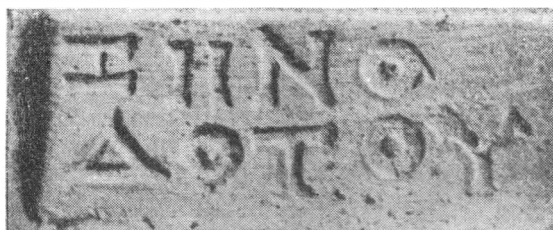


Fig.. 43. — Numele producătorilor pe stampile aplicate separat pe cea de a doua toartă (mărite 2/1).

propriu-zisă prin îmbăiere. Aceste amfore au primit doar o spoială, ceea ce se cunoaște după urmele lăsate de perie, măturică sau cîrpă, după amprente degetelor lucrătorului și după faptul că urmele de îmbăiere dinăuntrul gurii amforei lipsesc cu totul.

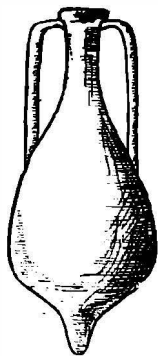


Fig. 44. — Tipul amforei rhodiene importate la Atena (Înălțimea totală 0,78 m, lungimea torților 0,30 m).

Este sigur că Rhodosul a avut două tipuri deosebite de amfore de export. Este mai întâi tipul publicat de Dumont¹, după amforele studiate de el la Atena.

Despre acest tip nu avem motiv să vorbim aci, pentru că el n-a fost găsit la Istria, nici la Callatis, nici la Tomis și nicăieri în cuprinsul teritoriului țării noastre. Socotind după cele câteva amfore rhodiene găsite întregi la noi, precum și după majoritatea părților componente principale: gituri cu torți, virfuri sau pintece, în părțile noastre au circulat altfel de amfore decît la Atena.

Credem totuși instructiv să reproducem desenul tipului rhodian de la Atena publicat de Dumont la pagina 13, cu atît mai mult cu cît forma lui este cu totul deosebită de a amforelor importate la noi.

Amfora rhodiană cunoscută la noi este de forma unui ou, în opoziție cu forma conică alungită a amforelor din Thasos, Sinope și Heraclea. Ea poate fi deci deosebită fără nici o dificultate de oricare din celelalte amfore comerciale, chiar înainte de a cunoaște forma și conținutul stampilei.

Dăm mai jos (fig. 45) tipul acestei amfore, pe care o reproducem cu toate detaliile după amfora găsită acum 50 de ani de Gr. Tocilescu la Spantov, pe Dunăre, nu departe de București, și publicată de dînsul fără profile și fără dimensiuni².

Este locul să relevăm că amforele rhodiene întregi, care s-au găsit în diferite centre grecești din regiunea Bosporului Cimmerian sau în gorodistele de pe Cuban³, sînt exact de tipul aceleia găsite pe teritoriul nostru, ne reprezentînd nici cea mai mică deosebire. De altfel și tipul care se găsește în colecțiile Ermitajului, prezentat de Pridik în lucrarea sa din 1917, este absolut identic.

Dimensiunile:

Înălțimea	— 0,800 m
Diametrul max. la pintece	— 0,334 m
Diametrul gurii	— 0,120 m
Înălțimea gîtului	— 0,250 m
Diametrul piciorului	— 0,050 m
Înălțimea piciorului	— 0,040 m
Înălțimea torților	— 0,300 m
Diametrul torții	— 0,035 m

Buza gurii, ușor profilată în afară, este teșită în interior, torțile pornind de la 0,04 m, sub partea inferioară a buzei, nu merg orizontal, ci pleacă

¹ A. Dumont, *op. cit.*, p. 13, fig. 1.

² Gr. Tocilescu, *Monumente epigrafice și sculpturate de la Muzeul național de arhitectură*, București, 1902, p. 182—183.

³ I. V. Anfimov, *op. cit.*, în „M. I. A.” 23, 1951, p. 173, tab. 6, fig. 9; E. M. Pridik, *op. cit.*, 1918, p. 1, fig. 1.

lansat în sus și coboară după aproximativ 0,08 m, vertical, pînă aproape de extremitatea pîntecului, de care sînt lipite.

Latura orizontală a torții formează cu cea verticală un unghi ascuțit, așa cum se vede în desenul pe care îl înfățișăm aici (fig. 45) după amfora

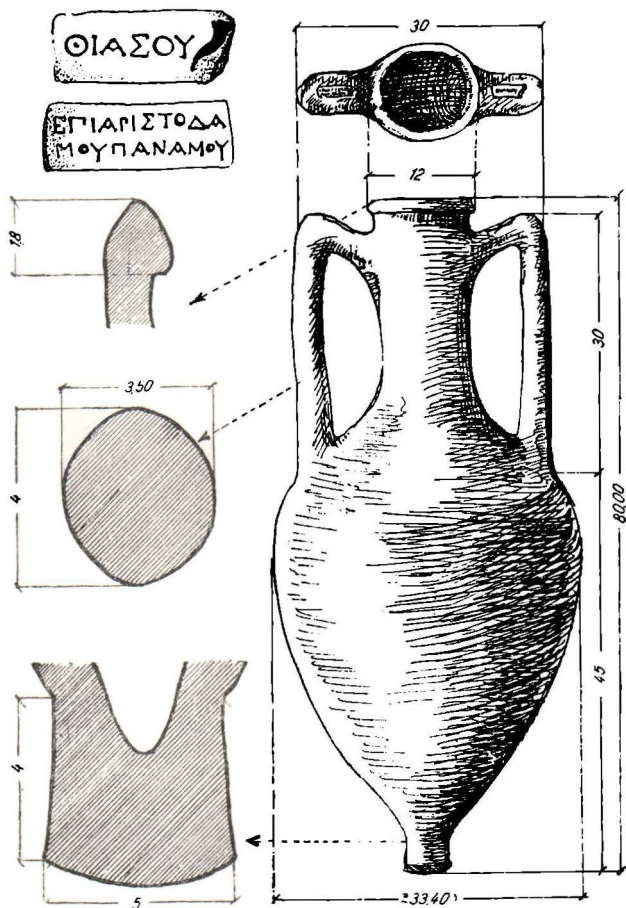


Fig.. 45. — Amfora găsită de Gr. Tocilescu la Spanțov, lângă București.

lui Gr. Tocilescu și după o toartă aproape întreagă (fig. 46) găsită la Istria. Aceasta constituie încă una din particularitățile amforelor rhodiene, tot așa cum particulară este și forma rotundă a torților, în opoziție cu cea ovală, de multe ori turtită, a amforelor din celelalte centre de producție.

Găsim totuși, între resturile amforelor rhodiene de la Istria și o altă formă de torți (fig. 47), care în loc să meargă oblic în sus în afara amforei, pornesc să se încovoie imediat de sub buză, formînd o curbura a mînerului, deci în interior dispăre unghiul ascuțit. Dar și aici mînerul este aproape rotund și nu oval. Caracteristic este și piciorul amforei rhodiene,

care apare compact, adică nu are sub el un gol, ca la alte amfore, iar talpa nu este orizontală, ci ușor albiată (detalii și profile în fig. 45).

Stampila Rhodosului nu este întotdeauna aceeași, așa cum se întâmplă la alte centre de producție. Ounoaștem trei tipuri clar distincte ale acestor stampile (exemplificări fig 42—43). Primul tip (cap. 2, începînd cu nr. 503) îl constituie stampila perfect circulară, care are totdeauna

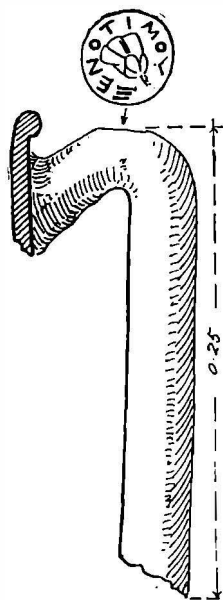


Fig. 46. — Toartă rhodiană de la Istria (nr. 2544 inv. M. N. A., nr. 523 din text).

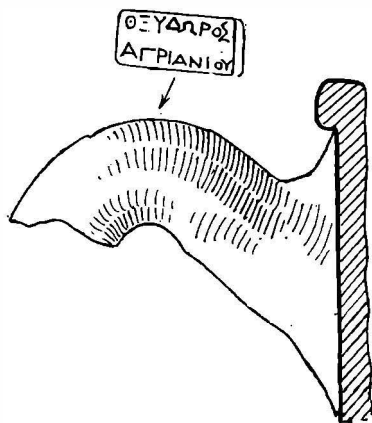


Fig. 47. — Alt tip de toartă rhodiană (nr. 635 din text).

la centru *floarea de rodie*, simbol principal al orașului în secolele IV-II î.e.n. (s-a spus greșit că acest simbol ar reprezenta un trandafir sau crin).

Imediat în interiorul stampilei se observă de obicei o linie circulară, după care urmează legenda, scrisă tot circular, începînd din partea de jos a florii de rodie și mergînd către stînga și rareori către dreapta. Altă linie circulară, de astă dată dublă, închide spațiul legendei. În golul rămas la centru este așezat simbolul (vezi cap. 2). Fac excepție cazurile în care floarea de rodie lipsește și cercul rămîne gol la mijloc. Constatăm două dimensiuni în această serie: prima cu diametrul de 0,032 și a doua cu 0,022 m.

Legenda cuprinde în cele mai multe cazuri numele întreg al preotului-magistrat, precedat de prepoziția *ἐπί*, urmat cîte o dată de numele unei luni a anului. Scrisul și întreaga execuție a stampilei sînt de cel mai frumos stil, indicînd epoca de splendoare elenistică a Rhodosului.

Al doilea tip (cap. 3, începînd cu nr. 534) e caracterizat de stampila dreptunghiulară, cu dimensiuni variate, în care legenda este dispusă pe două rînduri și în cele mai multe cazuri pe trei rînduri, cuprinzînd

de asemenea numele magistratului eponim și luna. Foarte rar, aproape de loc, vre-un simbol.

Dimensiuni $0,050 \times 0,020$; $0,040 \times 0,015$; $0,03 \times 0,010$ m.

Una din stampilele dreptunghiulare mici ($0,030 \times 0,010$ m) pe care este reprezentată figura lui Helios văzută din față ori Soarele schematizat (nr. 554, 562, 569, 574, 595) poate fi considerată ca un tip aparte. În genere, numele preotului-magistrat este precedat și aici de prepoziția *ἐπὶ*. Numele este dispus în două rinduri, rareori într-un singur rind.

Socotim această formă ca un tip secundar (cap. 3).

Ultimul tip îl găsim în cap. 4 cu stampilă dreptunghiulară, îngustă, cuprinzând un singur nume, fără nici un simbol și fără prepoziția *ἐπὶ*. Este numele producătorului, uneori însoțit și de numele lunii. Dimensiuni medii : $0,040 \times 0,015$ m (în general stampilele rhodiene se aplicau pe amindouă torțile amforei ; pe una *stampila* oficială, cu numele preotului și cu stema orașului, pe cealaltă, stampila simplă a producătorului).

În această serie se găsesc și unele stampile ale producătorilor cu alte proporții ale dreptunghiului, în care de obicei scrisul e pe două rinduri : numele producătorului și luna (nr. 609, 610, 619, 624, 625, 635, 639, 640). Uneori numai numele producătorului, împărțit în două rinduri (nr. 623, 631, 632, 633) (vezi cap. 4).

Categoria aceasta o putem împărți în grupa 4 A pentru cele într-un rind și grupa 4 B pentru cele în două rinduri.

Numărul total al torților grupate în cap. 2 este de 31 de exemplare diferite, în care am inclus și două stampile rotunde, fără floare de rodie (nr. 529 și 531).

Din 11 preoți eponimi, cuprinși în grupa respectivă, cel puțin 7 sînt datați pentru anii 220—180 : *Ἀγέμαχος, Αἰνησάδαμος, Ἰέρων, Καλλικράτης, Καλλικρατίδας, Ξενοφάντος Φιλόδαμος*.

Pe ceilalți nu-i găsim în lista din Pauwy-Wissowa¹.

În seria 3, în care sînt grupate 73 de stampile dreptunghiulare, de la nr. 534 la 606, apar cu mai multă insistență formele lunare ale lui *sigma* și *epsilon* (nr. 557, 561, 562) și chiar *omega* dublat și întors. Forme grafice de felul acesta găsim și la nr. 625, 639, 652.

În cap. 4 stampilele, socotite deocamdată ca neîntregibile, n-au fost luate în considerare decît cu titlu informativ. Unele dintre ele prezintă defecte de imprimare, altele au fost aplicate pe pasta moale și au îmbicsit spațiul dintre litere ; altele n-au dat reproduceri bune din cauză că stanța era prea uzată sau necurățită ; în unele cazuri se remarcă și greșeli de grafie.

La toate aceste dificultăți se mai adaugă și acelea care au fost provocate de timp și de întrebuințare ; rosătură, descompunere sau spărtură forțată. Am crezut totuși că nu putem lăsa de o parte această categorie. Pentru o bună regulă am făcut o înregistrare de ordine, cu desene acolo unde a fost posibil și numai cu litere tipografice în cazurile cînd desenarea n-a fost posibilă.

Am dat și la această categorie indicațiile obișnuite : loc de găsim, colocație și nr. de inventar.

¹ Hiller von Gaertringen, 1931, în R. E., Suppl. 5.

Deosebit de această categorie, mai înregistrăm și un număr de 50 de stampile, care, după caracteristicile pastei, după forma torților, a stampilelor și a conținutului (atît cît s-a mai păstrat) aparțin fără nici o îndoială Rhodosului și trebuie socotite în ansamblul acestora.

Înregistrăm dar, pentru stampilele rhodiene de diferite categorii, un număr total de 281 de exemplare.

Cum în acest total se cuprind—în număr aproape egal—stampile oficiale și ale producătorilor, fiecare ocupînd numai una din cele două torți, trebuie să socotim că numărul real al amforelor rhodiene găsite la Istria este de numai 140.

Grupa VI pentru Rhodos se încheie cu :

— Lista preoților eponimi de pe stampilele amforelor rhodiene găsite la Istria. La această listă am adăugat o coloană cuprinzînd anii în care au funcționat respectivii preoți — magistrați (datarea este făcută după Pauly-Wissowa-Kroll, Suppl. 5 Hiller von Gaertringen, 1931).

— Lista numelor de producători, calificați astfel de noi după faptul că se găsesc în stampilele secundare de pe a doua toartă sau că nu sînt precedați de prepoziția *ἐπι*.

— Lunile anului marcate pe stampilele rhodiene de la Istria, cu transpunerea lor în lunile calendarului actual.

— O totalizare a frecvenței mai mari sau mai mici a lunilor, din care reiese că, din cele 13 luni rhodiene, numai lunile *Διόσθεος* și *Θευδαίσιος* n-au fost găsite pe nici o amforă.

În dreptul fiecărui post din aceste liste alfabetice este notat numărul curent din corp, la care se referă trimiterea.

2. STAMPILE CU FLOARE DE RODIE LA MIJLOC

503

ἐπι Ἀγέμαχος



— *Floare de rodie* cu frunze neclare. — 1 ex.

— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica, la 2,30 m adîncime.

— La M.N.A. Inv. nr. 2550.

— VARIANTA. La Pridik, 1917, p. 1, nr. 1, 2, 3, apare același text scris liniar și cu simbolurile capul lui Heracles și stea, iar rotund, la nr. 4, 5; Ἀγέμαχος apare cu lunile *Καρνεϊός* și *Υακίνθιος* și nu fără lună.

504

[....] Αλνέα



— *Floare de rodie* cu frunze. Ruptă. — 1 ex.
 — În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2216.

— PROBABILĂ la Pridik, 1917, p. 21, nr. 453 — 454, dar stampila noastră, ruptă, pare a fi avut și numele unei luni, la stînga; la nr. 455, 456, 457, Αλνέα apare cu lunile 'Αγριάνιος, Βαδρόμιος și Σμίνθιος.

505

Αλνέα ['Αρτ]α[μ]ίτιου



— *Floare de rodie* înconjurată de un cerc. — 1 ex.

— În depozitul Istria, din vechile săpături fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2190.

— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 22, nr. 455—457, apare cu lunile 'Αγριάνιος, Βαδρόμιος și Σμίνθιος, dar nu cu 'Αρταμίτιος.

506

Αλ[νέα] 'Αγρια]νίου



— *Cerc*. Ruptă. — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2222.

— ÎNΤΟCΜΑΙ la Pridik, 1917, p. 22, nr. 455.

507

Αἰνέας Ἀγριανίου



- *Floare de rodie* cu peduncul. — 1 ex.
- Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica, la minus 2,00 m.
- La M.N.A. Inv. nr. 2549.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 22, nr. 455.

508

ἐπὶ Αἰνησιδάμου
Θεσμο[φ]ορίου

- *Floare de rodie* cu frunze, înconjurată de un cerc. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2625.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, la p. 3, nr. 27, nu apare cu luna Θεσμοφόριος ci numai cu Ἀγριάνιος.

509

ἐπὶ Αἰσχίν[α] Δ[αλίου]



- Probabil *Floare de rodie* înconjurată de un cerc. Ruptă. — 1 ex.
- Găsită în L. I. după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2219.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 3, nr. 38, dreptunghiulară în 2 rinduri.

510

[᾽Αν]τιγόνου



- *Floare de rodie* cu frunze. Ruptă. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2203.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 22, nr. 483—484.

511

᾽Αντιγόνου [Πάν]αμος



- *Floare de rodie* cu frunze neclare. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2202.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 22, nr. 485, apare ᾽Αντίγονος urmat de Θεσμοφρίου și scris inversat.

512

᾽Αριστοκλε[ῦ]ς



- *Floare de rodie* cu frunze, înconjurată de un cerc. — 3 ex.
- Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
- La M.N.A. Inv. nr. 2541, 2542, 2543.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 23, nr. 527—528. (Exemplarul nostru nr. 2541 poartă semnul K sub toartă, la gîtul amforei).

513

[ἐπὶ Γόρ]γωνος
Πάναμ[ου]

— *Floare de rodie* cu frunze, înconjurată de un cerc, a cărui parte de jos e formată dintr-o ghirlandă. — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație. |

— La M.N.A. Inv. nr. 2215.

— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 7, nr. 126, lipsește Πάναμος.

514

ἐπ[ὶ] Γόρ[γωνος]
Ἰακίνθου

— *Floare de rodie* cu frunze neclare. Ruptă. — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2217.

— VARIANTĂ. Alte luni la Pridik, 1917, p. 7, nr. 126. Ἰακίνθεος apare în stampila dreptunghiulară de la nr. 131.

515



Δαμοκράτης

— *Floare de rodie* cu frunze neclare, înconjurată de un cerc. — 5 ex.

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2201, a, b, c, d, e.

— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 24, nr. 558—560, și p. 25, nr. 561—571. (De remarcat că deși la fel cu următoarea stampilă înregistrată aici, are o mărime neobișnuit de redusă; 2 cm diam., față de cele normale cu 3,5 cm diam.)

516

Δαμοκράτειος



- *Floare de rodie* cu frunze neclare, înconjurată de un cerc dublu. —
 3 ex.
 — Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
 — La M.N.A. Inv. nr. 2179, a, b.
 — ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 24, nr. 558 — 560, și p. 25, nr. 561—571.

517

Δαμοκράτειος



- *Cerc dublu* fără floare de rodie. — 1 ex.
 — Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
 — La M.N.A. Inv. nr. 2174.
 — VARIANTĂ. La Pridik 1917, p. 24, nr. 558 — 560, și p. 25, nr. 561—571. În mijlocul cercului dublu a existat o floare; la Pridik floarea e clară la toate exemplarele. Înclinăm a crede că în stampila noastră floarea a lipsit de la început.

518

Ἑλληνίκου



- *Floarea de rodie* cu frunză neclară, înconjurată de un cerc. —
 2 ex.
 — Găsită în L.I. după incendiul din 1944. 2 Săpături Istria 1955, Z₂, car. 23 — 0,60 m.
 — La M.N.A. Inv. nr. 2207 și 2769.
 — ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 26, nr. 614.

519



ἐπὶ Ἱέρωνος
'Α[ρταμιτί]ο[υ]

- *Floare de rodie*. — 1 ex.
- Găsită în L. I. după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2206.
- ASEMĂNĂTOR la Pridik, 1917, p. 11, nr. 200—207, unde textul este scris liniar și inversat.

520



ἐπ[ι] Καλλικράτους
Θεσμοφο[ρί]ου

- *Floare de rodie* cu frunze neclare, înconjurată de un cerc dublu.
- 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2401.
- ASEMĂNĂTOR la Pridik, 1917, p. 11, nr. 211—212, dar cu alte luni, iar la nr. 213 întocmai, însă cu stampilă dreptunghiulară cu 4 rinduri,

521



[ἐ]πὶ Καλλ[ι]κρά[τι]δα

- *Floare de rodie* cu frunze, înconjurată de un cerc. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- ÎΝΤΟCΜΑΙ la Pridik, 1917, p. 11, nr. 219.

522

ἐπὶ Μυτίωνος Δαλίου



- *Floare de rodie* cu frunze neclare, înconjurată de un cerc. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2209.
- ÎNΤΟCΜΑΙ la Pridik, 1917, p. 13, nr. 256.

523

Ξενοτίμου



- *Floare de rodie*. — 1 ex.
- Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
- La M.N.A. Inv. nr. 2544.
- ÎΝΤΟCΜΑΙ la Pridik, 1917, p. 31, nr. 785—786.

524

[ἐπὶ] Ξενο[φ]άντου
Πανάμου

- *Floare de rodie* cu frunză neclară, înconjurată de un cerc. -- 1 ex.
- Găsită în L. I. după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2213.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 14, nr. 285, apare același text scris liniar iar la nr. 283, același text, scris circular, apare cu Βαδρόμιος, nu cu Πάναμος.

525



Inow

[ἐπ]ὶ [ἰ]ερέως
Ξεν[οφ]άντου

- *Floare de rodie* cu frunze, înconjurată de un cerc. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2204.

- VARIANTĂ. La Dumont, p. 114, nr. 6, textul este scris liniar, MONI este încrustat pe gîtul amforei înainte de ardere, vertical de sus în jos. (Acest adaos este numai la amfora noastră).

526



ἐπὶ Πυθοδώρου Δάλιου

- *Floare de rodie* înconjurată de un cer. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2212.
- VARIANTĂ. La Pridik 1917, p. 17, nr. 344, 345, Πυθόδωρος apare cu lunile Πάναμος și Ὑακίνθιος, iar la p. 135. nr. 69, 70 cu lunile Ἀγριάνιος și Θεσμοφόριος. În toate cazurile scris liniar și niciodată rotund și nici Δάλιος.

527

ἐπὶ Πυθοδώρου
Παννά[μου]

- *Floare de rodie*. — 1 ex.
- Găsită în săpăturile de la Istria, 1954, sectorul Zidului elenistic, car. 133, la 2,50 m.
- La M.N.A.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 17, nr. 344, are stampila pătrată, iar Dumont, p. 108, nr. 235 cu Ἀγριάνιος și nu cu Πάναμος.

528

Σθενδα



- *Floare de rodie* cu frunze. — 1 ex.
- Găsită în L. I. după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2211.
- NECUNOSCUȚĂ la Dumont și la Pridik. La Pape găsim numele Σθενίδαζ.

529

ἐπὶ [Φι]λο[δάμ]ου
Θεσμ[οφ]ορί(ου)



- *Cerc* fără floare de rodie. — 1 ex.
- Găsită în L. I. după incendiul din 1944.
- La M.N.A. nr. 2620.
- VARIANTĂ la Dumont, p. 112, nr. 261—263, dar nu! cu luna aceasta. La Pridik, 1917, p. 19, nr. 400 apare cu Θεσμοφόριος, rotund, dar cu floare la mijloc, nu cu cerc gol ca la noi.

530

[Φι]λωνίδα[ζ]



- *Scut.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2340.
- VARIANTĂ. La Dumont, p. 112, nr. 266—267, Φιλωνίδαζ apare cu seris liniar și cu Helios. La Pridik, 1917, p. 33, nr. 858, apare Φιλωνίδαζ fără altă indicație, iar la p. 20, nr. 404, găsim ἐπὶ Φιλωνίδαζ în două rinduri orizontale.

531

Φιλωνίδας



— *Fără simbol.* — 1 ex. Fără punct în centrul cercului.
 — În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2338.

— VARIANTĂ. La Dumont, p. 112, nr. 266—267, Φιλωνίδας apare cu scris liniar și soarele ca simbol.

— La fel cu precedenta la Pridik.

532

[.... 'Αγρι]ανίου



— *Floare de rodie.* — 1 ex.

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2621.

— În lipsa oricărui indiciu nu putem atribui vreunui magistrat stampila respectivă cu atât mai mult cu cât luna 'Αγριάνιος se întâlnește la mai toți magistrații.

533

Σμινθίου Α[.....]



— *Floare de rodie* cu frunze, înconjurată de un cerc. — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.

— VARIANTĂ. Stampilele de la nr. 517 și 529 nu poartă la mijloc urmele vreunui simbol, deci n-am considerat că simbolul s-a șters și de aceea le-am înregistrat cu cerc gol. Cele două stampile rotunde de la nr. 530—531, fără floare de rodie la mijloc, le-am atașat acestei grupe numai pentru că Φιλωνίδας este foarte frecvent la Rhodos, totuși trebuie să facem ușoare rezerve asupra clasării lor.

Stampilele de la nr. 532—533 ne-au îngăduit înregistrarea lunilor 'Αγριάνιος și Σμινθιος, dar n-am încercat o completare, deoarece o singură literă sau fragmentul unei singure litere ne-ar fi putut expune unor erori.

3. STAMPILE DREPTUNGHILARE CU NUMELE PREOȚILOR EPONIMI

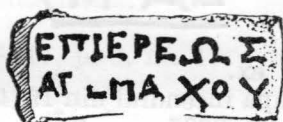
534



[ἐπὶ Ἀγε-]
μάχου
Ἰακίνθου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2292.
- VARIANTĂ. La Dumont, p. 77, nr. 6—7, dar nu cu Ἰακίνθου; la Pridik, 1917, p. 1, nr. 1—5, dar fără această lună.

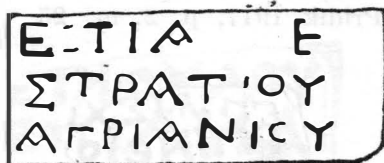
535



ἐπὶ ἱερέως
Ἀγ[ε]μάχου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2356.
- NECUNOSCUTĂ. La Dumont, p. 77, nr. 5—6—7, Ἀγέμαχος apare cu luni și fără luni, dar în toate cazurile fără ἐπὶ ἱερέως. Nici Pridik, 1917, nu o semnalează.

536



ἐπὶ Ἀ[γ]ε-
στράτου
Ἀγριανίου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 2, nr. 6.

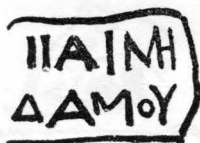
537



ἐπ' ἱερ[έ]-
ως Ἀγε-
στράτου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2072.
- NECUNOSCUTĂ. La Dumont, p. 77, nr. 8, apare cu Ἀγριάνιος dar fără ἐπ' ἱερέως. Nu figurează la Pridik, decât la p. 2, nr. 6—10 cu diferite luni, și numai în forma ἐπὶ Ἀγέστρατος.

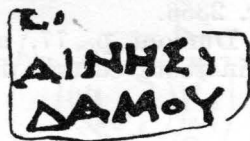
538



[ἐ]πι Αἰνη-
[συ]δάμου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2627.
- VARIANTĂ. La Pridik și la Dumont, fără ἐπ' ἱερέως îl găsim numai în stampile rotunde și cu diferite luni.

539



ἐ[π'] ἱερέως]
Αἰνησυ-
δάμου

- *Fără simbol.* — 2 ex.
- Găsite: una (2567) în săpăturile din 1953, Istria, Sectorul X C, A, la 2,60 m; cealaltă (2239) în L. I după incendiul din 1944.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 2, nr. 25.

540



ἐπὶ Αἰσχί(να)
Σμινθί[ο]υ]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsite în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2279.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 3, nr. 38, Αἰσχίνας este urmat de Δάλιος.

541



ἐπὶ Ἀλεξι-
άδα
Υ[ακινθίου]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1950, Istria, Secțiunea mare.
- La M.N.A. Inv. nr. 2189.
- ÎNTOCMAI la Dumont, p. 80, nr. 27, și la Pridik 1917, p. 3, nr. 46.

542



ἐπὶ Α[λε]ξι-
μάχου
Ἀρ[ταμιτίου]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria.
- La M.N.A.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 3, nr. 47.

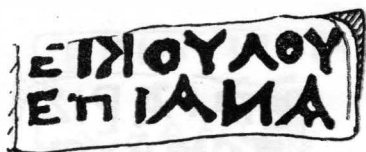
543



ἐπὶ Ἀλεσιμά-
χου
Πανάμου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2623.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 3—4, nr. 47—49, cu alte luni dar nu cu Πάναμος.

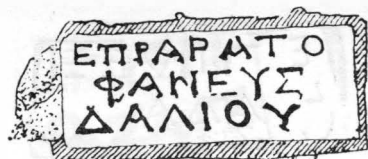
544



ἐπὶ Ἀνα-
ξιβούλου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2280.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 4, nr. 54—55, Ἀναξιβουλος apare cu lunile Ἀγριάνιος și Θεσμοφόριος; scrisul nu este inversat ca în stampila noastră.

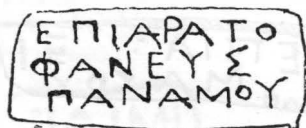
545



ἐπὶ Ἀρατο-
φάνευσ
Δαλίου

- Fără simbol. — 1 ex.
- Săpăturile din 1952, Istria, Sectorul I, stratul elenistic I.
- La M. N. A. Inv. nr. 2560.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 4, nr. 60.

546



ἐπὶ Ἀρατο-
φάνευσ
Πανάμου

- Fără simbol. — 1 ex.
- La punctul Sinoe—Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.
- În colecția ing. I. M., București.
- VARIANTĂ. Pridik, 1917, p. 4, nr. 58—63, nu are pe Ἀρατοφάνης cu Πανάμου.

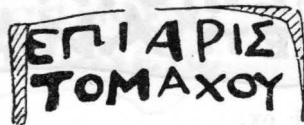
547



ἐπὶ Ἀριστεῖ(δα)
Καρνεῖο[υ]

- Fără simbol. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2305.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 5, nr. 70—71—72, și la p. 132, nr. 13, apare cu lunile Δάλιος, Θεσμοφόριος și Ὑακίνθιος, dar nicăieri cu Καρνεῖος.

548



ἐπὶ Ἀρισ-
τομάχου

- Fără simbol. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2252.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 5, nr. 82.

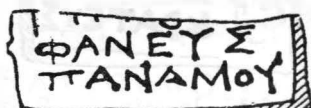
549



[ἐπὶ] Ἀριστ[ο]-
μένε[υς]
Ἀρταμ[νίου]

- Fără simbol. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2299.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 5, nr. 86. (La Pridik litera N este inversă)

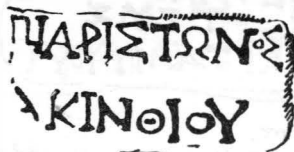
550



ἐπ[ὶ] Ἀριστο]-
φάνευσ
Πανάμου

- Fără simbol. — 1 ex.
- Săpăturile din 1951, Istria, Sectorul X.
- La M. N. A. Inv. nr. 2562—3875.
- VARIANTĂ. La Dumont, p. 85, nr. 64—69, nu este cu Πάναμος. La Pridik 1917, p. 132, nr. 18, numai cu Δάλιου și circular cu floare.

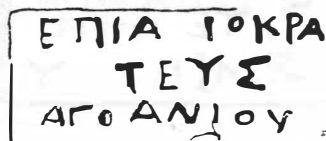
551



[ἐ]πὶ Ἀρίστωνος
[Ἰ]ακινθίου

- Fără simbol. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2240.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 6, nr. 96.

552



ἐπὶ Ἀ[ρμ]οκρά-
τευς
Ἀγριανίου

- Fără simbol. — 1 ex.
- Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
- La M. N. A. Inv. nr. 2172.
- VARIANTĂ la Dumont, p. 86, nr. 72, unde apare fără lună, și numai în două rînduri.

553

.....[XI
ΔΑΜΟ-
....AN...

[ἐπὶ 'Αρ]χι-
δάμο[υ]
['Αγρι]αν[ίου]

— *Fără simbol.* — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2282.

— VARIANTĂ. La Dumont, p. 86, nr. 76, și la Pridik, 1917, p. 6, nr. 102—106 cu alte luni.

554



ἐπὶ 'Αρχο-
κράτους

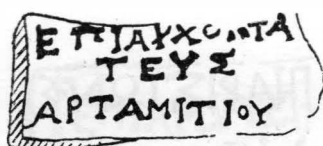
— *Capul lui Helios* în față, la stînga. — 3 ex.

— Găsite: prima (2290) în L. I după incendiul din 1944; a doua la punctul Sinoe—Zmeica; a treia în exploatarea carierei de nisip.

— La M. N. A. Inv. nr. 2290 și în colecția ing. I. M., București.

— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 7, nr. 110, apare același text, dar fără simbol.

555



ἐπὶ 'Αρχοκρά-
τους
'Αρταμιτίου

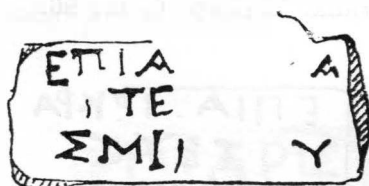
— *Fără simbol.* — 1 ex.

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2291.

— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 7, nr. 112, 'Αρχοκράτης apare numai urmat de 'Αγρίανος și scris circular, în jurul unei flori.

556



ἐπὶ 'Α[ρχοκρ]ά-
τε[υς]
Σμι[νθίου]

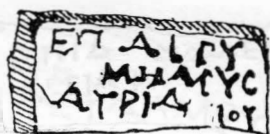
— *Fără simbol.* — 1 ex.

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2250.

— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 7, nr. 112, 'Αρχοκράτης apare urmat de 'Αγρίανος și scris circular, în jurul unei flori, nu în trei rînduri orizontale.

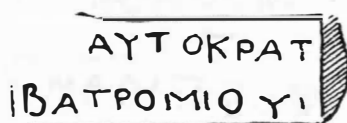
557



ἐπὶ Ἀστυ-
μήδους
'Αγριανίου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2254.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 7, nr. 113—116, Ἀστυμήδης apare cu lunile Θεσμοφόριος și Σμίνθιος sau Ἀγριανίος însă este precedat de ἐπ' ἱερέως. În toate stampilele cu Σ nu cu ε (lunar) ca la noi.

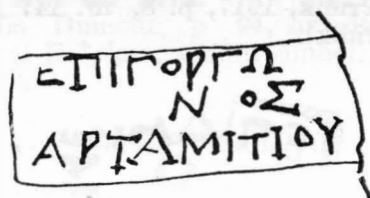
558



[ἐπὶ] Αὐτοκράτ(εως)
Βατρομίου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- La punctul Sinoe—Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.
- În colecția ing. I. M., București.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 7, nr. 117—125, însă cu alte luni.

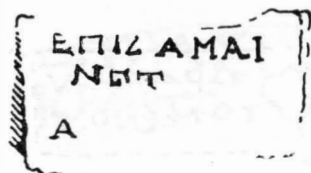
559



ἐπὶ Γόργω-
νος
'Αρταμίτιου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
 - În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
 - La M. N. A. Inv. nr. 2683.
 - VARIANTĂ la Dumont, p. 87, nr. 82, fără Ἀρταμίτιος.
- Nici Pridik nu are această lună în toată seria cu Γόργων de la p. 7, nr. 126—132.

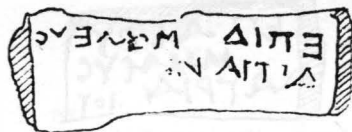
560



ἐπὶ Δαμαι-
νέτ[ου]
'Α[.....]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2306.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 8, nr. 135—36, Δαμαίνετος apare cu lunile Δάλιος și Τακίνθιος; la noi este sigur Ἀγριανίος sau Ἀρταμίτιος.

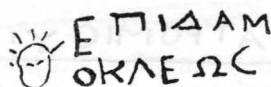
561



ἐπὶ Δ[α]μοκλεῦς
'Αγγριαν[ίου]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1951, Istria, Z, nr. 5.
- La M. N. A. Inv. nr. 2192.
- VARIANTĂ la Dumont, p. 88, nr. 84, dar nu cu 'Αγγριάνιος.
- La Pridik, 1917, p. 8. nr. 148, apare întocmai, dar cu scrisul normal, iar la p. 133, nr. 23, cu Σμίνθιος și cu scrisul normal (la noi Sigma lunar, nu unghiular ca la Pridik).

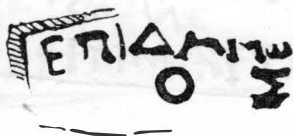
562



ἐπὶ Δαμ-
οκλεῶς

- *Helios* în față, la stînga. — 1 ex.
- La punctul Sinoe—Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.
- În colecția ing. I. M., București.
- ÎNTOCMAI. La Pridik, 1917, p. 8, nr. 147 (la noi Sigma lunar nu unghiular ca la Pridik).

563



ἐπὶ Δάμω-
[v]σ:

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2302.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 8. nr. 151, Δάμωνος apare urmat de Σμίνθιος, care ar putea fi și la noi, dacă stampila ar fi întreagă.

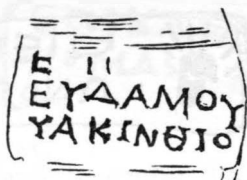
564



Δρακον-
τομένου

- *Floare de rodie*, la stînga. — 1 ex.
- La punctul Sinoe—Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.
- În colecția ing. I. M., București.
- PROBABIL. Dumont, p. 185, nr. 266, are ἐπὶ Δρακοετομένου pentru Cnidos cu un caduceu. Cum stampila noastră are floarea de rodie, am atribuit-o Rhodosului.

565



ἐπ' [ἱερῶς]

Εὐδάμου

Υακινθίου(υ)

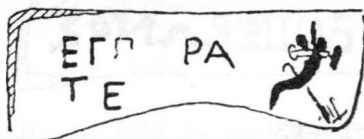
— *Fără simbol.* — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2421.

— VARIANTĂ la Dumont, p. 94, nr. 131—136, fără Υακίνθιος și la Pridik, 1917, p. 9. nr. 155—161, cu alte luni.

566



ἐπὶ [Εὐκ]ρά-

τε[υς]

— *Cornul abundenței.* — 1 ex.

— Săpăturile din 1952, Istria, Sectorul I, strat elenistic I.

— La M. N. A. Inv. nr. 2571.

— VARIANTĂ. La Dumont, p. 94, nr. 128—130, ἐπὶ Εὐκράτεως apare cu luna Δάλιος și Βαδρόμιος și fără simbol.

Lipsește la Pridik

567

ΕΠΙ ΘΡΑ. ΔΑΜΟΥ

ἐπὶ Θρα[συ]δάμου

— *Fără simbol.* — 1 ex.

— Săpăturile din 1952, Istria, Sectorul III, la 2,45 m.

— La M. N. A. Inv. nr. 2578.

— VARIANTĂ. La Dumont, p. 97, nr. 152, Θρασύδαμος este urmat de Πάναμος, iar la nr. 154 de Ἀρταμίτιος; la nr. 153 este fără lună, dar este scris pe o stampilă în formă de frunză, nu pe una dreptunghiulară, obișnuită. La Pridik, 1917, p. 10, nr. 194, apare ca simbol, Soarele.

568



ἐπὶ Ἰασι-

κράτ[ευς]

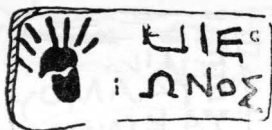
— *Fără simbol.* — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2268.

— VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 10, nr. 197—199, ἐπὶ Ἰασι-κράτ[ευς] apare pe stampilă liniară cu luna Δάλιος și pe două circulare, cu alte luni, dar nu fără lună ca la noi în stampilă dreptunghiulară.

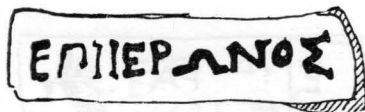
569



[ἐπὶ] Ἰέ-
[ρ]ωνος

- *Helios* la stînga. — 1 ex.
- Găsită la Istria 1954, în rebut, Sectorul X.
- La M. N. A.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 11, nr. 201.

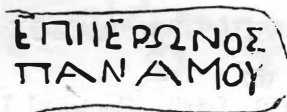
570



ἐπὶ Ἰέρωνος

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
- La M. N. A. Inv. nr. 2546.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 11. nr. 206, cu grafia târzie și cu Σπίνθος și nu fără lună ca la noi.

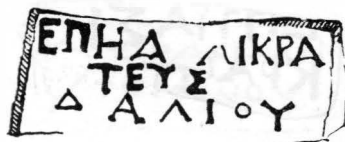
571



ἐπὶ Ἰέρωνος
Πανάμου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- La punctul Sinoe—Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.
- În colecția ing. I. M., București.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 133, nr. 41.

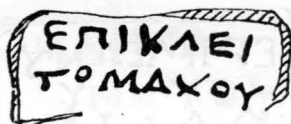
572



ἐπὶ Καλ[λ]ικρά-
τευς
Δαλίου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2236.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 133, nr. 42, același text este scris circular, în jurul unei flori.

573

ἐπὶ Κλει-
τομάχου

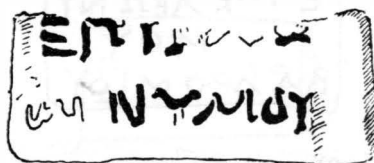
- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2228.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 12, nr. 224.

574

ἐπὶ Κλ[ε]-
ωνύμου!

- *Capul lui Helios* în față la stînga, 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2232.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 12, nr. 232.

575

ἐπὶ [Κλε-
ω]νύμου

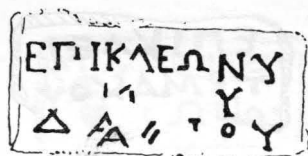
- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1915—1916, Istria, 1 ex.
- Nu cunoaștem colecția.
- ÎNTOCMAI la Pârvan, H., VII, p. 35, și la Dumont p. 99, nr. 169.

576

ἐπ' ἱερέως
[Κ]λε[ω]νύ[μο]υ

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2238.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 134, nr. 50,

577

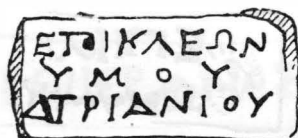


ἐπὶ Κλεωνύ-
μ[ο]υ
Δαλίου

- *Fără simbol.* Dublă frapă. — 1 ex.
- În depozitul M. N. A., provenind de la Istria, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2330.
- VARIANTĂ la Dumont, p. 99, nr. 167—169, fără Δάλιος.

Nici Pridik, nu o cunoaște cu această lună, la p. 12, nr. 232—237.

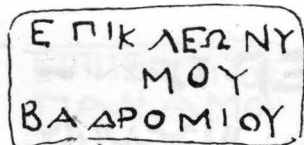
578



ἐπὶ Κλεων-
ύμου
'Αγγιανίου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2233.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 12, nr. 233 — 237, Κλεώνυμος apare cu lunile 'Αρταμίτιος, Θεσμοφόριος, Καρνεῖος și Πάναμος, iar unele din ele sînt scrise circular, în jurul unei flori.

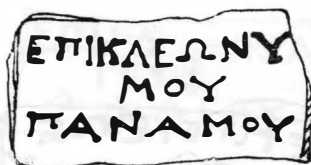
579



ἐπὶ Κλεωνύ-
μου
Βαδρομίου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- La punctul Baia-Hamangia, Movila de lângă Siloz.
- În colecția ing. I. M., București.
- VARIANTĂ. La Dumont, p. 98, nr. 105, stampila este circulară, cu floare la mijloc și ἐπὶ Κλεωνύμου urmat de Πάναμος.

580



ἐπὶ Κλεωνύ-
μου
Πανάμου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2262.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 12, nr. 236—237, și p. 134, nr. 51, apare același text, dar scris circular în jurul unei flori.

581

ΠΑΦΙ ΙΔΕ
ΝΘ ΙΟΥ

[ἐπ]ὶ Λαφείδε[υς]
[Σμι]νθίου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 12—13, nr. 246—251, Λαφείδης apare cu lunile Ἀγριάνιος, Βαδρόμιος, Δάλιος și Πάναμος.

582

ΕΜΛΕΟΗΤ
ΔΛ
ΥΑ ΚΙΝΘΙΟΥ

ἐπὶ Λεοντ[ί]-
δα
Υακινθίου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria.
- La M. N. A.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 13, nr. 251, nu apare cu luna Υακινθίος ci numai cu Ἀγριάνιος. (La noi literele N sînt inversate).

583

ΕΠΙ
Σ
ΤΟΥ

ἐπὶ [Ξεναρέ]του
Σ[μινθίου]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria.
- La M. N. A.
- VARIANTĂ la Dumont, p. 104, nr. 203, dar cu altă lună.

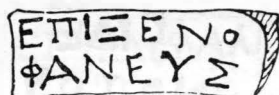
584

ΕΣΤΙ ΞΕΝΟ
ΣΤΡΑΤΟΥ

ἐπὶ Ξενο-
στράτου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2296.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 14, nr. 272, și p. 134, nr. 53, apare același text scris circular în jurul unei flori sau stele.

585

ἐπὶ Ξενο
φάνευς

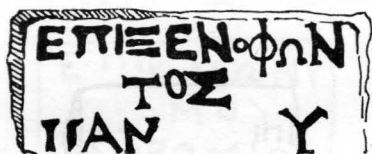
- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2253.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 14, nr. 274, textul e scris circular în jurul unei flori. La p. 14, nr. 275—282 și la p. 134, nr. 57—60, apare cu diferite luni, iar la p. 134, nr. 55—56, apare cu simbolurile stea cu 8 colțuri și capul lui Helios. La noi dreptunghiular, fără lună, fără simbol.

586

ἐπὶ Ξενο-
φάντου

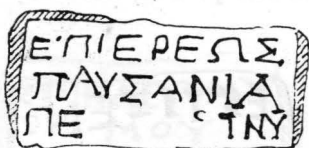
- *Fără simbol.* — 2 ex.¹
- Găsite : unul în depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație și celălalt (2624) în L. II după incendiul din 1944.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București, și la M. N. A. Inv. nr. 2624.
- ÎNTOCMAI la Dumont, p. 104, nr. 210.

587

ἐπὶ Ξενοφών-
τος
Παν[άμο]υ

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2271.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 15, nr. 290—291.

588

ἐπ' ἱερέως
Παυσανία
Πε[δαγεί]ττυ

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2249.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 15, nr. 294, apare numele fără lună, scris circular în jurul unei flori, la nr. 295—313 apare cu diverse luni, dar fără ἱερέως, iar la nr. 305 apare ἐπ' ἱερέως Παυσανία urmat de Θεσμοφόριος.

589

ΕΠΙΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΥ
ΠΑΝΑΜΟΥ

ἐπὶ Πεισιστράτου
Πανάμου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
- La M. N. A. Inv. nr. 2177.
- ÎNΤΟCΜΑΙ la Pridik, p. 16, nr. 315—316.

590

ΕΠΙΠΟΛΥ ΑΤΕΥΣ
Υ ΑΚΙΝΘΙΟΥ

ἐπὶ Πολυ[κρ]άτους
Υακινθίου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
 - Găsită în L. I după incendiul din 1944.
 - La M. N. A. Inv. nr. 2247.
 - VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 16, nr. 334, Πολυκράτης este u-
- mat de Βαδρόμιος și textul este scris circular în jurul unei flori.

591

ΕΠΙΠΟΛΥ
ΚΡΑΤΟΥΣ

[ἐ]πὶ Πολυ-
κράτους

- *Fără simbol.* — 1 ex.
 - Găsită în L. I după incendiul din 1944.!
 - La M. N. A. Inv. nr. 2243.
 - VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 16, nr. 329—333, Πολυκράτης
- apare cu lunile Ἀγριάνιος, Ἀρταμίτιος, Καρνεῖος și Πάναμος, În stampila noastră lipsește numele lunii.

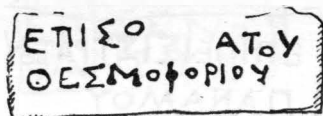
592

ΕΠΙΠΥΘΟΓΕ
ΝΕΥΣ
ΔΑΛΙΟΥ

ἐπὶ Πυθογέ-
νευς
Δαλίου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1915—1916, Istria.
- Nu cunoaștem colecția,
- La Pârvan, H., VII, p. 35, nr. 30.

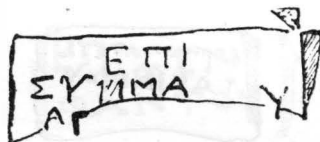
593



ἐπὶ Σο[στρ]άτου
Θεσμοφορίου

- *Fără simbol.*—1 ex.
- Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
- La M. N. A. Inv. nr. 2171.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 18, nr. 361—362, Σώστρατος apare fără lună și cu capul lui Helios.

594



ἐπὶ
Συμμά[χο]υ
'Αγ[ριανίου]

- *Fără simbol.*—1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2628.
- VARIANTĂ. La Dumont, p. 109, nr. 239—243, Σύμμαχος nu apare cu Ἀγριάνιος. Nici la Pridik, 1917, p. 17, nr. 347—349, nu se cunoaște cu această lună.

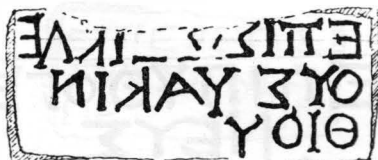
595



ἐπὶ Σω-
δάμου

- *Capul lui Helios*, în față la stînga.—1 ex.
- Săpăturile din 1951, Istria, Sectorul III, la 0,95 m.
- La M. N. A. Inv. nr. 2568.
- ÎNTOCMAI la Dumont, p. 110, nr. 247, și la Pridik, 1917, p. 17. nr. 350.

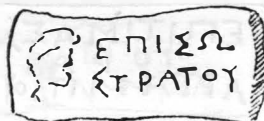
596



ἐπὶ Σω[σ]ικλέ-
ους Υακιν-
θίου

- *Fără simbol.*—1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2238.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 18, nr. 359—360, dar nu inversat și nici cu Υακίνθιος.

597



ἐπὶ Σω-
στράτου

- *Helios* (?), la stînga. — 1 ex.
- La punctul Baia, Movila de lângă Siloz.
- În colecția ing. I. M., București.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 18, nr. 361—362.

598



[ἐ]π[ὶ]
[Τι]μάρχου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2303.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 18, nr. 368.

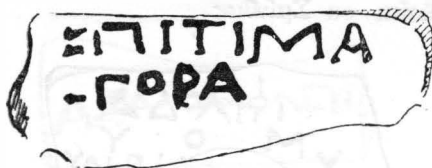
599



ἐπὶ
[Τι]μάρχ[ου]

- *Spic* între cele două rînduri. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „O. I. Parhon”, București.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 88, nr. 268, fără spicul de grîu.

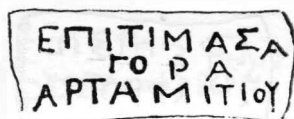
600



ἐπὶ Τιμα-
[σα]γόρα

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
- La M. N. A. Inv. nr. 2176.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 18, nr. 369—370, este indicat și simbolul coroană sau capul lui *Helios*, care ar putea fi și la noi, dacă stampila ar fi întreagă.

601



ἐπὶ Τιμασα-
γόρα
'Αρταμίτιου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- La punctul Sinoe—Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.
- În colecția ing. I. M., București.
- VARIANTĂ. La Dumont, p. 110, unde, la nr. 250, apare ἐπὶ Τιμαξαγορας cu 'Υακίνθιος, iar la nr. 251 ἐπὶ Τιμαξαγόρας cu Καρνεῖος. Nici Pridik, 1917, p. 18, nu are stampila cu 'Αρταμίτιος.

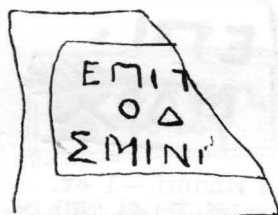
602



ἐπὶ Τιμο[δί]κου
'Υακ[ινθί]ου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2267.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 18, nr. 379, textul este scris circular în jurul unei flori.

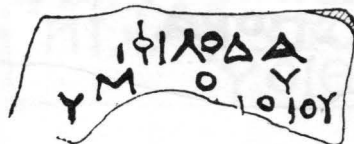
603



ἐπὶ Τ[ιμουρρ]-
όδ[ου]
Σμιν[θίου]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- La punctul Sinoe—Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.
- Colecția ing I. M., București.
- VARIANTĂ. La Dumont, p. 111, nr. 253 — 254, și la Pridik, nr. 386—395, nu găsim cu Σμίνθιος.

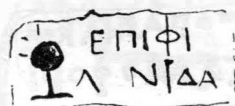
604



[ἐπ]ὶ Φιλοδά-
μου
'Υ[ακιν]θίου

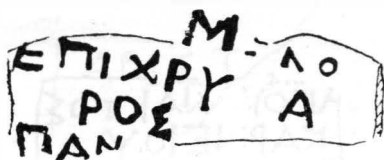
- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
- La M. N. A. Inv. nr. 2175.
- VARIANTĂ, la Dumont, p. 112, nr. 261—263, cu 'Υακίνθιος. Nici Pridik, 1917, p. 19, nr. 399—401, nu are această lună.

605

ἐπι Φι-
λ[ω]νίδα

- Soarele la stînga.—1 ex.
- Săpăturile din 1950, Istria, Sectorul X.
- La M. N. A. Inv. nr. 2186.
- ÎNTOCMAI la Dumont, p. 112, nr. 266—267, și la Pridik, p. 20, nr. 404.

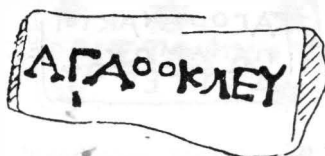
606

ἐπι Χρυ[σ]ά[ο]-
ρος
Παν[άμου]

- Fără simbol.—1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2237.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 20, nr. 407, Χρυσάωρ este urmat de Διόσθους.

4. STAMPILE CU NUMELE PRODUCĂTORULUI PE A DOUA TOARTĂ A AMFOREI

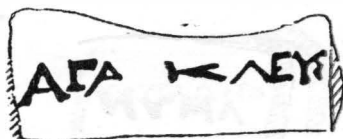
607



'Αγαθοκλεῦ(ς)

- Fără simbol.—2 ex.
- Găsită în L. I, după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2225. AB.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 21, nr. 423—437.

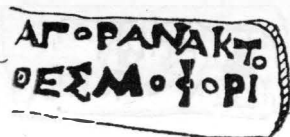
608



'Αγα[θο]κλεῦς

- Fără simbol.—2 ex.
- Găsite: una (2311) în L. I după incendiul din 1944; cealaltă (2287) în depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2311 și 2287.
- ÎNTOCMAI la Pridik, p. 21, nr. 423—437.

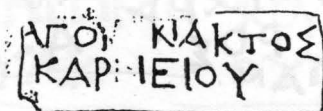
609



Ἀγοράνανκτο(ς)
Θεσμοφορί(ου)

- *Fără simbol.*—1 ex.
- Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
- La M. N. A. Inv. nr. 2178.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 21. nr. 443—450, unde Ἀγοράναξ apare cu alte luni.

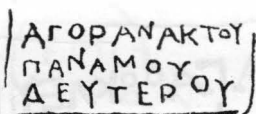
610



Ἀγο[ρά]νανκτος
Καρνείου

- *Fără simbol.*—1 ex.
- În depozitul șantierului Istria.
- La M. N. A.
- VARIANTĂ la Pridik, p. 21, nr. 443—450, dar fără Καρνεῖος

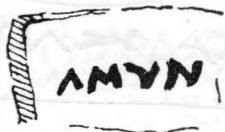
611



Ἀγοράνανκτου
Πανάμου
δευτέρου

- *Fără simbol.*—1 ex.
- La punctul Baia-Hamangia, în Movila de lângă Siloz.
- În colecția ing. I. M. București.
- VARIANTĂ. La Dumont, p. 248, nr. 110, Ἀγοράναξ apare cu unile Δάλιος, Πάναμος, Θεσμοφόριος și Ὑακίνθιος, iar la Pridik, 1917, p. 21, nr. 443—450, asemenea cu alte luni și niciodată cu Πάναμους—δεύτερος.

612



Ἀμύν[τα]

- *Fără simbol.*—1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2298.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 22, nr. 460—468.

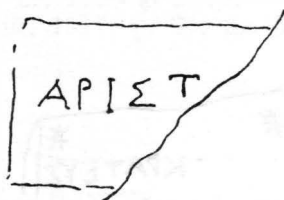
613



Ἀμύν[τα]

- *Kerykeion* (?), jos. — 1 ex.
- Găsită în L. I. după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2231.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 22, nr. 460—469.

614



Ἀριστ[άρχου]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2631.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 23, nr. 507—509, textul este încadrat de patru stele.

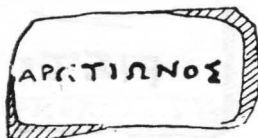
615



Ἀριστάρχου

- *Cinci stele*, care încadrează textul. — 2 ex.
- Găsite: una (2312) în depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație; cealaltă (2548) în săpăturile din 1952 la punctul Sinoe—Zmeica.
- La M. N. A. Inv. nr. 2312 și 2548.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 23, nr. 507—509, textul apare încadrat numai de patru stele.

616



Ἀριστίωνος

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2248.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 23, nr. 516—518.

617



'Αριστοδ[ήμου]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria.
- La M. N. A.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 110, nr. 192.

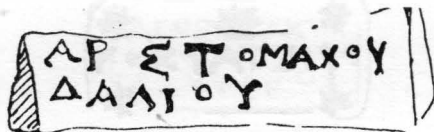
618



['Αριστο]κράτευσ

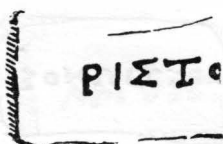
- *Patru stele* care încadrează textul. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2226.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 24, nr. 534.

619

'Αρ[ι]στομάχου
Δαλίου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2227.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 24, nr. 536 'Αριστόμαχος este urmat de Πάναμος.

620



['Α]ρίστω[νος?]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără alte indicații.
- La M. N. A. Inv. nr. 2269.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 136, nr. 89.

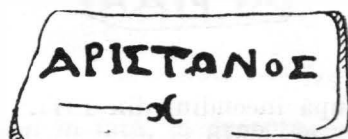
621



Ἀγίστων(ος)

- *Fără simbol.* — 2 ex.
- Găsite: una (2229) în L. I după incendiul din 1944; cealaltă (2579) în săpăturile din 1952, Istria, Sectorul X.
- La M. N. A. Inv. nr. 2229 și 2579.
- ÎNΤΟCΜΑΙ la Pridik, 1917, p. 24, nr. 537—538.

622



Ἀρίστωνος

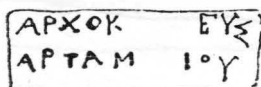
- *Kerykeion*, jos. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2288.
- ÎΝΤΟCΜΑΙ la Pridik, 1917, p. 24, nr. 539.

623

Ἀρχοκ-
κράτης(ς)

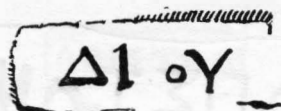
- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1951, Istria, Sectorul III, la 2,45 m.
- La M.N.A. Inv. nr. 2556.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 24, nr. 545, unde Ἀρχοκράτης apare ca producător, dar scris cu un singur K și cu luna Σμίνθιος.

624

Ἀρχοκ[ράτ]εως
Ἀρταμ[ιτ]ίου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1952, Istria, Sectorul X, la 1,40 m.
- La M. N. A. Inv. nr. 2561.
- VARIANTĂ la Pridik, p. 24, nr. 545 cu Σμίνθιος.

625



Δίου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2427.
- ÎNTOCMAI la Dumont, p. 91, nr. 107 și la Pridik, 1917, p. 25, nr. 592—596.

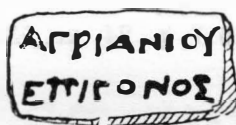
626



Ἐπιγόνου
Ἀγριανί(ου)

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2278.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 136, nr. 94.

627



Ἀγριανίου
Ἐπίγονος

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2289.
- VARIANTĂ. La Pridik 1917, p. 136, nr. 94, același text, dar inversat: la p. 26, nr. 615 fără lună și cu scrisul târziu: Ἐπίγωνος (ε rotund, ω, și sigma lunar). Legenda este așezată pe două rînduri egale suprapuse și despărțite de o linie orizontală subțire.

628

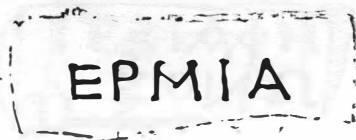


Ἑρμίου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2263.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 26, nr. 616, cu bustul lui Helios și la 617 fără bust și cu legenda întoarsă.

629

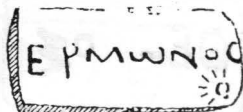
Ἑρμῖα



- Fără simbol. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2622.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 26, nr. 619.

630

Ἑρμῶνος



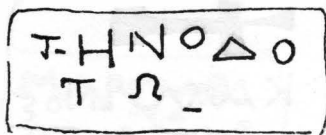
- Poate *Cap radiat* în față, la dreapta. — 1 ex.
- La punctul Baia-Hamangia, în Movila de lângă Siloz.
- În colecția ing. I. M., București.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 26, nr. 620.

631

Ζηνο-
δότης

- Fără simbol. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2264.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 26, nr. 627—628, alături de text, apare și simbolul, Floare.

632

Ζηνοδό-
της

- Fără simbol. — 1 ex.
- La punctul Sinoe-Zmeica, în exploatarea carierei de nisip.
- În colecția ing. I. M., București.
- VARIANTĂ la Pridik 1917, p. 26, nr. 627—628 : penultima literă este ω și nu omicron.

633

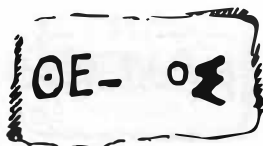
Ἡφαιστί-
ωνος

— *Kerykeion*, jos orizontal. — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2277.

— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 27, nr. 640—643.

634



Θέ[ωρ]ος (?)

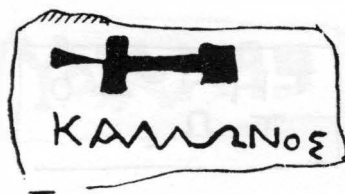
— *Fără simbol*. — 1 ex.
— Găsită în L. I după incendiul din 1944.
— La M.N.A. Inv. nr. 2310.
— VARIANTĂ la Dumont, p. 96, nr. 150 și asemănător la Pridik, 1917, p. 27, nr. 650—652, cu diferite luni. Ar fi posibil însă ca stampila noastră să poată fi citită și Θέωνος.

635

Θεύδωρος
Ἀγριανίου

— *Fără simbol*. — 1 ex.
— Săpăturile din 1950, Istria, Sectorul X.
— La M.N.A. Inv. nr. 2195.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 27, nr. 650.

636



Κάλλωνος

— *Simbol neclar*. — 1 ex.
— Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
— La M.N.A. Inv. nr. 2173.
— ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 28, nr. 690.

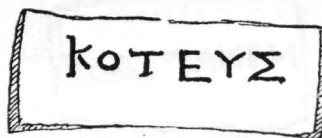
637



Κάρπου

- *Fără simbol.* — 2 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2294 A B.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 29, nr. 692, textul este întocmai, dar apare și un simbol, care ar putea fi și la noi, în partea superioară, dacă stampila ar fi întreagă.

638



Κότευς

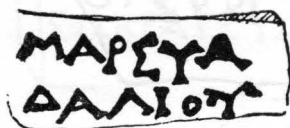
- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1952, Istria, Sectorul X.
- La M. N. A. Inv. nr. 2257.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 29, nr. 696.

639

Κρέοντος
'Αρταμιτίο(υ)

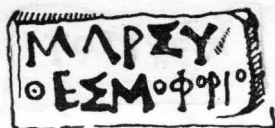
- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2300.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 29, nr. 699, unde textul este întocmai, dar ordinea numelor este inversată și ele sînt împărțite pe trei rînduri.

640

Μαρσύα
Δαλίου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I, după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2246.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 30, nr. 721—723.

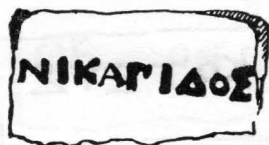
641



Μαρσύ[α]
Θεσμοφορίο(υ)

- *Fără simbol.* — 3 ex.
- Găsite : două (2256 și 2424) în depozitul șantierului Istria din vechile săpături, fără altă indicație; una (2194) în săpăturile din 1951, Istria, Z. 115. P. 77.
- La M. N. A. Inv. nr. 2256, 2424 și 2194.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 30, nr. 725.

642



Νικάγιδος

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2276.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 31, nr. 763—766.

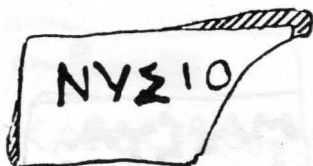
643



Νικάρχου

- *Fără simbol.* — 2 ex.
- Găsite : una (2626) în L. II după incendiul din 1944; cealaltă în depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2626 și la Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon“, București.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 31, nr. 767—768.

644

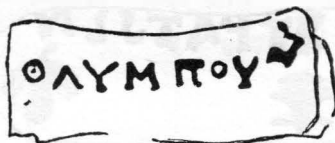


Νυσίο[υ]

- *Fără simbol.* Ruptă. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2258.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 31, nr. 777—778 total sau numai cu unele litere inversate, la 779—783 scrisul normal dar cu diferite simboluri, în special cu busturi feminine.

645

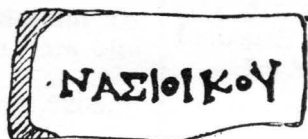
᾽Ολύμπου



- *Facă aprinsă* (?) la dreapta. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2275.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 32, nr. 787—794.

646

[᾽Ο]νασιόικου



- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2241
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 32, nr. 795—796.

647

ΙΑΥΣΑΝΙ..

Παυσανί[ας]

- La depozitul șantierului Istria.
- La M. N. A.
- ÎNTOCMAI la Pridik, p. 32, nr. 805—807.

648

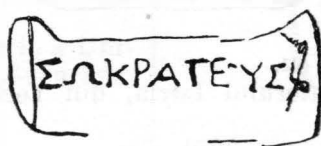
Πυθόδωρ[ου]



- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2245.
- VARIANTĂ la Dumont, p. 108, nr. 235, Πυθόδωρος este urmat de ᾽Αγριάνος.

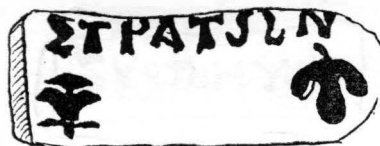
649

Σωκράτους



- *Facă aprinsă*, în dreapta. — 4 ex.
- Găsite : două (2224 și 2286) în L. I după incendiul din 1944 ; una (2284) în depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație ; ultima (2169) în săpăturile din 1952 la punctul Sinoe—Zmeica.
- La M. N. A. Inv. nr. 2224, 2286 2281 și 2169.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 33, nr. 823—827.

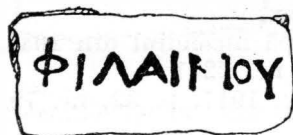
650



Στράτων

- Ciorchină și floare de rodie.
- Din săpături, Istria, 1955, Z₂, car. 23, 0,70 m.
- La M. N. A. nr. inv. 2768.
- NECUNOSCUTĂ la Pridik sub această formă.

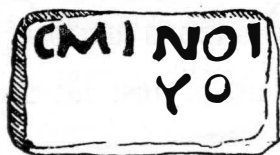
651



Φιλαι[ν]ίου

- Fără simbol. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2235.
- ÎNTOCMAI la Pridik, 1917, p. 33, nr. 848—854.

652

Σμινθί-
ου

- Fără simbol. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2281.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 34, Σμίνθιος apare izolat, dar în formă circulară și cu Σ nu cu C.

5. STAMPILE NEÎNTREGITE DAR SIGUR ATRIBUITE

653



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2205.

654



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon” București.

655



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon” București.

656



— Găsită în L. I după incendiu din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2214.

657



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2221.

658



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2313.

659



— În depozitul șantierului Istria din vechile săpături, fără altă indicație.

— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.

660



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon” București.

661



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. nr. inv. 2695.

662



— Fără legendă.

— În depozitul șantierului Istria.

— La M. N. A.

663

....AA.....
..PIA.....OY

— Stampilă circulară.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2255.

664

EY.....

— Stampilă circulară.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2242.

665

.....
.....AAO

— Stampilă circulară.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2444.

666

.....OKPAT....

— Rest din cercul cu floarea la mijloc.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A.

667

ΔA...OY

— Floare de rodie, într-un cerc.

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.

— La M. N. A.

668

....ANΔ....

— Rest din cercul cu floarea la mijloc.

— În depozitul șantierului Istria din vechile săpături fără altă indicație.

— La M. N. A.

669

NIOY [Δ]AIO[Y]

— Floare de rodie într-un cerc.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A.

Afară de acestea, încă 12 fragmente de stampilă rhodiană cu floarea într-un cerc, indescifrabile.

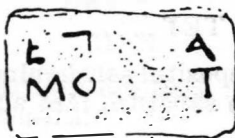
670



— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2223.

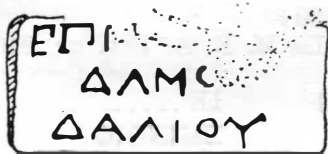
671



— În depozitul șantierului Istria din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2266.

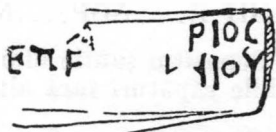
672



— Săpăturile de la Istria — Cetate, Z. 1,40 P. 63.

— La M. N. A. Inv. nr. 2191.

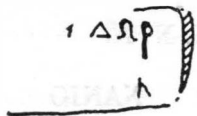
673



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— M. N. A. Inv. nr. 2420.

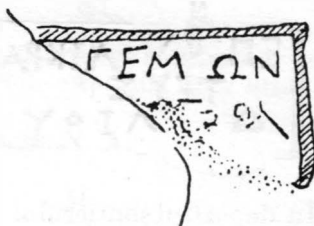
674



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2236.

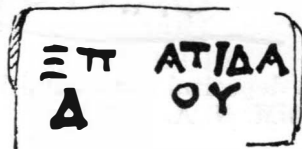
675



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2624.

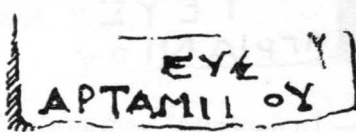
676



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2172.

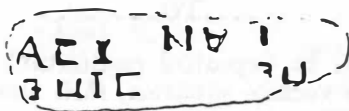
677



— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2308.

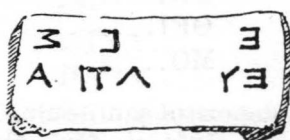
678



— În depozitul șantierului Istria.

— La M. N. A.

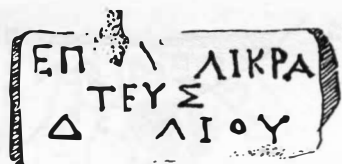
679



— În depozitul șantierului Istria.

— La M. N. A.

680



- În depozitul șantierului Istria.
— La M. N. A.

681



- În depozitul șantierului Istria.
— La M. N. A.

682



- În depozitul șantierului Istria.
— La M. N. A.

683

ΕΠΙ.....
.....Ο.....
.....ΤΟ.....

- În depozitul șantierului Istria
din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A.

684

ΕΠΙ....
ΘΕΙ....
ΜΟ....

- În depozitul șantierului Istria,
din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2368.

685

ΕΠΙΑΥ....
.....ΙΚΑ

- În depozitul șantierului Istria,
din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2360.

686

ΕΠΙΠ.....
ΤΕΥ.....

- În depozitul șantierului Istria,
din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2251

687

..Τ.ΜΗΔ
.....ΤΙΠΗ

- Găsită în L. I după incendiul
din 1944.
— La M. N. A. Inv. nr. 2157.

688

ΙΕ.....
ΣΜΙΝΘΙΟ

- În depozitul șantierului Istria,
din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2316.

689 ΕΠΙ Ε....ΔΟΡ....ΝΙΔΑ

- În depozitul șantierului Istria,
din vechile săpături fără altă indicație.
— La M. N. A. Inv. nr. 2430.

690

ΔΙΟ....

- În depozitul șantierului Istria,
din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A.

691

ΝΑΝΙΟ

- În depozitul șantierului Istria,
din vechile săpături, fără altă indicație.
— La M. N. A.

692 ΣΩ . . . Υ

— *Urmele unui simbol. Poate 2*
facile.

— Săpăturile din 1952 la punctul
 Sinoe—Zmeica.

— La M. N. A.

693 ΕΠΙ Σ

. OPA

ΠΑΝ

— Săpăturile din 1952, la punctul
 Sinoe—Zmeica.

— La M. N. A.

694

ΔΕΥ

Λ

— Săpăturile din 1952, la punctul
 Sinoe — Zmeica.

— La M.N.A.

695 ΕΠ

ΧΟΥ

Α

— Găsită în L. II după incendiu
 l din 1944.

— La M. N. A.

696 Μ

ΡΟ

Α

— În depozitul șantierului Istria,
 din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A.

697 ΔΑ

.

.

— În depozitul șantierului Istria,
 din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A.

698 ΦΙ

— În depozitul șantierului Istria,
 din vechile săpături fără altă indicație.

— La M. N. A.

699 Μ

ΠΑΝΑΜΟ

— În depozitul șantierului Istria,
 din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A.

700 ΝΑΚΤ . .

. . . ΣΜΟΦΟΠΙ

— Săpăturile din 1952, la punctul
 Sinoe — Zmeica.

— La M. N. A.

701 ΝΑ

— În depozitul șantierului Istria,
 din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A.

702 Ε Υ

. ΟΥ

. ΟΥ

— Găsită în L. II după incendiul
 din 1944.

— La M. N. A.

703 ΕΠΙ Σ

Κ ΟΥ

— Săpăturile din 1952, la punctul
 Sinoe — Zmeica.

— La M.N.A.

704 ΕΠ

. . . Γ

ΠΑΝΑ

— În depozitul șantierului Istria,
 din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A.

705 ...Ω...
ΝΟΣ

- Căciulă și Stea în dreapta.
— Săpăturile din 1952, la punctul
Sinoe — Zmeica.
— La M. N. A.

706 Ε.....ΙΠΕ
ΥΑ.....Ζ
ΥΟ.....

- În depozitul șantierului Istria,
din vechile săpături, fără altă in-
dicație.
— La M. N. A.

707 ΕΠΙΕΕ
.....

- Helios în stînga.
— În depozitul șantierului Istria,
din vechile săpături, fără altă indi-
cație.
— La M. N. A.

708 ΚΤΕ.....

709 ΠΡ.....
Τ.....
Ο.....

710 Ι.....
Δ.....
Σ.....

711
ΧΑ

Afară de acestea încă 33 diverse stampile șterse, din vechile săpături și 9 în aceeași stare, găsite întâmplător la Istria în campania arheologică 1954, la care se mai adaugă 12 stampile rotunde ilizibile, deci în total 48 exemplare.

6. LISTA PREOȚILOR EPONIMI RHODIENI DE PE AMFORELE DE LA ISTRIA

Nr. ord.	Numele precedate de prepoziția ἐπί sau ἐπὶ ἱερῶς	Nr. sub care se găsește stampila în text	Datarea după Pauly- Wissowa	Nr. ord.	Numele precedate de prepoziția ἐπί sau ἐπὶ ἱερῶς	Nr. sub care se găsește stampila în text	Datarea după Pauly- Wissowa
1	Ἀγέμαχος	503	cca. 220	8	Ἀναξίβουλος	544	—
		534	i.e.n.	9	Ἀρατοφάνης	545	200—180
		535				546	
2	Ἀγέστρατος	536	220—180	10	Ἀριστείδας	547	200—180
		537		11	Ἀριστόμαχος	548	—
3	Αἰνησύδαμος	508	220—180	12	Ἀριστομένης	549	sec. III(?)
		538		13	Ἀριστοφάνης	550	146
		539		14	Ἀρίστων	551	220—150
4	Αἰσχίνας	509	—	15	Ἀρμοκράτης	552	—
		540		16	Ἀρχίδαμος	553	220—180
5	Ἀλεξιάδας	541	cca. 220	17	Ἀρχοκράτης	554	220—180
6	Ἀλεξίμαχος	542	—			555	
7	Ἀλεσίμαχος	543	—			556	

Nr. ord.	Numele precedate de prepoziția επί sau ἐπ. Ιερέως	Nr. sub care se găsește stampila în text	Datarea după Pauly-Wissowa	Nr. ord.	Numele precedate de prepoziția επί sau ἐπ. Ιερέως	Nr. sub care se găsește stampila în text	Datarea după Pauly-Wissowa
18	Ἀστυμήδης	557	170—150	36	Μυτίων	522	—
19	Αὐτοκράτης	558	—	37	Ξεναρέτος	583	—
20	Γόργων	513	—	38	Ξενοστρατος	584	—
		514	—	39	Ξενοφάνης	585	200—180
		559	—	40	Ξενοφαντος	524	220—180
						525	
21	Δαμαίνετος	560	180—150			586	
22	Δαμοκλῆς	561	172	41	Ξενοφῶν	587	220—180
		562	—				
23	Δάμων	563	220—180	42	Παυσανίας	588	180—150
24	Δρακοντομένης	564	—	43	Πεισίστρατος	589	150
25	Εὐδαμος	565	? D	44	Πολυκράτης	590	—
26	Εὐκράτης	566	—			591	
				45	Πυθογένης	592	—
27	Θρασύδαμος	567	—	46	Πυθόδωρος	526	—
28	Ἰασικράτης	568	220—180			527	
29	Ἰέρων	519	200—180				
		569	—	47	Σόστρατος	593	220—180
		570	—	48	Σύμμαχος	594	—
		571	—	49	Σώδαμος	595	180
				50	Σωσικλῆς	596	180—150
30	Καλλικράτης	520	220—180	51	Σώστρατος	597	—
		572	—				
31	Καλλικρατίδας	521	220—180	52	Τίμαρχος	598	—
32	Κλειτόμαχος	573	220—180			599	
33	Κλεώνυμος	574	220—180	53	Τιμασαγόρας	600	220—180
		575	—			601	
		576	—	54	Τιμόδικος	602	—
		577	—	55	Τιμούρροδος	603	180—150
		578	—				
		579	—	56	Φιλόδαμος	529	200—180
		580	—			604	
				57	Φιλωνίδας	605	—
34	Λαφείδης	581	—				
35	Λεοντίδας	582	—	58	Χρυσάωρ	606	180

7. PRODUCĂTORII RHODIENI PE AMFORELE DE LA ISTRIA

Nr. ord.	Numele producătorului	Nr. sub care se găsește în text	Nr. ord.	Numele producătorului	Nr. sub care se găsește în text
1	'Αγαθοκλῆς	607	20	Ἑρμων	630
		608			
2	'Αγοράναξ	609	21	Ζηνόδοτος	631
		610			632
		611	22	'Ηφαιστίων	633
3	Αινέας	504			
		505			
		506	23	Θέωρος	634
		507	24	Θεύθωρος	635
4	'Αμύντας	612			
		613	25	Κάλλων	636
5	'Αντίγονος	510	26	Κάρπος	637
		511	27	Κοτῆς	638
6	'Αρίσταρχος	614	28	Κρέων	639
		615			
7	'Αριστίων	616	29	Μαρσύας	640
8	'Αριστόδημος	617			641
9	'Αριστοκλῆς	512			
10	'Αριστοκράτης	618	30	Νίκαγης	642
11	'Αριστόμαχος	619	31	Νίκαρχος	643
12	'Αρίστων	620	32	Νύσιος	644
		621			
		622	33	Ξενότιμος	523
13	'Αρχοκράτης	623			
		624	34	*Ολυμπος	645
			35	'Ονασίσιος	646
14	Δαμοκράτης	515			
		516	36	Παυσανίας	647
		517	37	Πυθόδωρος	648
15	Δῖος	625			
			38	Σθέννδας	528
16	'Ελλάνικος	518	39	Στράτων	650
17	'Επίγονος	626	40	Σωκράτης	649
		627	41	Φιλαίνιος	651
18	'Ερμαῖος	628	42	Φιλονίδης	530
19	'Ερμίας	629			531

8. LUNILE ANULUI PE STAMPILELE DE LA RHODOS

Luna anului	Trimite- re la nr. din text	Luna anului	Trimite- re la nr. din text	Luna anului	Trimite- re la nr. din text
1. Θεσμοφόριος (Octombrie)	508 520 529 593 609 641 670 700		594 626 627 635 663 682	10. Ὑακίνθιος (Iulie)	514 534 541 551 565 582 590 596 602 604
		5. Θεσδαίσιος (Februarie)	—		
2. Δάλιος (Noiembrie)	509 522 526 545 572 577 592 619 640 659 667 669 672 676 680	6. Σμίνθιος (Martie)	533 540 556 581 583 603 652 688	11. Καρνεῖος (August)	547 610 703
		7. Ἀρταμίτιος (Aprilie)	505 519 542 549 555 559 601 624 639 677	12. Πάναμος (Septembrie)	511 513 524 527 543 546 550 571 580 587 589 606 693 699 704
3. Διόσθιος (Decembrie)	—				
4. Ἀγριάνιος (Ianuarie)	506 507 532 536 552 553 559 561 578	8. Πεδαγείτνιος (Mai)	588	13. Πάναμος δεύτερος	611
		9. Βαδρόμιος (Iunie)	558 579		

To'alizînd lunile înregistrate pe stampilele rhodiene de la Istria constatăm următoarele proporții:

1. Θεσμοφόριος	8	8. Πεδαγείτνιος	1
2. Δάλιος	15	9. Βαδρόμιος	2
3. Διόσθιος	—	10. Ὑακίνθιος	10
4. Ἀγριάνιος	15	11. Καρνεῖος	3
5. Θεσδαίσιος	—	12. Πάναμος	15
6. Σμίνθιος	8	13. Πάναμος δεύτερος	1
7. Ἀρταμίτιος	10		
		Total	88

GRUPA A VII-a

C O S

Cosul este, după Rhodos, cea mai mare insulă din sud-estul Mării Egee (280 km²). Despre istoria sa străveche se cunosc prea puține lucruri. În schimb informațiile abundă pentru secolele IV—III î. e. n., când Cosul, fiind în cele mai bune relații cu Rhodos, și mai târziu cu Alexandria, ajunsese la maximum de înflorire. Numeroase inscripții scoase la iveală de săpăturile Școlii italiene dovedesc existența unor instituții culturale și științifice, printre care o școală de medicină.

Clima plăcută a insulei, legăturile ei strânse cu Rhodosul și Alexandria, mediul științific, artistic și literar au făcut din Cos cea mai avantajată prietenă a lui Ptolemeu Soter și a lui Ptolemeu Filadelful, care își petreceau vacanțele de vară în insulă, împreună cu fruntașii vieții intelectuale din Egipt.

După căderea Egiptului ca putere dominantă în Marea Egee, Cosul intra complet în orbita Rhodosului, continuând să rămână un important port comercial, în care puteau să acosteze și să negocieze negustorii rhodieni și alexandrini în drumul lor spre nord.

Venitul cel mai important al preoților insulei provenea din taxele obligatorii pentru sacrificii (sacrificiile erau și ele obligatorii pentru locuitorii care luau parte activă la viața economică). Unele inscripții fragmentare găsite aici indică lista acestor taxe și grupele principale ale celor care trebuiau să plătească pentru sacrificiile obligatorii. Cei ce lucrau în port, corăbierii, armatorii, precum și întregul personal, de la comandant până la ultimul marinăr, formau, se pare, o asociație, iar antreprenorii care aveau colectarea taxelor obligatorii formau alt grup. Marii proprietari funciari, bogații și cei înstăriți, precum și aristocrații orașului, formau clasa dominantă care alegea pe preoți.

În procesul de producție al Cosului un loc de frunte îl ocupa mătasea inferioară și prelucrarea ei. Până la răspîndirea mătăsii superioare de origine chineză, mătasea de Cos era celebră la Roma și în Italia întreagă. S-ar părea că unele inscripții referitoare la taxe menționează folosirea sclavelor la prelucrarea firelor.

În satele din jurul orașului și în casele de la țară locuiau posesorii de pământ, care lucrau singuri, ori cu ajutorul sclavilor. Tot din inscripții și din listele de taxe despre care am vorbit se poate afla că în Cos se cultiva pe o scară

mare grîul, orzul, bobul și cimbrul și că vîile jucau un rol deosebit de important în economia insulei¹. Vinul de Cos era renumit în secolul al III-lea î.e.n.. Mari cantități erau consumate de pătura dominantă locală, de miile de străini veniți să viziteze insula, de bolnavii care veneau la celebrul *Asclepaeum* sau la grupul doctorilor din *școala hipocratică* legată de acest sanctuar. Cos a făcut și un comerț de vinuri destul de întins în diferite părți ale lumii, dar exportul acesta n-a atins nici pe departe proporțiile marilor centre de la Rhodos, Thasos, Cnidos și Sinope.

1. DESPRE TORȚILE BICILINDRICE CU ȘI FĂRĂ STAMPILĂ

Pe teritoriul nostru ca și în sudul U.R.S.S. nu s-au găsit amfore întregi cu stampile care prin etnicon sau emblemă să poată fi identificate ca aparținînd acestui centru de producție. De altfel, în ciuda știrilor vechi care arată că vinurile din Cos erau foarte răspîndite în epoca elenistică și în cea romană, nici o descoperire arheologică, nici un monument plastic ori epigrafic nu ne dau indicații asupra tipului de amforă din Cos. Descoperindu-se la Tyras un depozit cu peste 30 de torți de amfore de același tip, cu unul și același nume, cercetătorii sovietici au analizat atent grafia și mai ales pasta ceramică și onomastica, atribuind aceste torți Cosului.

Într-unul din studiile sale recente², E. M. Staerman se ocupă pe larg de amforele din Cos și atribuie acestui centru de producție un număr mare de stampile, a căror origine nu era pînă acum precizată.

Analiza făcută a dus pe savanta sovietică la concluzia că torțile amforelor din Cos prezintă două tipuri diferite: unul de formă rotundă, ceva mai subțire decît tipul de la Rhodos, dintr-o singură bucată; al doilea — cel mai caracteristic și cel mai bine reprezentat — are o toartă neobișnuită, formată din două vergele subțiri lipite, formînd o așa-zisă toartă dublă (bicilindrică).

Pe una din cele două părți cilindrice ale torții este aplicată o stampilă lungă și îngustă de formă ovală, fără ramă, care conține de obicei un singur nume propriu, uneori întreg, mai des prescurtat. Nici o indicație despre etnicon, despre eponimat sau despre o magistratură oarecare. Foarte rar cîte un simbol. Unele legende sînt inversate, altele au litere legate între ele (nr. 712), altădată scrisul este foarte neregulat și cu forme cabalistice (nr. 720, 721, 722), ceea ce face foarte anevoioasă precizarea numelor și indică o epocă tîrzie. Stampila este aplicată numai pe unul din cele două cilindre ale torților combinate.

Pasta ceramică este asemănătoare cu cea de la Rhodos, după cum asemănătoare este și angoba, de aceeași culoare și cu același caolin fin.

Deocamdată nu s-a făcut nici un studiu special pe baza căruia să se poată plasa în timp diferitele categorii de stampile ale Cosului.

La Istria s-au găsit foarte puține exemplare, abia 12 descifrate și 11 nedescifrate astfel că nu se poate adînci o cercetare în această direcție.

¹ M. Rostovtzeff, S. E. H. H. W., p. 237 și urm. pentru toate datele istorice de mai sus.

² E. M. Staerman, *op. cit.*, în articolul său din „Kr. S.”, XXXVI (1951), consacră o bună parte studiului amforelor din Cos la p. 39—49, reproducînd în tab. 5 de la p. 41 aproape toate stampilele din Cos.

Nici exemplarele, mult mai numeroase, determinate de Staerman nu sînt suficiente pentru un studiu complex.

Dacă luăm în considerare grafia și ligaturile, se poate spune că stampilele din Cos, găsite pe coasta de NV a Mării Negre, n-ar putea fi mai

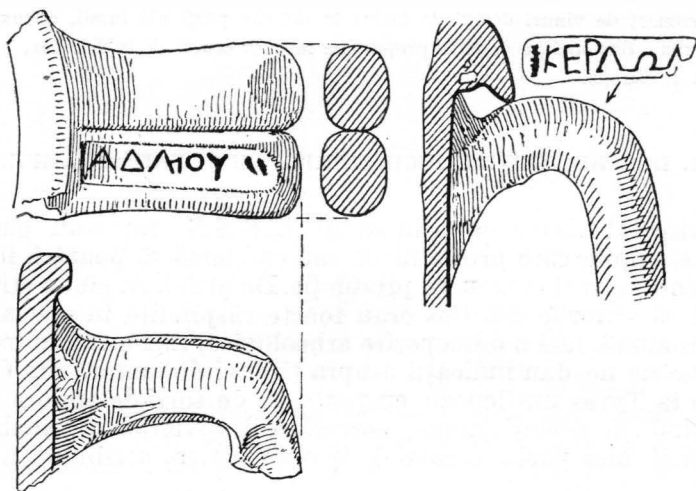


Fig. 48. — Torți duble stampilate din Cos (cele două desene din stînga după nr. 712 din text, cel din dreapta după nr. 716 din text).

timpurii de secolul al II-lea î. e. n. S-ar putea foarte bine să aparțină chiar primei jumătăți a secolului I î. e. n. Aceasta însă numai cu titlul de ipoteză, căci înainte de a se găsi un număr mai mare de astfel de stampile, care să fie bine studiate, nu se poate vorbi de o datare fermă a amforelor stampilate din Cos.

O latură interesantă a problemei amforei din Cos o constituie faptul că atît pe teritoriul patriei noastre¹, cît și în centrele arheologice din sudul

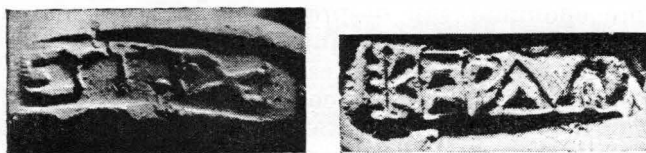


Fig. 49. — Stampile de pe torțile duble de la Cos.

U.R.S.S., se găsesc foarte multe torți de amforă bicilindrice, dar fără nici o stampilă. Atît curbura, cît și dimensiunile torții luate în ansamblu, ca și a fiecărui cilindru aparte, sînt identice cu acelea care au stampile atribuite Cosului. Mai mult, pămîntul din care sînt făcute aceste torți anepigrafe, ca și angoba, sînt la fel cu ale torților stampilate din Cos.

¹ „S. C. I. V.”, an. V (1954), nr. 1—2, p. 252, fig. 16 pentru torțile bicilindrice de tip Cos cu stampile, găsite în săpăturile de la Popești pe Argeș.

În săpăturile de la Istria, astfel de torți apar în număr foarte mare, în diferite straturi elenistice târzii. S-au găsit și amfore întregi de acest tip cu torți duble, nestampilate, lângă București, în stațiunea getică de la Popești. Atât la Istria, cât și la Popești, apar însă și torți care, deși păstrează toate caracteristicile mai sus notate, trădează o tehnică inferioară și lipsă de îngrijire la fasonare și la ardere. Credem că ar putea fi vorba de imitații locale, despre care vom vorbi în altă parte.

Ceea ce trebuie să reținem din cele de mai sus e că nu toate amforele din Cos au fost stampilate. De altfel și B. N. Grakov a făcut mai de mult aceeași remarcă, explicînd că în antichitate Cosul era un renumit producător de vinuri și că își exporta vinurile nu numai în amfore stampilate, ci și în amfore simple, fără nici un semn pe ele.

2. STAMPILE ÎNTREGITE ȘI STAMPILE NEDESCIFRABILE

712

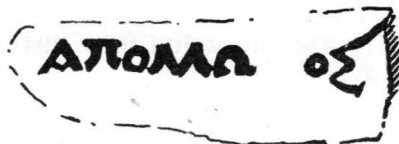


'Αδαίου

- *Urmele unui simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

- La M. N. A. Inv. nr. 2321.
- ÎNTOCMAI la Staerman, p. 41, fig. 5. nr. 103 — 104.

713



'Απολλώ[ν]ος

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

- La M. N. A. Inv. nr. 2319.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 23, nr. 504—506 'Απολλώνιος apare la genitiv, 'Απολλωνίου, iar într-unul din cazuri cu o floare la dreapta.

714

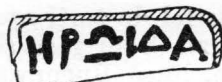


'Ανδρο[...?]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- ÎNTOCMAI la Staerman, tab. 5, nr. 105.

715



Ἡρωίδα

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2324.
- NECUNOSCUTĂ la Dumont și Pridik.

716



Κέρδων

- *Măciucă.* — 2 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2358.
- ÎNTOCMAI la Staerman, p. 41, fig. 5, nr. 171.

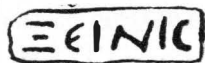
717



Μιννίων

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2632.
- NECUNOSCUTĂ.

718



Εἰνικ

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon“, București.
- ÎNTOCMAI la Staerman, tab. 5, nr. 137.

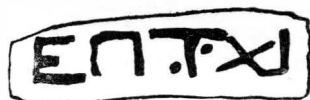
719



Διόδωρ?

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2320.
- PROBABIL. La Staerman, p. 41 tab. 5, nr. 162, inversat. În orice caz stampila face sigur parte din această serie de la tab. 5.

720



'Επ.Τ.Χ.. (?)

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe-Zmeica, la 1,20 m.
- La M. N. A. Inv. nr. 2577.
- NECUNOSCUȚĂ la Staerman, p. 41. Ar putea fi apropiată cu nr. 179 și cu partea de jos a nr. 175. Mai pot fi luate în considerare și stampilele de la p. 42, tab. 6, nr. 197 și 199.

721



Ημῆδ.. (?)

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2357.
- NECUNOSCUȚĂ în tab. lui Staerman. Intră în categoria nr. 185—187 de la tab. 6.

722



Νησυ... (?)

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2402.
- NECUNOSCUȚĂ ca mai sus.

În afară de acestea, încă 11 mănuși duble cu urme de stampilă pot fi sigur atribuite Cosului.

GRUPA A VIII-a

CNIDOS

Nici despre Cnidos nu știm prea mult; izvoarele antice ne dau prea puține amănunte ca să putem reconstitui istoria acestui oraș. Firește, nu putem ține seama de pretinsa origine feniciană a Cnidosului, care nu este documentată prinnimic, tot așa cum nu este atestată nicidecum fundării orașului. Sigur este numai că Cnidosul era înglobat în asociația celor șase orașe dorice și că încă din secolul al VII-lea î. e. n. bătea monedă de argint. La sfârșitul secolului al VII-lea, cnidenii s-au bătut cu fenicienii pentru câteva puncte din Sicilia, pe care au reușit să le ocupe.

Cu un secol mai târziu, pe timpul lui Cyrus ¹, orașul a căzut sub ocupația persană. Este de remarcat că în timpul ocupației au înflorit și mai mult științele și artele. Ceva mai târziu, pe la anul 480, Cnidosul intră în Liga ateiană de la Delos, unde rămâne aproape un secol. Știrile despre Cnidos sînt apoi destul de rare; găsim această cetate cînd în alianță, cînd în război cu Sparta. Pe la anul 300 știm că și-a construit un nou zid de incintă. Ceva mai târziu, între anii 225—222, îl găsim sub protecția Ptolemeilor, în care vreme cnidenii își dezvoltă în cel mai înalt grad relațiile comerciale; în special ei dovedesc o vie activitate în comerțul cu vinuri. Dar o dată cu extinderea stăpînirii rhodiene asupra Cariei, Cnidosul cade și el sub influența Rhodosului.

Monumentele și literatura antică nu vorbesc prea mult despre producția de vinuri a Cnidosului și nici despre relațiile comerciale ale acestui oraș. Totuși Dumont² citează unele aprecieri ale anticilor, după care produsele Cnidosului ar fi fost celebre. Considerînd calitatea excepțională pe care o are și astăzi pămîntul cnidian, Dumont crede că strugurii de aici trebuie să fi fost aromați, ceea ce constituia o mîndrie a locuitorilor și explică abundența frunzelor și florilor ca simbol al producătorilor pe amfore. Este sigur că într-o astfel de climă și cu un pămînt atît de bogat și de o atît de bună calitate, Cnidosul trebuie să fi avut vii întinse și vinuri aromate, cu toate că poezii antici nu le-au cîntat ca pe cele din Rhodos, Thasos, Chios, Lesbos sau Byblos³.

¹ Herodot, 1, 174 cf. Büchner, în R. E., XI, 1921, vº, *Cnidos*; idem și pentru celelalte date istorice.

² Dumont, *op. cit.*, p.12 (notele 1 și 2)

³ Horațiu, *Ode*, II, 8—9, III, 2; *Epode*, XIII, 6; Athenaios, I. 51, 52, 57 etc. Cf. Dumont, *op. cit.*, p. 32.

Pentru problema care ne interesează pe noi aici, trebuie să mai amintim că pe coasta golfului cnidian se găsesc peste tot straturi masive de pământ bun pentru olărie. Descoperirile arheologice făcute în zilele noastre dovedesc că acest important oraș economic a exportat pretutindeni amfore stampilate cu numele orașului și al diferiților magistrați sub controlul cărora se produceau mărfurile și se executau tranzacțiile comerciale.

Într-adevăr, cea mai mare parte din lotul celor 6000 de stampile studiate de Dumont la Atena aparțin Cnidosului. Orașele Rhodos și Thasos, prin numărul mic de stampile pe care l-au dat, indică o activitate mult mai redusă decât aceea pe care o dovedesc inscripțiile de la Cnidos.

1. PROBLEMA NELĂMURITĂ A DIVERSITĂȚII TIPURILOR DE AMFORE CU STAMPILE CNIDIENE

Amfore cu stampila Cnidosului se găsesc și în orașele de pe coasta de NV a Pontului Euxin. Numărul lor însă este redus, indicând o proporție de numai 10 — 12% față de totalitatea amforelor importate aici. Totuși nu există colonie în această regiune în care să nu fie prezente amforele cnidiene. Chiar în unele locuri depărtate de malul mării, în gorodiștele din regiunea Cuban-Crimeea, sau dincoace de Dunăre, la Stoienești-Muscel, se poate constata pătrunderea mărfurilor cnidiene.

Numărul stampilelor, precum și îndepărtata lor răspândire atestă, fără îndoială, că în epoca elenistică târzie, cu toată lipsa de știri, Cnidosul a fost un mare centru de producție și de comerț. Un lucru însă rămâne greu de explicat și anume, unele constatări de ordin tipologic și tehnologic asupra amforelor cnidiene stampilate. În alte centre de producție, la Rhodos, Thasos și Sinope, tipul amforei este, cu mici excepții, același. Tortile, buzele și picioarele, stampilele, și mai ales lutul din care sînt făcute vasele au, pentru fiecare centru, o omogenitate aproape completă. Deaceia, după cum am avut prilejul să mai spunem, amforele din diversele centre de producție sînt ușor identificabile pe baza particularităților ce prezintă.

Cu totul altfel stau lucrurile la Cnidos, unde întîlnim cel puțin 12 tipuri de torti (diferite ca diametru, lungime sau curbura), tot atît de variate forme de stampile și tot atîtea calități diferite de lut. Este însă greu de crezut ca un centru economic atît de important și de bine organizat să nu fi avut o unitate în prezentarea mărfurilor sale pe piețele străine.

Se pune deci întrebarea, cum se poate justifica marele număr de amfore cu stampila Cnidosului, răspîndite în lumea egeică (Dumont ¹ nu cunoștea răspîndirea destul de largă a acelorași amfore pe întreg litoralul de nord și vest al Mării Negre). Credem că poate fi luată în considerare ipoteza după care nu este exclusă o alianță comercială asemănătoare cu alianțele monetare din antichitate — avînd Cnidosul în frunte. Bazat pe poziția sa geografică, pe instalațiile portuare, pe antrepozitele sale, pe o puternică flotă comercială și pe o monedă proprie de argint cu titlu bun, Cnidosul ar fi putut face un comerț larg cu mărfuri produse de alte insule egeice sau de unele centre de pe coasta meridională a Asiei.

¹ Dumont, *op. cit.*, p. 41.

Cnidosul ar fi putut face o astfel de operație fie în alianță cu micile centre producătoare lipsite de relații, de bani, de antrepozite și de mijloace de transport, fie cumpărând în chip monopolist produsele lor, pe care le depozita în antrepozitele sale și le valorifica pe cont propriu. În sprijinul acestei ipoteze vine și constatarea că stampilele poartă numele celor mai de seamă magistrați locali, precum și etniconul.



Fig. 50. — Amforă din Cnidos (după desenul lui Dumont).

Prin aceasta, organizația de stat a Cnidosului se vedește prezentă atât pentru a încasa taxele, cât și pentru a garanta calitatea și cantitatea mărfurilor. Controlul precum și intrarea în drepturi nu se puteau face eficient și nu puteau fi atestate dacă mărfurile n-ar fi trecut prin vămile și antrepozitele orașului garant.

Ar mai fi posibilă și o altă explicație. Se mai poate presupune că amforele se confecționau în respectivul centru de producție al vinurilor și uleiurilor și că oameni de încredere ai statului cnidian aplicau stampilele la locul de producție, pe lutul moale, mai înainte ca amfora să fie pusă în cuptor.



În grupa amforelor cnidiene găsite la Istria prezentăm un număr de 27 stampile întregi și întregite, 9 neîntregite, 10 dublete și alte 10 exemplare pe care le considerăm de origine cnidiană, deși nu le-am putut



Fig. 51. — Tipuri variate de stampile din Cnidos găsite la Istria.

descifra complet. În total un număr de 36 stampile, ocupînd, ca număr, al 8-lea loc între cele 9 grupe studiate de noi.

Față de varietatea lutului, a formelor de torți și de stampile pe care o găsim atât la noi, cit și în alte părți, credem că o analiză tipologică

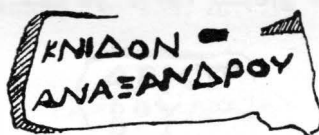
a amforei cnidiene nu este posibilă în momentul de față. (Un corpus complet al stampilelor cnidiene este în curs de elaborare la Atena).

Ne-am gândit că ar fi interesant să reproducem o amforă de la Cnidos după Dumont¹, dar trebuie să atragem atenția că desenul are o valoare relativă, deoarece nu este făcut după o amforă întreagă (nici la Atena și nici în Pontul Euxin nu s-a găsit amfore întregi de la Cnidos), ci după un simbol găsit pe oampilă cnidiană. Dăm și câteva reproduceri fotografice de pe stampilele de amforă cnidiană găsite la Istria, care sînt destul de sugestive pentru varietatea observată în masa stampilelor.

Un studiu special asupra amforelor din Cnidos n-a fost încă elaborat deși sînt publicate cîteva mii de stampile ale acestui oraș. Nu putem vorbi nici de o ordine cronologică sigură. Toate elementele ce ne stau deocamdată la îndemînă ne îndreptățesc să credem că amforele cnidiene sînt mai tîrzii decît cele din Rhodos. Este foarte posibil ca întreaga expansiune a comerțului cnidian să se fi desfășurat abia în secolul al II-lea, poate chiar în cuprinsul secolului I î. e. n. Această ipoteză este plauzibilă, dacă ținem seama de împrejurările care au favorizat comerțul orașului Cnidos și anume de căderea Rhodosului. Mai ales după ocuparea Rhodosului de către romani, Cnidosul a putut găsi piețe de achiziție și de desfacere în lumea întreagă în care Rhodosul nu mai activa.

2. STAMPILE CNIDIENE SIGUR ȘI RELATIV ATRIBUITE

723



Κνίδον
'Αναξάνδρου

- *Simbol neclar*, la dreapta sus — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N. A. Inv. nr. 2159.
- VARIANTĂ la Dumont, p. 154, nr. 73—76, unde 'Ανάξανδρος apare fără simbol, precedat de ἐπὶ, iar numele orașului este în ultimul rînd.

724

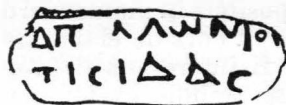


['Α]νδρων'Απολλ[λο]-
δωρο[υ]
Θε[.....]

- *Ciorchine de strugure*, la stînga. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2150.
- VARIANTĂ la Dumont, VI, p. 330—335, nr 1—33. Numeroase stampile cu 'Ανδρων, cu și fără ciorchine și rareori cu 'Απολλόδωρος în diferite alte distribuții grafice.

¹ Dumont, *op. cit.*, p. 14.

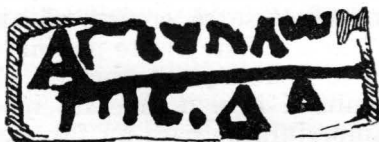
725



Ἀπ[ο]λλωνίου]
Πισίδας

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2152.
- ÎNTOCMAI la Pridik, p. 59, nr. 28. Dumont, p. 82, nr. 41 indică greșit Rhodosul. Forma și pasta confirmă pe Pridik, 1917, care atribuie stampila orașului Cnidos.

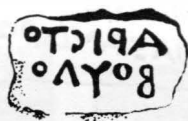
726



Ἀπολλωνίου]
Πισ[ί]δας

- *Simbol neclar*, între cele două nume. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2270.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 59, nr. 28, dar fără simbol. Dumont, p. 82, nr. 40 o atribuie greșit, ca și pe cea precedentă, Rhodosului.

727



Ἀριστο-
βούλου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- VARIANTĂ la Dumont, p. 330, numele Ἀριστόβουλος este cunoscut numai de Cnidos, în stampilele în care numele sînt precedate de prepoziția ἐπὶ (p. 350 cu Σ și p. 354 cu C lunar). Pridik, 1917, îl cunoaște ca magistrat și producător pe stampilele cu astinomi de la Sinope.

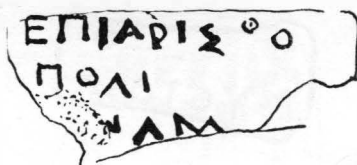
728



Ἀριστο-
[κ]ράτου

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- La M. N. A. Inv. nr. 2681.
- Găsită la L. II după incendiul din 1944.
- VARIANTĂ la Dumont, p. 165, nr. 140—145, unde numele apare în forma ἐπὶ Ἀριστοκράτους.

729



ἐπὶ Ἀριστό-
πολι[ς]
..λλ...

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- Din săpături, Istria, 1955, Z₂, careu Z₃, 0,60 m.
- La M. N. A. Inv. nr. 2770.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 59, nr. 24, unde apare și titlul de agoranom.

730



ἐπὶ
'Αρχ[αγόρα]

- Poate *Spic de grâu*, la mijloc. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2273.
- ÎNTOCMAI la Dumont, p. 154, nr. 75.

731



Δημητ[...]
ἐπὶ Πι[...?]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.

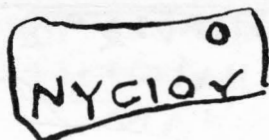
732



Διον-
υσίου(υ)

- *Fără simbol.* — 2 ex.
- Găsite: una (2575) în săpăturile din 1950, Istria, Sectorul X; cealaltă (2576) în săpături din 1953, la punctul Sinoe—Zmeica, la 1,00 m.
- La M. N. A. Inv. nr. 2575 și 2576.
- VARIANTĂ la Dumont, p. 311, nr. 70—71, unde numele apare tot inversat și tot împărțit în două rînduri, dar altfel împărțit ca la noi: Διονυ-σίου si. Διονύ-σιος.

733

[ἐπὶ Δι]ο-
νυσίου— *Fără simbol.* — 2 ex.

— Găsite: una (2629) în L. II după incendiul din 1944; cealaltă (2573) în depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2629 și 2573.

— VARIANTĂ la Dumont, p. 235, unde numele apare precedat de ἐπὶ și urmat de Κνιδίων; la unele exemplare apare grafia cu C în loc de Σ. La noi exemplarul 2629 este scris cu C în loc de Σ.

734

[ἐπὶ Διο]φάν-
του Χαρ-
μοκράτε(υς)— *Amforă.* — 1 ex.

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M. N. A. Inv. nr. 2119.

— VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 59, nr. 32, dar nicăieri Διόφαντος nu apare alături de Χαρμοκράτης.

735



ἐπὶ Νέοντος

— *Monogramă.* — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria.

— La M. N. A.

— NECUNOSCUTĂ. Numele se găsește la Pape.

736

ἐπὶ Ἐπι-
[χ]άρμου— *Fără simbol.* — 1 ex.

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M. N. A. Inv. nr. 2274.

— VARIANTĂ la Dumont, p. 284, nr. 75, unde în plus apare Ἀρίστων.

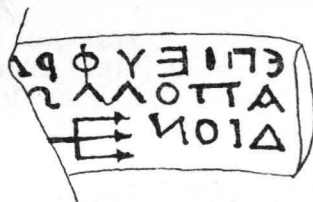
737



[ἐ]πὶ Ἐπιγ-
[ά]ρμου Ἄ-
[ρ]ίστωνος Κ(ν)ι

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2367.
- ÎNTOCMAI la Dumont, p. 284, nr. 75.

738



ἐπὶ Εὐφρα[γόρα]
Ἀπολλω[νίου Κνι]-
δίου

- *Trident.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2187.
- ÎNTOCMAI la Dumont, p. 196, nr. 323. Ἀπολλω este prescurtarea lui Ἀπολλώνιον.

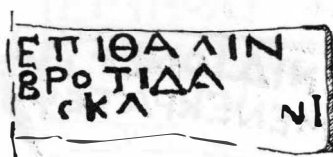
739



Εὐφρο[νος]
Κνιδίου

- *Frunză, la dreapta.* — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 3359.
- VARIANȚĂ la Dumont, p. 200, nr. 343, unde apare același text, dar fără simbol.

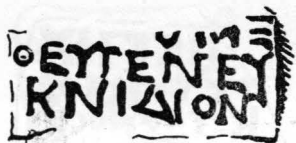
740



ἐπὶ Θαλιν-
βροτίδα
[Ἀ]σκλη[ηπιωδώρα]
[Κ]νιδίου

- *Fără simbol.* — 3 ex.
- Găsite : două (2153, 2259 și 2564) în depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2153, 2259 și 2564.
- ÎNTOCMAI la Dumont, p. 202, nr. 354.

741



[.....] ξ
Θευγένευ
Κνιδίου

— *Fără simbol.* — 1 ex.
— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

- La M. N. A. Inv. nr. 2551.
- INTOCMAI la Dumont, p. 202, nr. 355.

742



Καλλικράτης

- *Stampilă rotundă* cu punct în centru. — 1 ex.
- Săpăturile din 1915–1916, Istria,
- Nu cunoaștem colorația.
- La Pârvan, H., IV, p. 37.
- VARIANTĂ. Numele după Dumont, p. 318, nr. 133.

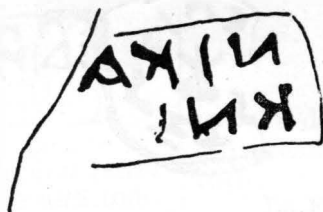
743



Κνιδίου ἐπὶ
Μενεκράτευ(ς)

- Partea dreaptă a stampilei tremurată, în dublă frapă. 1 ex.
- Din săpături, Istria, 1955, Z₂. car. 12, 0,70 m.
- La M. N. A. Inv. nr. 2765.
- **NECUNOSCUTĂ** la Pridik decât pentru Rhodos.

744



Νικα[σι](βούλου)
Κνε[δίου]

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2436.
- VARIANTĂ. La Pridik, 1917, p. 58, nr. 16, are pe Νικασ(βουλος) ea fabricant. Iar Dumont, la p. 217, nr. 440—446, în două rinduri.

745



Πάπ[ας]

- *Simbol neclar.* — 1 ex.
- Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
- La M. N. A. Inv. nr. 2170.
- ÎNTOCMAI la Dumont, p. 391, nr. 1.

746



ἐπὶ Πολ-
υ[κ]λεῦς

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- VARIANTĂ la Dumont, p. 322, nr. 167, dar fără ἐπὶ.

747

ἐπὶ Σωστρά[του]



- Monogramă. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2336.
- ÎNTOCMAI la Dumont, p. 324, nr. 178.

748

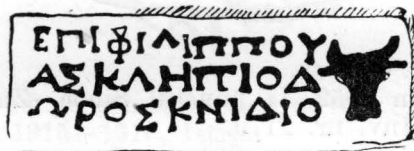
[ἐπὶ] Φιλίππου



- Resturile unui simbol, la stînga. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2156.
- ÎNTOCMAI la Dumont, p. 367, nr. 210.

749

ἐπὶ Φιλίππου

Ἀσκληπιόδ-
ωρος Κνιδί(ο)ν

- Bucraniiu. — 4 ex.
- În depozitul şantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicaţie.
- La M. N. A. Inv. nr. 2140 şi 2149 A, B, C, b.
- VARIANTĂ la Dumont, p. 227, nr. 509, unde apare fără simbol.

750

Ἀριστοµ[ήδ]ους

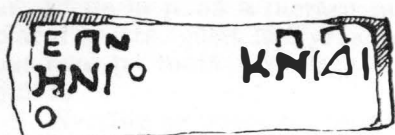
Ἀινέα

Διον[υσίου]



- În depozitul şantierului Istria din vechile săpături, fără altă indicaţie.
- La M.N.A. Inv. 2574.

751



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2283.

752



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.

753



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.

754



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.

755



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.

756



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.

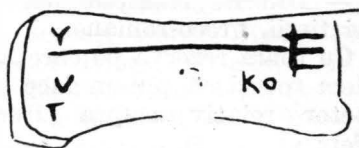
757



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2718.

758



— În depozitul șantierului Istria.

— La M.N.A. Inv. nr. 2384.

GRUPA A IX-a

DIVERSE

1. STAMPILE A CĂROR ORIGINE NU ESTE CUNOSCUȚĂ

Am rezervat această ultimă grupă a stampilelor al căror centru de producție nu este încă identificat. Am încercat să le atribuim unuia sau altuia din centrele de producție, examinând și comparând caracteristicile tipologice și tehnologice respective. N-am constatat însă elemente de similitudine, nici în ce privește formele și materialul, nici în ce privește grafia și simbolurile. Am găsit numai apropieri, care n-au fost suficiente pentru a îngădui o clasare sigură.

De aceea am crezut că este just să grupăm aparte diferitele categorii de astfel de stampile, înregistrându-le cu toată atenția, dar lăsând cercetărilor viitoare o determinare pe care noi n-am putut-o face în stadiul de azi al cunoștințelor noastre fără să riscăm erori fundamentale.

Clasificarea aceasta provizorie a fost făcută după împărțirea materialului în următoarele serii:

- Stampile întregi și întregite a căror apartenență nu s-a putut preciza sigur.

- Stampile anepigrafice cu diferite simboluri.

- Stampile rotunde cu 3 și 4 despărțituri, în care apar litere izolate.

- Prescurtări care nu permit o întregire sigură și unele litere izolate.

- Monograme.

- Diferite stampile necunoscute care ar putea să aparțină unei epoci târzii, greco-romane.

Cu toată rezerva pe care ne-am impus-o la întocmirea acestei grupe, credem totuși că putem face unele observații și puneri la punct cu caracter relativ asupra câtorva dintre ștampilele „nedeterminate”. Astfel:

Numărul 759 are un scris curios, necunoscut, despre care vom vorbi mai pe larg în partea de concluzii referitoare la amforele indigene stampilate.

Stampila de la nr. 760, de o formă foarte rară, poate fi legată de nr. 13 de la p. 32 a lucrării lui Staerman în „Kr.S.”, nr. XXXVI. Exemplarul acesta, găsit la Tyras, are multă asemănare cu al nostru: stea cu opt raze pe toată suprafața stampilei. Se pare însă că numele nu corespunde.

Nr. 762 ar putea fi apropiat, ca tip, de stampila rotundă, cu nr. 530 de la Rhodos, care poartă numele lui *Ἀριστοτέλης*.

Nr. 763 poate fi atribuit Cnidusului, mai ales că la Dumont p. 399, nr. 14, găsim o stampilă cu același simbol, dar în altă poziție, cu numele *Ἀρτέμων* și *Ἀριστοκλῆς*.

Dimensiunile stampilei de la Dumont sînt însă mult mai mari.

Nr. 764, ca tip de stampilă pătrată, cu ramă și cu numele prescurtat împărțit în două rinduri, ar putea fi apropiat de nr. 78 din tab. 4 a lui Staerman, care se referă la Heraclea.

Βρόμιος de la nr. nostru 765 poate fi socotit ca fiind aproape sigur numele unui fabricant din Rhodos. Mai există trei exemplare întocmai, avînd și coroana respectivă, între cele 7 exemplare de la Pridik, 1917, p. 24, nr. 548—554.

La același autor, p. 67, nr. 112, găsim un *Βρόμιος* ca producător al astinomului *Διονύσιος ὁ Ἀπηνάντιου*.

Διονυσσγένης de la nr. 766 îl găsim absolut întocmai fără a fi însă atribuit la nr. 32, de la fig. 18, p. 26, din lucrarea lui K. Skorpil, intitulată: *Stampile pe torțile de amforă din centrele de pe malul Mării Negre*, în „Bul. Înst. arheologic bulgar”, VIII, Sofia, 1934.

Este interesant de remarcat că stampila care se află în muzeul din Varna sub nr. inv. IV 1002 a fost găsită într-o movilă funerară de la Haskioi, în Deliorman, raionul Silistra. Comparînd desenul lui Skorpil cu stampila noastră, am putut stabili că amîndouă imprimările sînt făcute cu aceeași stanță.

Skorpil nu se ocupă de determinarea locului de proveniență și nici de datarea ei. Părerea noastră este că stampila e tirzie și că ar putea aparține începuturilor romane.

Nr. 768, care s-ar părea că are ca simbol o liră și cuprinde numele *Διοσκορίδης*, ar putea fi, după particularitățile tipologice, de proveniență cnidiană. Numele îl găsim de cîteva ori, cu bucraniu și în combinație cu alt nume, la Dumont, p. 184, nr. 254—257.

Μνασίμαχος de la nr. 773 este cu totul rar și nu i-am putut găsi locul de proveniență. E. M. Staerman, publicînd în „M.I.A.” nr. 25, p. 287 și urm. raportul său, intitulat: *Stampile ceramice din săpăturile de la Mirmekion și Tiritaki*, ne prezintă o stampilă identică, căreia învățata sovietică spune că nu-i poate găsi o atribuire și o clasare cronologică.

Este interesant de reținut faptul că stampila de la Staerman și stampila noastră provin amîndouă din aceeași stanță. Karel Skorpil, în tab. 18, nr. 27, p. 26, al lucrării sale din „Известия” aduce un fragment similar al stampilei lui *Μνασίμαχος* găsit la farul de la Șabla.

Nr. 780, cu scrisul inversat și cursiv, ar putea fi de la Rhodos.

Tot rhodiană ar putea fi și stampila anepigrafă de la *Diverse*, de la nr. 796.

Deosebit de interesantă ne pare stampila rotundă și anepigrafică de la nr. 797, despre care n-am putut să ne facem nici o părere pînă acum

de curînd, cînd ne-a parvenit de la Moscova ultimul număr din „Kr. S” (nr. 58, 1955).

Pentru prima oară K. T. Kruglikova¹ ne face cunoscută existența unor stampile ale orașului Panticapaion, atît pe țigle de acoperiș, cît și pe o toartă de amforă. Reproducem aici în desen o stampilă drept-unghiulară de pe o țiglă și una rotundă, în care de asemenea, se vede scris ПАНТИ după fig. 5 de la p. 29 din „Kr. S”.

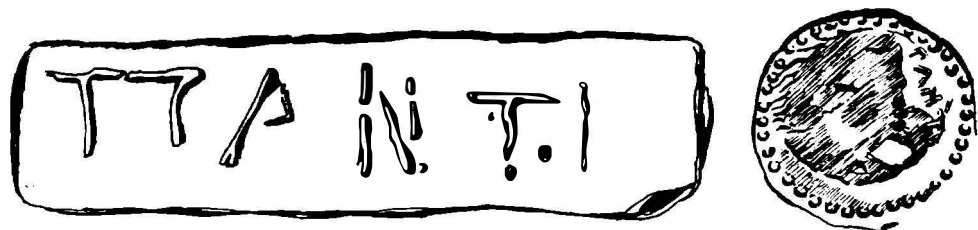


Fig. 52. — *Sltnga*: stampilă de pe o țiglă din Panticapaion.

Dreapta: stampilă rotundă cu cerc perlat de pe o amforă din aceleași săpături, asemănătoare cu nr. 797 de la noi.

În afara simbolului, care nu este la fel în ambele stampile (la noi cană și dincolo cap de Silen în profil) și în afara faptului că pe cea din urmă se găsesc literele ПАНТИ, iar la noi nici o literă, ambele stampile sînt întocmai: formă rotundă, simbol la mijloc și cerc perlat de jur împrejur.

Trebuie să accentuăm că această formă rotundă, înconjurată de cerc perlat în relief, cu simbol la mijloc, nu o mai găsim în nici un alt centru de producție; sîntem deci obligați să facem o apropiere între aceste două exemplare și să încercăm presupunerea că nr. 797 de la noi ar putea fi din Panticapaion.

Stampilele rotunde, cu patru-cinci despărțituri interioare, în cuprinsul cărora se găsește cite o literă, înregistrate la seria 3 nr. 801—808, n-au fost încă atribuite vreunui centru de nici unul dintre cercetători. Staerman le dă o deosebită atenție în lucrarea sa din „Kr. S”, nr. 36, și sub numele de „cerc” înregistrează un număr foarte mare în tab. 7, 47. Autoarea emite și o ipoteză interesantă.

Constatînd că stampilele sînt în cerc, împărțite, și că torțile prezintă o formă rotundă și foarte groasă, iar pasta este de culoare roșu închis, presupune că amforele ar putea aparține primei jumătăți a secolului al IV-lea î. e. n. și că locul lor de proveniență trebuie să fie unul din orașele de pe coasta tracică a Mării Negre sau din Macedonia. Ținînd seama de asemănarea tipurilor monetare respective, precum și de prezența repetată a literelor M, E. autoarea crede că ar putea fi vorba de Mesembria ori de Mende și eventual de Acanthos, despre care se știe că era un centru renumit de export de vinuri.

În afara numeroaselor stampile de acest fel găsite în orașele antice din sudul U. R. S. S. și în afara celor pe care le cunoaștem, pe coasta de vest a Mării Negre, la Istria și la Callatis, au mai fost descoperite

¹ K. T. Kruglikova, К вопросу о керамическом производстве в Пантикапее, in „Kr. S.”, 1955, nr. 58, p. 26.

numeroase stampile în cerc pe litoralul tracic. În tab. 21, nr 185—196, Karel Skorpil publică o serie întreagă de stampile în cerc împărțit, găsite la Bizone, Dionysopolis, Odessos, Mesembria etc. Publicarea este făcută însă foarte sumar, fără ca autorul să se pronunțe asupra originii.

Să trecem acum la seriile 4 și 5, „Diverse”. Stampilele cu litere izolate și prescurtări neîntregibile, adunate în această grupă, ocupă un loc destul de însemnat în totalitatea atât de variată a amforelor comerciale stampilate.

Nici acestea n-au fost studiate, deci nu avem nici o posibilitate de comparație care să ne ducă la vreo datare și la aprecieri asupra provenienței.

Astfel de stampile se găsesc în număr destul de mare în toate orașele grecești de pe coasta de nord a Mării Negre, la noi, și în toate orașele grecești de pe coasta tracică (nr. 810, 811, 814). Ele sînt asemănătoare cu cele din sudul U.R.S.S. (nr. 815, 816, 818, 827, 831) și identice cu câteva din cele publicate de Skorpil.

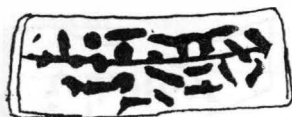
Cele cîteva stampile din seria 6. „Diverse” au fost socotite ca fiind de epocă tîrzie greco-romană. Această apreciere se bazează în primul rînd pe felul pastei ceramice și apoi pe caracteristicile grafiei. Am ținut, seama și de rama în relief, simplă sau dublă, care încadrează numele, ramă pe care n-o găsim la stampilele clasice. Ne-au mai putut fi de folos și ligaturile ($\Pi = TT$ ca și AA de la nr. 834 CA ori LM de la nr. 840), precum și apariția lui C în loc de K și a latinului L în loc de Λ .

Dintre numele din această grupă, = Ἀτταλος de la nr. 834, este cunoscut și la Pridik 1917, ca nume de fabricant pe numeroase stampile cu astinomi. De asemenea găsim la Pridik, sub forma Μύζος de la nr. 838, un nume de fabricant din Sinope.

Stampila noastră este în dublu exemplar, produsă cu ștanțe diferite și cu scrisul inversat.

2. STAMPILE ÎNTREGI ȘI ÎNTREGIBILE A CĂROR APARTENENȚĂ NU S-A PUTUT PRECIZA

759



— Găsită la Istria, 1953, în malul punctului de săpături X, întâmplător, la surparea malului.

— La M. N. A. Inv. nr. 2625.

— Semne de scris barbar, pseudoalfabetic. — 1 ex.

— NECUNOSCUȚĂ.

760

Ἀγυιο[...]



- *Stea cu opt raze.* Stampilă circulară. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2725.
- PROBABIL (vezi în text).

761

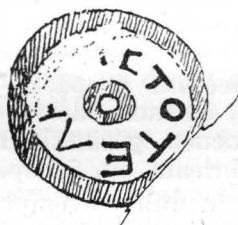


[Δ ?]
αμο-
κράτ-
ης

- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria.
- La M.N.A. Inv. nr. 2581.
- NECUNOSCUTĂ.

762

[Ἀρι.]στοτέλ(ης)



- *Punct în centru.* Stampilă circulară. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2332.
- VARIANTĂ (vezi în text).

763

Ἀρίστω(ν)



- *Săgeată, jos.* — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2601.
- PROBABIL (vezi în text).

764

Ἀρχ-
έμο(ρος)

- Punct între cele două rînduri. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- VARIANTĂ (vezi în text).

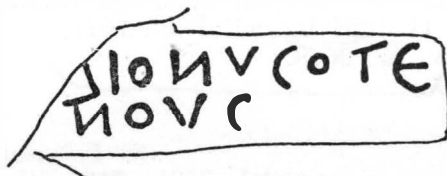
765



Βρομίου

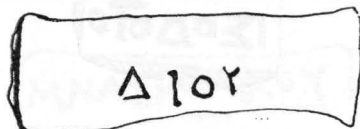
- Coroană. — 1 ex.
- În depozitul Istria.
- La M. N. A.
- ÎNTOCMAI la Pridik, p. 24, nr. 552—554, atribuită Rhodosului. Dumont nu o cunoaște. (Cum particularitățile tipologice și tehnologice ale torții care poartă stampila nu răspund cu totul celor de la Rhodos, am preferat să o punem provizoriu la această grupă).

766

Διονυσόγέ-
νους

- Fără simbol. — 1 ex.
- În săpăturile de la Istria, 1954, în rebutul săpăturilor, 1950, Sectorul X.
- La M. N. A. Inv. nr. 2582.
- ÎNTOCMAI (vezi în text).

767



Δίου

- Fără simbol. — 1 ex.
- Săpăturile din 1952, Istria, Sectorul X, stratul elenistic I.
- La M. N. A. Inv. nr. 2559.
- NECUNOSCUTĂ.

768

Διοσχο-
ρίδου

- *Livă*, în stînga. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2076.
- VARIANTĂ (vezi în text).

769



Ιδας

- *Cap* cu barbă spre dreapta, în stînga textului. — 1 ex.
- Găsită în L. II după incendiul din 1944.
- M. N. A. Inv. nr. 2678.
- NECUNOSCUȚĂ.

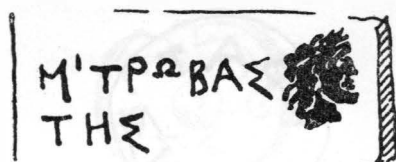
770



Ισόδοτο(ς)

- *Fără simbol*. — 1 ex.
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2230.
- VARIANTĂ la Pridik, 1917, p. 112, nr. 107, stampila cu acest nume este circulară.

771

Μιτρωβάσ-
της

- *Cap bărbos* spre dreapta. — 1 ex.
- Săpăturile din 1953, Istria, Sectorul X, la 2,30 m.
- La M. N. A. Inv. nr. 2565.
- NECUNOSCUTĂ. Stampila este perfect întreagă; nu lipsește, sigur, nici un rînd, nici o literă. Numele acesta este cu totul necunoscut la Pridik. Nici Amerov nu-l cunoaște. În Pridik, 1917, p. 101, nr. 283, în seria astinomilor găsim un Μιθρωπάσσης probabil ca producător al unui astinom necunoscut (stampila este fragmentară). Tot aici, la p. 76, nr. 296, găsim din nou pe acest producător Μιθρωπάσσης sub magistratura lui Ναύπωνος fiul lui Καλλισθένης. Numele este barbar. Cele două forme diferite Μιτρωβάσσης la noi și Μιθροπάσσης la Pridik pot fi nuse în paralelă, ca și formele diferite ale producătorului Μιθραδάτης și Μιθριδάτης.

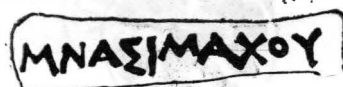
772



[Μι]λιτιάδου

- *Fulgerele*, jos. — 1 ex.
- Săpăturile din 1915—1916, Istria.
- Nu cunoaștem colocația.
- ÎNTOCΜΑΙ la Pîrvan, VII, greșit atribuită. În orice caz, nu poate fi de la Thasos.

773



Μνασιμάχου

- *Fără simbol*. — 1 ex.
- Săpăturile din 1952, la punctul Sinoe—Zmeica.
- La M. N. A. Inv. nr. 2162.
- ÎNTOCΜΑΙ (vezi în text).

774

Πολ[υ]κράτ[ο]ς



- *Stampilă circulară.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2333.
- VARIANTĂ la Dumont, ca nume p. 108, nr. 231.

775

Στρατίππου



- *Fără simbol.* — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2309.
- NECUNOSCUȚĂ.

776

Φιλί[ν]ου



- *Punct, în centru.* Stampilă circulară. — 1 ex.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2341.
- VARIANTĂ. Numele cunoscut numai la Pridik, 1917, p. 117, nr. 410 și p. 126, nr. 164, dar nici una în formă de „colăcel”. Dumont nu-l cunoaște.

777

Ἀρ. νοι . . .



- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M. N. A. Inv. nr. 2339.
- NECUNOSCUȚĂ.

778

Θένελας



- Punct în centru.
- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M. N. A. Inv. nr. 2583.
- NECUNOSCUTĂ.

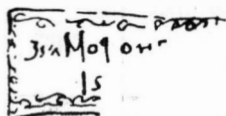
779



.. Συκρα
γ.σα..
σ.οδ..

- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.

780



...μοφ.ο..
....

- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.
- PROBABIL (vezi în text).

781



...τ.....

- În mijloc *Capul lui Helios*.
- În depozitul șantierului Istria, 1954.
- La M. N. A. Inv. nr. 2584.
- NECUNOSCUTĂ.

782



...TIN...

- Din săpături, Istria, 1955.
- Z_2 car. 22, 0,74 m.
- La M. N. A. Inv. nr. 2767.

3. STAMPILE ANEPIGRAFICE CU DIFERITE SIMBOLURI

783

*Ciorchine*

- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2350.

786

*Simbol neclar*

- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2393.

784

*Frunză sau ciorchine*

- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2350.

787

*Punct rotund*

- În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.
- La M.N.A. Inv. nr. 2396.

785

*Simbol neclar*

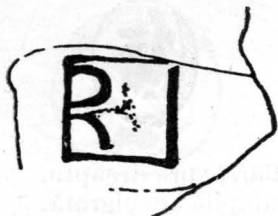
- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2383.

788

*Două capete de oameni.*

- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2352.

789

*Simbol neclar*

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2443.

790

*Spic*

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. nr. 2515.

791]

*Frunză de iederă*

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2353.

792



— Litere neclare (OYΘ?)

— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2351.

793

*Vultur și ABY*

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2413.

794

*Măciucă și urme de litere*

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2691.

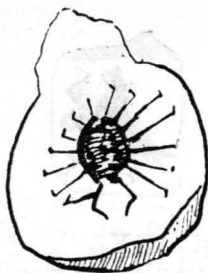
795

*Vas (?)*

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon”, București.

796



Păianjen (?)

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2667.

797



Vas în cerc perlat

— Găsită în L. II după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2677.

798



— *Crustaceu*

— Săpăturile din 1951, Istria, Sectorul X.

— La M.N.A. Inv. nr. 2566.

799



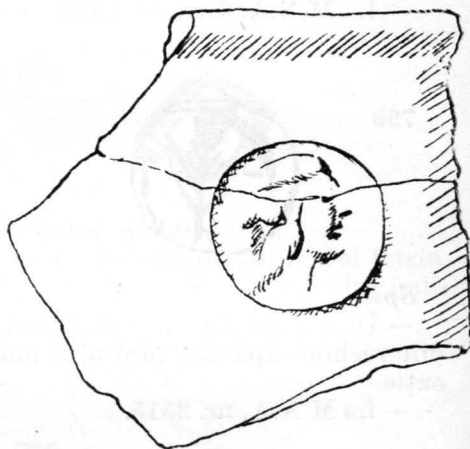
— *Călăreț spre dreapta.*

— Stampilă anepigrafă.

— În depozitul șantierului Istria.

— La M.N.A. Inv. nr. 2585.

800



— *Cap spre dreapta.*

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon,” București.

4. STAMPILE ROTUNDE CU TREI ȘI PATRU DESPĂRȚITURI ÎN CARE APAR LITERE IZOLATE

801



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2418.

802



— *Ciorchine* într-un cerc.

— Istria, săpături 1955, Z2A-1,45

— La M.N.A. Inv. nr. 2756

803



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2344.

806



— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2348.

804



— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2345.

807



— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2349

805



— 2 ex.

— 1) Găsită în L. I după incendiul din 1944. 2) Istria, 1955, Z2, car. 1. 1,60 m.

— La M.N.A. Inv. nr. 2347 și 2773.

808



— Din săpături, Istria, 1955, Z2, A, 1,45 m.

— La M.N.A. Inv. nr. 2755.

5. LITERE IZOLATE ȘI PRESCURTĂRI NEÎNTREGIBILE SIGUR

809



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2379.

810



— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2361.

811



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2372.

812



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2392.

813



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2375.

814



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2382.

815



— Găsită în L. II după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2650.

816



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2378

817



— Săpăturile din 1949, Istria, Z. 3 II.

— La M.N.A. Inv. nr. 2726.

6. MONOGRAME

818



— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2497

819



— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2385.

820

AB

— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2393.

821



— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2394.

822



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2722.

823



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2395.

824



— Găsită în L. II după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2681.

825



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2724.

826



— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2386

827



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La Facultatea de istorie a Universității „C. I. Parhon” București.

828



— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2389.

829



— Găsită în L. I după incendiul din 1944.

— La M.N.A. Inv. nr. 2387

830



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2391.

831



— În depozitul șantierului Istria.

— La M.N.A. Inv. nr. 2692.

832



— În săpăturile de la Istria, Sectorul C. A., la 0,40 m.

— La M.N.A.

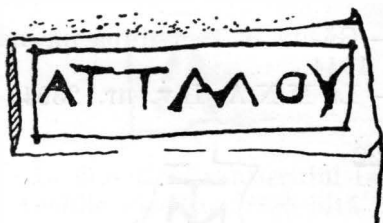
833



— În depozitul șantierului Istria.

— La M.N.A. Inv. nr. 2693

834

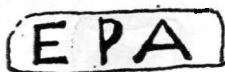


— În săpăturile de la Istria 1954, zid elenistic, C. 133 B., la 2,30 m.

— La M.N.A. Inv. nr. 2694.

7. DIFERITE STAMPILE NECUNOSCUTE CARE POT APARTINE UNEI EPOCI TÎRZII GRECO-ROMANE

835



— Ramă dublă, bine reliefată, 1 ex.

— Găsită în depozitul șantierului Istria cu mențiunea B. 4067.

— La M.N.A. inv. nr. 2586.

836



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2371.

— ÎNTOCMAI la Pârvan, H.VII, 36.

837



— În depozitul șantierului Istria, din vechile săpături, fără altă indicație.

— La M.N.A. Inv. nr. 2514.

838



— În depozitul șantierului Istria.

— La M.N.A. Inv. nr. 2373.

839



- Ramă dublă, — 2 ex.
- Unul din L. I după incendiul 1944, altul din depozitul șantierului Istria.

840



- Găsită în L. I după incendiul din 1944.
- La M.N.A. Inv. nr. 2365.

TABEL SINOPTIC
AL PRINCIPALELOR DATE PRIVITOARE LA STAMPILELE STUDIATE

Nr. crt.	Numele	Magis- trat	Patroni- mic	Produ- cător	Cărei grupe îi aparține stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Hera- clen	Cherso- nesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Di- verse	
						Stampi- le	Tigle								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	'Αγκτοκλῆς			607 608							607 608				
2	'Αγῆθων		322	219 222 289 331 337 212		219 222 289 330 336 212	322								Cornul abundenței (337) Cap de Silen, în față (289) Nike mergînd spre dreapta (?) (331) Ciorchine (212)
3	'Αγέμαχος	503 534 535									503 534 535				Floare de rodie într-un cerc (503)
4	'Αγέστρατος	536 537									536 537				
5	'Αγοράναξ			609 610 611							609 610 611				
6	'Αθανάιος	484							484						
7	'Αθήνιος		308 309 310			308 309 310									Stea cu 8 raze (308) Helios (309) (310)

8	Αινέας			504 505 506 507 1 (?) 750	1					504 505 506 507		750		Floare de rodie intr-un cerc (504, 505). Cerc (506) Floare de rodie cu tije (507) Amforă (1)
9	Αινησίδαμος	508 538 539								508 538 539				Floare de rodie intr-un cerc (508)
10	Αισχίνας	509 540								509 540				Floare de rodie intr-un cerc (?) (509)
11	Αισχίνης	212 213 214 215 216 345 438 439 485				212 213 214 215 216 345					438 439		485	Ciorchine (212, 213, 214, 215) Cal de mare (345, 439) Vultur cu delfin (438)
12	Αισχρίων (ό 'Αρτεμιδώρου)	217				217								
13	*Ακορνος			220 265		220 265								Ornament la pupa unei corăbil (220)
14	*Αλεξιάδας	541								541				
15	*Αλεξίμαχος	542								542				
16	*Αλοσίμαχος	543								543				

Nr. ord.	Numele	Masistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe II aparține stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclaea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidus	Diverse	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17	Ἀλκάνωρ			458				458							
18	Ἀλφειδης			2 (?)	2										Stea cu 8 raze (2)
19	. αμοκράτης (?)			761										761	
20	Ἀμύντας			612 613							612 613				
21	Ἀνάξανδρος			723									723		Neclar (723)
22	Ἀναξίβουλος	544									544				
23	Ἀνδρων	37 (?) 724		323	37	323							724		Lipsă (323)
24	Ἀνθεστήριος (ὁ Νουμηνίου)	218 219 220 221				218 219 220 221									Ornament la pupa unei corăbii (218, 219, 220, 221)
25	Ἀντιβίων	486							486						
26	Ἀντίγονος			510 511							510 511				Floare de roșie (510), (511)

27	Ἀντίμαχος	222 223 224 346 347 348 349 350				222 223 224 346 347 348 349 350											Cornul abundenței (223, 224, 347, 348, 349, 350) Kantharos (346)
28	Ἀντίπατρος	225	280 281 282			225 280 281 282											Proră de corabie (225) Lipsă (280, 281, 282)
29	Ἀντίπατρος (ὁ Νίκωνος)	226 227 228 229				226 227 228 229											Proră de corabie (226, si 227)
30	Ἀπατούριος			240 266 273 276 277 333		210 266 273 276 277 333											Trofee (266) Zeitate feminină, în picioare (273). Pasăre (277). Leu mergînd (276) Ornament la pupa unei corăbii (333)
31	Ἀπήμαντος		251 320 321			251 320 321											Nike (251) Figură de bărbat (321)
32	Ἀπολλόδωρος		265 266 267 268	301 323 724		265 266 267 268 323 301										724	Ciorchine (724) Leu triumfător șezînd pe un taur răpus (301)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe li aparține stampla										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclia	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidus	Diverse	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
33	'Απολλόδωρος (ὁ Διονυσίου)	230				230									
34	'Απολλωνίδας		490												
35	'Απολλωνίδης		333 334 335 336			333 334 335 336									Ramură (335)
36	'Απολλωνίδης (ὁ Ποσειδωνίου)	231 232				231 232									Giorchine (231 și 232)
37	'Απολλώνιος		276 491	226 251 272 276 295 362 440 713 738		226 251 272 276 295 362	440		491			713	725 726 738		Trident (738) Proră de corabie (226) Nike cu coroană murală (251). Măciuca lui Heracles (272) Vas (362) Statue și măciucă (440)
38	'Αράκλειτος			345		345									Cal de mare (345)
39	'Αρατοφάνης	545 546									545 546				

40	'Αρισταγόρας		311 312 313			311 312 313										Trofee și ramură (312) Trofee pe soclu (313)
41	'Αρίσταρχος			614 615							614 615					5 stele care încadrează textul (614)
42	'Αριστείδας	547									547					
43	'Αριστείδης			3 (?)	3											Fulgere (3)
44	'Αριστίων	233 234 235 236				233 234 235 236						616				Satir mergînd(233, 234, 235, 236)
45	'Αριστω ...			459				459								
46	'Αριστόπολης	729												729		
47	'Αριστόβουλος			727										727		
48	'Αριστόδημος			617							617					
49	'Αριστόδικος			4 (?) 5 (?)	4 5											Broască țestoasă (4) Floare (5)
50	'Αριστοκλής			512							512					Floare de rodie Într-un cerc (512)
51	'Αριστοκράτης			460 461 618 728				460 461				618			728	4 steluțe care încadrează textul (618)

Nr. crt.	Numele	Maxi- trat	Patroni- mic	Produ- cător	Cărei grupe îi aparține stampila										Simbolul
					Rhodos	Sinope		Hera- clea	Cherso- nesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidus	Di- verse	
1	2	3	4	5	6	Stampile	Titlu	9	10	11	12	13	14	15	16
52	'Αριστόμαχος	548		619							548 619				
53	'Αριστομένης	549 750 (875)									549		750 (875)		
54	"Αριστος			6 (?)	6'										Bucraniu (6)
55	'Αριστοτέλης			7 (?) 8 (?) 9 (?) 10 (?) 762	7 8 9 10									762	Tirs și panglică (7) Vas pe suport (8) Hermes spre stînga cu kerykeion (9) Punct în centru (762)
56	'Αριστοφάνης	550									550				
57	'Αρίστων	551		296 459 462 620 621 622 737		296		462 459			551 620 621 622			737	Kerykeion (621; Călăreț spre dreapta (296) Săgeată (737)
58	'Αρμοκράτης	552									552				

59	Ἄρτεμίδωρος	351 352 353 354 355	217	302	217 302 351 352 353 354 355 387											Leu triumfător ș- zînd pe un taur (302) Neclar (387) Kantharos' (351, 352, 354 Ciorchine (355 ?)
60	Ἄρτέμων			232 237	232 237											Ciorchine (232) Demetra în pi- cioare cu facla în mina dreaptă (237)
61	Ἄρχαγόρας	731											731			Spic de grîu (?) (731)
62	Ἄρχέμο(ρος)			764										764		Punct între cele două rînduri (764)
63	Ἄρχεπτόλεμος	356 357		363 386 451 443	356 357 363 386	443 451										Cap bărbătesc spre stînga (386) Pasăre în centru (443) Spic de grîu (451)
64	Ἄρχέστρατος			463				463								
65	Ἄρχήναξ			11 (?) 12 (?) 13 (?)	11 12 13											Vas (11) Litera M (12) Trident (13)
66	Ἄρχίδαμος	553										553				
67	Ἄρχοκράτης	554 555 556										554 555 556				Capul lui Helios din față (554)

Nr. crt.	Numele	Magistral	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclaea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	
						Stampile	Titlu								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
68	Ἀσκληπιόδωρος			740 749									740 749		Bucranlu (749)
69	Ἀστυμήδης	557									557				
70	Ἀτταλος	358		835		358								835	Cap bărbătesc spre dreapta (358)
71	Αὐτοκράτης	558									558				
72	Βάχχιος		283 284 285			283 284 285									Proră de corabie (283, 284, 285)
73	Βάτραχος			217		217									
74	Βόρυς			358		358									Cap cu barbă (358)
75	Βόρυς (ὁ Ζεύξιος)	237 238				237 238									Demetra în picioare (237, 238)
76	Βρόμιος			765										765	Coroană (765)
77	Γλαυκίας	359 360		448		359 360	448								Zeitate cu coroană murală spre stînga (359) Ciorchine (448)

78	Γλαύκων			14 (?)	14												Neclar (14)
79	Γόλας			438			438										Vultur pe delfin (438)
80	Γόργων	513 514 559									513 514 559						Floare de rodie într-un cerc (513) Floare de rodie (514)
81	Γουάλας	17 (?)			17												Heracles trăgînd cu arcul (17)
82	Δαμαίνετος	560									560						
83	Δαμάστις	77 (?) 78 (?)			77 78												
84	Δαμάτριος	487	494							487 494							
85	Δαμοκλῆς	561 562 488								488	561 562						Helios în față (562)
86	Δαμοκράτης			515 516 517							515 516 517						Floare de rodie într-un cerc (515, 516) Cerc dublu (517)
87	Δάμων	563									563						
88	Δᾶος			241		241											
89	Δέαλος			15 (?)	15												Furnică (15)

Nr. crt.	Numele	Masă-trat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclae	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidus	Divase	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
90	Δελφίνιος (ό Καλλίου)	239				239									Trident
91	Δημήτριος	240 241 242 243 244 245 246 247 361 436	252 264 319 322 366	242 260 292 308 317 347 483 731		240 241 242 (2) 243 244 245 246 247 252 260 264 292 308 317 319 347 361 366 436	322							731 (?)	Cap spre dreapta (260) Cal de mare spre dreapta (292) Stea cu 8 raze (308) Nike în picioare spre stînga (317) Cornul abundenței (347) Cap de femeie cu coroană spre stînga (245, 246, 247) Ciorchine (252) Cal de mare (292) Kerykeion cu fundă (319) Heracles (361) Ciorchine (366) Zeitate feminină (436)
92	Δημήτριος (ό 'Ηροξένου)	248				248									Zeitate feminină cu coroană murală
93	Δημήτριος (ό Θεουγενήτου)	249				249									Vas
94	Δημοτέλης			283	28	283									Proră de corabie (?) (283)
95	Δικηκράτης			16 (?)	16										Pithos

96	Διονύσιος	250 362 363 364 365 441 442 733	230	325 446 464 732 766 767	230 250 325 362 363 364 365	441 442 446	464				732 733	766 767	Kantharos (250) Zeitatie feminină in picioare (325) Vas (362) Vultur cu delfin (441) Tripied (442)
97	Διονύσιος (ό 'Απημέντου)	251			251								Nike mergind
98	Διονύσιος (ό Δημητρίου)	252 365			252								Ciorchine
99	Διονύσιος (ό Διονυσίου του Κλειταγόρου)	253 254 255			253 254 255								Tripied (254, 255)
100	Διονύσιος (ό Κλειταγόρου)		253 254 255										Tripied (254, 255)
101	Διονυσογέντης			766								766	
102	Διός			227 300 625	227 300				625				Proră de corabie (227)
103	Διοσκουρίδας			768								768	Urmele lui Helios, in stînga (768)
104	Διόφαντος	443 444 734				443 444					734		Pasăre (443, 444)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclaea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidus	Diverse	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
105	Δίσκος	367				367									Ciorchine
106	Δρακοντομένης	564									564				Floare de rodie
107	Δῶρος			286		286									Pasăre spre stînga (286)
108	Ἑκαταῖος	256 257	270 271 272	382		256 257 270 271 272 382									Cal în libertate (382) Tîrs (256, 257) Zeitate feminină (271) Măcuica lui Heracles (272)
109	Ἑκαταῖος (ὁ Λαμάχου)	258				258									Tîrs
110	Ἑλλάνικος			518							518				Floare de rodie într-un cerc (518)
111	Ἐπίγονος			626 627							626 627				
112	Ἐπίδημος		296 297			296 297									Călăreț spre dreapta (296, 297)
113	Ἐπίεπος	368 369				368 369									Cornul abundenței (368, 369)
114	Ἐπίμοντος			735									735		Monogramă (735)

115	Ἐπιχάρης			339		339								Lipsă (339)
116	Ἐπίχαρμος	736 737										736 737		
117	Ἑρμῖος			628							628			
118	Ἑρμίας			17 (?) 629	17						629			Heracles trăgînd cu arcul spre dreapta (17)
119	Ἑρμόφιλος			281		281								
120	Ἑρμῶν			630							630			Capul lui Helios din față (?) (630)
121	Ἑρο			465				465						
122	Ἑστιαῖος	259				259 274 286 289 348 357 364								Cornul abundenței (348) Lipsă (357) Pasăre (286)
			286 289	274										
123	Ἑτεόνικος		287			287								Călăreț spre stînga (287)
124	Ἑτυμος			453			453 (?)							
125	Εὐαγόρας			18 (?)	18									Amforă (18)
126	Εὐδαμος	5 65									565			

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope Stampile	Tigle	Heraclaea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidus	Diverse	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
127	Εὐκλειτος			466				466							
128	Εὐκλείων			467				467							
129	Εὐκλῆς			254		254									Tripied (254)
130	Εὐκράτης	566									566				Cornul abundenței (566)
131	Εὐμαχος			303		303									Leu triumfător șezînd pe un taur răpus (303)
132	Εὐνικος			379		379									Vas (379)
133	Εὐρόδαμος			468				468							
134	Εὐτουχος			334		334									Ornament la pupa unei corăbii (334)
135	Εὐφραγόρας	738											738		
136	Εὐφρων			739									739		Frunză la dreapta (739)
137	Εὐχάριστος	260 261 262 263				260 261 262 263									Cap spre dreapta (260) Floare (261, 262).

138	Εὐχάριστος (ὁ Δημητρίου)	264				264								
139	Ζεῦξις		237 238			237 238								Demetra în picioare (237, 238).
140	Ζῆνις (ὁ Ἀπολλοδώρου)	265 266 267 268				265 266 267 268								Trofee (266, 267, 268).
141	Ζηνόδοτος			631 632						631 632				
142	Ζώπυρος	370	373			370 373								Măciucă și kantharos (370)
143	Ἡγήσιππος			19 (?)	19									
144	Ἡρα . . .	470					470							
145	Ἡραγένης (ὁ Νεικάνορος)	269				269								Silen (269).
146	Ἡρακλειδας			469			469							
147	Ἡρακλειδης			213 233 261 359 439		213 233 261 359	439							Clorchine (213) Satir mergînd spre dreapta, duce pe spina un furtun pentru tras vinul (233) Floare cu tijă (261) Cal de mare (439)
148	Ἡρακλειδης (ὁ Ἐκαταίου)	270 271 272				270 271 272								Zeitate feminină în picioare (271). Măciucă (272).

(continuare)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Care grupe îi aparțin stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclaea	Obersoneasos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	
						Stampila	Tigle								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
149	Ἡρωαλειδης (ὁ Μικρῖου)	273				273									Zeitate feminină în picioare (273)
150	Ἡρώκλειτος			20 (?) 21 (?) 22 (?) 23 (?) 24 (?)	20 21 22 23 24										Delfin (20) Kantharos (21) Arc și săgeată (23) Tolbă, arc, măciucă (24)
151	Ἡρωκλέων			293		293									
152	Ἡρόξενος		248			248									Zeitate feminină
153	Ἡροφῶν			25 (?) 26 (?)	25 26										Vas (25) Neclar (26)
154	Ἡρωίδας			715								715			
155	Ἡρώνυμος	445					445								Pasăre (715).
156	Ἡρώνυμος (ὁ Ποσειδωνίου)	274				274									
157	Ἡρώνυμος (ὁ Ποσειδωνίου)	275				275									Trofee
158	Ἡφαίστιος			243 268		243 268									Capul lui Heracles spre stînga (243) Trofee (?) (268)
159	Ἡφαιστίων			633							633				Kerykeion (633)

160	Θαλυμβροτίδας	740											740		
161	Θεαρίων		328	323 324 325 326 327 328 329		323 324 325 326 327 328 329									Zeitate feminină în picioare (323, 325, 326, 328, 329).
162	Θεογένης	489						489							
163	Θεοπέιθος	341				341									
164	Θεόπομπος		337	27 (?)	27	337									Harpun (27) Cornul abundenței (337)
165	Θεόφιλος			28 (?)	28										Kylix
166	Θευγένης			741									741		
167	Θεύγητος		249			249									Kantharos ?
168	Θέωρος			380 634 635		380					634 635				Giorchine (380)
169	Θέων			332		332									Eros așezat pe un soclu (332)
170	Θηρυκλῆς (ὁ Ἀπολλωνίου)	276				276									Leu (276)
171	Θορύκανος			244		244									Cap încununat spre stînga (244).

Nr. crt.	Numele	Magistral	Patronimic	Producător	Către grupul II aparține stampila										Simbolul
					Thasos	Sinone Stampile	Tigle	Heraclaea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidus	Diverse	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
172	Θρασύδαμος	567									567				
173	Θυαίλας			223 247 262		223 247 262									Cornul abundenței (223) Cap de femeie spre stînga (247) Floare (262)
174	Θυσίλεως		340			340									Ornament la pupa unei corăbii
175	Ἰασικράτης	568									568				
176	Ἰδίας			769										769	Cap cu barbă, spre dreapta (769)
177	Ἰδνιάδης			29 (?) 30 (?) 31 (?)	29 30 31										Ghirlandă de iederă (29) Liră (30) Liră cu două foi de viță dedesubt (31)
178	Ἰέρων	519 569 570 571		441			441				519 569 570 571				Floare de rodie (519) (Helios) (569) Vulturul și delfinul (441)
179	Ἰκέσιος	271 277 278 279				271 277 278 279									Pasăre (277, 278, 279).
180	Ἰκέσιος (δ' Ἀντιπάτρου)	280 281 282				280 281 282									

181	Ἰκέσιος (ὁ Βαχχίου)	283 284 285				283 284 285									Proră de corabie (283, 284, 285).
182	Ἰκέσιος (ὁ Ἑστιαίου)	286				286									Pasăre
183	Ἰκέσιος (ὁ Ἑτεονίκου)	287				287									Galăreț
184	Ἰκέσιος (ὁ Κιχίου)	288				288									
185	Ἰσόδοτος			770										770	
186	Ἰσόκριτος	446				446									
187	Ἰσπιαῖος	372				372									Vultur cu delfin
188	Ἰστρών (ὁ Ἀπολλωνίδα)	490							490						
189	Ἴφις (ὁ Ἑστιαίου)	289				289									Silen
190	Ἴφις (ὁ Ζωπύρου)	373				373									
191	Καλλίας		239			239									
192	Καλλικράτης	520 572		742						520 572		742			Floare de rodie într-un cerc dublu (520) Punct în centru (742)
193	Καλλικρατίδας	521								521					Floare de rodie într-un cerc (521)

Nr. crt.	Numele	Magistral	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclia	Oherosnesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	
						Stampila	Tigle								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
194	Καλλισθένης	290 374 375 376		224 263 309 314 326 351 374 375 376 471		224 263 290 309 314 326 351 374 375 376 389 471		471							Cornul abundenței (224) Cap spre stînga (263) Helios (309) Fulgere (314) Zeitate feminină în picioare cu cornul abundenței în mîna stîngă (326) Vas (351)
195	Καλλίχορος (ὁ Πρωταγόρου)	291 292				291 292									Cal de mare (292)
196	Κάλλων			636							636				
197	Κάρπος			637							637				
198	Κέρδων			716								716			
199	Κεφαλίων	390		228 234 298		228 234 298 390									Proră de corabie (?) (228) Satir (234) Leu (298) Cap spre stînga (390)
200	Κίνωλις			385		385									
201	Κίχιος		288			288									

202	Κλεινέτος			259 264 297 343 373		259 264 297 343 373									Călăreț spre dreapta (297)
203	Κλειταγόρας		253 254 255			253 254 255									Tripied (254, 255)
204	Κλειτόμαχος	573								573					Zeitete feminină (573)
205	Κλειτός			32 (?) 33 (?)	32 33										Literă întoarsă(32) Litera T (33)
206	Κλεομένης (ὁ Πλειστάρχου)	293 294				293 294									
207	Κλεόνικος (ὁ Μήνιος)	295				295									
208	Κλεονιμφῶν			34 (?)	34										Vas cu picior (34)
209	Κλεόστρατος			35 (?)	35										Toc de săgeți (35)
210	Κλεόφαντος			36 (?)	36										Neclar (36)
211	Κλεοφῶν			37 (?)	37										Frunză (37)
212	Κλεώνυμος	574 575 576 577 578 579 580								574 575 576 577 578 579 580					Helios (574)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclaea	Obersos	Paros	Rhodos	Coe	Cnidos	Diverse	
						Stampile	Tigle								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
213	Κοτῆς			638							638				
214	Κούρυλος			370		370									Măciucă și Kantaros (370)
215	Κρατῖνος			38 (?) 39 (?)	38 39										Cornul abundenței (38). Fruct ? (39)
216	Κρατίσταρχος	377 378				377 378									Cap bărbat (377, 378)
217	Κρέων			639							639				
218	Κρόνιος			221		221									Ornament la pupa unei corăbii (221)
219	Κτεσι . . .	54 (?)			54										
220	Κτήρων			225 245 327 342		225 245 327 342									Proră de corabie (225). Zeitate cu coroană murală spre stînga (245). Nike în quadrigă (342)
221	Κυνίσκος		330 331 332												Nike (330, 331) Eros (332)
222	Κῦρος	447					447								Vultur și delfin

223	Λάμαχος		258		258								
224	Λαφείδης	581							581				
225	Λεοντίδας	582							582				
226	Λεοντίσχος		300		300								
227	Λεύκων			40 (?)	40								Vas (40)
228	Λεώδικος			41 (?) 42 (?)	41 42								Heracles trăgînd cu arcul spre dreapta (41) (42)
229	Λεωμέδων			43 (?)	43								Spic sau frunză (43) Nike în quadrigă (344)
			343 344			343 344							
230	Λεωμέδων (ὁ Ἐπιδήμιου)	296 297				296 297							Călăreț (296, 297)
231	Λέων	298 299				298 299							Leu (298, 299)
232	Λέων (ὁ Λεοντίσκου)	300				300							
233	Λύκων		500						500				
234	Λύκων (ὁ Ἀπολλωνίου)	491							491				
235	Λύσανδρος			44 (?)	44								Bonetă și stea (44)
236	Μαντίθεος			270		270							Lipsă (270)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Oârel grupe II aparține stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclaea	Chersonesus	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
237	Μαντίθεος (δ Πρωταγόρου)	301 302 303 304 305 306 307				301 302 303 304 305 306 307									Leu pe taur (301, 302, 303, 304, 305, 306, 307)
238	Μαρσύας			640 641							640 641				
239	Μεγακλειδης			45 (?) 46 (?) 47 (?)	45 46 47										Neclar (45) Plantă (46) Faclă (?) (47)
240	Μέγων	87 (?)			87										Cap de femeie
241	Μέγωνις			49 (?) 50 (?) 51 (?) 52 (?)	49 50 51 52										Faclă (49) Neclar (50) Pasăre spre dreapta (51) Lecythos (52)
242	Μει . . .			59 (?)	59										Pasăre spre stînga (59)
243	Μένανδρος			267		267									Trofee (267)
244	Μενεκράτης	743											743		

245	Μένης			472			472							
246	Μενίσκος			239 269 275 304 328 338 366 838		239 269 275 304 328 338 366							838	Cap de Silen (269). Protomă de leu spre dreapta (304). Zeitate feminină rezemată de un fus de coloană cu cornul abundenței în mina stîngă (328). Ciorchine (366)
247	Μένις		295			295								
248	Μένων			271 284										Zeitate feminină în picioare spre dreapta (271). Proră de corabie (284)
249	Μεσ . . .	53 (?)			53									Ramură (53)
250	Μητρόδωρος	379				379								Vas
251	Μητρόδωρος (δ' Ἀθηνίππου)	308 309 310				308 309 310								Stea (308) Helios (309, 310)
252	Μίδας			335		335								Ramură (335)
253	Μιθραδάτης			249 305 374		249 305 374								Vas (249). Leu șezînd pe un taur răpus (305). Neclar (?) (374)
254	Μιθριδάτης			246 352		246 352								Cap femeiesc cu coroană spre stînga (246). Vas (?) (352)

Nr. cat.	Numele	Magis- trat	Patroni- mic	Produ- cător	Cărei grupe îi aparține ștampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Hera- clea	Cherso- nesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Di- verse	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
255	Μιθρωπάστης			288		288									Lipsă (288)
256	Μικίων			473 474				473 474							
257	Μίκος	380 448 449				380								839	Ciorchine (448). Ciorchine și măr (?) (449)
258	Μικράς		273			273 382 383									Zeitate feminină în picioare (273) Cal (382, 383)
259	Μικράς (ὁ Ἀρισταγόρου)	311 312 313				311 312 313									Trofee (311, 312, 313)
260	Μικριο	381				381									
261	Μιλτιάδης	384		772		384								772	Fulgere (772)
262	Μιλτιάδης (ὁ Τεισάνδρου)	314				314									Fulgere
263	Μινίων			717								717			
264	Μιτροβάστης			771										771	
265	Μνασίμαχος			773										773	

266	Μνησικλῆς	315 385		53 (?)	53	315 385									Cap de femeie în față (53)
267	Μνησις	386		285 329		285 329 386									Proră de corable (285) Zeitate feminină rezemată de un fus de coloană cu cornul abundenței în mtna stingă (329)
268	Μνησις (ὁ Φορμίωνος)	316 317 318				316 317 318									Nike (316, 317, 318)
269	Μυτοκος			54 (?)	54										
270	Μυτίων	522								522					Floare de rodie într-un cerc (522)
271	Νάνων	492									492				
272	Νευκάνορος		269			269									Silen
273	Νευμήνιος			447			447								Vulturul și del- finul (447)
274	Νίλα			744								744			
275	Νίλαγίς			642						642					
276	Νίλαρχος			643						643					
277	Νικίας			55 (?) 56 (?) 235	55 56	235									Mină (55) Pasăre (56) Satir (235)
278	Νικόπατος			475				475							

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila										Simbol
					Thasos	Sinope		Heraclaea	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Onidos	Diverse	
1	2	3	4	5	6	Stampile	Tigle	9	10	11	12	13	14	15	16
279	Νίχων	476	226 227 228 229			226 227 228 229									Proră (226, 227, 228)
280	Νίμαξ			372		372									Vulturul și delfinul (372)
281	Νοσ . . .			477				477							
282	Νουμήνιος		218 219 220 221	278		218 219 220 221 278									Pasăre spre dreapta (278)
283	Νύσιος			644							644				
284	Ξεῖνις			718								718			
285	Ξεναρέτος	583									583				
286	Ξενοστρατος	584									584				
287	Ξενοτίμος			523							523				Floare de rodie (523)
288	Ξενοφάνης	585									585				

289	Ξενόφαντος	524 525 586							524 525 586				Floare de rodie în- tr-un cerc (524) (525)
290	Ξενοφῶν	587							587				
291	Ὀλυμπος			645					645				Facă aprinsă (645)
292	Ὀμφαλικός	450				450							Scoică
293	Ὀνασιλικός			646					646				
294	Πανφάνης			57 (?) 58 (?)	57 58								Kantharos (57) Neclar (58)
295	Πάπας			745						745			Neclar (745)
296	Πάπης			229 282 320		229 282 320							Figură omenească neclară în picioare (282)
297	Παριστοφά . . .	59 (?)			59								Pasăre
298	Παισχάρης			360		360							
299	Παισχάρης (ὁ Δημητρίου)	319				319							Kerykeion
300	Πάταικος			250		250							Kantharos (250)
301	Παυσανίας	588 647		60 (?)	60					588 647			Tîrs cu panglică (60)
302	Πεισιστρατος	589								589			

Nr. art.	Numele	Magistral	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope		Heraclia	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Diverse	
						Stampile	Titluri								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
303	Πισίδας			725 726									725 726		Neclar (726)
304	Πλεισταρχίδης (δ' Ἀπημάντου)	320 321				320 321									Figură de bărbat (321)
305	Πλεισταρχος		293 294			293 294									
306	Πολυκλῆς	729 746											729 746		
307	Πολυκράτης	590 591		774							590 591			774	
308	Πολύκτωρ	322				322									Cap cu barbă
309	Πολύνεικος			61 (?)	61										Trischel (61)
310	Ποσειδώνιος		274	353 367 442		274 353 367	442								Ciorchine (?) (352, 366,) Tripied (442)
311	Ποσειδευς (δ' Θεαρίωνος)	323 324 325 326 327 328 329				323 324 325 326 327 328 329									Zeitată feminină (323, 324, 325, 326, 327, 328, 329)

312	Ποσιδώνιος		231 232 275		231 232 275								Ciorchine (231, 232) Trofee (275)
313	Πολύστρατος			62 (?) 63	62 63								Liră (62) Kantharos (63)
314	Πρηξένας			64 (?)	64								Harpun (64)
315	Πρηξίπολις			65 (?)	65								Picior de om sau cornul abundenței
316	Πρύτανις			449 450		449 450							Scolică (450)
317	Πρωταγόρας		292 301 302 303 304 305 306 307		292 301 302 303 304 305 306 307								Cal de mare (292) Leu (301, 302, 303, 304, 305, 306, 307)
318	Πρωταγόρας (ὁ Κυνίσκου)	330 331 332			330 331 332								Nike (330, 331) Eros (332)
319	Πρώτας			336 340 344 354 375 377 307		307 336 340 344 354 375 377							Lipsă (336) Ornament la pupa unei corăbii (340) Nike conducând quadriga (344) Kantharos (354) Lipsă (375) Cap bărbătesc, spre dreapta (377)
320	Πύθης			285 381		255 381							Tripied ? (255)

Nr. crt.	Numele	Magistrat	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope Stampile	Tisile	Heraclia	Chersonesos	Paros	Rhodos	Cos	Caldos	Diverse	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
321	Πυθίων			66 (?) 67 (?) 68 (?) 69 (?) 70 (?) 71 (?) 72 (?) 73 (?) 74 (?) 75 (?)	66 67 68 69 70 71 72 73 74 75										Harpun (66) Scut și monogramă (67) Trident (68) Coroană și monogramă (69) Monogramă (70) Coroană (71) Kerykeion (72) Tripied (73) Săgeată (75)
322	Πυλάδης			89 (?)	89										Ciorchine
323	Πυθογένης			592							592				
324	Πυθόδωρος	526 527		648							526 527 648				Floare de rodie într-un cerc (526) Floare de rodie (527)
325	Πυθόχρηστος (ὁ Ἀπολλωνίδου)	333 334 335 336				333 334 335 336									Ornament la pupă (333, 334) Ramură (335)
326	Ρινομένης			76 (?)	76										Delfin (76)
327	Σάτυρος			77 (?) 78 (?)	77 78										

328	Σθεννδας			528					528				Floare de rodie (528)
329	Σιλανός	493						493					
330	Σμαλίων			349 378		349 378							Cornul abundenței (?) (349) Cap cu barbă, spre dreapta (378)
331	Σῆμος (ὁ Δαματρίου)	494						494					
332	Σινώπιων			444 445 452		444 445 452							Pasăre în centru (444) Pasăre la dreapta (445). Crin (452)
333	Σκύμνος			79 (?) 80 (?) 81 (?) 82 (?) 83 (?) 84 (?)	79 80 81 82 83 84								Kerykeion (79) Tolbă (80) Ciorchine (81) Crater (82) Facă aprinsă (83) Vas (84)
334	Σόστρα . . .	747										747	
335	Σόστρατος	593							593				
336	Στέφανος			214 291 299 310 313 319 321 371 388		214 291 299 310 313 319 321 371 388							Ciorchine (214) Leu alergând, spre stînga (299). Stea cu 10 raze (310) Kerykeion cu fundă (319) Trofee pe un soclu (313) Kantharos (388)

Nr. crt.	Numele	Magis- trat	Patroni- mic	Produ- cător	Oărei grupe II aparține stampla										Simbolul
					Thasos	Sinope		Hera- clea	Cherso- nesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Di- verse	
1	2	3	4	5	6	7 Stam- pla	8 Tigle	9	10	11	12	13	14	15	16
337	Στράτιππος			775										775	
338	Στράτων			650							650				Ciorchine și încă un simbol nedefinit(650)
339	Σύμμαχος	594									594				
340	Συρίσκος	495							495						
341	Σώδαμος	595									595				Capul lui Helios în față (595)
342	Σωκράτης			649							649				Facă aprinsă (649)
343	Σωσικλῆς	596									596				
344	Σώστρατος	597 747									597		747		Floare de rodle (?) (597)
345	Σωτάδας	496 497							496 497						
346	Σωτήριχος			279		279									Pasăre spre dreapta (279)
347	Τείσανδρος		314			314									Fulgere
348	Τεισίμαχος (ὁ Θεοδόμου)	337				337									
349	Τελαμών	498							498						

350	Τεόθρας			315 365 383	315 365 383									Neclar. Ciorchine (?) (315) Lipsă (365) Cal în libertate, spre stînga (383)
351	Τηλέμαχος			85 (?)	85									Stea cu 8 raze(85)
352	Τίμαρχος	598 599								598 599				Spic (599)
353	Τιμασαγόρας	600 601								600 601				
354	Τιμόδικος	602								602				
355	Τιμοκράτης			290	290									Lipsă (290)
356	Τιμολέως			215 350 368	215 350 368									Ciorchine (215) Cornul abundenței (350, 368)
357	Τιμούρροδος	603								603				
358	Υλλος (ὁ Φιλίσκου)	338			338									
359	Φαήνιος			294	294									
360	Φεΐδιππος			86 (?) 87 (?) 88 (?)	86 87 88									Cap cu barbă în- cununat, spre stînga (86) Cap de femeie, spre stînga (87) Neclar (88)

(continuare)

Nr. crt.	Numele	Magistral	Patronimic	Producător	Cărei grupe îi aparține stampila										Simbolul
					Thasos	Sinope Stampila	Tigle	Heraclia	Chersoneson	Paros	Rhodos	Cos	Cnidus	Diverea	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
361	Φήμιος (ὁ Θυσίλεω)	340				340									
362	Φήμιος (ὁ Θεοπέιτου)	341				341									
363	Φιλάνιος			651							651				
364	Φιλήμων			238 287 318		238 287 318									Demetra în picioare cu o faclă aprinsă în mîna dreaptă (238) Călăreț la pas spre stînga (287) Nike în picioare spre stînga (318)
365	Φιλῆνος			776										776	Punct în centru (776)
366	Φίλιππος	748 749										748 749			
367	Φιλίσκος		338 399			338 339									
368	Φιλόδαμος	529 604									529 604				Cerc (529)

369	Φιλοκράτης	20 (?) 36 (?) 89 (?) 90 (?) 387	216 236 355 369 376 384	20 36 89 90	216 236 355 369 376 384										Lipsă (216) Satir mergînd spre dreapta duce în spinare un furtun pentru tras vinul (236) Ciorchine (89, 355) Cornul abundenței (369) Delfin (20)
370	Φιλωνίδας	605	530 531							530 531 605					Scut (530) Soare (605)
371	Φίλων	451				451									Spic de grîu (451)
372	Φόρβας	388				388									Kantharos
373	Φορμίων		316 317 318			316 317 318									Nike (316, 317, 318)
374	Χαιρέας			91 (?) 92 (?)	91 92										Tolbă cu ărc și săgeată (91) Ciocan de pietrar (92)
375	Χαριξενίδης	452					452								Crin

(continuare)

Nr. crt.	Numele	Magis- trat	Patroni- mic	Produ- cător	Cărei grupe îi aparține stampila										Simbol
					Thasos	Sinope		Hera- clea	Oberso- nesos	Paros	Rhodos	Cos	Cnidos	Di- verse	
						Stam- pile	Tigle								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
376	Χαρμοκράτης			734									734		Amforă (734)
377	Χορεῖος (ὁ Λύκωνος)	500							500						
378	Χορήγιων	342				342									Nike în quadrigă
379	Χορήγιων (ὁ Λεωμέδοντος)	343 344				343 344									Nike în quadrigă (344)
380	Χρυσάωρ	606									606				
381	Ψάμμης			307		307									Leu triumfător șezînd pe un taur răpus (307)
382	Διονυσόδωρος			390		390									Cap de bărbat spre stînga
383	Θεόδωρος			635							635				

CONCLUZII

Amforele stampilate care fac obiectul studiului de față s-au dezvoltat din amforele mai vechi, nestampilate, pe care cercetătorii le consideră de obicei ca fiind numai obiecte de cult. Este drept că se găsesc astfel de amfore în morminte și în temple. Dar aceasta se leagă de o epocă în care oamenii nu despărțeau ritualul religios de viața practică. Calul de călărie, podoabele, vasele uzuale din cursul vieții, animalele, alimentele, apoi uneltele, armele, idolii și mai târziu monedele — toate aveau și semnificații rituale. Amfora cu vin desigur că era folosită în scopuri rituale mai mult decât celelalte obiecte. Totuși, nu trebuie să tragem concluzia că oamenii ar fi folosit-o numai în acest scop.

De altfel, amforele pe care le găsim — ionice, samiotesau din Chios — sînt atît de numeroase, încît oricite ofrande s-ar fi făcut templelor și oricîți greci s-ar fi înmormîntat cu amfore la cîmpătii, tot nu s-ar justifica numărul lor. Să mai luăm în considerare și faptul că resturi a sute și mii de amfore se găsesc, întîmplător sau prin săpături organizate, în locuințele antice din secolele VI—V, în straturi vechi de cultură materială, depărtate de temple și de necropole.

Să ne gîndim și la dimensiunile vaselor. Ele aveau o capacitate obișnuită de circa 20 l (corespunzînd măsurii de 1/2 metret). Nu vedem posibilă și nici necesară o amforă de această capacitate pentru uzul cultului. Nici marcarea amforelor cu semne nereligioase nu s-ar explica în ipoteza amforei folosită exclusiv ca obiect de cult. În sfîrșit, formele vasului dovedesc că el avea o întrebuintare practică de zi de zi, așa după cum am arătat și în capitolul introductiv.

Dacă într-un viitor pe care-l sperăm cît mai apropiat, vom porni să adunăm, cu răbdare, toate fragmentele pe care le găsim în săpături și dacă vom face o înregistrare științifică a fiecărui ciob, punctul nostru de vedere va fi cu siguranță confirmat. Deocamdată, din cît știm că se află în depozitele arheologice de la Istria și de la București, din materialul publicat sau aflat în studiu și din ceea ce știm că există în grămezile de ceramică de rebut de pe șantiere — putem trage concluzia că numărul mare de amfore, ca și locurile în care le găsim, dovedesc o folosire zilnică generală și destul de timpurie.

Aceleași resturi arheologice pe care le găsim la Istria și care indică sfârșitul secolului al VII-lea, și mai departe sec. VI și V î.e.n., în întregime le aflăm și în Cuban, în Crimeea sau la Olbia. Aceleași fragmente apar și la Tariverdi, în teritoriul Istriei, la 20 km departe de țărmul mării. Resturile amforelor indică așa dar piețe de consum nu numai în orașele de pe țărmul mării, ci și în regiuni destul de depărtate în interior.

Toate acestea ne îndreptățesc să spunem că în cuprinsul secolelor VI și V î.e.n., legăturile de schimb între grecii antici și triburile de pe litoralul de vest, ca și de pe cel de nord, nu mai erau întâmplătoare¹. Cel puțin cu 200 ani înaintea amforelor stampilate exista în aceste regiuni un comerț organizat. Grecii stabiliți în secolele VII—VI î.e.n. în Pontul Euxin aveau nevoie de vin și de ulei; populațiile băștinăse s-au deprins și ele să consume aceste mărfuri, iar centrele de producție erau în lumea ionică, adică acolo de unde veneau coloniștii. Aceștia cunoșteau drumul, aveau bani și corăbii, posedau pricipere și interes negustoresc. O dată cu dinșii pătrundeau și mărfurile lor, fie pe litoralul de vest, fie pe cel de nord, iar o dată cu mărfurile, amforele. Aducătorii mărfurilor ridicau totodată produsele locale, pe care le transportau în regiunile din sud.

Dacă punem alături câteva tipuri de amfore din această epocă găsite în U.R.S.S. și la noi, vom vedea imediat că ele sînt întru totul asemănătoare, tot așa cum asemănătoare sînt și cele ionice, corintice și attice care se găsesc la Olbia, Panticapaion, Chersonesos etc. sau la Istria și Tariverdi (fig. 53).

Asemănarea între amforele găsite în U.R.S.S. și cele găsite la noi dă imediat convingerea că de la Bosporul cimmerian pînă în Dobrogea, începuturile comerțului în secolele VII—V î.e.n. au avut un caracter unitar; aceleași centre de producție răspindeau aici aceleași mărfuri, oferindu-le unor consumatori care trebuie să fi avut și ei condiții de viață asemănătoare.

Dacă examinăm amforele nestampilate care se găsesc, întregi sau fragmentate, în depozitele șantierului de la Istria sau la Muzeul de anti-chități din București, vedem că ele au forma unui ou, adică sînt mai puțin alungite și ascuțite decît tipurile care încep să apară în secolul al IV-lea. Tortile sînt scurte. Gîtul, mai puțin lung, este de cele mai multe ori însemnat cu linii roșii sau de alte culori, citeodată cu o singură literă mare, vopsită. Altă categorie, din aceeași epocă, prezintă pe pîntece cîte una, două sau patru benzi orizontale și paralele, vopsite în genere în roșu. Înălțimea obișnuită a vaselor variază între 0,68 și 0,72 m. Amforele acestea, tipic ionice, datează din secolul al VI-lea î.e.n.

După observațiile libere pe care le-am făcut pe șantierul Istria, numărul lor este mult mai mare decît al celor publicate. Cantitatea aceasta indică o deosebit de activă poziție economică a Istriei, chiar în secolul al VI-lea.

Dacă s-ar fi înregistrat la timp materialul din vechile săpături de la Istria, făcute în straturile inferioare, am fi astăzi în posesia unor date care să ne permită cunoașterea mai exactă a relațiilor comerciale ale Istriei în această epocă timpurie.

¹ A. Iessen, *Греческая колонизация Северного Причерноморья*, Leningrad, 1947, p. 50 și urm.

Ceea ce nu s-a studiat suficient la noi, s-a studiat în U.R.S.S. În studiul de sinteză asupra săpăturilor efectuate în anul 1937¹ în necropola de la NV de Olbia, sint publicate mai multe amfore arhaice, asemănătoare întru totul cu cele de la Tariverdi-Istria. Cele 14 morminte în care au fost găsite aceste amfore se află în stratul cel mai adânc, peste care este așezată altă necropolă, mai nouă, datată pentru secolul al IV-lea

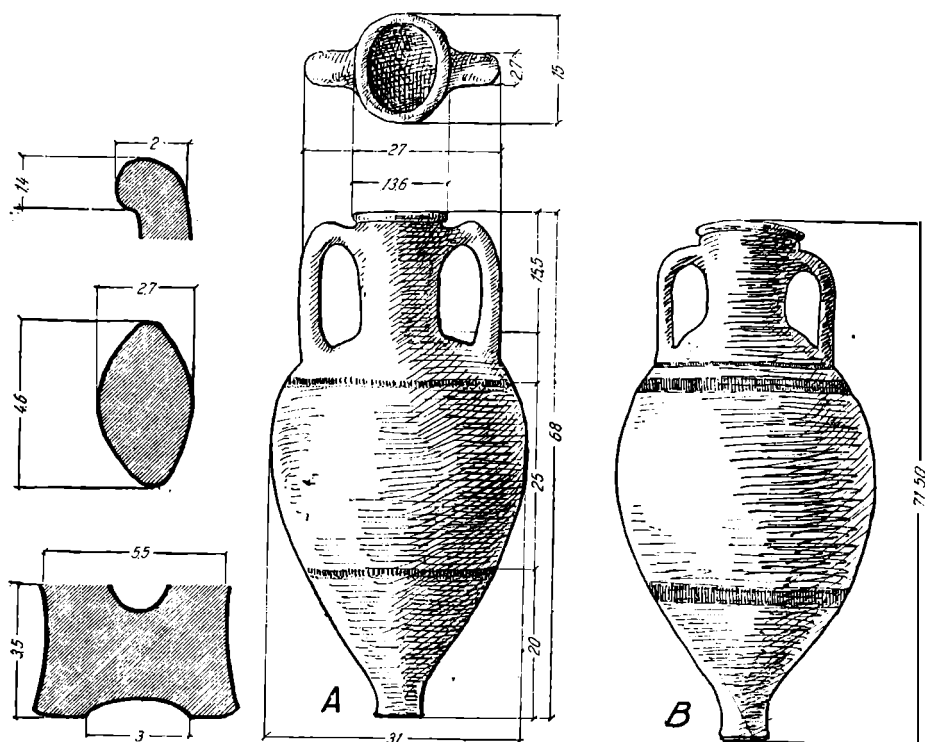


Fig. 53. — Amfore de același tip găsite la Istria și în U. R. S. S. A : din săpăturile de la Tariverdi-Istria 1954 ; B : din săpăturile lui T. N. Knipovici, la Olbia, 1937 (după „S. A’’, VI, p. 92 și urm.).

i.e.n. Arheologul sovietic T. N. Knipovici, care a făcut săpătura, leagă materialul de începuturile vieții grecești la Olbia.

Analizînd ritualul de înmormîntare și întreg materialul din cele 14 morminte, Knipovici a constatat, în același cimitir și în aceeași vreme (jumătatea secolului al VI-lea i.e.n.), două grupe etnice (greci și localnici), ceea ce indică o comunitate de viață între coloniști și băștinași încă de la începuturile istorice ale Olbiei.

Acesta nu este singurul tip de amfore anterioare stampilării. În 1950 s-au găsit la Istria, sub podeaua templului grec din partea de NE, trei rînduri de cîte trei amfore întregi, așezate (probabil din motive rituale) cu gura în jos. Edificiul fiind bine datat pentru secolul al V-lea

¹ T. N. Knipovici, Некрополь в северо-восточной части Ольвийского городища (по раскопкам 1937 г.) în „S. A’’, VI, 1940, p. 92—106.

i.e.n., amforele, după o bună judecată, au fost integrate și ele în această datare. Dar ele n-au fost atribuite încă vreunui centru de producție.

Tipul acesta este ușor asemănător ca siluetă cu amforele arhaice ionice. Vasele sînt lipsite de alungirea elegantă a părții inferioare, au minerele scurte și — ceea ce este mai izbitor — prezintă o umflătură la partea superioară a gîtului scurt. Pe gît sau pîntece, urme de semne făcute cu vopsea roșie. Înălțimea variază între 0,65—0,75 m.

Amfore asemănătoare — fragmentare — s-au mai găsit la Istria în multe sondaje și săpături, făcute în punctele în care au fost atinse straturile arhaic și attic. Aceste fragmente sînt în curs de studiu și prezența lor în număr atît de mare este interesantă. Am urmărit în depozite și între cioburile din grămezile cu rebut găsind 46 de fragmente și gîturi umflate întregi ori rupte.

Neavînd posibilitatea să stabilească, cărui centru de producție îi aparțin aceste amfore, cercetătorii noștri le-au indicat doar ca „amfore ionice”¹. Dar amfore de același tip s-au găsit mai de mult și în centrele din sudul U.R.S.S. Arheologul Max Ebert s-a ocupat de ele în chip foarte amănunțit încă din 1913, în raportul despre săpăturile făcute în 1910² în Crimeea. În patru din movilele săpate el a găsit 12 amfore de același tip, cu gîtul umflat.

Celălalt material arheologic găsit acolo reprezintă 377 vîrfuri de săgeată de tip scitic, o tolă, un kylix, un ulcior de vin, două cuțite de bronz ornamentate cu grifoni, două pumnale scitice de tip akynakes și multă ceramică arhaică greacă, cu figuri negre. Scheletele, pereții și podelele mormintelor erau vopsite cu caolin alb. Aceste curgane din grupa de la Marițel au fost datate, pe baza materialului — pentru sfîrșitul secolului al VI-lea — mijlocul secolului al V-lea i.e.n.

Descoperiri similare s-au făcut și pe Valea Cubanului, în jurul lacului Cazari și Pașkovski³; săpăturile din 1940—41 au scos la iveală un mare număr de amfore cu gîtul umflat, datate, după vasele corintiene și ionice, precum și după fragmentele cu figuri roșii timpurii găsite împreună, pentru secolul al V-lea i.e.n. Raportul lui V. F. Gaidukevici asupra săpăturilor de la Tiritake relevă și el două amfore similare, pe care le datează pentru secolele VI—V i.e.n. și pe care le atribuie Chiosului⁴. Dacă amforele din sudul U.R.S.S. sînt din Chios, tot din Chios trebuie să fie și cele de la Istria. Înseamnă că, după amforele arhaice din prima serie, au pătruns, atît la Istria cît și în Crimeea sau pe Cuban, mărfurile Chiosului, care în epoca aceea era un centru de producție renumit (fig. 54).

Mai există și o a treia categorie de amfore timpurii, de dimensiuni mai reduse și de o formă cu totul particulară, care provin din Samos și a căror urmă a fost deja prinsă la Istria, ca și în orașele grecești de pe coasta de nord⁵. Am avea în acest caz de adăugat un al treilea centru grec de producție care a exportat mărfuri la Istria în secolele VI—V i.e.n. În fine, la sfîrșitul secolului al V-lea i.e.n. și în prima jumătate a secolului al IV-lea, încep să apară cu insistență la Istria, ca și în celelalte

¹ H., I, p. 265 și 370, fig. 163.

² Max Ebert, *Ausgrabungen auf dem Gute Maruzin. Gouv. Cherson (Süd Russland)*, în „Pr. Zeit.”, II, 1913, 2, U.; 3, G.; 5, I, fig. 9 și 10, p. 2—20, curganul 1, J.

³ N. V. Anfimov, *op. cit.*, în „V. D. I.”, nr. 1/1951, p. 110—128.

⁴ V. F. Gaidukevici, *op. cit.*, „M. I. A.”, 25, 1952, p. 82—83, fig. 104.

⁵ M. Lambrino, *La céramique d'Istria*, în „Dacia”, III—IV (1927—1932), p. 366.

orașe pontice, amfore cu o siluetă mult mai elegantă, cu minerele lungi și cu fundul subțiat brusc sub pîntece, sau alt tip, cu întreaga siluetă alungită și terminată cu un fund mai ascuțit, mai prelung. Sînt amforele imediat premergătoare începuturilor stampilării. Ele nu mai poartă decît foarte rar semne cu vopsea colorată pe gît și nu au nici un element decorativ pe trup. Uneori, în locul unde capul de jos al torței este

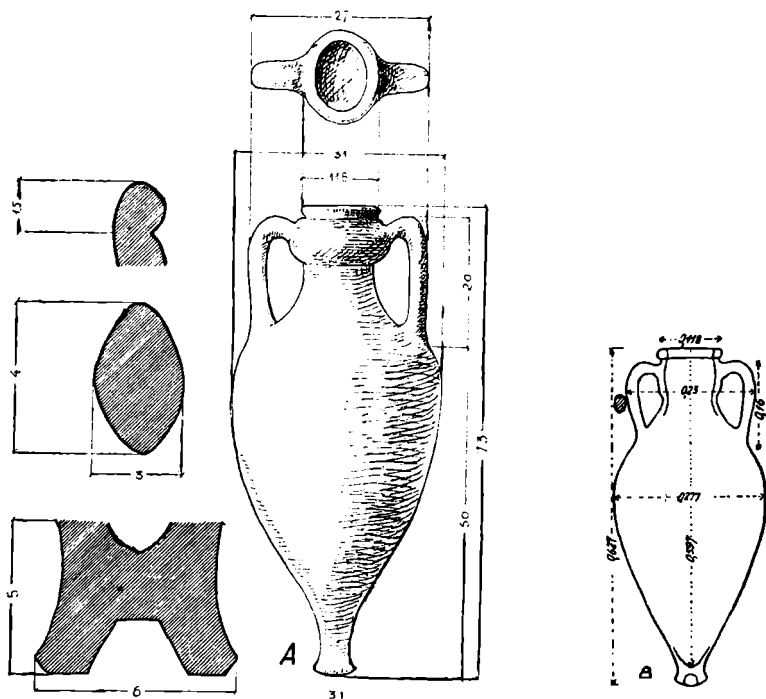


Fig. 54. — Amfore din Chios nestampilate :

A : una din amforele găsite în săpăturile de la Istria, 1950 ; B : același tip de amforă, găsită în săpăturile de la Marițin, 1910 (după Max Ebert, în „Pr. Zeit.”, 1913, fig. 9, p. 12).

împreună cu pîntecele amforei, olarul a făcut unul, două sau trei semne alveolare prin apăsarea degetelor pe pasta crudă.

În muzeul șantierului Istria se găsesc mai multe amfore întregi din această categorie. Ele prezintă trei tipuri diferite. Punctul exact de găsim nu se cunoaște. Se pare că au fost scoase din săpături întâmplătoare, făcute în movilele funerare din necropola Istriei. Nici aceste amfore n-au fost studiate. Nu par a fi din centrele vechi, Milet, Rhodos ori Samos, de la care nu poartă nici o urmă caracteristică. După format și pastă nu par a fi nici din orașele Asiei, nici de pe coasta de est a Pontului Euxin. Este probabil că provin din unele centre insulare necunoscute încă, dar părerea nu este sprijinită de argumente sigure. În orice caz, ele constituie cea de a IV-a grupă de amfore comerciale anterioare stampilării. Astfel de amfore au fost găsite și în mormîntul unei femei din curganul nr. 10 de la Marițin, împreună cu un material ceramic attic

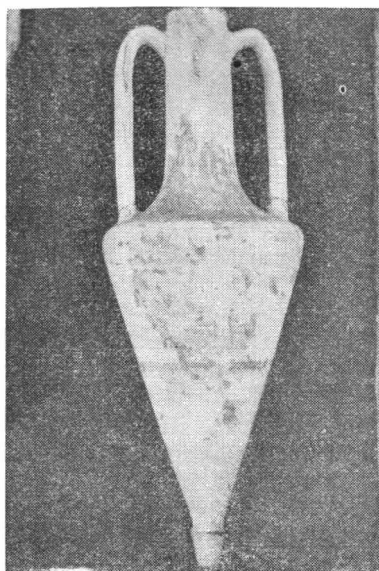
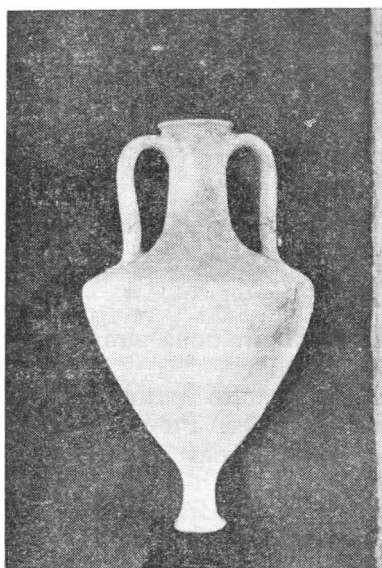
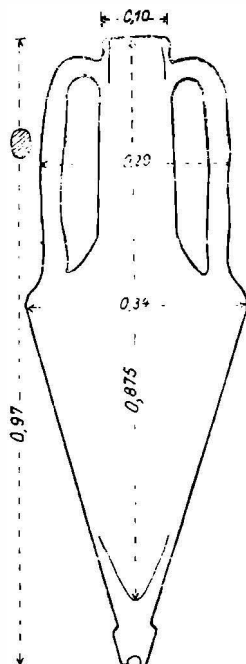
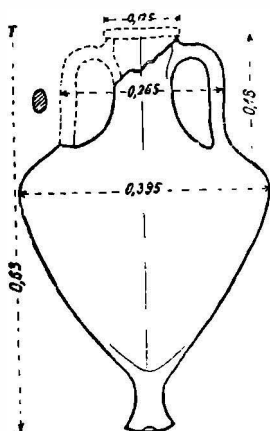


Fig. 55. — Amfore din epoca anterioară stampilării.

Sus: Desene după amforele din epoca premergătoare stampilării, descoperite la Marișin (M. Ebert, în „Pr. Zeit.”, 1913, p. 27, fig. 28 c și 30).

Jos: Amfore similare, descoperite la Istria și depozitate în muzeul aceluiași șantier (amfora din dreapta este de același tip cu un mare număr de amfore găsite în 1964 în movila de la Jurilovca).

tirziu, pe baza căruia M. Ebert le datează pentru începutul secolului al IV-lea î.e.n (fig. 55).

Prezența pe teritoriul patriei noastre a amforelor anterioare stampilării are o deosebită însemnătate pentru cunoașterea relațiilor timpurii și a schimburilor de mărfuri dintre sud și tinerele colonii de pe coasta de vest a Mării Negre. Studiarea amforelor de import din această epocă arhaică ne-ar da posibilitatea să cunoaștem multe lucruri noi și în legătură cu pătrunderea mărfurilor în interiorul teritoriului vest pontic, în mijlocul populațiilor locale băștinașe.

Un astfel de studiu ar trebui să depășească stadiul înregistrărilor arheologice cu caracter general, în cuprinsul cărora materialul este tratat ca un simplu rest ceramic de epocă arhaică. De la observații sporadice și de la analogii mecanice pe baza publicațiilor vechi, care nici măcar n-au conceput existența amforei de uz practic în afara cercului religios, trebuie să se treacă la concentrarea cercetărilor într-un scop bine definit.

Un imens material stă la dispoziția cercetătorilor, în special la Istria unde nimeni nu s-a ocupat încă de adunarea lui, de studiul formelor, al pastei ceramice și al semnelor. Ar fi să se identifice și să se clasifice în primul rînd toate fundurile, torțile, buzele și gîturile amforelor arhaice, să se colecționeze și să se înregistreze toate semnele cu vopsea de pe gît și de pe pîntece și toate semnele incizate pe care le poartă resturile amforelor arhaice din depozite și din grămezile cu rebut. Să se treacă apoi la organizarea tipologică a materialului, la determinarea în timp și pe centre de producție, la cunoașterea frecvenței și a întinderii răspîndirii lor.

Ou o astfel de activitate susținută, cu sprijinul datelor din contextele arheologice și cu o lungă cercetare a descoperirilor făcute în alte părți — în special în regiunile arheologice din sudul U.R.S.S., unde analogia abundă din plin — se va putea ajunge curînd la stabilirea unor date concrete asupra condițiilor în care s-au desfășurat relațiile de schimb într-o epocă atît de puțin cunoscută la noi.

Studiul ar trebui să se extindă asupra întregii perioade anterioare stampilării, adică asupra secolelor VI—V î.e.n.

Noi nu am atins aici această problemă decît în treacăt, și numai în măsura în care am fost obligați să avem un punct de legătură al studiului nostru asupra amforelor comerciale stampilate, din sec. IV—I î.e.n. cu formele și stările anterioare acestei epoci.



Să vedem acum ce concluzii se pot desprinde din examinarea celor 1162 de torți stampilate găsite la Istria, care fac obiectul lucrării noastre :

Importul de vinuri și ulei la Istria în amfore stampilate este sigur documentat pentru următoarele centre de producție : 1) Thasos, 2) Sinope, 3) Heraclea, 4) Chersonesos, 5) Paros, 6) Rhodos, 7) Cos, 8) Cnidos (fig. 56).

La acestea trebuie să adăugăm și produsele din alte centre, care n-au putut fi încă identificate, și ale căror stampile au fost adunate în grupa IX sub titlul „Diverse”.

Țiglele de acoperiș au fost importate din Sinope și, foarte puține, din Heraclea Pontică. Țigle din Chersonesos nu s-au găsit la noi.

Proporțiile în care Istria a importat vin, ulei și țigle din centrele insulare egeice, din cele de pe coasta estică a Mării Negre, ca și din Bosporul cimmerian, pot fi urmărite în tabelul statistic de mai jos, întocmit pe baza torților

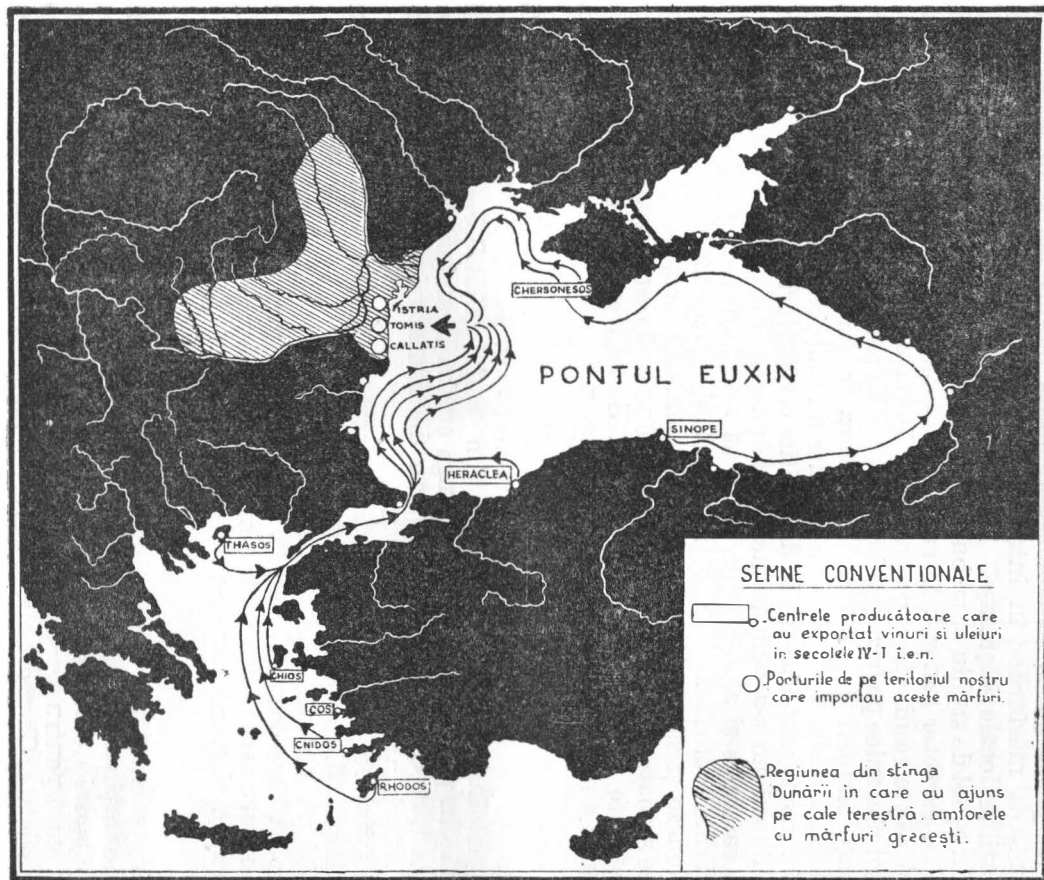


Fig. 56. — Harta centrelor de producție și a căilor de pătrundere a mărfurilor grecești pe teritoriul de azi al R. P. R.

cu stampile sigur atribuite de noi. Pentru Rhodos am redus numărul la jumătate, deoarece amforele acestui centru se stampilau pe amîndouă torțile.

Nr. de ordine	Grupa	Centrul de producție	Numărul stampilelor pentru fiecare centru	Procentul față de totalul de 1022 stampile
1	II	Sirope	357	35,00 %
2	I	Thasos	288	28,20 „
3	VI	Rhodos	141	13,70 „
4	VIII	Cnidos	54	5,30 „
5	V	Paros	4	0,50 „
6	IV	Chersonesos	37	3,50 „
7	III	Heraclea	34	3,40 „
8	VII	Cos	22	2,20 „
9	IX	Diverse	85	8,20 „
Total general			1022 ex.	100,00 %

Stampilele complet întregite pe care le-am studiat pe baza analogiilor găsite în publicațiile consultate ne-au dat următoarele rezultate :

Necunoscute	38
Variante	259
Întocmai	219
Probabile	25
Comparate în total	541
Dublete	105
Diverse neatribuite	82
Neîntregite	239
Clasate numai tipologic	195
1162 ex.	

Cronologia generală a materialului (despre ordinea cronologică a fiecărui centru aparte am vorbit în cuprinsul grupelor respective) ne-a dat indicațiile următoare :

1	I	Thasos	anii 390—150 î.e.n.
2	II	Sinope	„ 350— 70 „
3	III	Heraclea	„ 350—200 „
4	IV	Chersonesos	„ 300—150 „
5	V	Paros	„ 250—200 „
6	VI	Rhodos	„ 220—100 „
7	VII	Cos	„ 200— 50 „
8	VIII	Cnidos	„ 200— 50 „

Simbolurile pentru grupele mai importante din acest punct de vedere (Sinope și Thasos) au fost adunate într-un indice alfabetic, dar n-au fost urmărite în mod special în privința analogiei, pentru că publicațiile folosite de noi n-au avut reproduceri pentru toate și deci n-au putut fi socotite satisfăcătoare.

Despre tehnica întrebuintată la fasonarea amforelor, despre materia primă, ca și despre procesul de fabricație (frământare, ardere, fătuire etc.)

am vorbit la fiecare grupă în parte. Ne vom opri aici numai asupra uneia din laturile tehnologice care a preocupat pe mulți cercetători și care n-a



Fig. 57. — Stampilă thasiană pe care se văd fibrele lemnului (4/1).

fost încă lămurită : din ce material era făcută matrița cu care se aplica stampila pe amfore, cine o confecționa și cum era aplicată ?

În lipsa unor știri literare din antichitate, o cercetare în această direcție este desigur anevoioasă, dar ea nu trebuie abandonată : observînd

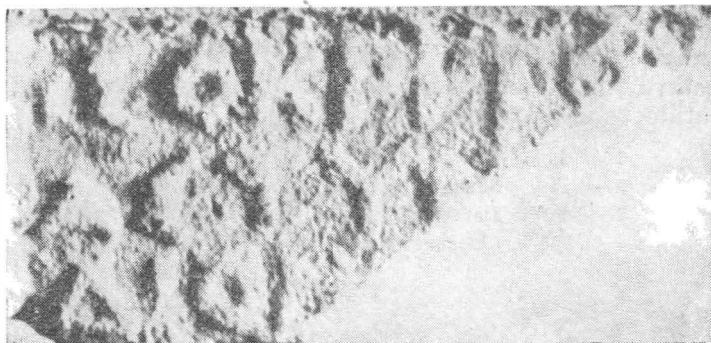


Fig. 58. — Stampilă sinopeană de pe țiglă (matrița a fost săpată în os) (2/1).

cu minuțiozitate anumite particularități ale materialului, putem trage unele concluzii.

Iată de exemplu o stampilă din Thasos, în bună stare de conservare, de pe care am putut obține o fotografie reușită (fotografia mărită 4/1, fig. 57, nr. 20 în text).

În câmpul lateral al stampilei, acoperind delfinul și uneori tăind relieful literelor, se văd foarte clar o serie de linii paralele, foarte dese, imprimate, fără voie, la aplicarea stampilei. Aceste linii reprezintă, fără nici o îndoială, fibrele lemnului din care era făcută matrița.

Stampila de pe țițla astinomului Isocritos din Sinope (mărită 2/1,

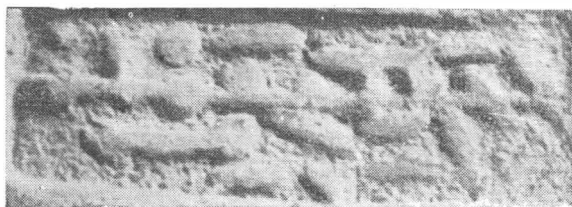


Fig. 59.—Stampila cu scris necunoscut de la Istria (2/1).

fig. 58, nr. 446 în text) prezintă urmele unei structuri de os secționat.

Aceeași structură se poate observa și pe o stampilă cu literele unui scris necunoscut, găsite la Istria, de proveniență desigur locală dobrogeană (mărită 2/1, fig. 59, nr. 761 în text).

În masa stampilelor de la Istria am mai găsit un exemplar interesant, care ne-a dat o reproducere fotografică satisfăcătoare (fig. 60, mărită 2/1, nr. 328 în text).

Pe această stampilă, sinopeeiană, se poate vedea clar cum meșterul gravor a tras mai întâi linii drepte pentru fiecare rînd. Observate cu atenție la lupă, liniile marcatoare (mai ales linia a treia de jos) permit să se vadă și aici fibre de lemn, care merg paralel cu rîndurile, pe

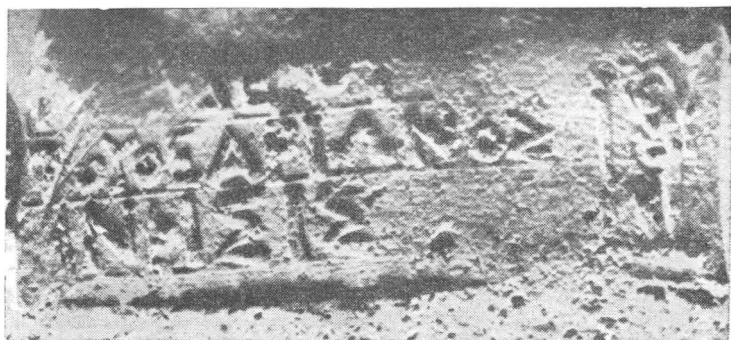
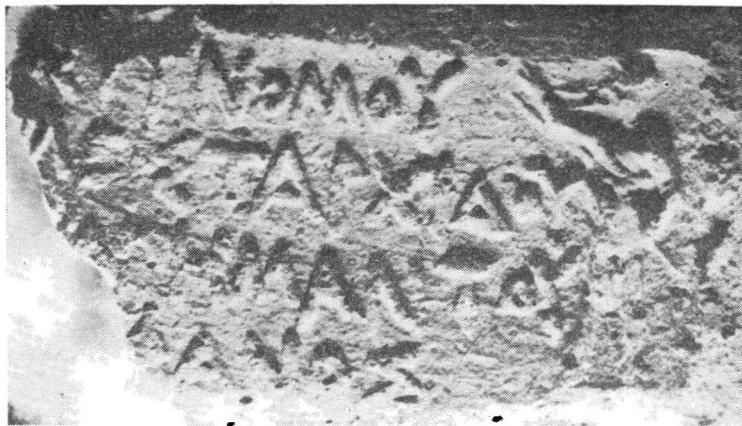


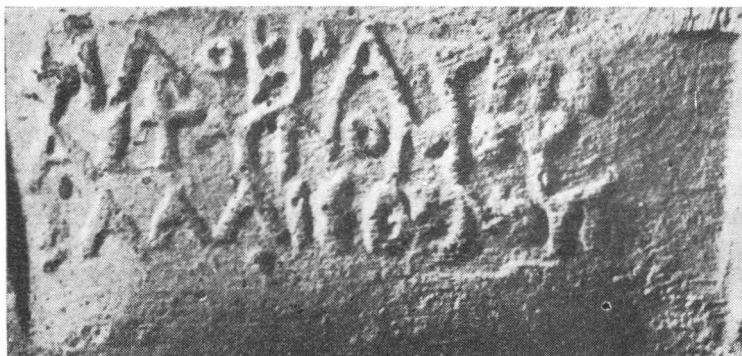
Fig. 60. — Stampilă pe care au fost trase mai întâi linii drepte pentru marcarea rîndurilor (2/1)

toată lățimea stampilei. La alte stampile, tot de proveniență sinopeeiană (fig. 61, nr. 321 și 376 în text — mărite 2/1 —), liniile pentru marcarea rîndurilor drepte lipsesc și scrisul apare foarte neregulat, literele și rîndurile intrînd unele în altele.

Nici la Chersonesos (fig. 61, c — mărită 2/1 — nr. 492 în text), după cum se vede din stampila lui Nanon, matrița nu se lina și scrisul apărea foarte neregulat, dar aici mărirea literelor, spațierea lor și o anumită



a) Scris neregulat (gravorul nu a liniat anticipat rindurile), nr. 321 din text (2/1).



b) Altă grafie neregulată pe stampilele din Sinope, nr. 376 din text (2/1).



c) Grafie largă caracteristică stilului din Chersonesos, nr. 492 din text (21).

Fig. 61. — Diferite particularități de grafie.

cursivitate dau totuși grafiei o eleganță deosebită. Și aici se poate vedea structura grunțuroasă, caracteristică unui os secționat.

În legătură cu ipoteza confecționării din os a matritelor, menționăm și faptul că la Mangalia, cu prilejul săpăturilor din 1949 în fața cazărmii grănicerilor, între malul mării și autostradă, s-a găsit o matriță făcută dintr-o placă de os, groasă de 0,015m, obținută prin tăierea în secțiune a unui arșic de bovină (desen, în mărimea naturală, la fig. 62). Pe matriță apare numele AIAC gravat de la stînga la dreapta; prin imprimare deci, scrisul ar fi ieșit inversat, în relief.

Din aceste exemple trebuie să conchidem că se confecționau matrițe din lemn și din os. Ceea ce nu înseamnă că aceasta era regula generală; în alte centre de producție matrița putea fi de pământ ars ori — mai puțin probabil — din metal. Pe matrița cu care se făcea imprimarea, scrisul era săpat de la dreapta la stînga, pentru ca pe amforă să apară (în relief) de la stînga la dreapta. Sînt însă destul de numeroase stampile cu legenda complet inversată (nr. 596, 628, 54, 727, 738 și 357 în text). Scrisul inversat se explică prin aceea că matrițele erau inițial săpate greșit, adică cu scrisul de la stînga spre dreapta, ceea ce a avut drept rezultat că textul a apărut inversat, așa cum se vede în mai multe cazuri (fig. 63).

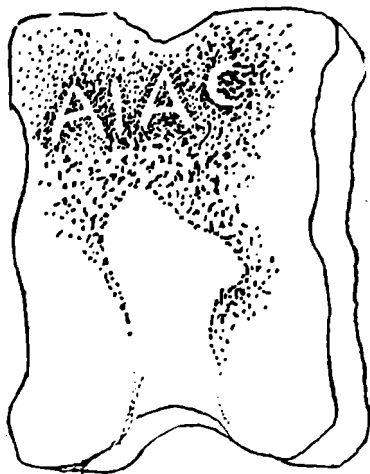


Fig. 62. — Matriță de os de la Mangalia.

Păreră generală este că matrițele erau confecționate chiar de meșterii olari. Dar trebuie să ne gîndim că nu orice olar știa să scrie pe vremea aceea și în nici un caz atît de corect și de frumos. Dacă analizăm unele simboluri, putem constata că avem de-a face cu adevărate opere de artă sculpturală. Este mai probabil că administrația de control (astinomii, pritani sau preoții eponimi) avea meșterii săi gravori, așa cum știm că îi avea și pe lîngă atelierele monetare. În centrele producătoare funcționau maeștri gravori autorizați care confecționau foarte probabil stampilele, sub controlul administrației orașului; aceasta le prelua și le deținea, stampila refăcîndu-se de către administrație. La această concluzie ne obligă și faptul că stampilele cuprind stema și numele orașului sau titlul și numele magistratului.

Că meșterii gravori constituiau un adevărat corp organizat o dovedește și faptul că stampile ale acelorași magistrați sau cu numele acelorași olari sînt executate de diferiți gravori. Caracterul literelor, simbolurile, precum și formele dialectale sînt diferite la aceleași stampile; pot fi comparate următoarele stampile din text:

Nr. 253, 254, 255	Dionysios a lui Dionysios;
Nr. 277, 278, 279	Hikesios;
Nr. 311, 312	Micrias al lui Aristagoras;
Nr. 320, 321	Pleistarhides al lui Apemantos;
Nr. 326, 327, 328	Posideios al lui Thearion;
Nr. 342, 343	Choregion al lui Leomedon;

Nr. 609, 610, 611 Agoranactos la care și terminațiile sînt în trei forme diferite, ...το, ...τοε, ...του).

Poate că este cazul să revizuim cu totul vechile păreri asupra producției particulare și să atribuim unei producții de stat toate amforele care poartă stampile cu stemă și magistrat eponim (Sinope, Thasos, Rhodos). Dacă ținem seama că numele propriu fără titlu trebuie să fie



Fig. 63. — Stampile cu scrisul inversat.

al unuia dintre producători, el nu poate fi decît sau al șefului de atelier, responsabil pentru executarea tehnică a amforei-ambalaj, sau al producătorului mărfii. Amforele care nu poartă numele magistraților eponimi, stemă ori etnicon, ci simple nume proprii, sînt singurele care pot fi atribuite unor centre de producție particulare (Cos, și mai toate stampilele de la grupa „Diverse”).

În această ordine de idei mai trebuie relevat și faptul că atît la Istria, cît și în alte centre consumatoare, se găsesc un număr foarte mare de amfore comerciale de diferite tipuri, fără stampilă și fără nici un semn. Ele sînt sigur de proveniență străină și au fost importate cu vinuri și ulei din centre necunoscute, desigur centre cu un comerț neorganizat de stat. După toate caracteristicile tipologice și tehnologice, precum și după mediile arheologice în care se găsesc, ele aparțin secolelor IV — I î.e.n. Au

fost importate deci în aceeași vreme cu amforele stampilate, pe care le socotim că aparțin unei producții de stat. De aici trebuie să tragem concluzia că Istria și teritoriul ei, ca și regiunile din sudul U.R.S.S., unde situația este la fel, primeau în epoca elenistică mărfuri atât de la orașele-state cu care aveau desigur înțelegeri economice, cât și de la producători particulari.

De unde venau mărfurile în amfore nestampilate? În stadiul de azi al cunoștințelor noastre, nu se poate răspunde. Știm doar că, în afară de centrele de producție identificate în studiul de față, alte 20 de orașe și insule produceau cantități mari de vinuri și ulei pentru export. În epoca în care amforele comerciale se stampilau, se găseau între aceste centre de producție orașele : Lesbos, Byblos, Ohios, Samos etc., ale căror stampile nu se cunosc încă.

Ne mai putem pune și întrebarea în ce măsură și sub ce formă mărfurile fără stampile-certificat reușeau să intre în concurență cu comerțul de export organizat pe baze statale.

Țiglele de acoperiș pe care le-am înregistrat în seria 8, de la grupa II, sînt, după cum am arătat, de proveniență sinopeeană. Pînă acum cîtva timp nu se cunoșteau alte centre de producție care să fi exportat țigle stampilate. Astăzi însă lucrurile stau altfel. Stampila cu numele lui Ἡρακλῆας găsită la Istria și publicată de noi sub nr. 453, dovedește că și Heraclea a exportat țigle pe coasta de vest a Mării Negre.

Savanții sovietici ¹ au dovedit că și Chersonesul, pe lîngă o dezvoltată producție de amfore stampilate, avea și o producție de țigle de acoperiș, pe care erau aplicate stampile cu numele astinomilor locali. În depozitele muzeului de la Kerci se găsesc un număr de 36 de țigle purtînd stampile cu exact aceeași formă, aceleași dimensiuni și aceleași nume de astinomi, ca și pe cele 2000 amfore cu stampila astinomilor din Chersonesos. Dar Chersonesul nu fabrica de totdeauna țigle. Cel puțin pînă la jumătatea secolului al IV-lea î.e.n., știm sigur că nu fabrica, căci în materialul din săpăturile arheologice de la Chersonesos, datat pentru această epocă, s-au găsit numeroase țigle întregi și fragmentare cu stampile clare din Sinope și din Heraclea.

Abia mai tîrziu, în epoca sa de expansiune economică (sfîrșitul secolului al IV-lea — începutul secolului al III-lea î.e.n.) Chersonesul a trecut la producția în masă a țiglelor de acoperiș, exportînd însemnate cantități și în celelalte centre din spațiul Bosporului cimmerian (țigle cu stampilele astinomilor din Chersonesos au fost găsite și în săpăturile arheologice din Bospor, Panticapaion și Neapolis). Deocamdată nu există dovezi sigure despre răspîndirea acestor produse în teritorii mai depărtate. Dar este posibil ca unele țigle găsite la Istria, care au stampile fragmentare sau degradate prin roadere și a căror pastă ceramică nu se aseamănă cu cea din Sinope și Heraclea, să fie de proveniență chersonesiană. Sigur știm numai că la Istria se importau în cantități mari țigle din Sinope și foarte puține de la Heraclea. Să cercetăm unele particularități ale acestor țigle.

Unul din cele mai frecvente simboluri pe stampilele de pe țigle este acela al vulturului de mare, cu aripile desfăcute și cu ghiarele înfipite într-un delfin pe care îl ciocănește în cap (același simbol apare, mult mai rar, și pe stampilele de pe amfore).

¹ R. B. Ahmerov, *op. cit.*, în „V. D. I.”, nr. 4, 1949, p. 99—123.

Simbolul acesta este cunoscut cercetătorilor istorici nu numai la Istria, ci și la Sinope și la Olbia. El a fost atît de răspîndit în aceste orașe-state încît, în anumite epoci, ajunsese emblema oficială a orașelor respective. Monedele acestor trei orașe au avut și ele ca reprezentare principală vulturul și delfinul.

Problema unui simbol identic la trei orașe deosebite din bazinul Mării Negre, orașe de aceeași origine milesiană, preocupă deosebit de mult pe cercetători. Această iconografie identică poate fi interpretată ca o expresie a comunității politice și economice care va fi stat fără îndoială (pe lângă cea culturală) la baza raporturilor între aceste orașe-surori.

Dar nu este locul aici să analizăm problema aceasta de ordin general istoric. Din ansamblul ei, reținem numai acele aspecte care ne pot interesa în cercetarea obiectivului nostru.

Stampile similare, pe țigle de același format și de același tip de fabricație, găsim și la Varna (Odessos), la Balcic (Dionysopolis), la Mangalia (Callatis), la Istria, foarte multe la Cetatea Albă (Tyras), la Nikolaev (Olbia), în cele mai multe orașe grecești din Bospor și în special în orașele Chersonesului tauric.

În lipsa unor date suficiente, cum și a unei determinări juste a materialului, unii cercetători credeau că țiglele de acoperiș și cele pentru morminte erau de fabricație locală : Olbia, Tyras, Odessos, Istria, Callatis etc. În sprijinul acestei afirmații se aduceau o serie de argumente.

S-a spus că o astfel de marfă, fără valoare deosebită, ar fi putut fi ușor produsă în părțile noastre, pentru că nu cerea decît pămînt și lemn de ars. N-avea deci de ce să fie importată de la distanțe atît de mari, ținînd seamă de faptul că distanța și manipularea scumpeau foarte mult produsul.

Este adevărat că la Istria și la Callatis, unde se găseseră cantități și mai mari de țiglă și amfore stampilate, stadiul dezvoltării economice în genere și în special existența unei adevărate industrii ceramice proprii permiteau, fără un efort deosebit, fabricarea pe loc a țiglelor comune de acoperiș, pentru ca orașele să nu mai fie tributare. Cărămizi de cea mai bună calitate, binefasonate și bine arse, chiupuri de mare capacitate (500 — 1000 l), imense cantități de tuburi pentru apeducte bine studiate, bine dimensionate și bine arse, nesfîrșite categorii de olărie și în special cea uzuală, recipienți de toate dimensiunile, diferite unelte bine fasonate din pămînt ars și statuete artistice de tipul tanagrelor, iată atîtea produse ale industriilor locale pe care le găsim la tot pasul în orașele mai sus enumerate. De ce oare aceste centre, cu o atît de dezvoltată industrie a olăritului și a ceramicii fine, n-ar fi produs și țigle de acoperiș ?

Pentru amforele cu stampile, explicația este simplă : centrele din Grecia și din Asia Mică, producătoare de vinuri și uleiuri, făceau un export organizat și constant în orașele nord — și vest-pontice, unde, așa cum am mai arătat, nu exista producție de ulei, iar producția de vinuri locală era insuficientă pentru consumul grecilor și al băștinașilor din împrejurimi. Vinul de calitate și uleiul expedit din Grecia trebuiau să fie aduse în vase speciale, într-un anumit „ambalaj”. Dar amforele de rînd, pentru nevoile curente, desigur că și în părțile noastre erau de fabricație locală și nu purtau stampile (în nici unul din orașele din nord-vest amintite, cu excepția Chersonesului, nu se cunosc stampile aplicate pe produsele ceramice locale).

Vulturul cu delfinul, care apare în cadrul stampilelor de pe țigle (ca și prezența acestui simbol pe monedele autonome) ar putea de asemenea

îndreptăți teoria unei producții locale. Totuși, din examinarea de ansamblu a complexului de elemente pe care îl prezintă problema, rezultă clar că :

- 1) Cel puțin la Istria, nu este atestată încă astinomia ;
- 2) Aproape totalitatea numelor de astinomi și de producători de pe țigle se găsesc și pe torțile de amfore care sînt sigure de import și care provin din Sinope și Chersonesos ;
- 3) Numele lui Σινωπίων și ale lui Ἀρχεπτόλεμος, Πρύτανις, Γόλας, Κύρος care sînt cele mai frecvente pe țigle, nu se găsesc în onomastica de la Istria și de la Olbia. De asemenea nici Διόφαντος ca astinom pe stampila lui Ἀρχεπτόλεμος.

4) Stampile ale acelorași astinomi și producători de pe țigle, avînd ca emblemă vulturul și delfinul, se găsesc și în celelalte orașe de-a lungul coastei, orașe care nu aveau această emblemă.

În tabelele lui Pridik, din aproape patru sute de țigle stampilate purtînd emblema vulturului cu delfinul, găsim un număr de 23 de astinomi diferiți și peste 40 de producători diferiți. Față de această proporție a țiglelor cu vultur și delfin găsite în orașele grecești din sudul U.R.S.S., la Istria, am găsit dintr-un total de 30 de țigle numai trei cu vultur și delfin. De asemenea am găsit două cu vultur și delfin pe amfore. Un număr atît de mic la Istria, nu poate sub nicio formă să susțină aparținerea acestui simbol la producția locală.

Să mai adăugăm că țiglele cu stampile găsite la Istria și la Mangalia conțin o pastă ceramică cu totul diferită de cea locală. Tehnica fabricării ne îndreptățește și ea să înclinăm pentru marfă de import ; pasta nu este omogenă, țigla este formată dintr-un strat gros interior de o calitate mai proastă, de un cărămiziu deschis și de multe ori cenușiu, peste care a fost așezat pe ambele fețe un strat subțire de lut fin, roșu-puternic, bine frământat și bine netezit. Prin arderea la o temperatură moderată, și deci economicoasă, s-a obținut contopirea celor două straturi superficiale fine cu stratul mai gros, ceea ce a dat o țiglă compusă din trei straturi combinate, care prezintă o rezistență deosebită, deși n-a fost supusă unei arderi la temperaturi înalte.

Concluzia la care ajungem este că țiglele erau marfă de import : atît cele de acoperiș, cît și cele de pe morminte se aduceau de la Sinope.

Să încercăm acum să examinăm cauzele pentru care se făcea acest import în regiuni în care exista și concepția și tradiția fabricației, cum și materia primă și mina de lucru pentru o astfel de producție.

Cele mai vechi țigle de acoperiș cu stampile se datează pentru jumătatea secolului al IV-lea î.e.n. În afară de caracteristicile grafice care ne duc la această epocă, mai este de luat în considerare pentru grupa țiglelor și faptul că o parte din ele (nr. 438, 439, 445, 450, etc. la noi și numeroase altele la Pridik) prezintă nume cu genitivul în o în loc de ou, după dialectul ionic. Aceasta ne duce între anii 350—330 î.e.n., ultima epocă în care se mai întîlnesc simultan amîndouă formele de genitiv, după care dată se întrebuițează numai ou.

Nu tîrziu după această dată, Istria a intrat în jocul grelelor frămîntări care au dus la repetatele ei distrugerii. Dacă nu socotim decît marile momente cunoscute pe baza documentărilor istorice : Filip al II-lea, Alexandru cel Mare, Lisimah și invazia galaților (fără a socoti alte urme istorice, cum și numeroasele documentări arheologice din săpături) și încă avem, într-un

timp scurt, o întreagă serie de distrugeri mari, începînd de la jumătatea secolului al IV-lea î.e.n.

După fiecare din aceste evenimente, orașul era desigur sleit și făcea eforturi mari ca să se ridice. Este fără îndoială că după fiecare retragere a invadatorilor orașul își relua viața (cunoaștem o indiscutabilă continuitate, documentată și arheologic și istoric). Construcțiile de edificii publice, locuințele în refacere, precum și înmormintările în cimitire plane în care se obișnuia sicriul improvizat din țigle, cerceau fără întârziere acest important material de construcție. În aceste momente, producătorii

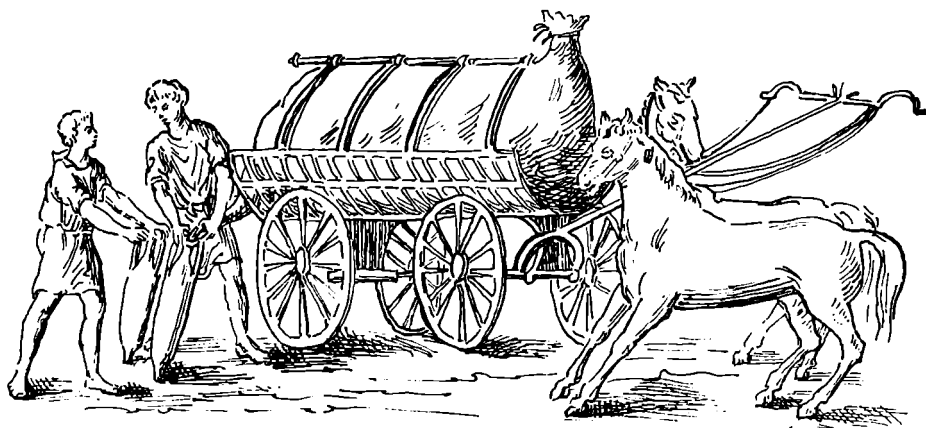


Fig. 64. — Comerțul ambulant cu vin transportat în burdufuri mari de piele (după o frescă din Pompei, V. Duruy, *op. cit.*, II, 344).

de țigle din Asia Mică, care cunoșteau de mult drumurile comerciale ale Mării Negre către orașele noastre, găseau condiții prielnice pentru plasarea mărfii. Evident, costul transportului de la o atît de mare distanță trebuia să ducă la o simțitoare scumpire. Dar, probabil că corăbierii aduceau țiglă mai mult ca lest pe fundul corăbiilor, obiectivul principal al transporturilor fiind de fapt încărcarea la întoarcere, a mărfurilor de preț locale : grâu, vite, piei, miere, sclavi etc.

În viitoarele săpături arheologice, mai ales în straturile attic — tîrziu și elenistic, precum și în mormintele corespunzătoare, s-ar putea să se găsească mai multe țigle de acoperiș stampilate, care printr-o scrupuloasă înregistrare să ducă la o documentare exactă pentru viitoarele studii istorice.

Transportul și comercializarea vinurilor și uleiurilor în porturile grecești de la noi prezintă unele laturi nelămurite încă. Astfel nu se știe dacă aceste mărfuri se aduceau numai în amfore sau dacă se făcea și un comerț pe care l-am putea numi cu ridicata, în care caz mărfurile ar fi fost aduse în vase de mare capacitate.

Se pare că butoaiele de lemn nu prea erau folosite în epoca timpurie greacă la care se referă studiul nostru. Nici de pe urma săpăturilor arheologice și nici din reprezentările plastice nu cunoaștem la noi astfel de butoaie, decît într-o epocă mult mai tîrzie, la începutul erei noastre, o dată cu expansiunea economică romană. Aceasta se explică desigur prin faptul că lemnul era destul de rar în Grecia și mai ales în insule, iar atît cît se

putea găsi, sau puținele cantități care puteau fi importate, se foloseau cu precădere la construirea corăbiilor și a bărcilor, la acoperișuri și podele etc.

Pentru manipularea vinurilor în vânzările așa-zise ambulante, cu amănuntul era întrebuințat burduful de oaie, care ținea locul recipientelor mai mici și burduful de bovine, care ținea locul „butoaielor” de mare capacitate.

Cunoaștem reprezentări plastice în care apar unul sau două burduri de vacă sau de bou, în căruțe trase de cai, burduri prevăzute cu o cană de scurgere pentru a înlesni manipularea lichidului.

Altceva este comerțul cu amănuntul și cu totul alt aspect trebuia să-l aibă comerțul cu ridicata, porturile noastre devenind în acest caz antrepozite și factori intermediari de primă mână. Negustorii de aici împărțeau beneficiile cu producătorii și importatorii, în măsură mult mai largă, decât dacă ar fi rămas la comerțul simplu de cumpărare-vânzare a unei unități fixe și limitate, prin amfore astupate și stampilate. Avem dovezi că, cel puțin în porturile principale de pe coasta de nord-vest a Mării Negre a existat, concomitent cu atât de dezvoltatul comerț al vinurilor și uleiurilor în amfore stampilate, și un comerț cu ridicata. Cercetări și studii asupra acestei laturi economice nu s-au făcut nici la noi și nici în alte părți, dar ar fi de dorit ca ele să fie întreprinse, pentru că urmărirea acestui aspect al vieții economice locale poate să ne dea lucruri interesante în privința relațiilor de import-export cu centrele producătoare și cu cele de consumatori.

La Istria și la Callatis s-au găsit numeroși pithoi (chiupuri mari de forma butoiului, cu capacități variind de la 300 până la 1000 l; vezi fig. 65). Mulți dintre acești pithoi pe care îi găsim și în satele din interiorul teritoriului în care se află urme de vechi așezări omenești, au fost folosiți pentru depozitarea apei potabile și mai ales pentru păstrarea în bune condiții a cerealelor. Dar pe fundul unora s-au găsit și resturi dezalcoolizate de vin, urme de ulei sau resturi de pește sărat. Erau deci întrebuințați și în aceste scopuri.

Putem spune că totalitatea acestor chiupuri sînt de fabricație locală. Fiecare centru, cît de mic, pe baza tradiției olăritului și a mijloacelor proprii, își confecționa astfel de recipiente, pe care le ardea în cuptoare individuale de obicei săpate în pămînt. Descoperirile de astăzi dovedesc că recipientele erau îngropate în curți și chiar în cuprinsul locuințelor. Numeroase magazine, cu ziduri de piatră și cu ventilație specială în perți, au fost descoperite în cursul săpăturilor de la Istria, în special în partea de sud a orașului. Într-unul din aceste depozite s-au găsit patru, în altul șapte pithoi.

Dintr-o epocă tirzie (sfîrșitul clenismului și mai ales din epoca romană imperială) Dobrogea cunoaște numeroase descoperiri — întimplătoare — de astfel de recipiente, de fabricație și întrebuințare locală. Unele din ele au pe git sau pe pîntece, șgriate la rece, diferite litere și litere-cifre care indică numele proprietarului și capacitatea vasului. La Callatis s-au găsit mai multe fragmente de pithoi cu inscripții. În depozitul de materiale vechi de la Istria s-au găsit fragmente din buza sau din corpul chiupurilor mari, purtînd diferite litere și semne șgriate ori imprimate în relief înainte de ardere. Am găsit resturile a doi pithoi în stratul inferior al secțiunii săpate în anul 1950 în incinta Istriei. Chiupurile se aflau la o adîncime de 3,20 m sub ultimul strat al epocii bizantine. Unul dintre ei arată a fi avut un diametru de 1,30 m la maxima umflătură a pîntecelui. Amîndoi purtau benzi

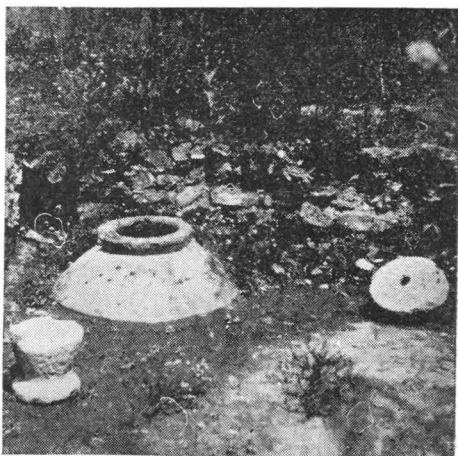
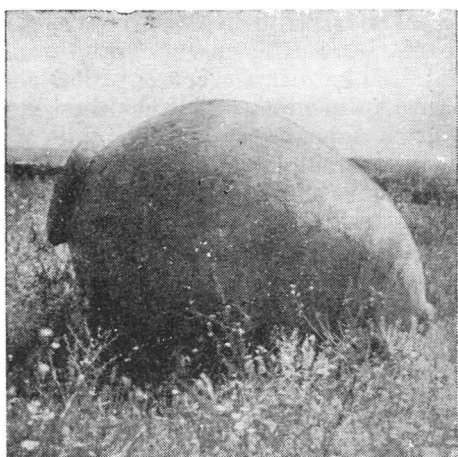
*a**b**c**d*

Fig. 65. — Pithoi descoperiți în ultimele săpături de la Istria (1950—1953).

a: În sectorul economic din partea de sud a orașului, patru pithoi într-o singură cameră, îngropați până la gură; *b*: în același sector, în altă încăpere, un pithos îngropat numai pe jumătate (alături o pluă și o risniță de piatră); *c*: dezgajarea unui alt pithos în partea de vest a aceluiași sector (apartine unei epoci mai târzii);

d: pithos din vechile săpături se află în fața muzeului șantierului (probabil dintr-o epocă mai bună.

bine reliefate, orizontale, dînd impresia unor cercuri late, care strîng butoiul. Vasul era lucrat la roată. Pasta ceramică, de culoare cenușie deschis, bine frămîntată, se deosebește total de pasta roșie a pithoilor de epocă tirzie din sectorul economic al acestei așezări.

Tot la Istria, Vasile Pârvan menționează existența unor pithoi și mai vechi, despre care am fi aflat destule amănunte, dacă nu aveam nenorocul să se piardă manuscrisul pentru „Histria V” după dispariția marelui învățat. Iată ce scria Vasile Pârvan în 1923¹ referitor la acești pithoi: „... De fapt, în puțul pătrat din partea de SE a acropolei, conținînd vase grecești exclusiv din secolul al VI-lea î.e.n., noi am găsit — ca și von Stern la Berezan — frag-

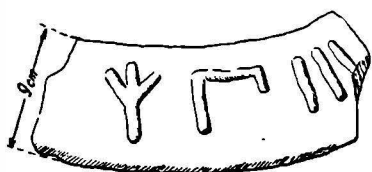


Fig. 66. — Fragment din buza unui pithos cu inscripții, găsit în curtea Teoharide la Mangalia (din raportul preliminar de săpături de la Callatis din 1924, al lui T. Sauciuc-Săveanu, „Dacia”, 1/1924, p. 156, fig. 73).



Fig. 67. — Inscripție în relief pe un fragment de pithos de la Istria (găsit în depozit în 1954, aflat în studiu la Emilian Popescu).

mente de vase indigene, de astă dată foarte mari, în formă de pithoi, lucrate la mînă, fără roată, cu o pastă grosolană, prost frămîntată și prost arsă și ornamentată cu mari cercuri orizontale în relief, care înconjurau integral vasul ca cercurile unui butoi, incizate la rîndul lor cu mici adîncituri oblice imitînd structura unor frînghii groase de cîneapă”.

Sînt însă și chiupuri, întregi sau fragmentare, care au o formă deosebită de cea amintită mai sus, alte dimensiuni, altă pastă ceramică și o tehnică deosebită de confecționare și ardere. Acestea se găsesc în straturile vechi ale săpăturilor, organizate sau întîmplătoare, care se fac în interiorul vechilor orașe de pe coasta Mării Negre.

Aproape fără îndoială că resturile aparțin „butoaielor” ceramice, în care se aduceau, în epoca elenistică, pe corăbii, cantități mari de vinuri și ulei la Istria și Callatis. Nu avem deocamdată semne concrete care să indice orașul de proveniență a acestor resturi arheologice. S-ar putea ca acești pithoi să nu fi fost stampilați, sau ca tocmai fragmentele cu stampila să nu fi fost găsite sau să fi trecut neobservate. Ideea existenței unui comerț cu ridicata este susținută și de descoperirile făcute în unele orașe grecești

¹ V. Pârvan, *La pénétration hellénique et hellénistique dans la vallée du Danube*, în „B.S.H.A.R.” X, 1923, p. 33.

din sudul U.R.S.S., unde aspectul comerțului desfășurat de vinuri și de ulei de import în amfore închise și stampilate este la fel cu acela pe care îl găsim la noi. R. B. Ahmerov amintește în „Вестник Древней Истории”, 1949, nr. 4, că în cursul săpăturilor arheologice de la Chersonesos au fost găsite buzele a doi pithoi cu stampilele astinonilor din Sinope.

Era deci practicat, cel puțin de către centrul de producție Sinope, un comerț de en gros, pe baza căruia uleiul și vinurile erau aduse pe corăbii

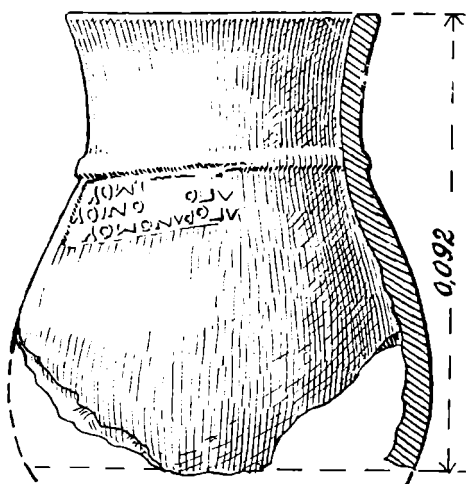


Fig. 68. — Măsura comercială pentru vinzarea vinului și uleiului cu amănuntul, purtând stampila agoranomului 'Απολλώνιος (provine din depozitul vechi de materiale de la Istria, fără cunoașterea punctului și condițiilor de găsim, semnalat de V. Zira).

în vase de 500—1000 l, descărcate în porturile nord-pontice și vândute în cantități mari negustorilor intermediari locali. Desigur că, după golire, chiupurile erau scoase de pe corăbii și lăsate pe loc, pentru ca vasul să poată încărca la înapoiere alte mărfuri. Acum intervenea negustorul, care trebuia să înmagazineze marfa în condiții bune, înainte de a trece la comerțul cu amănuntul. Este foarte probabil că vinurile și uleiurile erau trase în amfore de fabricație locală, pe baza etalonului local de capacitate în uz, și revândute negustorilor din provincie, care le duceau în interior.

Poate că și în cuprinsul orașelor grecești de la Marea Neagră să fi fost dezvoltat un comerț cu amănuntul fără ambalaj, adică fără amforă, marfa servindu-se cumpărătorului în vasele lui proprii sau în căni, la anumite locuri de desfacere pentru consumul pe loc. În sprijinul acestei susțineri avem și unele dovezi materiale. Între resturile arheologice din depozitele de la Istria provenite din vechile săpături, necercetate și nepublicate, s-a găsit acum cîțiva ani un fragment de oală mică, revelator pentru evoluția vieții economice în cuprinsul orașului. Este un vas care, după un calcul aproximativ bazat pe fragmentul ajuns pînă la noi, trebuie să fi avut cam 15 cm înălțime și care constituia cu siguranță o unitate de măsură. Pe fragmentul rămas (fig. 68) găsim, la 3 cm sub buză, o stampilă dreptunghiulară, aplicată pe lutul moale. pe care citim :

ΑΓΟΡΑΜΟΥ
ΑΠΟ[ΛΛ]ΩΝΙΟΥ
[ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ]ΝΙΜΟΥ

După aspectele pe care le prezintă pasta cenușie închis, micul vas trebuie să fie de fabricație locală. Nici n-ar putea fi altfel, pentru că nu

se obișnuia să se importe vase de categorie inferioară, ca forme, execuții și material, de vreme ce Istria avea o industrie destul de dezvoltată pentru astfel de vase ceramice, fără valoare artistică deosebită. Pe de altă parte, stampila ne aduce numele unui agoranom. Or, în masa de peste 1000 de amfore de import pe care le avem pînă acum la Istria, găsim numai nume de magistrați astinomi din Sinope și Chersonesos, eponimi din Rhodos și nume fără titlu din Thasos.

Agoranomi însă n-am găsit niciodată, în afara unei singure excepții pe o amforă din Heraclea. De altfel, pentru exercitarea unui comerț cu amănuntul nici n-avea rost să fie adus în orașul Istria un vas-măsură mică, pe care să figureze numele unui magistrat străin de oraș. Este deci foarte probabil că avem de-a face cu o unitate de măsură confecționată la Istria și întrebuințată pe piața locală în comerțul de amănunt cu ulei și cu vin.

Pentru cercetătorii istorici va fi interesantă apariția agoranomului 'Απολλώνιος al lui 'Ιερώνυμος, tot așa cum este interesant pentru noi să observăm că în secolele II—I î.e.n. (în care s-ar putea plasa stampila) funcționa agoronomia. Comerțul cu amănuntul pe piața locală era deci controlat și garantat, avînd o dezvoltare corespunzătoare acestei organizări. Un caz similar cu cel de la Istria ne prezintă și Staerman¹. Este vorba de un ulcior găsit la Tyras, cu o stampilă în care apare titlul și numele unui agoranom:

ΠΥΘΟΚΡΙΤΟΣ ΑΓΟΡΑΝΟΜ...

Și la Chersonesos a fost găsit în timpul săpăturilor un ulcior mic, care avea pe toartă o stampilă pe trei rînduri:

ΑΣΤΥΝΟΜΟΥΝΤΟΣ
ΦΟΡΜΙΩΝΟΣ
ΤΟΥ ΠΥΘΥΩΝΟΣ

Așa dar și la Chersonesos întîlnim o unitate de măsură pentru comerțul local cu amănuntul, dar cu numele unui astinom, nu al unui agoranom ca la noi² și ca la Tyras.

Stampila de pe ulciorul acesta indică clar proveniența locală: Φορμίων fiul lui Πυθίων, este astinom chersonesit și aparține, după studiile cercetătorilor sovietici, grupei a III-a cronologice, adică a funcționat în jurul anilor 200 î.e.n. Ahmerov consideră că stampila cu numele astinomului pe un ulcior de dimensiuni atît de mici, era unicul caz cunoscut pînă în 1949.

Ceea ce este deocamdată definitiv cîștigat de pe urma celor spuse mai sus, este constatarea că, în timp ce la Istria și la Tyras comerțul cu amănuntul pe piața locală era garantat de agoranomi, la Chersonesos această funcție era îndeplinită de astinomi.

Regretăm că nici la Ahmerov și nici la Staerman nu am găsit reproducerea ulcioarelor de la Chersonesos și Tyras, cu stampilele astinomului și agoranomului. Nu avem indicații nici asupra capacității vaselor. Ar fi fost interesant să cunoaștem aceste date care ar fi putut lămuri problema sistemului de măsurare a mărfurilor lichide în regiunile Pontului nord-vestic, și în special în aceea a Istriei. Dacă nu putem face acum această cercetare

¹ Staerman, în „Kr. S.”, XXXVI.

² R. B. Ahmerov, *op. cit.*, în „V.D.I.”, 1949 nr. 4, p. 99—123.

în mod complet, vom încerca totuși unele deducții, pe baza materialului care ne stă la îndemână.

O unitate de măsură a capacității a existat, desigur în orașele noastre pontice și aproape sigur în tot cuprinsul teritoriului aflat în legături economice cu greco-romanii, la care totul se sprijinea pe măsura-etalon. Aceasta apare ca mai presus de orice îndoială, după o simplă privire de ansamblu în alte domenii de practică economică. Grecii de pe litoral cunoșteau sistemul numeral, măsurarea suprafețelor, înălțimilor etc., ca și sistemul ponderal. Aceste elemente ajutătoare ale dezvoltării vieții economice și sociale au pătruns încă din secolul V î.e.n. și în lumea băștinașă de pe ambele maluri ale Dunării. Ne putem da seama de acest lucru urmărind cu multă atenție resturile culturii materiale care pot ilustra realitățile trecutului: monede, greutatea marcate și nemarcate, recipiente cu tipuri standard, cărămizi, blocuri de piatră, hotare de locuri agricole, temelii de case etc. Fără nici o îndoială că și măsurarea capacităților era supusă unui sistem organizat.

Verificând o serie întreagă de amfore de import din Rhodos, Thasos și Sinope, care ne-au parvenit întregi am luat în studiu și un număr de diferite tipuri mai vechi de amfore, din epoca anterioară stampilării, și le-am măsurat conținutul.

Amforele cu gît umflat, găsite sub podeaua templului de la Istria, pe care le atribuim centrului de producție din Chios, care au fost datate pentru secolele V—IV î.e.n., au o capacitate de 21,500 l. Amforele nestampilate, de statură mică, dar cu pîntecele mult umflat, cu gîtul și torțile înalte, cu piciorul scurt și ascuțit, găsite întâmplător în unele morminte datate pentru secolul IV, au o capacitate de 20 l (fără a socoti volumul gîtului).

Amforele comerciale din epoca anterioară stampilării, care au urmat celor din Chios, și despre care am vorbit mai sus (fig. 55), aflate în muzeul de la Istria, conțin jumătate de metret (20 l).

Toate amforele importate la noi din Rhodos în cea mai veche epocă (începutul secolului III) au 20 l, adică jumătate de metret.

Cele din Heraclea sînt de 10 l, corespunzînd unui sfert de metret.

Sinope, ca și Thasos, au trimis amfore de două capacități diferite. Pentru Thasos, socotind după grosimea torților și mărimea stampilelor, circa 60% indică amfore mari și numai 40 % amfore mici. La Sinope proporțiile par a fi respectiv de 40 % și de 60%.

După cum am arătat, de curînd a fost găsită la Istria în depozitul șantierului, o amforă întreagă, stampilată, din Sinope. Este prima amforă sinopeeană întreagă cunoscută pe teritoriul nostru. Examinînd acest important monument, am procedat și la măsurarea volumului lui. Rezultatul obținut a fost surprinzător: numai 17,500 l, față de 20 l, cît ne-am fi așteptat, judecînd după volumul amforelor rhodiene. Capacitatea amforei sinopeene nu corespunde de altfel nici cu aceea a amforelor din epoca premărgătoare stampilării, care de obicei sînt ceva mai mari de 21 l. Ar rezulta de aici că unitatea de măsură oficială era într-un fel la Sinope și cu totul altfel la Rhodos, deși majoritatea amforelor aparțin aceleiași epoci.

Ar fi fost de așteptat ca cel puțin amforele thasiene să aibă o capacitate asemănătoare cu cele din Rhodos, dat fiind că aceste două centre producătoare, deși depărtate unul de altul, făceau parte din aceeași lume elenistică, pe cîtă vreme Sinope, depărtat și oarecum izolat de această lume, ducea o

viață aparte, în care este firesc să găsim aspecte particulare și în domeniul economic, așa cum le găsim în cel politic și religios. Cu toate acestea, am putut constata (după ce am făcut o măsurătoare a amforelor thasiene de la Jurilovca) că amforele din Thasos răspândite pe teritoriul nostru, ca și cele din sudul U.R.S.S., au o capacitate de 8,700 l, adică jumătate din capacitatea amforelor sinopeene.

Este clar că Sinope se folosea de o unitate de măsură a capacităților corespunzând la 17,500 l, și că aceeași unitate de măsură o avea și Thasos (amforele thasiene cunoscute la noi reprezentând jumătate din această măsură). De altfel, influența Thasosului asupra ceramicii comerciale din Sinope este ușor de remarcat și în formele stampilelor, în multitudinea variată a simbolurilor și chiar dispoziția în 3 și 4 rânduri a legendelor pe unele stampile de pe țigle.

Se poate spune dar că metretul de 40 l funcționa numai în părțile lumii egeo-asiatice, (cu amfore de $\frac{1}{2}$ metret a câte 20 l) și că atît părțile Traciei, cît și cele pontice foloseau alte unități de măsură „metretul“ de 35 l în amfore de jumătate de măsură a câte 17,500 l la Sinope și sferturi de măsură a câte 8,750 l la Thasos).

În legătură cu problema unităților de măsurat capacitățile, am mai putea lua în considerație o interesantă măsurătoare-etalon, descoperită în zidurile castelului III Schuckhardt din valul de la Pallas. Este adevărat, că monumentul se referă la o epocă mai tîrzie (sec. II-III e.n.) și că el a folosit în special ca măsură de capacitate pentru cereale. Totuși, în lipsa altor elemente materiale, și aceasta ne poate fi de folos în cercetarea noastră¹.

Etalonul este făcut dintr-un bloc de marmoră de formă paralelipipedică în care sînt două scobituri de formă conică, cu o adîncime de 0,445 m și un diametru de 0,400 m la gură. Interiorul este perfect șlefuit, și în fundul rotunjit se află cîte o gaură de scurgere (fig. 69).

Pe ambele laturi ale blocului este cîte o inscripție și anume : pe una din ele se citește (cf. T. Sauciuc-Săveanu) :

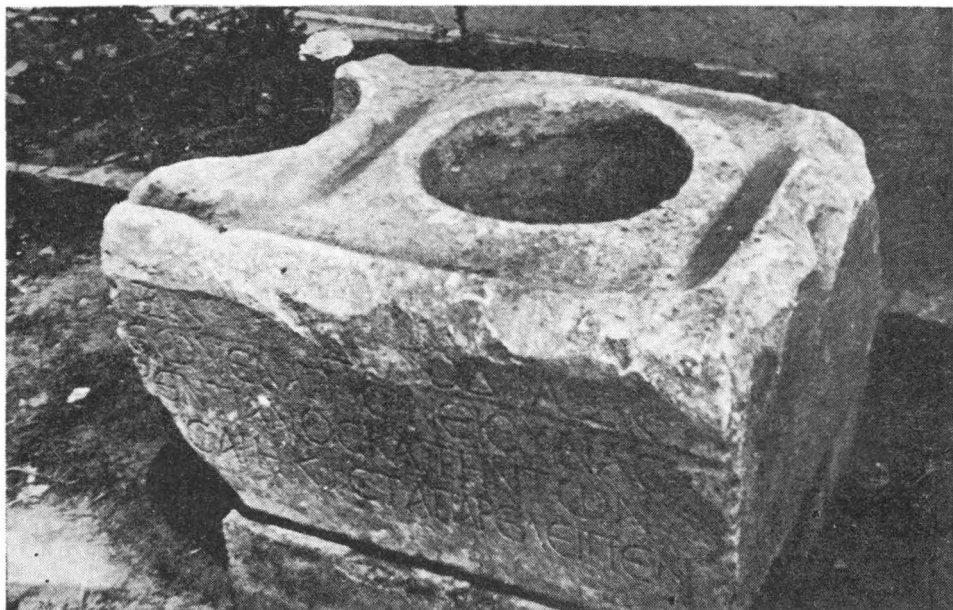
ΕΙΣ ΔΙΜΟΔΙΑ ΕΚ
ΕΩΝΕΝΑ ΙΙΑCΙΝΙΝΕΙΘΥΝΑC
ΕΝΤΙΑΝΟC ΚΑΙ ΘΗΝΤΩΝ
CΑΙ ΗΚΙCΤΑ ΙΙΑΡΕΛΕΙΗΕΝ

Pe cealaltă latură inscripția este mai scurtă :

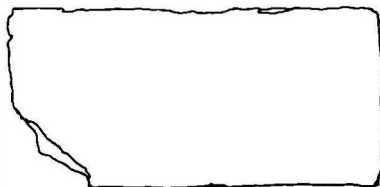
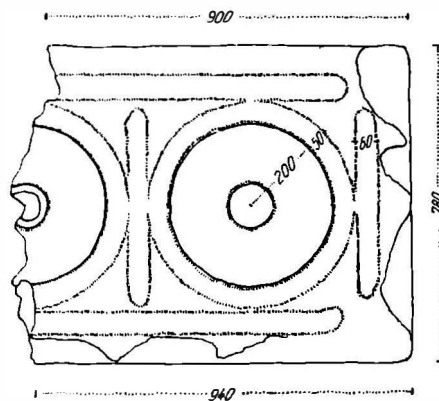
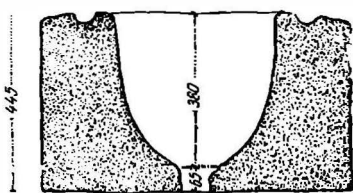
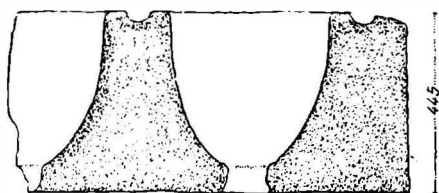
ΔΙΜΟΔΙΑΝ ΕΚ ΔΙΜΟΔΙΑ

Se știe că în secolele II – III e.n. funcționa la Tomis (și desigur și în restul Dobrogei) o măsură de capacitate care avea la bază unitatea de măsură romană cunoscută sub numele de *modius* (8,751 l). Măsura pe care ne-o înfățișează monumentul de marmoră de la Constanța are scris în grecește pe ambele laturi : διμόδια, ceea ce indică o măsură egală cu de două ori un modius, adică 17, 502 l. Cum o astfel de unitate pentru măsurarea capacităților nu era uzitată la romani, ea trebuie considerată ca aparținînd sistemului local de măsuri și greutăți, spre deosebire de unitatea romană de 8,751 l. De ce au făcut grecii un etalon de două modii

¹ T. Sauciuc-Săveanu, *Un monument de măsură numită „Dimodion” din Muzeul din Constanța*, în „Anal. Dob.”, XVI (1935), p. 149 și urm.



Vedere din față.



Secțiune și plan

Fig. 69. — Măsură de capacitate aflată la muzeul din Constanța.

și nu au folosit pe cel roman? Ei erau obișnuiți încă din epoca elenistică tirzie cu măsura grecească de 17,500 l, atît cît conțineau amforele cu vin și ulei care se importau aici din Sinope și din Thasos.

Aceasta este posibil, dacă ținem seama că—deși grecii adoptaseră în epoca romană diferite forme ale noii culturi — fondul rămăsese același.



Am analizat pînă acum diverse aspecte ale problemei amforelor stampilate de import pe teritoriul Istriei. Dar este tot atît de interesant să cercetăm și pătrunderea acestor amfore în interiorul teritoriului, adică să urmărim aria lor de răspîndire dincolo de punctele de la malul mării.

Torți stampilate s-au găsit în multe centre din interior. O cercetare amplă în acest sens e greu de făcut acum, din cauză că materialul n-a fost urmărit pe locurile de găsire, iar atît cît s-a găsit n-a fost adunat și depozitat în condiții științifice.

Sînt numeroase localități mici care nu figurează pe harta arheologică a Dobrogei, deși se știe că de acolo provin multe torți de amforă stampilate, care se găsesc prin colecții particulare sau în diferite muzee de provincie, fără date precise asupra condițiilor de descoperire.

Sperăm că într-un viitor apropiat noi sau alții ne vom ocupa și de amforele comerciale elenistice, ale căror urme se găsesc în mediile de viață ale populației băștinașe, departe de porturile de la mare în care se descărcau mărfurile.

Pentru moment putem doar semna, cu titlu informativ, cîteva din aceste centre, încercînd și unele concluzii în legătură cu problemele pe care ele le pun :

Războieni, fost Alifaci, la vest de Babadag, unde s-au găsit mai multe amfore, dintre care una întreagă din Heraclea pontică, cu o stampilă englică de formă pătrată pe gît. Se găsește în muzeul Tulcea sub nr. 54 C ;

Malcoci, localitate cu multe resturi arheologice. De aici a intrat în Muzeul Tulcea o amforă întreagă din Rhodos, cu stampile pe ambele torți :

ΔΥΟΚΑΕΙΑΣ,

într-un dreptunghi cu stele în cele patru colțuri, iar pe cealaltă stampilă :

ΕΠΙΠΥΘΙΟ

ΔΟΡΟΥ

ΠΕΔΑΓΓΕΙΤΝΙΟΥ

(sub nr. de inv. 9, în muzeul Tulcea).

Tot din Malcoci (sub nr. 8 și 11) alte două amfore din Thasos, cu stampilele șterse.

Meidanchioi, lângă Măcin, o amforă (cu stampila *astinomului ilizibilă*) de epocă tirzie (probabil secolul I) și o amforă din Thasos (sub nr. de inv. 96 Muzeul Tulcea).

Mahmudia, numeroase torți stampilate găsite pe cîmp, în arături. Au fost împrăștiate de localnici ca simple cioburi fără valoare.

Murughiol, mult material elenistic și numeroase torți stampilate

din secolele IV—II î.e.n., răspindite peste tot și neadunate încă. (Unele au fost strinse de V. Zira).

Nu vom reveni asupra localităților *Baia-Hamangia, Sinoe, Tariverdi, Vadul-Caraharman*, ale căror amfore stampilate le-am înregistrat în lucrarea de față, și nici asupra localităților de pe dreapta Dunării (*Cernavoda — Hinog, Hîrșova, Ostrov* etc.) despre care s-a mai vorbit.

Nu este locul să vorbim acum nici despre amforele întregi sau sparte, cu și fără stampile, găsite în timpul lucrărilor pe traseul *Medgidia—Năvodari*, material neînregistrat și neadunat cu grijă.

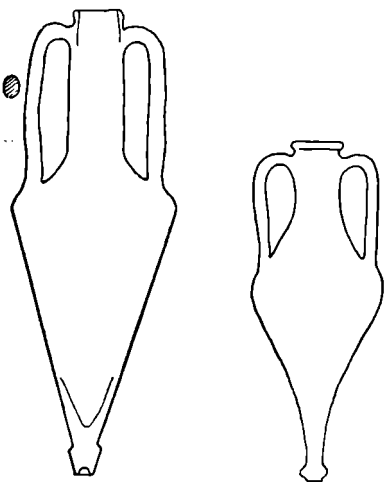


Fig. 70. — Cele două tipuri de amfore de la Jurilovca.

În partea de sud a Dobrogei, în afara incintelor Tomisului și Callatisului la distanțe apreciabile, se găsesc de asemenea amfore stampilate. Mai trebuie adăugate și localitățile Tuzla-Far, Vama Veche, Albești, Peceneaga etc. Un mare număr de stampile de amfore au fost găsite la Costinești (*Mangăpunar*)¹.

Pe lângă stampilele thasiene, la Costinești s-au găsit și unele cu stampile englice pe gît, aparținînd Heracleei.

În vara anului 1956, Institutul de arheologie al Academiei R.P.R. ne-a dat sarcina să executăm cercetări și sondeje în localitatea Costinești și împrejurimi, unde descoperiri întîmplătoare semnalaseră recent urmele unei așezări omenesti.

Am practicat șase sondeje în jurul Costineștilor și în satul Schitul precum și la 2 km către V în apropierea șoselei Constanța—Mangalia. Am stabilit cu acest prilej existența a două întinse așezări de epocă elenistică peste care s-au suprapus așezări romano-bizantine.

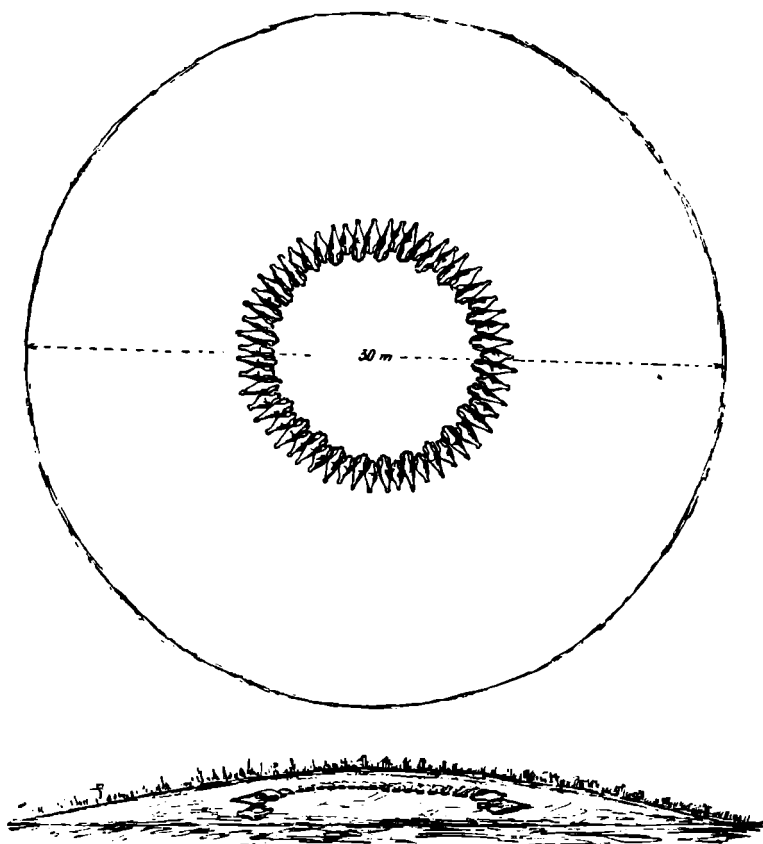
La extremitatea de E a satului Schitul am descoperit digurile unui port săpat în stîncă, iar la capul NV al acestui port, o aglomerare de fragmente ceramice în care predomină resturi de amforă.

Ceea ce ne interesează în mod special la această scurtă enunțare a focarului arheologic de la Schitul-Costinești e că, atît în aglomerarea mai sus-amintită, cît și în punctul sondat lângă șosea, am găsit torți stampilate de amfore provenind din Thasos, Sinope și Rhodos (la acestea se adaugă și cele din Heraclea descoperite mai demult la Costinești, menționate mai sus).

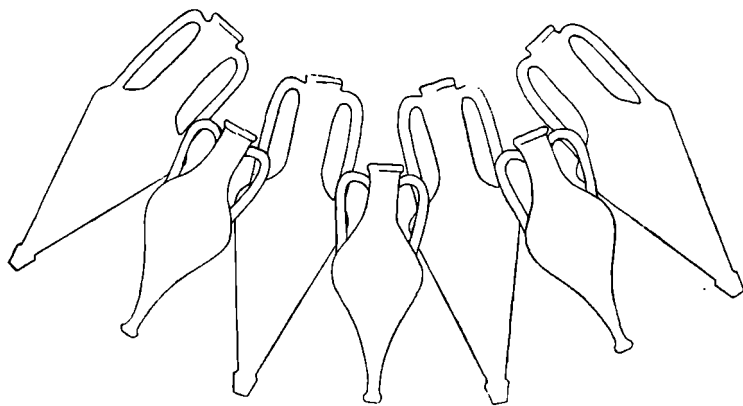
Este locul să precizăm că înaintea sondajelor noastre, Dr. H. Slobozianu a adunat de aici cca. 20 torți stampilate, iar arh. A. Doicescu și scriitorul G. Naum au găsit și ei cîteva exemplare de torți stampilate. Avem informații că la unii locuitori din Schitul-Costinești, la școală și în colecțiile particulare ale unor amatori se găsesc de asemenea numeroase exemplare.

Am dat mai multe amănunte despre descoperirile recente de la Schitul-Costinești pentru a scoate în evidență importanța acestui nou focar

¹ „Anal. Dobr.”, XV, (1934), p. 209 face o simplă mențiune asupra lor, dar pînă azi nu au fost descrise și interpretate.



a



b

Fig. 71. — a : Planul și profilul movei cu amfore în cerc de lângă Jurilovca ;
b : detalii pentru poziția amforelor în cerc.

arheologic, în care abundența amforelor stampilate indică probabilitatea unui centru comercial de import, bazat pe portul de la Schitul. (Este posibil să găsim aici vechiul oraș Parthenopolis, amintit de izvoarele antice între Tomis și Callatis).

În problema aceasta a răspîndirii amforelor în interiorul teritoriului Dobrogei trebuie să facem mențiune specială despre faptul că, în 1955, o descoperire întâmplătoare, făcută la 2 km nord-vest de satul *Jurilova* în spatele promontoriului Dolojman, a dat la iveală lucruri foarte interesante. În plin cîmp, în jurul unui mormînt așezat sub centrul unei movile, s-au găsit nu mai puțin de 100 de amfore, așezate în formă de cerc regulat în jurul mormîntului. Amforele erau întregi în momentul cînd țărana a înfipt plugul mai adînc în arătură.

Cele 100 de amfore se împart în două tipuri :

1. Amfore nestampilate, caracterizate prin masivitatea și proeminența piciorului; trupul este înalt și subțire, torțile sînt lungi. Înălțimea 0,97 m (vezi fig. 55, amfora din dreapta și fig. 70, amfora din stînga).

2. Amfore mici din Thasos, în medie de 0,65 m, de tipul unui sfert de metret, avînd stampile mici pe una din torți. Stampilele sînt de tipul celor cu reprezentarea lui Heracles în genunchi, trăgînd cu arcul, sau cu o floare cu tîja lungă.

Materialul aparține primei jumătăți a secolului al IV-lea î.e.n. El este datat de stampilele mici, timpurii, de la Thasos, care la rîndul lor datează celelalte amfore de tip mare, nestampilate.

Bogăția de amfore depuse într-un mormînt din teritoriul Istriei prezintă cel mai mare interes. Tot atît de mare interes îl prezintă și ritualul de înmormîntare, necunoscut pînă acum la noi. Se înțelege că descoperirea ar fi fost de și mai mare valoare, dacă mormîntul n-ar fi fost răvășit și cercul de amfore n-ar fi fost demontat.

Amforele erau așezate oblic, lipite una de alta, cu gura ridicată la circa 30°, cu piciorul adîncit în pămînt, și alternînd una mare cu una mică. Gurile îndreptate în sus formau interiorul cercului. Evident, poziția aplecată indică că amforele au fost pline atunci cînd s-a făcut înmormîntarea. De altfel, unele dintre ele mai au pe fund reziduuri solidificate.

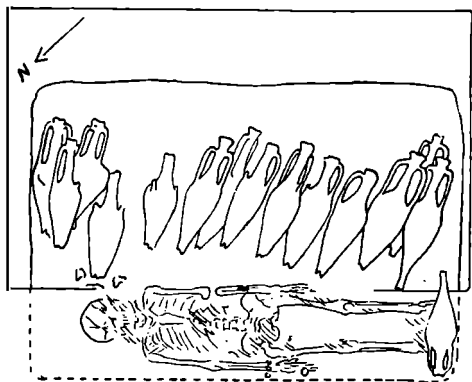
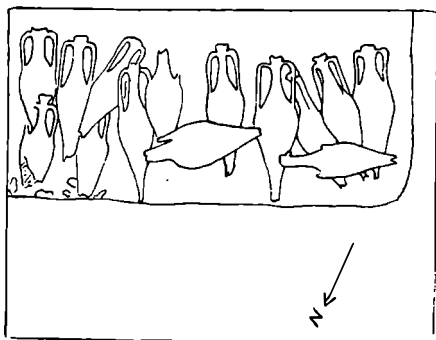


Fig. 72. — Mormintele 4 S și 3 X din săpăturile de la Marițin (cf. „Pr. Zeit.”, 1913).

Urmărind diferitele rituri de înmormântare pe care le-au dezvăluit descoperirile arheologice în sudul U.R.S.S., constatăm că, în seria curganelor săpate lângă Chersonesos, despre care Max Ebert face un amplu raport¹, s-au găsit morminte care conțineau câte 5, 7, 8, 9 și 15 amfore în nișe speciale săpate în groapa mortului. După poziția lor, amforele pot să fi fost depuse în mormint pline. Așa dar, practica înmormintărilor cu un număr foarte mare de amfore era cunoscută, deși sub altă formă, și la triburile băștinașilor din sudul U.R.S.S. Și în aceste morminte sînt două



Fig. 73. — *Stlnga*: stampila găsită la Chersonesos
(după M. Ebert, fig. 41).
Dreapta: stampila de la Istria.

tipuri de amfore: unele aparținînd Heracleei, cu stampile englice pe gît; altele sînt mai lungi (0,97 m) nestampilate, și se aseamănă pînă la identitate cu cele găsite la Jurilovca.

Un kylix cu firnis, un lekythos cu figuri roșii, un clopot de bronz și alte obiecte găsite în movilele de lîngă Chersonesos, l-au făcut pe Max Ebert să dateze amforele pentru secolul al IV-lea î.e.n. Notăm că grupuri asemănătoare de câte 15 amfore (14 în nișe și una la căpătîiul mortului) au fost găsite în multe morminte de la Chersonesos. În mormîntul nr. 6, pe gîtul unei amfore, notăm o stampilă englică cu litere mari, adîncite, scrise în două rînduri:

ΔΙΟΝ-
ΥΣΙΟ (Σ)

O stampilă asemănătoare găsim și pe un fragment de amforă de la Istria (în text nr. 427), dar cu scrisul inversat.

Asemănarea între ritul de înmormîntare de la Jurilovca și cel din Chersonesos este numai în ceea ce privește numărul mare de amfore în cuprinsul unui mormînt. La Jurilovca amforele formează cerc în jurul mormîntului, pe cînd în descoperirile lui Max Ebert ele sînt așezate în interiorul mormîntului, în nișe special săpate în pereți.

V. F. Gaidukevici a publicat de curînd² fotografia unui mormînt săpat la Olbia, în care sînt așezate la rînd cîteva zeci de amfore din Heraclaea și Thasos, datate pentru secolul al IV-lea î.e.n.

Iată însă că găsim tot la Olbia un cerc de amfore, într-un mormînt descoperit de B. Farmakovski în necropola elenistică, și descris de el sub nr. 78 într-un raport din 1912³. Mormîntul era înconjurat de un

¹ Max Ebert, in „Pr. Zeit.”, V, 1913.

² V. F. Gaidukevici, *Античные города северного Причерноморья*, Moscova, 1955, p. 51, fig. 11.

³ B. Farmakovski, in „Arch. Anz.”, XXVI, (1912), p. 351, fig. 31.



Fig. 74. — Grup masiv de amfore din Heraclea și Thasos dintr-un mormint din sec IV î. e. n., descoperit la Olbia.

număr de 17 amfore de diferite tipuri, așezate — ca și la Jurilovca — într-un cerc aproape perfect. Poziția amforelor este însă inversă față de cele de la Jurilovca: la noi amforele sînt așezate cu gura în interiorul cercului, iar la Olbia fundurile formează cercul interior și gurile pe cel exterior.

În raportul său, Farmakovski nu cercetează tipurile și proveniența amforelor, precizează numai că este vorba de epoca elenistică.

Am insistat ceva mai mult asupra informațiilor de ordin arheologic legate de descoperirile de amfore stampilate de pe teritoriul Dobrogei, din

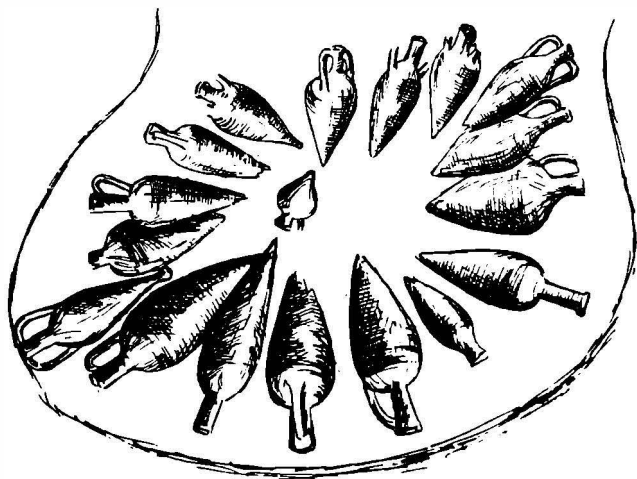


Fig. 75. — Mormîntul cu amfore în cerc de la Olbia (după B. Farmakovski, în „Arh. Anz.”, XXVI, 1912, p. 351, fig. 31).

mijlocul populației băstinașe pentru că această latură a problemei n-a fost cercetată, deși merită o deosebită atenție, și orice date noi pot lărgi posibilitățile noastre de cunoaștere. Întrebarea firească ce se pune acum este: cît de departe în interior au pătruns mărfurile grecești aduse în amfore? Au rămas ele numai pe teritoriul Dobrogei de azi, sau au trecut și peste Dunăre?

Stadiul de azi al cunoștințelor noastre ne poate duce la concluzii interesante. Unele săpături organizate, cum și descoperiri întâmplătoare, au dat la iveală fragmente de amfore cu stampile nu numai la Tariverdi și în alte părți ale Dobrogei, ci și peste Dunăre, pînă departe înspre Carpați și în nordul Moldovei.

În Lunca Ciurei, raionul Iași, s-a găsit un lot de peste o sută de stampile¹, toate din Rhodos și din Cnidos, aparținînd secolelor III — I î.e.n. (nici o stampilă cu nume de astinomi și nici una din Thasos). Tot din Rhodos și din Cnidos mai avem stampile la Stoienești — Cimpulung-Muscel. La Pleșești, raionul Fălțiceni, avem stampile rhodiene². La Schitul

¹ Prof. D. Tudor ne-a pus la dispoziție lucrarea sa în manuscris, precum și planșele respective, pentru Lunca Ciurei și Stoienești-Cimpulung. Am folosit și comunicarea sa din Sesiunea 1954 a Academiei R. P. R. (*Studii și referate privind istoria României*, București, 1954, I, p. 8 și urm).

² Stampila rhodiană de la Pleșești se află acum în Muzeul Turnu-Severin.

Tîrgoviștei, la Poiana — pe Siret — la Popești pe Argeș, la Spanțov, Gumelnița, Grădiștea, Fundul Chiselet, Piscul Crăsanilor, s-au mai găsit de asemenea diferite stampile grecești. La Tinosul s-au găsit torți de amfore duble, de tipul celor din Cos, și o toartă sinopeană cu numele astinomului. G. Cantacuzino a publicat mai de mult¹ oampilă sinopeeană cu numele astinomului ΑΙΞΙΝΟΥ și al producătorului ΜΙΘΙΔΑΤΗΣ găsită de către D. Butculescu la Cetatea Dimboviței, lângă Cimpulung.

A mai fost găsită oampilă rhodiană și la Runcu, în apropierea mănăstirii Tismana. E oampilă de formă circulară cu floarea de rodie la mijloc — Citim : ΕΠΙ ΕΥΦΑΝΕΥ(Σ). Luna anului nu se citește². Stampilele din Stoenesti-Muscel aduc lucruri interesante. Din numărul de 60 de stampile rhodiene, găsite aici și studiate de prof. D. Tudor, numai cinci exemplare au o relativă asemănare cu câteva din cele 150 de stampile găsite la Istria; 45 sînt de alt tip, iar 10 sînt dubioase. Nici stampilele din Cnidos, descoperite la Stoenesti (în număr de 25, dintre care 10 întregite de prof. D. Tudor) nu se găsesc între cele de la Istria. De asemenea, unicul exemplar din Rhodos găsit la Baia de Fier de către C. Nicolăescu-Plopșor nu este cunoscut în altă parte la noi.³

Aria de răspîndire a mărfurilor grecești se mărește astfel considerabil. Pînă acum nu știam decît de pătrunderea în adîncul teritoriului a monedelor lui Filip și Alexandru, ale celor din Thasos și Dyrrachium, dar drumul acestora nu era în nici un caz prin Dobrogea sau pe la gurile Dunării, ci direct prin Tracia.

Dacă stampilele cnidiene și rhodiene găsite în Moldova, la Stoenesti și în Gorj sînt ale altor magistrați și producători decît cei pe care i-am constatat la Istria, înseamnă că ele provin din transporturi care n-au trecut prin intermediul Istriei. Se pune deci ipoteza unor relații directe între producătorii rhodieni sau cnidieni și consumatorii geto-daci din regiunea subcarpatică. Dacă admitem o astfel de ipoteză, trei ar fi căile pe care puteau pătrunde mărfurile la geto-dacii subcarpatici.

1. Negustorii bășinași se duceau cu căruțele la Istria sau în alte porturi de la mare, duceau produsele lor și aduceau de acolo mărfuri grecești de import. Exista fără îndoială un număr considerabil de negustori bășinași obișnuiți cu cărăușia, cu drumul lung, cu riscul și cu o climă aspră (ceea ce nu era cazul la greci, cel puțin la început). Dornici de cîștig, posesori de „capitaluri” sau de mărfuri de schimb, acești negustori cumpărau în porturi vinul și uleiurile ale căror urme le atestă resturile de amfore de la ei de acasă, cumpărau desigur și stofe fine din Orient, mirodenii și alte mărfuri, pe care le transportau cu samarele și căruțele lor.

2. A doua cale, mult mai importantă decît prima: grecii, venind pe mare, nu se opreau nici la Istria, nici în altă parte, ci intrau pe gurile Dunării și urcau în susul fluviului pînă la stațiunile mici de pe malul stîng al apei, care se găseau în stăpînirea directă a băștinașilor. Aci mărfurile se descărcau și așteptau pe negustorii bășinași, care făceau mai departe transportul pe cale terestră.

Corăbiile încărcate cu mărfuri urcau destul de mult în susul Dunării: urme de așezări grecești sau de cultură grecească în așezări băștinașe se

¹ G. Cantacuzino, *Timbres amphoriques inédits trouvés en Roumanie*, în „Dacia”, III (1927—1932), p. 612 și urm.

² „S. C. I. V.”, an VI (1956), nr. 3—4, p. 405.

³ C. Nicolăescu-Plopșor ne-a semnalat ambele stampile încă în anul 1954.

găsesc destule, mai ales pe malul drept al fluviului. Cunoaștem pentru mai târziu, în epoca imperială, și o asociație de corăbieri la Axiopolis (Cernavoda). Pe malul stîng al Dunării, în apropierea Galaților, apoi la Zimnicea, la Bălănoaia (lingă T. Măgurele), pe Mostiștea etc., există urme ale pătrunderii grecești în mediul local. La Barboși s-a găsit un sarcofag de marmoră sculptată cu peste 3000 kg greutate, de proveniență probabil asiatică. Studiile altor cercetători¹ tratează pe larg unele etape ale pătrunderii mărfurilor și culturii grecești peste Dunăre.

Încadrate în ansamblul altor știri pe care le avem în timpul din urmă, constatările vechilor istoriografi întăresc ideea că și în epoca elenistică, nu numai în cea romană, au existat de-a lungul Dunării centre portuare și așezări grecești sau greco-băștinașe, în care corăbierii își aduceau mărfurile pentru a fi mai aproape de punctele de desfacere din lumea geto-dacică.

3. Dacă la început grecii se sfiau să se depărteze de porturile Dunării, este sigur că cu timpul ei au devenit mai îndrăzneți și au început să intre pe cursul afluenților fluviului, pe Siret, Prut, Argeș, Dimbovița și Olt, care erau navigabile în antichitate măcar pentru ambarcațiuni ușoare.

Urme ale pătrunderii grecești pe cursul afluenților se găsesc în mai multe locuri, dintre care am numi și Poiana-Tecuci, pe Siret. De la malul ultimei ape navigabile, amforele erau duse mai departe cu samarul ori cu carele. Apariția unei stampile chiar în poștera Muierii din Gorj (lingă Baia de Fier) și a alteia lingă mănăstirea Tismana, indică necondiționat un transport terestru (chiar dacă Jiul era în antichitate navigabil pentru corăbii ușoare, totuși de aici și pînă în punctele unde s-au găsit torțile stampilate, transporturile trebuiau să parcurgă cîțiva kilometri pe cale terestră).

Așa au fost începuturile întrepătrunderii greco-geto-dacice. Relațiile, începute cel puțin de la mijlocul secolului al IV-lea î.e.n., au continuat aproape trei secole, mergînd într-o continuă creștere, așa cum arată amforele rhodiene de la Iași de la sfîrșitul secolului al III-lea.

Aducînd într-un fel sau într-altul mărfurile aproape de consumatori, cu un plus nu prea mare de cheltuială (de fapt numai un plus de timp) grecii obțineau prețuri mult mai mari decît la Istria, Callatis sau Tomis. Dar mai este și alt motiv care favoriza centrele mici de pe malurile Dunării față de Istria. Autoritatea orașelor-state de pe litoralul mării exercita cel mai sever regim vamal. Intrînd în port, corăbiile erau supuse la o primă taxă de intrare, apoi începeau taxele de descărcare și de înmagazinare, taxele de trecere în orașul propriu-zis și în cele din urmă taxele de ieșire pentru mărfurile care plecau în teritoriu.

Judecînd după situația din porturile de unde ne-au rămas știri, taxele se percepeau asupra valorii mărfurilor, ajungîndu-se în unele cazuri pînă la un sfert din valoarea lor. În ce privește valoarea taxelor pentru ieșirea din oraș, despre aceasta nu avem suficiente știri, dar desigur că și ele erau destul de ridicate.

Intrați pe gurile Dunării și acostînd în centre mici fără o organizare administrativă și fiscală de tip grecesc, negustorii aveau de la început

¹ G. Tocilescu, *Dacia înainte de romani*, București, 1880, p. 343—410, 413—533; V. Părvan, *La pénétration hellénique et hellénistique dans la vallée du Danube (d'après les dernières découvertes archéologiques)*, în „B.S.H.A.R.”, X, (1923), p. 23—48; idem, G. Cantacuzino, *Dacia, Civilizațiile străvechi din regiunile carpato-danubiene*, în „Dacia”, III, 1927—1932, p. 612.

o diferență importantă de beneficii. Interesul lor era însă sporit la dublu, dacă ne gândim că mărfurile de producție locală cu care se întorceau ofereau aceleași avantaje nemaitrecînd prin furcile vămii istriene. La aceasta se mai adaugă și diferența de preț pe care o realizau negustorii, cumpărînd marfa direct de la producători sau din apropierea lor. Drumul pînă la porturile Mării Negre era anevoios și populația era bucuroasă de existența

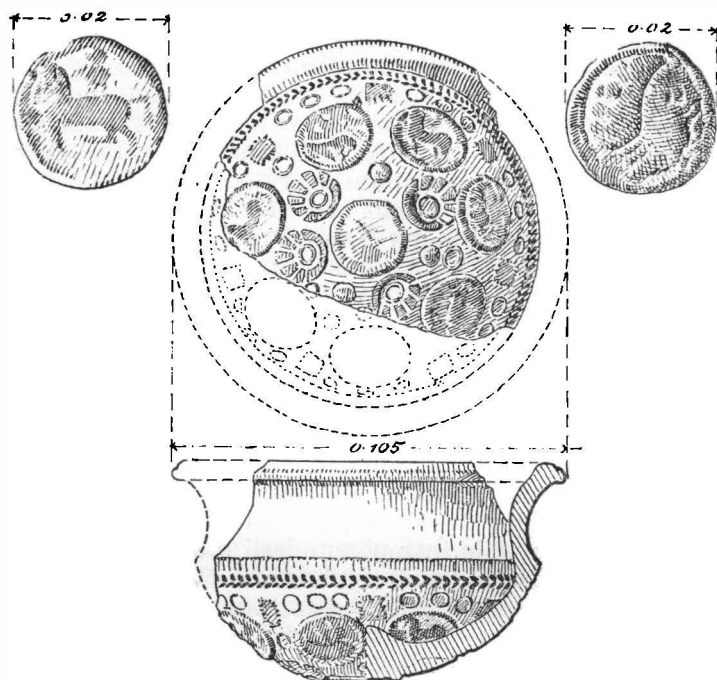


Fig. 76. — Fragment de cupă deliană imitată de geto-daci (găsită la Snagov, 1934, publicată de D. V. Rosetti). Se află în M. O. B., sub nr. inv. 1315. Redus $\frac{1}{2}$.

unui cumpărător constant, care să-i bată la ușă cu mijloace proprii de transport.

Grație acestor legături comerciale, aducătoare de condiții avantajoase, băștinașii geto-daci au fost încurajați să intensifice agricultura și creșterea vitelor, producția de miere, brinzeturi și grăsimi, să prepare pieile, să culeagă și să condiționeze plantele și finul. să taie pădurile, să fasoneze și să vîndă lemnul pentru construirea corăbiilor.

Așa cum am văzut, avantajele ambelor părți erau mult mai mari cînd corăbiile urcau pe apele secundare, ceea ce am arătat că se întimpla frecvent.

Cele de mai sus par a ne obliga să ne schimbăm părerea asupra rolului și însemnătății coloniilor grecești în dezvoltarea vieții economice și sociale a triburilor băștinașe din cîmpia munteană, din Moldova și chiar de peste Carpați. Negustorii băștinași, venind în contact cu lumea civilizată, deveneau totodată și agenți care aduceau acasă ideile avansate.

gusturile rafinate și poftele de înstărire aflate în plină dezvoltare la grecii de la mare.

Să vedem însă și alt aspect al problemei. Avînd în față modelul amforelor grecești, ar fi de neînțeles ca geto-dacii să nu fi încercat și ei să fabrice amfore. În secolele III—I î.e.n., triburile locale aveau monetărie proprie (bazată pe imitarea unui prototip). În aceeași epocă știm că posedau și cuptoare de olărie și tipare proprii și că se imitau splendidele

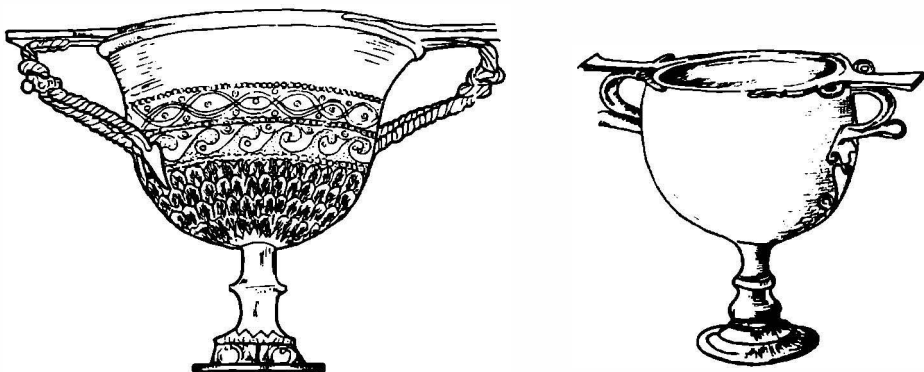


Fig. 77. — Cupe de băut vin. Imitații dacice după diferite tipuri de kantharos din epoca elenistică, găsite de curînd la Sîncrăieni.

cupe deliene. Deosebit de instructivă este una din aceste cupe deliene de-fabricație locală, găsită în 1934 la Snagov¹ (fig. 76).

De jur împrejurul vasului și pe fundul lui sint reproduse monede geto-dacice cu imitarea tipului macedonean. Desigur că olarul a folosit o monedă geto-dacică pentru ornamentarea cupei. Reproducerea monedelor confirmă încă o dată fabricația locală și vădește o dorință de afirmare a producătorului geto-dac. De asemenea confirmă timpul în care s-a efectuat producția și în care funcționa moneda dacică de tip timpuriu².

În seria imitațiilor pe care le făceau geto-dacii în secolele III—I î.e.n., după modele grecești: monede, amfore, stampile, vase deliene etc., trebuie să mai adăugăm și ultimele descoperiri de la Sîncrăieni³ peste Carpați, în regiunea Sf. Gheorghe—Miercurea Ciucului. Între cupele de argint de băut vin din aceste tezaururi găsim copii în metal aproape identice cu tipul kantharosului elenistic (fig. 77).

Imitarea amforelor grecești de către geto-daci nu este așadar un fenomen întîmplător și izolat. Faptul se integrează în complexul marelui proces al interpătrunderii și ne înfățișează o documentație materială pe baza căreia putem urmări formele și epoca mișcărilor economice în sinul societății băstinașe.

¹ Dinu V. Rosetti, *Publicațiile Muzeului Municipal București*, 1935, p. 16—17, fig. 23.

² F. Courby, *Les vases grecs à reliefs*, Paris, 1922, datează cupele deliene cu ornamente vegetale și copii după monedele grecești și romane republicane, pentru mijlocul secolului al II-lea pînă la începutul secolului I î. e. n.

³ Szekely Zoltan și Kovács Denés, *Contribuții la cultura dacilor în a doua epocă a Fierului*, Miercurea Ciucului, 1954.

Problema, în ansamblu, depășește cadrul prezentei lucrări, dar nu putem trece cu vederea unele laturi ale ei, legate direct de amforă și de rolul acesteia în viața economică a lumii geto-dacice.

În depozitul de materiale arheologice de la Istria am găsit toarta de amforă înregistrată la grupa IX „Diverse” sub nr. 759. Ea iese cu totul din comun prin compoziția pastei ceramice și mai ales prin caracterul surprinzător al „inscripției”. La prima vedere avem impresia că



b : stampile de la Stoieniști (Cimpulung).

Fig. 78. — Citeva stampile de pe amforele de fabricație locală.

ne aflăm în fața unei stampile rhodiene. Toarta, rotundă, se frînge după circa 5 cm și, atît cît a mai rămas din ea, indică o îndoire în unghi aproape drept, întocmai ca la amforele din Rhodos. Stampila, dreptunghiulară, în relief, este aplicată pe partea superioară a torșii, cu obișnuitul procedeu cu care erau stampilate amforele grecești în epoca elenistică. Pasta, foarte granuloasă, este de un cărămiziu aprins. Nici o urmă de spoială.

Dar numai la prima vedere fragmentul face impresia unei torși rhodiene. Văzut mai de aproape, particularitățile neobișnuite ale pastei ne obligă să conchidem la o producție locală destul de rudimentară. Cele trei rînduri din interiorul stampilei cuprind o serie de semne care nu sînt nici grecești, nici latine, ci dau impresia unui scris cuneiform. O astfel de inscripție nu s-a văzut niciodată pe teritoriul orașelor grecești de la Marea Neagră. Deși în genere nu ne este cunoscută stampilarea amforelor cu scris barbar, nu putem totuși să excludem posibilitatea existenței unei amfore stampilate de origine asiatică !

Asemenea torși rotunde de amforă, cu stampile dreptunghiulare, fără legendă care să poată fi citită, ci avînd numai două sau trei rînduri de semne neînțelese, au mai fost găsite la Stoieniști lângă Cimpulung-Muscel, și au stat aproape cincizeci de ani într-o colecție din Cimpulung, fără să li se dea nici o atenție din partea cercetătorilor. Abia anul trecut această colecție a fost luată în cercetare și urmează să fie publicată în curînd.

De asemenea au mai fost găsite de către Dinu V. Rosetti, în săpăturile efectuate acum douăzeci de ani în așezarea getică de la Popești pe Argeș,

peste douăzeci de torti de amfore în aparență de tip rhodian, dar în realitate de fabricație grosolană locală, pe care sînt imprimate, în cadru dreptunghiular, stampile cu semne care nu se pot desluși. Și în săpăturile recente

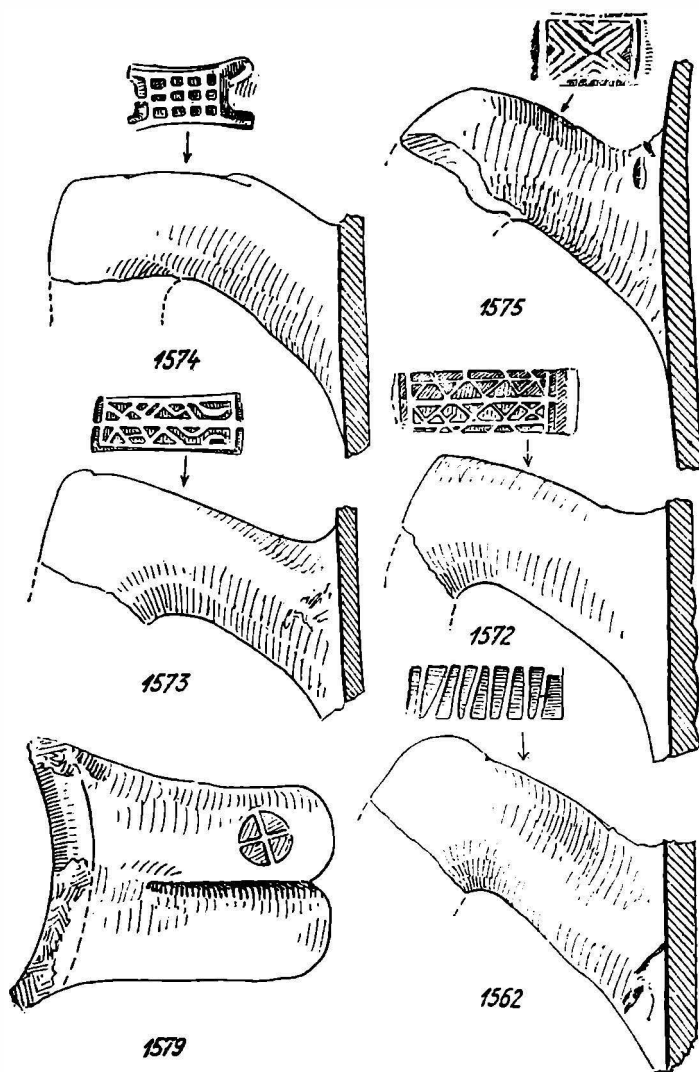


Fig. 79. — Torti cu stampile pe amfore imitate de geto-daci după tipurile din Rhodos și din Cnidos, găsite la Popești, (numerele indică colecția în inventarul M.O.B. Redus $\frac{1}{2}$).

ale Academiei R.P.R. au fost găsite la Popești astfel de stampile¹. Între amforele de producție locală de la Popești, se observă și altă categorie caracterizată prin torti bicilindrice asemănătoare cu cele din Cos.

¹ „S. C. I. V.”, VI, 1955, nr. 1–2, p. 252, fig. 3 și 17.

Tot la Popești s-au găsit și câteva jumătăți de amforă, purtând astfel de stampile. Materialul se află în depozitele Muzeului orașului București, fără să fi fost publicat. Iată o serie de descoperiri interesante, foarte apropiate între ele, și destul de strins legate cu stampila de la Istria.

Trebuie să admitem că amforele de mai sus sînt de fabricație locală, imitînd prin forma lor și a stampilei amforele din Rhodos și Cos. Amforele

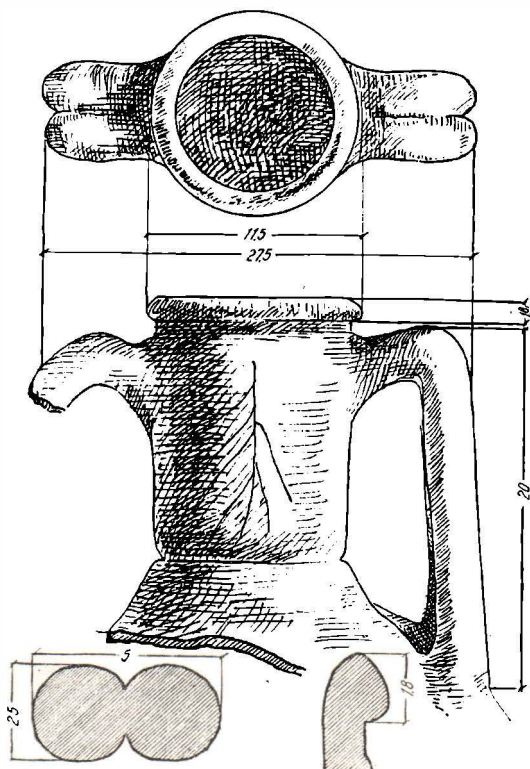


Fig. 80. — Fragment de amforă de tip cnidian, fără stampilă. Imitație locală găsită la Popești (în M. O. B.).

aduse din Rhodos și Cos, care circulau în epoca aceea atît de mult pe aceste teritorii, au folosit ca prototip producției locale. Credem că nu s-a insistat destul asupra semnelor de pe stampile; ele au fost considerate simple motive ornamentale. Aceste semne sînt curioase; deși par destul de variate, totuși se repetă. De remarcat că aceleași semne se regăsesc în parte și pe monedele geto-dace. Este o problemă care rămîne să fie elucidată în viitor.



Am studiat importul amforelor comerciale la Istria. Am văzut de unde se aduceau aceste amfore, ce mărfuri conțineau, ce legături comerciale avea orașul cu centrele grecești asiatice și egeice.

Depărtându-ne de coasta Pontului, am urmărit amforele în interiorul teritoriului dobrogean; am trecut cu ele peste Dunăre și le-am urmărit de-a lungul riurilor care brăzdează ținutul de la nord la sud. Am văzut influența pe care a exercitat-o civilizația elenistică asupra populațiilor locale grație mărfurilor introduse aici. Am urmărit fabricația de amfore locale, în strinsă legătură cu răspindirea amforelor grecești care serveau de prototip.

Să desprindem acum unele concluzii impuse de studiul amforelor de import și al amforelor de fabricație locală, care am văzut că stau în atît de strinsă legătură cu cele importate :

1. În secolele al VI-lea și al V-lea î.e.n., Istria întreține relații comerciale stabile cu mai toate centrele de producție grecești, în special cu Milet, Rhodos, Samos, Chios și Thasos. Importul de vinuri și ulei de măsline este atestat în această epocă timpurie prin numeroase amfore nestampilate de tip comercial din aceste centre. Se găsesc însă și amfore al căror centru de producție n-a fost încă identificat.

Nu sînt indicii pentru această epocă despre un import al unor astfel de mărfuri din Attica.

2. O serie de amfore comerciale găsite la Istria și împrejurimi, deosebite ca tip de cele arhaice amintite mai sus, dovedesc existența unui import masiv de vinuri și ulei la sfîrșitul secolului al V-lea și la începutul secolului al IV-lea î.e.n.

3. Amforele comerciale de mare circulație cu „certificat de origine” sub forma stampilelor aplicate pe torți, încep să pătrundă la Istria în primele decenii ale secolului al IV-lea î.e.n. (anii 390—350).

Tot în această epocă se constată și începuturile unui import masiv de țigle de acoperiș cu stampilă.

4. Importul de amfore cu vin și ulei, precum și acela de țigle, a continuat timp de peste trei secole, pînă aproape de începuturile erei noastre (de la această dată amforele și țiglele importate la noi, nu mai poartă stampile).

Epoca în care importul de amfore stampilate a atins maximum de intensitate se situează aproximativ între anii 250 și 70 î.e.n. Marea majoritate a amforelor stampilate se situează în acest interval. Sunt anterioare acestei epoci doar cîteva amfore din Heraclea, un număr tot atît de mic din prima perioadă a stampilării la Thasos și un număr redus de stampile sinopeene din grupa cronologică 1 și 2.

5. Centrele de producție sigur determinate, care au exportat mărfuri în amfore stampilate la Istria sînt : Thasos, Sinope, Heraclea, Chersonesos, Rhodos, Paros, Cos și Cnidos.

6. Din totalitatea stampilelor, aproape 80 % au fost întregite, obținându-se mai multe nume noi de magistrați sau producători, precum și numeroase variante la stampilele deja cunoscute. Formele amforelor de import au fost în bună parte bine precizate. Credem a fi putut stabili că matrițele erau făcute din lemn și din os.

Ne-am străduit să determinăm tipurile și caracterele tehnologice ale diferitelor centre de producție, capacitatea vaselor, poziția lor cronologică, precum și drumurile comerciale pe care veneau mărfurile.

7. Materialul studiat dovedește că, din punctul de vedere al cantităților importate, orașul Sinope stă în fruntea celorlalte centre de producție, urmat imediat de Thasos.

8. Numărul mare al stampilelor de amfore găsite la Istria constituie o bună indicație asupra volumului pe care l-a atins importul de vinuri și ulei în portul nostru. Trebuie să ținem seama că, în afara celor 1162 de stampile studiate, un mare număr a fost transportat în Germania, în timpul războiului din 1917, multe sînt risipite încă în diverse colecții, nenumărate altele așteaptă să fie scoase din săpături (nici 10 % din suprafața și adîncimea Istriei nu a fost cercetată pînă acum).

9. În măsura în care importul de vinuri și ulei de măsline în amfore stampilate era depășit de cererile crescînde ale piețelor de consum, Istria importa cantități mari de astfel de mărfuri și în chiupuri de cîte 500—1000 l. În acest caz, vinurile și uleiurile înmagazinate la Istria erau trase în amfore mici de 10 și 20 l, probabil amfore de fabricație locală, fără stampile, cu care se făcea comercializarea mai departe.

10. Vinzarea cu amănuntul în piețele Istriei și în localurile ei de consum se făcea sub controlul magistraților agoranomi, care stampilau vasele-măsurători.

11. Aproape toate stampilele de la noi se găsesc și în teritoriile coloniilor grecești de pe coasta tracică sau de pe coasta de nord a Mării Negre, în sudul U.R.S.S., pînă la o mare distanță de porturile respective. Chiar și amforele arhaice nestampilate din secolele VI-V î.e.n. se găsesc întocmai în așezările din sudul U.R.S.S.

Rezultă de aici că centrele de producție grecești foloseau pentru expansiunea comerțului lor întreaga linie a coastei nord-vestice, ca pe o singură piață de desfacere pentru aceleași categorii de mărfuri.

Dăm mai jos un succint tablou statistic asupra importurilor de vinuri și ulei în diferite puncte ale acestui larg teritoriu, pentru a arăta frecvența pe centre de producție a stampilelor descoperite la Istria (R.P.R.), Olbia, Tyras, Mirmekion, Tiritake (U.R.S.S.), Odessos (R. P. Bulgaria).

Centrul de producție	Istria (după studiile noastre) ‰	Olbia (după Grakov) ‰	Tyras (după Staerman) ‰	Tiritake (săpăturile din 1935) ‰	Odessos (după K. Skorpi) ‰
Sinope	35	23	21	70	23
Thasos	28	8	6	5	23
Rhodos	14	47	36	11	20
Cnidos	5,5	8	3	1	1
Heraclea	3,5	6	8	12	13
Chersonesos	4	1,5	2	0,5	5
Cos	2	—	9	0,5	—

12. Parte din mărfurile descărcate în portul Istriei erau preluate de negustori intermediari, care le duceau pe piețele de consum din interiorul teritoriului. Se găsesc numeroase resturi de amfore stampilate în interiorul Dobrogei și de-a lungul malului drept al Dunării.

13. Pe teritoriul din stînga Dunării, mărfurile pătrundeau aduse pe fluviu și pe riurile navigabile, de negustorii greci, care urcau spre regiunea

subcarpatică și spre Moldova. S-a găsit un număr mare de amfore cu stampile din Rhodos și din Cnidos lângă Iași, lângă Fălticeni, la Poiana pe Siret, la Cimpulung-Muscel, la Baia de Fier și Tismana în Gorj, precum și în numeroase centre de pe Mostiștea și de lângă București.

14. Geto-dacii au imitat amforele de tipul rhodian și pe cele din Cos. Ei au imitat și stampilele acestor amfore, înlocuind literele grecești cu semne care n-au fost încă descifrate.

15. Aria de răspîndire a mărfurilor grecești și a culturii grecești dovedește marea influență exercitată de civilizația greacă asupra triburilor băștinașe geto-dace. În acest moment se poate vorbi în ținuturile carpato-dunărene de existența unei clase suprapuse, care știa să aprecieze vinurile dulci și grele din Rhodos sau din Cnidos, care prefera grăsimilor locale untdelemnul fin recoltat în livezile de măslini ale sudului, care găsea mai gustoasă băutura sorbită din cupe de argint modelate și ornate cu simț artistic după model străin, și care dispunea de posibilități materiale pentru a-și putea procura astfel de rafinate costisitoare.

A N E X E

Numele proprii de pe stampilele din Thasos

(după E. Pridik, Инвентарный каталогъ клеймъ на амфориныхъ ручкахъ и горлышекъ и на черелицахъ Эрмитажнаго собрания, 1917)

1	'Αγέτας	43	Εὐαγόρης	79	Λαγέτας
2	'Αθήνπιπος	44	Εὐρύα[λος?]	80	Λεύκων
3	'Αθηνόδοτος	45	Εὐρύαναξ	81	Λεωγ[όρας
4	'Αἰδησ[ιας?]	46	Εὐφράντης	82	Λεωνίδης
5	Αἰσχρίων			83	Λεώνικος
6	'Ακέστιος	47	'Ηγησίπ[ολις sau ήσιπ[πος	84	Λεωφάν[ης? sau το
7	'Ακετορίδης			85	Λυσικλῆς
8	'Αλκείδης	48	'Ηρακλείδης sau 'Ηρακλίδης	86	Μεγακλείδης
9	'Αλκιμος			87	Μεγακλῆς?
10	'Αλκέτας	49	'Ηροφῶν	88	Μέγων
11	'Αμφανδρος		ό[φιλος sau δοτος]	89	Μεν
12	'Αντι	50	'Ηρόδικος	90	Μενένδη[μος
13	'Απολλωνίδης	51	'Ηρόδοτος	91	Μεσ?
14	'Αρ . . .	52	'Ηρόφιλος	92	Μνημέ[ας?
15	'Αρι	53	'Ηροφῶν	93	Μυ?
16	'Αρισ	54	'Ηροφῶς	94	Μυίσκος
17	'Αριστ			95	Μυλλ[ίων]
18	'Αρισταγόρης	55	Θάσων		
19	'Αριστείδης	56	Θεόφιλος	96	Ναύπλιος
20	'Αριστόδικος	57	Θέσπων	97	Ναύσων
21	'Αριστοκλῆς	58	Θράσιππος	98	Νικίας
22	'Αριστοκράτης	59	Θράσων	99	Νικόστρατος
23	'Αριστομένης	60	Θρασωνίδας sau Θρα- σωνίδης	100	Νοσσι[κᾶς
24	'Αριστοφάνης			101	Νόσσ[ος
25	'Αριστόφιλος	61	'Ιππίδης	102	Νύμφων
26	'Αριστοφῶν	62	'Ισόδικος		
27	'Αρχέστρατος			103	Π . . .
28	'Αρχηκράτης	63	Κ[α sau λ	104	Παντε [sau ι] μίδεω
29	'Αρχήναξ	64	Καλλι	105	Παν
30	Βιτίων	65	Καλλιφῶν	106	Παυσανίας
		66	Κηφισοφῶν	107	Περίθυμος
31	Γλαῦκος	67	Κίρων	108	Πολυνείκης
32	Γλαύκων	68	Κλεῖτος	109	Πολύστρατος
		69	Κλεο?	110	Ποσίδειος
33	Δαμάστης	70	Κλεοφάνης	111	Ποσιδήος
34	Δέαλκος sau Δεῶλκης	71	Κλεοφῶν	112	Πρηξίπολις
35	Δείνων	72	Κρατήσιππος	113	Πυθίων
36	Δεινώπας	73	Κρατῖνος	114	Πυθογένης
37	Δημ (?)	74	Κράτιστος?	115	Πυθοκλῆς
38	Δημάκης	75	Κρινομένης	116	Πυλάδης
39	Δημηῆς	76	Κριτίας	117	Πυρρώνιος
40	Δημήτριος	77	Κτησι	118	Σάτυρος
41	Διάρης			119	Σκύλαξ
42	Δικηκράτης (?)	78	Λαβρο		

120	Σκύμνος	125	Φα ?	131	Φίλων
121	Τελεσ	126	Φαναγ[όργης	132	Χαιρέας
122	Τηλεφάνης	127	Φανοκ[λῆς sau ράτης]	133	Χαιριμ[έννης
123	Τι	128	Φείδιππος	134	Χάριον
124	Τιμησ[α sau ι]	129	Φιλιστῖνος		
		130	Φιλοκράτης		

Astynomii, producătorii și simbolurile din Sinope

(după E. Pridik, *Die Astynomennamen auf Amphoren und Ziegelstempeln aus Südrussland*, 1928)

1	'Αβροκόμας	37	'Απολλωνίδας	72	Βάκχιος sau Βάχχιος
2	'Αγαθοκλῆς	38	'Απολλωνίδης	73	Βᾶς
3	'Αγάθων	39	'Απολλώνιος	74	Βατίσκος
4	'Αγασικλῆς	40	'Αράκλειτος	75	Βάτραχος
5	'Αγησίλας	41	"Αραψ	76	Βάχχιος sau Βάκχιος
6	'Αγίας	42	'Αργαίς	77	Βιλλαῖος
7	'Αγχίαλος	43	'Αρισ . . .	78	Βόηθος
8	'Αθανάιος	44	'Αρισταγόρας	79	Βολλίων
9	'Αθανόδωρος	45	'Αρίσταρχος	80	Βόρυς
10	'Αθήνιππος	46	'Αριστεύς	81	Βρόμιος
11	"Αθους	47	'Αρίστιππος		
12	Αίαντιος?	48	'Αριστίων	82	Γέρβης
13	Αίνεας	49	'Αριστόβουλος	83	Γέρων
14	Αίσχίνας	50	'Αριστοκλῆς	84	Γλαυκίας
15	Αίσχίνης	51	'Αριστοκράτης	85	Γλαύκων
16	Αίσχρίων	52	'Αριστομένης	86	Γνάθων
17	"Ακορνός	53	'Αριστοφάνης	87	Γόλας
18	'Αλέξανδρος	54	'Αρίστων	88	Γυριετός
19	"Ανδρων	55	'Αρτεμίδωρος	89	Γώρυς
20	'Ανθεστήριος	56	'Αρτέμων		
21	Ανους	57	'Αρύτων	90	Δ
22	'Αντ	58	"Αρχανδρός	91	Δαίσκος
23	'Ανταῖος	59	'Αρχεπτόλεμος	92	Δαίφρων
24	'Αντιβίαν	60	'Ασκληπιόδωρος	93	Δαμ . . .
25	'Αντίδωρος	61	'Ασπάσιος	94	Δαμάτριος
26	'Αντίμαχος	62	'Αστέας	95	Δαμοκλῆς
27	'Αντίοχος	63	"Αστιος	96	Δαμοτέλης
28	'Αντίπατρος	64	"Ατους	97	Δᾶς
29	'Αντισθένης	65	"Ατταλός	98	Δεῖος
30	'Απατούριος	66	"Αττας	99	Δελφίνιος
31	'Απ'Ιμαντος	67	"Αττεις	100	Δέλφης
32	'Απολλᾶς	68	'Ατώτης	101	Δέλφορ
33	'Απολλάθεος	69	'Αχαιός	102	Δημόνθης
34	'Απολλόδοτος			103	Δημήτριος
35	'Απολλόδωρος	70	Βάβων	104	Δημοσθένης
36	'Απολλοφάνης	71	Βάθυλλος	105	Δημοτέλης

106	Δημοφῶν	153	Ζῆνις	199	Ἰκέσιος
107	Διαγόρας	154	Ζωπυρίων	200	Ἰόβακχος
108	Διόδωρος	155	Ζώπυρος	201	Ἰπποκράτης
109	Διονύσιος			202	Ἰππόλοχος
110	Δῖος	156	Ἡραγένης	203	Ἴππων
111	Διοσκουρίδας	157	Ἡραίων	204	Ἰσόκριτος
112	Διόφαντος	158	Ἡρακλείδης	205	Ἰστιαῖος
113	Δίσκος	159	Ἡράκλειος	206	Ἰστικῶν
114	Δράλως	160	Ἡράκλειτος	207	Ἰστρων
115	Δρόμιων	161	Ἡρακλέων	208	Ἴφρις
116	Δωρίων	162	Ἡρέας		
117	Δωρόθευς	163	Ἡρόγειτος	209	Καλλιάδας
118	Δῶρος	164	Ἡρόδοτος	210	Καλλίας
119	Δῶιτος	165	Ἡρόδωρος	211	Καλλῖνος
		166	Ἡρόκανος?	212	Καλλισθένης
120	Εἰρηναῖος	167	Ἡροκράτης	213	Κάλλιστος
121	Εἰφρις	168	Ἡρόνικος	214	Καλλίστρατος
122	Ἐκκταῖος	169	Ἡρόξενος	215	Καλλίχορος
123	Ἐβάκχος	170	Ἡρότιμος	216	Καρνεάδης
124	Ἐπίδημος (Ἐπίδαμος)	171	Ἡρώνυμος	217	Κεφαλίων
125	Ἐπιέλπης sau Ἐπίελπος	172	Ἡφαίστιος	218	Κίμωνις
126	Ἐπικράτης	173	Ἡφαιστῖων	219	Κίνωνις
127	Ἐπιχάρης	174	Ἡφαιστόδωρος	220	Κλεαίνετος
128	Ἐπίχαρμος			221	Κλέαρχος
129	Ἐργασίων	175	Θάσις	222	Κλεινίας
130	Ἐρμαῖος	176	Θεαρίων	223	Κλειταγόρας
131	Ἐρμίας	177	Θεμίσων	224	Κλεῖτος
132	Ἐρμοκράτης	178	Θεόγειτος	225	Κλεομένης
133	Ἐρμόφιλος	179	Θεογένης	226	Κλεόνικος
134	Ἐρμων	180	Θεόδοτος	227	Κομφίας
135	Ἐστιαῖος	181	Θεόδωρος	228	Κοτυτίων
136	Ἐτεόνικος	182	Θεοξενίδης	229	Κούρυλος
137	Εὐαρχος	183	Θεόπομπος	230	Κράτης
138	Εὐβουλος	184	Θεόπροπος	231	Κρατίσταρχος
139	Εὐδοξος	185	Θεύγητος	232	Κράτων
140	Εὐκλείδας	186	Θευδωρίδης	233	Κρόνιος
141	Εὐκλῆς	187	Θεῦδωρος	234	Κτησίας
142	Εὐμαχος	188	Θευπείθης	235	Κτήσις
143	Εὐμηλος	189	Θεῦπροπος	236	Κτήσων
144	Εὐνικός	190	Θέων	237	Κυδίας
145	Εὐρύδαμος	191	Θηρικλῆς	238	Κυλιάνιος
146	Εὐτυχος	192	Θορύκανος	239	Κυνίσκος
147	Εὐφρόνεος	193	Θυαίας	240	Κώρυλος
148	Εὐχάριστος	194	Θυμοχάρης		
149	Εὐχαρίων	195	Θῦς	241	Λάκων
150	Ἐφαίστιος	196	Θυσίλεως	242	Λάμαχος
151	Ἐχεκράτης			243	Λεῖβιος
		197	Ἰακχος sau Ἰάχχος	244	Λεοντίσκος
152	Ζεῦξις	198	Ἰέρων	245	Λεωγόρας

246	Λεώκριτος	293	Νευμήνιος	338	Πρωτοφάνης
247	Λεωμέδων	294	Νικασίτειμος	339	Πύθης
248	Λέων	295	Νικασίων	340	Πυθίων
249	Λεωνίδα	296	Νικέας	341	Πυθόδωρος
250	Λήναιος	297	Νικίας	342	Πυθοκλής
251	Λύκων	298	Νικόμαχος	343	Πυθόχρηστος
252	Λύσιππος	299	Νικοσθένης	344	Πύρρος
		300	Νικόστρατος		
253	Μαιδάτης	301	Νίκων	345	Σ . . .
254	Μάνης	302	Νίμαξ	346	Σάγαρις
255	Μανικός	303	Νόνους	347	Σάτυρος
256	Μαντίθεος	304	Νομήνιος	348	Σήσαμος
257	Μάρων			349	Σιλᾶνος
258	Μᾶτρης	305	Ξάνθος	350	Σιμαῖος
259	Ματρώδωρος	306	Ξενοκλῆς	351	Σιμαλίων
260	Μάχαινος?	307	Ξένων	352	Σιμίας
261	Μεῖκος sau Μίκος			353	Σίμος
262	Μελάντιος?			354	Σινωπίων
263	Μένανδρος	308	Ὁμφαλικός	355	Σκοφίας
264	Μενέκριτος	309	Ὁνήσιμος	356	Σκύθας
265	Μενέσθευς	310	Ὁρθος	357	Σκυθικόν
266	Μενίσκος			358	Σπεύσιππος
267	Μένων	311	Παιρισάδης?	359	Στέφανος
268	Μῆνις	312	Πάμφιλος	360	Στίχος
269	Μητιληναῖος	313	Πανθῆρ	361	Στρατόνικος
270	Μητρώδωρος	314	Πάπης	362	Σύμμαχος
271	Μι . . .	315	Πάρμις	363	Συρίσκος
272	Μίδα	316	Πασιάδας	364	Σφαῖρος
273	Μιθραδάτης	317	Πασικλῆς	365	Σώκριτος
274	Μιθρωπάστης	318	Πασιχάρης	366	Σώπολις
275	Μῖκος	319	Πάσιχος	367	Σωσίας
276	Μίκριος sau Μικρίας	320	Πασίων	368	Σωσίβιος
277	Μιλτιάδης	321	Πάταικος	369	Σωσίλειος
278	Μιόσλος?	322	Πιστός	370	Σώσιμος
279	Μνάσων	323	Πλεισταρχίδης	371	Σωσίπολις
280	Μνησικλῆς	324	Πλείσταρχος	372	Σῶσις
281	Μνησίμαχος?	325	Πολύκτωρ	373	Σωτάδας
282	Μνήσις	326	Πολύστρατος	374	Σωτήριχος
283	Μολπαγόρας	327	Πολύχαρμος		
284	Μόνιμος	328	Πόλων	375	Ταυρικόν
285	Μύττος	329	Ποσειδώνιος	376	Ταυρίσκος
		330	Ποσίδειος	377	Τειμ . . .
286	Ν . . .	331	Πόσις	378	Τεισίμαχος
287	Νάνων	332	Πρόλογος	379	Τελαμών
288	Ναύπλιος?	333	Προμαθίων	380	Τεύθρας
289	Ναύπων	334	Ιρύτανις	381	Τηλεφάνης
290	Ναυσικράτης	335	Πρωταγόρας	382	Τιμοκράτης
291	Ναυσίμαχος	336	Πρωτογένης	383	Τιμόλεως
292	Νεικάνωρ	337	Πρωτός	384	Τιμώρις

385	Τῶς	393	Φιλήμων	403	Χαβρίας
386	" Ὑλλος	394	Φίλιππος	404	Χάρης
387	" Ὑμνος	395	Φιλίσκος	405	Χαριξενίδης
388	Φαῖνις	396	Φιλίστιος	406	Χοίρυλος
389	Φαίνιππος	397	Φιλοκράτης	407	Χορεῖος
390	Φάνης	398	Φιλόξενος	408	Χορήγιων
391	Φήμιος	399	Φίλων	409	Χρύσιππος
392	Φιλαθάναιος	400	Φίντιος		
		401	Φόρβας	410	Ψάμις
		402	Φορμίων		

SIMBOLURILE

Amforă
Amforă și vas
Amforă și săgeată
Amforă și ciorchine
Amforă, ciorchine și floare
Ancoră
Arc
Arc și tolbă
Artemis, bust
Artemis, cap
Balaur
Bărbat cu sulită sau lance
Bărbat sprijinit pe o coroană
Bărbat șezînd
Bărbat între 2 cai
Bușniță
Boboc de floare și leu
Bucranie
Cap din față
Cap și leu
Cap și stea
Cal
Capră
Călăreț
Cii ne fugina
Cîrmă
Ciorchine
Cocoș
Coroană
Coroană și scoică (2)
Coroană și ciorchine (1)
Corn
Cornul abundenței
Copil șezînd
Crater
Delfin
Delfin și cap de leu
Diota
Diota și ciorchine
Diota, ciorchine și coroană
Diota și coroană
Diota, ciorchine și leu
Diota și hermă

Diota și mască
Diota și trepid
Epure
Elefant
Elefant și ciorchine
Elefant și coroană
Elefant și scoică
Facă
Facă și coroană
Femeie cu 2 fete
Floare
Floare și ciorchine
Floare și coroană
Floare, ciorchine și vas
Floare și două pășări
Floare și cap
Floare și taur
Floare și vas
Frunză
Frunză și ciorchine
Frunză și coroană
Frunză și cap
Frunză și leu
Frunză și floare
Frunză și hermă
Frunză și leu șezînd
Frunză și taur
Fulgere
Heraclès cu blana leului
Hermes, cap
Hermes, cap și floare
Hermes și kerykeion
Hermes și ciorchine
Hermes șezînd pe altar
Kerykeion
Kerykeion și cap
Kerykeion și ciorchine
Kerykeion și scoică
Leu
Leu, cap din față
Leu, cap din față și scoică
Mască
Măciuca lui Po:

Măciucă și Silen
Măciucă și ciorchine
Nike cu ramură
Nike șezând
Nike pe bigă
Nike pe quadrigă
Ornament de corabie
Ornament de corabie și stea
Pasăre
2 pești
Proră de corabie
Ramură
Spic
Spic și floare
Spic și cap
Spic și coroană
Spic și ciorchine
Spic, ciorchine și vas
Spic, ciorchine și floare
Spic și vas
Spic și elefant
Spic și trepied
Satir cu furtun
Săgeată
Săgeată și leu

Săgeată și cap de leu
Scarabeu
Scul
Scoică
Scoică și ciorchine
Stea
Taur
Taur și pasăre
Taur împungând
Taur împungând și ciorchine
Thyrsos
Trepied
Trepied și ornament de corabie
Trepied și kerykeion
Tolbă
Trofee
Țipar sau cal de mare cu delfin
Țipar sau ramură
Ulcior
Vas
Vas și măciucă
Vultur și delfin
Zeitate cu cornul abundenței, în picioare
rezemată de o coloană
Zeitate cu cornul abundenței și vas

Grupele cronologice

după listele lui B. M. Grakov pentru astinomi și producătorii din Sinope

Grupa I

anii 350 — 270 î. e. n.

Nr. ord.	Astinomi	Nr. ord.	Producători
1	Αἰσχίνης I	1	Ἀβροκόμας
2	Αἰσχίνης II	2	Ἀντίδωρος
3	Ἀπολλόδωρος	3	Ἀρτεμίδωρος
4	Ἀπολλώνιος	4	Ἀρχεπτόλεμος
5	Ἀρίστων	5	Ἀστάσιος
6	Ἀριστομάνης (ἐπὶ Ἀριστομάνητος)	6	Βάκχιος
7	Βάκχιος	7	Βᾶς
8	Γόλας	8	Βατίσκος
9	Διονύσιος I	9	Γόλας
10	Διονύσιος II	10	Διονύσιος
11	Διόφαντος	11	Δῶρος
12	Εἰρηναῖος	12	Ἐπικράτης
13	Ἐνδημος	13	Ἰηρακλείδης
14	Ἡφαίστιος	14	Θυαίαις
15	Ἰστυαῖος	15	Ἰάχχος
16	Κῦρος	16	Ἰστυαῖος
17	Μένανδρος (?)	17	Καλλῖνος
18	Νικομήδης	18	Κυδίας
19	Πόλων	19	Λάκων
20	Πρωταγόρης	20	Ληναῖος
21	Φιλόνικος	21	Μάνης
22	Φίλων	22	Μίσσλος
23	Φόρβας	23	Νεμήριος
24	Χαβρίας	24	Νευμήνιος
		25	Νικήνωρ
		26	Νικόμαχος
		27	Νίμαξ
		28	Νόνος
		29	Ὀρθος
		30	Πασιχάρης
		31	Ποσειδώνιος
		32	Σινοπίων
		33	Τέβης? sau Γέβης?
		34	Τεύθρας
		35	Τίμωρις
		36	Φιλήμων
		37	Φιλοκράτης
		38	Φορμίω(ν)

Subgrupele A și B

Nr. ord.	Astinomi	Nr. ord.	Producători
	A		A
1	'Απολλόδωρος	1	Αισχίνης I
2	'Απολλώνιος	2	Αισχίνης II
3	'Αριστομένης	3	'Αρίστων
4	Βάκχιος	4	Διονύσιος II
5	Διονύσιος I	5	Διόφαντος
6	"Ενδημος	6	Είρηναῖος
7	'Ιστιαῖος	7	'Ηφαίστιος
8	Μένανδρος	8	Κῦρος
9	Φιλόνικος	9	Νικομήδης
		10	Πόλων
	B	11	Ιρωταγόρας
1	'Αρχεπτόλεμος	12	Φίλων
2	Βατίσκος	13	Φόρβας
3	Γόλας	14	Χαβρίας
4	Διονύσιος		B
5	Δῶρος	1	'Αβροκόμας
6	'Επιπράτης	2	'Αρχεπτόλεμος
7	'Ιάχχος	3	Βάκχιος
8	'Ιστιαῖος	4	Βᾶς
9	Λάκων	5	Γόλας
10	Μάνης	6	Διονύσιος
11	Μίσσλος	7	'Ηρακλεί(δης)
12	Νεμήριος	8	Θυαῖας
13	Νεομήνιος	9	Καλλῖνος
14	Νικήτωρ	10	Κυλιάνιος
15	Νίμαξ	11	Ληναῖος
16	Νόνος	12	Μάνης
17	"Ορθος	13	Μαν . . . ὁ Εἰ
18	Πασιχάρης	14	Νευμήνιος
19	Ποσειδώνιος	15	Νικόμαχος
20	Τίμωρις	16	Ποσειδώνιος
21	Φορμίων	17	Τεύθρας
		18	Φιλήμων
		19	Φιλοκράτης

Grupa II

anii 270 — 250 î.e.n.

1	'Απολλώνιος	1	'Αντίμαχος
2	Απολλόδωρος	2	'Απολλώνιος
3	'Αριστόβουλος	3	'Αργαῖεις
4	'Αριστοκλῆς	4	'Αρισταγόρας ὁ Πολύκτορος
5	'Αριστοφάνης	5	'Αρίστων
6	'Αρτεμίδωρος	6	'Ατταῖς

Nr. ord.	Astinomi	Nr. ord.	Producători
7	Βόρυς	7	Βιλλαῖος
8	Γύριτος	8	Γέρων
9	Διονύσιος	9	Γλαυκίας
10	Ἐπίλπος	10	Δελφίνιος
11	Ἐπίδημος	11	Δημήτριος
12	Εὐχάριστος	12	Διονύσιος
13	Εὐχάριστος ὁ Γυρίτιος	13	Δρόμων
14	Ζωπυρίων	14	Δρόμων ὁ Πολύκτορος
15	Ἰπρακλείδης	15	Ἐκαταῖος
16	Ἡρώnymος	16	Ἑρμίας
17	Θεαρίων	17	Ἐφαίστιος (sic!)
18	Θεόγειτος	18	Ἰπρακλείδης
19	Θεύγειτος II	19	Ἡροκράτης
20	Θεύγειτος III	20	Ἰφαίστιος
21	Θευπειθής	21	Θεῦδωρος
22	Ἰκέσιος	22	Ἰκέσιος
23	Ἰσόκριτος	23	Καλλισθένης
24	Ἰστικῶν	24	Καλλίστρατος
25	Καλλίστρατος	25	Κλεαίνετος
26	Καλλίχυρος	26	Κυλιάνιος
27	Λέωκριτος	27	Κώρυκος
28	Μαντίθεος	28	Λάκων
29	Μίκος	29	Μαντίθεος
30	Μνήσις	30	Νικίας
31	Μόνιμος	31	Νικόμαχος
32	Ναύπων	32	Νικόστρατος
33	Νευμήνιος	33	Νουμήνιος
34	Ὀμφαλικός	34	Νευμήνιος(ος)
35	Πατάκος	35	Πίστος
36	Πολύχαρμος	36	Πρύτανις
37	Πρωτοφάνης	37	Ποσειδώνιος
38	Πυθοκλής	38	Πύθης
39	Φίλων	39	Σάγαρις
40	Φόρβας	40	Σάγαρις ὁ Νομηγνίου κεραμεύς
41	Χαριξενίδης	41	Σιναπίων
		42	Στέφανος
		43	Σωσίας
		44	Τεύθρας
		45	Φιλοκράτης
		46	Φιλόξενος
		47	Φίλων
		48	Φόρβας
		49	Φρυκα...
		50	Χαβρίας

Grupa III

anii 250 — 220 î. e. n.

Nr. ord.	Astino mi	Nr. ord.	Producători
1	'Αγχίαλος	1	'Αγχίαλος
2	'Αθανόδωρος ὁ Νικέα	2	'Αθοῦς sau 'Ατοῦς
3	'Αντίδωρος ὁ 'Αρισταγόρου	3	'Ανοῦς
4	'Αντίοχος ὁ 'Αρισταγόρου	4	'Απολλοφάνης
5	'Απατούριος	5	'Απολλώνιος
6	'Απολλώνιος ὁ Μαντιθέου	6	'Απολλώνιος ὁ Μαντιθέου
7	Βόρυς	7	'Αρισταγόρας ὁ Πολύκτορας
8	Δίος	8	'Αριστόνικος
9	Δίος ὁ 'Ηκάδου	9	'Αρύτων
10	Εἴφης sau 'Ιφίς	10	'Αρτεμίδωρος
11	Εὐμήλος ὁ 'Απολλωνίου	11	'Αταις
12	Εὐχάριστος cileodată cu ὁ Δημητρίου	12	'Αττας
13	Θευδωρίδης	13	'Ατταλος
14	Θεόδωρος	14	Γέρων
15	Θεόπροπος	15	Γλαυκίας
16	'Ιστιαῖος	16	Δαῖσκος
17	'Ιφίς sau Εἴφης	17	Δᾶς
18	Μιχρίας	18	Δημήτριος
19	Μηγουκλῆς	19	Διονύσιος
20	Ναύπων	20	Διονύσιος ὁ Νευμηνίου κεραμεύς
21	Πασιάδης	21	'Εκαταῖος
22	Πασιχάρης	22	'Εστιαῖος
23	Πολύκτωρ	23	'Ηρακλείδης
24	Ποσειδώνιος I ὁ Αἰσχίνου	24	'Ηρακλείδης ὁ Διονυσίου
25	Ποσειδώνιος II	25	'Ηφαίστιος
26	Ποσίδειος ὁ 'Ηφαιστοδώρου	26	Θεόπροπος
27	Πυθολκῆς	27	Θυαίας
28	Φήμιος	28	Θῦς
29	Φιλοκράτης	29	'Ικέσιος
		30	'Ικέσιος ὁ Διονυσίου κεραμεύς
		31	'Ιφικράτης
		32	Καλλισθένης
		33	Καλλισθένης Θευδώρου
		34	Κινῶλις
		35	Κλεαίνετος
		36	Κούρυλος
		37	Μάνικκος
		38	Μαντίθεος
		39	Μενίσκος
		40	Μύττος
		41	Νουμήνιος sau Νευμήνιος
		42	Νουμήνιος ὁ Διονυσίου κεραμεύς
		43	Νουμήνιος ὁ Λάκωνος κεραμεύς

Nr. ord.	Astinomi	Nr. ord.	Producători
		44	Νικόστρατος
		45	Νικόστρατος ὁ Θευπρόπου
		46	Πασιχάρης
		47	Ποσειδώνιος
		48	Ποσειδώνιος ὁ Θευδώρου κεραμεύς
		49	Πότος
		50	Πρύτανις
		51	Πρύτανις ὁ Θευπρόπου κεραμεύς
		52	Πύθης
		53	Σάγαρις
		54	Σάτυρος
		55	Σήσαμος
		56	Σιμαλλίων
		57	Στέφανος
		58	Σύμμαχος
		59	Σωσίας
		60	Σωσίλεως
		61	Θεύθρας
		62	Τεύθρας ὁ Θυμοχάρους
		63	Τῦς
		64	Φαῖνις
		65	Φιλοκράτης
		66	Φίλων
		67	Φίντις
		68	Χαβρίας
		69	Χοίρυλος

Grupa IV

anii 220 — 183 î. e. n.

1	Αισχίνης I	1	Ἀγάθων
2	Αισχίνης II	2	Ἀγχίαλος
3	Αισχίνης ὁ Ἰριος	3	Ἀπατούριος
4	Ἀντίμαχος	4	Ἀπολλώνιος
5	Ἀριστίων	5	Ἀραψ
6	Ἀριστίων ὁ Ἀριστίωνος	6	Ἀτταλος
7	Ἀρτεμίδωρος	7	Δᾶς
8	Ἀτταλος	8	Δημήτριος
9	Δημήτριος I	9	Δίας
10	Δημήτριος II	10	Διονύσιος
11	Δημήτριος ὁ Θευγνήτου	11	Δῖος
12	Διονύσιος I	12	Ἑστιαῖος
13	Ἑκαταῖος	13	Ἡρακλείδης
14	Ἐπίελπος	14	Ἡφαίστιος
15	Ἑστιαῖος	15	Θεμίσων

Nr. ord.	Astinomi	Nr. ord.	Producători
16	Ίκέσιος	16	Θῦς
17	Καλλισθένης	17	Καλλισθένης
18	Κρατίσταρχος	18	Κινῶλις
19	Λέων	19	Κλεαίνετος
20	Μιθραδάτης	20	Κλέαρχος
21	Μιλτιάδης	21	Κτήρων
22	Σιμίας	22	Κυδίας
		23	Μανικκός
		24	Μενίσκος
		25	Μητροδωρος
		26	Μίδας
		27	Μιθραδάτης
		28	Μιθριδάτης
		29	Νικίας
		30	Νουμήνιος
		31	Πίστος
		32	Ποσίδειος
		33	Πρῶτος
		34	Πύθης
		35	Πύρρος
		36	Σιμαλίων
		37	Σινωπίων
		38	Σκοφίας sau Σκομφίας
		39	Στέφανος
		40	Σύμμαχος
		41	Σωσίας
		42	Τεύθρας
		43	Τιμόλεως
		44	Τλόας
		45	Τῦς
		47	Φιλοκράτης
		48	Φίλων
		49	Χαβρίας
		50	Ψάμμης

Grupa V

anii 183 — 120 î. e. n.

1	Ἀνθεστήριος ὁ Νουμηνίου	1	Ἀγαθοκλῆς
2	Ἀντίπατρος ὁ Νίκωνος	2	Ἀγάθων
3	Δεῖτος ὁ Μήνιος	3	Ἀκορνος
4	Δέλφις ὁ Ἀρτεμιδώρου	4	Ἀνθεστήριος
		5	Ἀπατούριος
		6	Ἀρτεμιδώρος
		7	Ἀτῶτης

Nr.	No.	Produttori
-----	-----	------------

5	8	Βαχχίς
6	9	Τέρβης
7	10	Τέρων
8	11	Ταυκίας
9	12	Δαίκοξ
10	13	Διωνύσιος
11	14	Δαίκοξ
12	15	Δαίκοξ
13	16	Δαίκοξ
14	17	Δαίκοξ
15	18	Δαίκοξ
16	19	Δαίκοξ
17	20	Δαίκοξ
18	21	Δαίκοξ
19	22	Δαίκοξ
20	23	Δαίκοξ
21	24	Δαίκοξ
22	25	Δαίκοξ
23	26	Δαίκοξ
24	27	Δαίκοξ
25	28	Δαίκοξ
26	29	Δαίκοξ
27	30	Δαίκοξ
28	31	Δαίκοξ
29	32	Δαίκοξ
30	33	Δαίκοξ
31	34	Δαίκοξ
32	35	Δαίκοξ
33	36	Δαίκοξ
34	37	Δαίκοξ
35	38	Δαίκοξ
36	39	Δαίκοξ
37	40	Δαίκοξ
38	41	Δαίκοξ
39	42	Δαίκοξ
40	43	Δαίκοξ
41	44	Δαίκοξ
42	45	Δαίκοξ
43	46	Δαίκοξ
44	47	Δαίκοξ
45	48	Δαίκοξ
46	49	Δαίκοξ
47	50	Δαίκοξ
48	51	Δαίκοξ
49	52	Δαίκοξ
50	53	Δαίκοξ
51	54	Δαίκοξ
52	55	Δαίκοξ
53	56	Δαίκοξ
54	57	Δαίκοξ
55	58	Δαίκοξ
56	59	Δαίκοξ
57	60	Δαίκοξ
58	61	Δαίκοξ
59	62	Δαίκοξ
60	63	Δαίκοξ
61	64	Δαίκοξ
62	65	Δαίκοξ
63	66	Δαίκοξ
64	67	Δαίκοξ
65	68	Δαίκοξ
66	69	Δαίκοξ
67	70	Δαίκοξ
68	71	Δαίκοξ
69	72	Δαίκοξ
70	73	Δαίκοξ
71	74	Δαίκοξ
72	75	Δαίκοξ
73	76	Δαίκοξ
74	77	Δαίκοξ
75	78	Δαίκοξ
76	79	Δαίκοξ
77	80	Δαίκοξ
78	81	Δαίκοξ
79	82	Δαίκοξ
80	83	Δαίκοξ
81	84	Δαίκοξ
82	85	Δαίκοξ
83	86	Δαίκοξ
84	87	Δαίκοξ
85	88	Δαίκοξ
86	89	Δαίκοξ
87	90	Δαίκοξ
88	91	Δαίκοξ
89	92	Δαίκοξ
90	93	Δαίκοξ
91	94	Δαίκοξ
92	95	Δαίκοξ
93	96	Δαίκοξ
94	97	Δαίκοξ
95	98	Δαίκοξ
96	99	Δαίκοξ
97	100	Δαίκοξ

Nr. ord.	Astinomi	Nr. ord.	Producători
		53	Σάγαρις
		54	Σιμαλίων
		55	Στέφανος
		56	Ταυρίσκος
		57	Τεύθρας
		58	Φιλήμων
		59	Φιλοκράτης
		60	Φίλων
		61	Χάρης
		62	Ψάμις

Grupă VI

anii 120 — 70 î.e.n.

1	'Αθήνπιος ὁ Μητροδώρου	1	'Αγάθων
2	Αίσχρίων ὁ 'Αρτεμιδώρου	2	'Αγασίλας
3	'Αντίπατρος ὁ 'Απολλοδώρου	3	'Αθηνάδας
4	'Απολλωνίδης ὁ Ποσειδωνίου	4	"Ακορνος
5	'Αριστοκλῆς ὁ Μαντιθέου	5	'Αντίμαχος
6	Βόρυς ὁ Ζεύξις	6	'Απατούριος
7	Δέλφις ὁ Καλλίου	7	'Απολλόδωρος
8	Διονύσιος ὁ 'Απηνάντου	8	'Απολλώνιος
9	Διονύσιος ὁ Διονυσίου τοῦ Κλειταγόρου	9	'Αρτεμιδώρος
10	Διονύσιος ὁ Κλειταγόρου	10	'Αρτέμων
11	'Εστιάς ὁ 'Αρτεμιδώρου	11	'Αρίσταρχος
12	Ζῆνις ὁ 'Απολλοδώρου	12	'Αριστομένης
13	'Ηρχένης ὁ Νεικάνορις	13	'Αρίστων
14	'Ηρακλείδης ὁ 'Εκαταίου	14	'Ασκήπιος
15	'Ηρόνυμος ὁ 'Ηρωνύμου τοῦ Ποσειδωνίου	15	'Αστέας
16	'Ηρόνυμος ὁ Ποσειδωνίου	16	"Αστυ(λ)ος
		17	"Αστυπιος
		18	"Αττεις
		19	'Αχαῖος
		20	Βάκχιος Διοδώρου
		21	Βρόμιος
		22	Δῆς
		23	Δημήτριος
		24	Δημοσθένης
		25	Διονύσιος
		26	Δωρίων
		27	Εὐδοξος
		28	Εὐκλῆς
		29	'Ερμάφιλος
		30	'Εστιαῖος
		31	'Ηρακλείδης

Nr. ord.	Astinomi	Nr. ord.	Producători
17	Ἡφαίστιος	32	Ἡφαίστιος
	ὁ Ἑστιαίου	33	Ἡφαιστίων
18	Θηρικλῆς	34	Θεόδωρος
	ὁ Ἀπολλωνίου	35	Καλλισθένης
19	Ἰκέσιος	36	Κλεαίνετος
	ὁ Ἀντιπάτρου	37	Κλέαρχος
20	Ἰκέσιος	38	Κράτης
	ὁ Ἑστιαίου	39	Κτησίας
21	Ἰκέσιος	40	Κτήσων
	ὁ Ἑτεονίκου	41	Κτήσ[ων]
22	Ἴππος	42	Ληναῖος
	ὁ Ἀρισταγόρου	43	Μάνης
23	Ἴππων sau Ἴππων	44	Μανικκός
	ὁ Διονυσίου	45	Μενέκριτος
24	Καλλίχορος	46	Μενίσκος
	ὁ Πρωταγόρου	47	Μήνων
25	Κλείνιος	48	Μίδας
	ὁ Ἑκαταίου	49	Μιλτιάδης
26	Κλεόνικος	50	Μόνιμος
	ὁ Πλειστάρχου	51	Ναυσικράτης
27	Κώρυλος	52	Πάπης
	ὁ Βαχχίου	53	Πολύχαριμος
28	Λεωμέδων	54	Ποσειδώνιος
	ὁ Ἐπιδήμου	55	Ποσίδειος
29	Μαντίθεος	56	Πρώτος
	ὁ Πρωταγόρου	57	Πυθέας (Πύθης)
30	Μητρόδωρος	58	Σάγαρις
	ὁ Ἀθηνίππου	59	Σειμαλίων sau Σιμαλίων
31	Μητρόδωρος	60	Σινωπίων
	ὁ Ἀρισταγόρου	61	Στέφανος
32	Μικρίας	62	Σύμμαχος
	ὁ Ἀρισταγόρου	63	Σώσιμος
33	Μικρίας	64	Τιμῶρις
	ὁ Πυθοκλέους	65	Ταυρίσκος
34	Μικρίας	66	Φιλήμων
	ὁ Πυθοκρίτου		
35	Μνήσις		
	ὁ Φορμίωνος		
36	Νάνιος		
	ὁ Πρωταγόρου		
37	Πλεισταρχίδης		
	ὁ Ἀπημάντου		
38	Πόσις		
	ὁ Ἀστίου		
39	Πόσις		
	ὁ Δαίσκου		

Nr. ord.	A s t i n o m i	Nr. ord.	P r o d u c ă t o r i
40	Πόσις ό Στρατονίκου		
41	Πρόλογος ό Μίκου		
42	Πρωταγόρας ό Κυνίσκου		
43	Στρατόνικος ό Ζεύσιος		
44	Τεισίμαχος ό Θεοπόμπου		
45	Φαίνιππος sau Φαίνιπος ό Πασιχάρου		
46	Φήμιος ό Θεοπεζίθου		

Lista alfabetică a numelor proprii din Șnope cu indicația grupelor cronologice după B. M. Grakov
A s t i n o m i

Nr. ord.	Numele și patronimicul	Grupa cronologică	Nr. ord.	Numele și patronimicul	Grupa cronologică
1	'Αρχάιος	III	28	'Αριστομένης	I
2	'Αθανάτωρ		29	'Αριστοφάνης	II
	ὁ Νικίας	III	30	'Αρίστιον	I
3	'Αθηνίππος		31	'Αρτεμίδωρος	II și IV
	ὁ Μητροδώρου	VI	32	'Αρτέμιον	—
4	Αίσυμνήτης	III	33	'Αττάλος	IV
5	Αίσχινας		34	Βάχχιος	
	ὁ Ξενοκλεῦς	V sau VI		ὁ Μολπαχίδου	V
6	Αίσχινος	I și IV	35	Βόρυς	II și III
7	Αίσχινος		36	Βόρυς	
	ὁ Ποσειδωνίου	V sau VI		ὁ 'Εστιάου	V sau VI
8	Αισχρίων		37	Βόρυς	
	ὁ 'Αρτεμίδωρου	VI		ὁ Ζεύξις	VI
9	'Ανθεστήριος		38	Βόρυς	
	ὁ Νουμαχίου	V		[ὁ Φίλωνος	V sau VI
10	'Αντίδωρος		39	Γύριππος	II
	ὁ 'Αρισταγόρου	III	40	Γέρων	II la IV
11	'Αντίμαχος	IV	41	Γλαυκίας	—
12	'Αντίοχος		42	Δεῖος	
	ὁ 'Αρισταγόρου	III		ὁ Μόνιος	V
13	'Αντίμαχος		43	Δελφίνιος	
	ὁ Θεῦ	—		ὁ Καλλίου	VI
14	'Αντίπατρος		44	Δέλφις	
	ὁ 'Απολλοδώρου	VI		ὁ 'Αρτεμίδωρου	V
15	'Αντίπατρος		45	Δέλφις	
	ὁ Νίκωνος	V		ὁ 'Εστιάου	V
16	'Απατούριος	III	46	Δημήτριος	IV
17	'Απολλόδωρος	I și II	47	Δημήτριος	
18	'Απολλόδωρος			ὁ 'Προξένου	V sau VI
	ὁ Διονυσίου	V sau VI	48	Δημήτριος	
19	'Απολλωνίδης			ὁ Θεουγνήτου	IV
	ὁ Ποσειδωνίου	VI	49	Δημήτριος	
20	'Απολλωνίδης			ὁ [Κλεαίν]ου	IV
	ὁ 'Εκχατίου	—	50	Διονύσιος	I, II, IV
21	'Απολλώνιος	I și II	51	Διονύσιος	
22	'Απολλώνιος			ὁ 'Απριμάντου	VI
	ὁ Μαντιθέου	III	52	[Διονύ]σιος	
23	'Αριστίων	IV		ὁ [Βρο]μίου	VI
24	'Αριστίων		53	Διονύσιος	
	ὁ 'Αριστίωνος	IV		ὁ Δημητρίου	V
25	'Αριστόβουλος	II	54	Διονύσιος	
26	'Αριστοκλῆς	II		ὁ Διονυσίου	VI
27	'Αριστοκλῆς			τοῦ Κλεαπαγόρου	
	ὁ Μαντιθέου	VI			

Nr. ord.	Numele și patronimicul	Grupa cronologică	Nr. ord.	Numele și patronimicul	Grupa cronologică
55	Διονύσιος ὁ Κλειταγόρου	VI	84	Ζώπυρος	II
56	Δῖος	III	85	Ἡραγένης ὁ Νεικάνορος	
57	Δῖος ὁ Ἡράδου	III		σὺ Νικάνορος	VI
58	Δούφαντος	I	86	Ἡρακλείδης	II
59	Εἰρηναῖος	I	87	Ἡρακλείδης ὁ Ἑκαταίου	VI
60	ΕἼφης	III	88	Ἡρακλείδης ὁ Μικρίου	V
61	ΕἼφης [ὁ] Νορμενίου (sic!)	III	89	Ἡρώνομος	II
62	Ἑκαταῖος	IV și V	90	Ἡρώνομος ὁ Ἡριωνόμου	
63	Ἑκαταῖος ὁ Ἀρτεμιδώρου	V sau VI		τοῦ Ποσειδωνίου	VI
64	Ἑκαταῖος ὁ Ἀχιλίου	V sau VI	91	Ἡρώνομος ὁ Ποσειδωνίου	VI
65	Ἑκαταῖος ὁ Ποσειδωνίου	V	92	Ἡφαίστιος	I
66	Ἐνδημος	I	93	Ἡφαίστιος ὁ Ἑστιάου	VI
67	Ἐπίδημος	II	94	Θεαγένης ὁ Νεικάνορος	VII
68	Ἐπίδημος (ὁ) Ἀπολλωνίου	II	95	Θεαρίων	II
69	Ἐπίελπος	II și IV	96	Θεαρίων ὁ Φίλωνος	II
70	Ἑστιαῖος	IV și V	97	Θεοπέθης sau Θεοπέθης	II
71	Ἑστιαῖος ὁ Ἀρτεμιδώρου	VI	98	Θεόγειτος sau Θεόγειτος	II
72	Ἑστιαῖος ὁ Μητροδώρου	V sau VI	99	Θεοδωρίδης	III
73	Εὐδωρίδης	III	100	Θεόδωρος ὁ Ἀρισταγόρου	V sau VI
74	[Εὐκλ]ῆς ὁ Ἀπολλωνίου	V sau VI	101	Θεόδωρος ὁ Πρωτόνους	V sau VI
75	Εὐμήκος ὁ Ἀπολλωνίου	III	102	Θεόπρωπος	III
76	Εὐχάριστος	II	103	Θηρικλῆς ὁ Ἀπολλωνίου	VI
77	Εὐχάριστος ὁ Γυρίππου	II	104	Ἰκέσιος	II, IV
78	Εὐχάριστος ὁ Δημητρίου	III	105	Ἰκέσιος ὁ Ἀντιπάτρου	VI
79	Εὐχάριστος ὁ Καλλισθένου		106	Ἰκέσιος ὁ Βαχχίου	V
	sau Καλλισθένου	V	107	Ἰκέσιος ὁ Ἑστιάου	VI
80	Ζῆνις	II sau III	108	Ἰκέσιος ὁ Ἑτερονίκου	VI
81	Ζῆνις ὁ Ἀπολλοδώρου	VI	109	Ἰκέσιος ὁ Σαμίου	V
82	Ζῆνις ὁ Κλαυθέτου	VI	110	Ἰκέσιος ὁ Σωσίου	V
83	Ζωπυρίων	II			

Nr. ord.	Numele și patronimicul	Grupa cronologică	Nr. ord.	Numele și patronimicul	Grupa cronologică
111	"Ιλαος ό Φιλίστου	V	140	Λεωνίδ(ης) ό 'Ε(νδ)ή(μου)	VI
112	'Ιόβακχος ό Μολπαγόρου	V	141	Λέων	IV
113	"Ιππος ό 'Αρισταγόρου	VI	142	[Λύ]κος	II
114	"Ιππων	VI	143	Μαντίθεος	II
115	"Ιππων ό Διονυσίου	VI	144	Μαντίθεος ό Πρωταγόρου	VI
116	"Ιππων ό Νουμηνίου	V sau VI	145	Μένα(νδρος)	I
117	'Ιρώνυμος ό 'Ιρωνύμου του Ποσειδωνίου (sic!)	VI	146	Μενεσθεύς ό 'Ερπύλλου	V
118	'Ισόκριτος	II	147	Μητροδωρος	II — IV
119	'Ιστιαῖος	I și III	148	Μητροδωρος ό 'Αθηνίππου	VI
120	'Ιστικῶν	II	149	Μητροδωρος ό 'Αρισταγόρου	VI
121	'Ιστρων	—	150	Μιθραδάτης	IV
122	'Ιφικράτης (ό) Νευμηνίου	—	151	Μίκος	II
123	'Ιφιος	III	152	Μίκος ό Πυρρίδου	II
124	'Ιφιος ό 'Εστιαίου	V sau VI	153	Μικρίας	III
125	'Ιφιος ό Ζωπύρου	V sau VI	154	Μικρίας ό 'Αρισταγόρου	VI
126	Καλλισθένης	IV și V	155	Μικρίας ό Πυθοκλέους	VI
127	Καλλισθένης ό 'Εστιαίου	V	156	Μικρίας ό Πυθοκρίτου	VI
128	Καλλίστρατος	II	157	Μιλτιάδης	IV
129	Καλλίχορος	II	158	Μνασίας	I
130	Καλλίχορος ό Πρωταγόρου (sic!)	VI	159	Μνησικλῆς	III
131	Κλείνος ό 'Εκαταίου	VI	160	Μνησικλῆς ό 'Αριστίωνος	V sau VI
132	Κλεόνικος ό Μήνιος	V	161	Μνήσις	II
133	Κλεόνικος ό Πλειστάρχου	VI	162	Μνήσις ό Φορμίωνος	VI
134	Κρατίσταρχος	IV	163	Μόνιμος	II
135	Κῦρος	I	164	Νάνιος ό Πρωταγόρου	VI
136	Κώρυλος ό Βαχχίου	VI	165	Ναύπων	II și III
137	Λεώκριτος	II	166	Ναύπων ό Δίου	V
138	Λεωμέδων	VI	167	Ναύπων ό Καλλισθένου	V
139	Λεωμέδων ό 'Επιδήμου	VI	168	Νευτίαν citeodată cu ό Δίου	—
			169	Νευμήνιος	II
			170	Νεώκριτος (sic!)	II

Nr. ord.	Numele și patronimicul	Grupa cronologică	Nr. ord.	Numele și patronimicul	Grupa cronologică
171	Νικομήδης	I	201	Πρωταγόρας	
172	Νίκων	II — IV		ὁ Κυνίσκου	VI
173	Ὅμηναλκίς	II	202	Πρωτοφάνης	II
174	Ὅμηφαλκίς	II	203	Πυθοκλῆς	II și III
175	Πάμφιλος		204	Πυθόχριστος	V
	ὁ Ἑκαταίου	V	205	Πυθόχριστος	
176	Πασιάδης	III		ὁ Ἀπολλωνίδου	V
177	Πασιχάρης	III	206	Σάγαρις Νουμηνίου	—
178	Πασιχάρης		207	Σιμίας	
	ὁ Δημητρίου	V		ὁ Εὐρυδῶμου	V sau VI
179	Παταϊκός	II	208	Σιμίας	IV
180	Πλεισταρχίδης		209	Σινωπίων	—
	ὁ Ἀπημάντου	VI	210	Στέφανος	—
181	Πολύκτωρ	III	211	Στρατόνικος	
182	Πολύκτωρ			ὁ Ζῆνιος	VI
	ὁ Δημητρίου	V	212	Τεισίμαχος	
183	Πολύχαρμος	II		ὁ Θεοπόμπου	VI
184	Πόλων	I	213	Υαλος	
185	Ποσειδώνος	III		ὁ Φιλίσκου	V
186	Ποσειδώνος		214	Υγλος	
	ὁ Αἰσχίνου	III		ὁ Φιλίσκου	V
187	Ποσειδώνιος		215	Φαίνιππος	VI
	ὁ Αἰσχύριου	III	216	Φαίνιππος	
188	Ποσειδώνος			ὁ Πασιχάρου	VI
	ὁ Νουμηνίου	—	217	Φήμιος	III
189	Ποσίδειος	III	218	Φήμιος	
190	Ποσίδειος			ὁ Θεοπειθου	VI
	ὁ Ἑφαιστοδώρου	III	219	Φήμιος	
191	Ποσίδειος			ὁ Θυσίλεω	V
	ὁ Θεαρίωνος	V	220	(Φίλ)ιππος	
192	Ποσίδειος			ὁ Πασιχάρου	VI
	ὁ Κ...	V sau VI	221	Φιλοκράτης	III
193	Ποσιδώνιος	—	222	Φίλων	I și II
194	Πόσις	V	223	Φόρβας	I și II
195	Πόσις		224	Χαβρίας	I și V
	ὁ Ἀστίου	VI	225	Χκριξενίδης	II
196	Πόσις		226	Χορηγίων	V
	ὁ Δαΐσκου	VI	227	Χορηγίων	
197	Πόσις			ὁ Λεωμέδοντος	V
	ὁ Στρατονίκου	VI	228	... μένης	
198	Πρόλοχος			ὁ Ἀριστάρχου	V
	ὁ Μείκου sau Μίκου	VI			
199	Πρόμαχος		1	Δρόμων	III?
	ὁ Μείκου	VI	2	Πασιάδης	III?
200	Πρωταγόρας	I	3	Πασιχάρης	III?

Produttori

Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică	Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică
1	Ἀβροκόμας	I	44	Ἀτῶτης	V
2	Ἀγαθοκλῆς	V	45	Ἀχαιος	VI
3	Ἀγάθων	IV, V, VI	46	Βάχχιος	I, V
4	Ἀγιεω?	III	47	Βάχχιος Διοδώρου	VI
5	Ἀγγοσίλας	VI	48	[Βαρ]ύς	—
6	Ἀγχίαλος	III, IV	49	Βᾶς	I
7	Ἀθηνάδας	VI	50	Βατίσκοκ	I
8	Ἀθοῦς	III	51	Βάχχιος	I, V
9	Αἰσχίνης (?)	—	52	Βυλαῖος	II
10	Ἀκορνος	V și VI	53	Βρόμιος	VI
11	Ἀντεσθήριος	V	54	Γέρβης	V
12	Ἀνοῦς	III	55	Γέρων	II, III, V
13	Ἀντίδωρος	I	56	Γλαυκίας κεραμεύς	II, III, V
14	Ἀντίμαχος	II	57	Γόλας	I
15	Ἀπατούριος	IV, V, VI	58	[Μέ]λαντος	I
16	Ἀπολλόδωρος	VI	59	Δαίκοκ	III, V
17	Ἀπολλοφάντης	III	60	Δᾶς	III, IV, V, VI
18	Ἀπολλώνιος	II, III, VI	61	Δελφίν[ιος]	II
19	Ἀπολλώνιος ὁ Μαντιθέου	II și III	62	Δημήτριος	II, III, IV, VI
20	Ἀραψ	IV	63	Δημοσθένης	VI
21	Ἀργαίεις	II	64	Δίας	IV
22	Ἀρισταγόρας	III	65	Διονύσιος	I, II, III, IV, V, VI
23	Ἀρισταγόρας ὁ Πολύκτορος	II și III	66	Διονύσιος ὁ Νευμηνίου κεραμεύς	III
24	Ἀρίσταρχος	VI	67	Δῖος	IV
25	Ἀριστομένης	VI	68	Δρόμων	II
26	Ἀριστόνοκ	III	69	Δρόμων ὁ Πολύκτορος	II
27	Ἀρίστων	VI	70	Δωρίων	VI
28	Ἀρτεμίδωρος	I, III, V, VI	71	Δῶρος	I, III, V
29	Ἀρτέμων	VI	72	Εἰδᾶς	VI
30	Ἀρυτίων	III	73	Ἐκαταῖος	II și III
31	Ἀρύτων	III	74	Ἐπικράτης	I
32	Ἀρχεπτόλεμος	I	75	Ἐπιχάρης	V
33	Ἀσκληπίος	VI	76	[Ἐπί]χαρμος	VI
34	Ἀσπάσιος	I	77	Ἐργασίων	II sau III
35	Ἀστέας	VI	78	Ἐρμαῖος	V
36	Ἀστυλος	VI	79	Ἐρμίας	II
37	Ἀστυπος	VI	80	Ἐρμάφιλος	VI
38	Ἀτοῦς	III	81	Ἐρμων	V
39	Ἄτεις	III			
40	Ἀττάεις	II			
41	Ἀτταλος	II și III			
42	Ἀττας	III			
43	Ἀττεις	III și VI			

Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică	Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică
82	Ἑστιαῖος	III, IV, V, VI	119	Καλλῖνος	I
83	Εὐαρχος	V	120	Καλλισθένης κεραμεύς	II, III, IV, V
84	Εὐδοξος	VI	121	Καλλισθένης Θεοδώρου κεραμεύς	III
85	Εὐθιδήμος	—	122	Καλλιστρατος	II
86	Εὐκλῆς	V, VI	123	Κεφαλίων	V
87	[Εὐ]κράτης	—	124	Κυμῶλις	I
88	Εὐνικος	V	125	Κινῶλις	III, IV, V
89	[Εὐ]ρίδειος	—	126	Κλεαίνετος	II, III, IV, V, VI
90	Εὐτυχος	V	127	Κλέαρχος	IV și VI
91	Εὐχάριστος	V	128	Κλέαρχος ὁ Θεοπρόπου	III?
92	Ἑφαίστιος (sic)	II	129	Κλέων	—
93	Ἑφαίσκος	—	130	Κορωπίστης	V
94	Ἑρακλείδης	I, II, III, IV, V, VI	131	Κούρυλος	III
95	Ἑρακλείδης sau τος	—	132	Κράτης	VI
96	Ἑρακλείδης Διονυσίου	III	133	Κρόνιος	V
97	Ἑρακλῆων κεραμεύς	II	134	Κτήσις	I și IV
98	Ἡροκράτης	II	135	Κτήσων	IV, V și VI
99	Ἡφαίστιος	II, III, IV, V, VI	136	Κυδίας	I și IV
100	Ἡφαίστιος ὁ Θευδώρου κεραμεύς	III	137	Κυλιάνιος	I și II
101	Ἡφαίστιος ὁ Ποσειδωνίου κεραμεύς	III ?	138	Κώρυλος	II
102	Ἡφαιστίων	VI	139	Λάκων	I și II
103	Θεμισών	IV	140	[Λάχ]αρ[ος]	III
104	Θεόδωρος sau Θεύδωρος	I, II, V și VI	141	Λεῖβιος	V
105	Θεύδωρος Ποσειδωνίου κεραμεύς	III ?	142	Ληγαῖος	I, V și VI
106	Θευπειθης	?	143	Μάγης	VI
107	Θεύπροπος	III	144	Μάνης	I și VI
108	Θέων	V	145	Μανικκός	III, IV, VI
109	Θυαίας	I, III, V	146	Μάν[ης]	I
110	Θῦς	III, IV		ὁ El. . .	II, III și V
111	Θυσίλεως	II	147	Μαντίθεος	III?
112	Ἰάχχος	I	148	Μαντίθεος ὁ Ἀττιος κεραμεύς	I
113	Ἰκέσιος	II și III	149	[Μέ]λας	V
114	Ἰκέσιος ὁ Διονυσίου κεραμεύς	III	151	Μένανδρος	V și VI
115	Ἰπποκράτης	II	152	Μενέκριτος	III, IV, V, VI
116	Ἰφικράτης	—	153	Μένων	V și VI
117	Ἰστιαῖος	I și III	154	Μητροδωρος	IV
118	[Κα]λλ[ίας]	—	155	Μίδας	IV, V și VI
			156	Μιθραδάτης	IV și V

Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică	Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică
157	Μιθριδάτης	IV	193	Ποσειδώνιος	
158	Μιθροπάστης	V		ὁ Νευμηγίου κεραμεύς	III ?
159	Μῆκος		194	Ποσίδειος	IV și VI
	Θεοπρόπου κεραμεύς	III ?	195	Ποσιδώνιος	—
160	Μιλτιάδης	VI	196	Πότος	III
161	Μίσσλος	I	197	Πρύτανις	II și III
162	Μνήσις	V	198	Πρύτανις	
163	[Μνή]σις [Νευμ]ηγίου	III		ὁ Θεοπρόπου κεραμεύς	III
164	Μόνιμος	VI	199	Πρωτ[ίων]	VI
165	Μύ[διο]ς	V	200	Πρώτος	IV, V, VI
166	Μύττος	III	201	Πτολε[μαῖος]	—
			202	Πυθέας	—
167	Ναυσικράτης	VI	203	Πύθης	II, III, IV și VI
168	Νεικόστρατος	II			IV
169	Νεμήριος	I	204	Πύρρος	
170	Νικίας	II și IV			
171	Νικόμαχος	I și II	205	Σάγαρις	II, III, V și VI
172	Νικοσθένης	V sau VI			
173	Νικόστρατος	II și III	206	Σάγαρις	
174	Νικόστρατος			ὁ Νουμηγίου κεραμεύς	II
	ὁ Θεοπρόπου	III	207	Σάτυρος	III
175	Νεομήνιος	I	208	Σήσαμος	III
176	Νευμήνιος	I, II, III	209	Σειμαλίων	VI
177	Νευμήνιος		210	Σιμαλίων	III, IV, V, VI
	ὁ Λάκωνος κεραμεύς	III			I, II, IV, VI
178	Νικήνωρ	I	211	Σινωπίων	
179	Νίμαξ	I	212	Σινωπίων	
180	Νουμήνιος	II, III, IV, V		Ἀντισθένης κεραμεύς	III ?
			213	Σκομφίας	IV
181	Νουμήνιος		214	Σκοφίας	IV
	ὁ Διονυσίου κεραμεύς	III	215	Στέφανος	II, III, IV, V, VI
182	Νουμήνιος				
	Πο(σειδωνίου ?)	II	216	Στῆχος κεραμεύς	II
183	Νόνος	I	217	Σύμμαχος	III, IV (?), VI
184	Ὅρθος	I			II, III, IV
185	Πάπης	V și VI	218	Σωσίας	—
186	Παρανίμαξ	I	219	Σωσίβιος	
187	Πασιχάρης	I și III	220	Σωσίλεως	III
188	Πίστος	II și IV	221	Σώσιμος	VI
189	Πολύχαρμος	VI	222	Ταυρίσκος	V și VI
190	Ποσειδώνιος	I, II, III, V, VI	223	Τέβης (?)	I
			224	Τεύθρας I (κεραμεύς)	II, III, IV și V
191	[Ποσειδώνιος]				
	Διονυσίου	I	225	Τεύθρας	
192	Ποσειδώνιος			ὁ Θυμοχάρους κερ.	III
	Θευδώρου κεραμεύς	III	226	Τίμιωρις	I și VI

Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică	Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică
227	Τιμολέων	—	237	Φιντίας	III
228	Τιμόλεως	IV	238	Φίντις	III
229	Τλόας	IV	239	Φόρβας	II
230	Τῦς	III și IV	240	Φορμίων	I
			241	Φρύκα . . .	II
231	Φαῖνις	III			
232	Φιλήμων	I, V și VI	242	Χαβρίας	II, III, IV
233	Φιλοκράτης	I, II, III, IV, V	243	Χάρης	V
			244	Χοίρυλος	III
234	Φιλοκράτης (sic)	II			
235	Φιλόξενος	II	245	Ψάμμης	IV și V
236	Φίλων	I, III, IV, V	246	. . . ιος . . . ένοιο	III

Astinomii din Chersonesos

(după R. B. Ahmerov „V. D. I.“, 1949 nr. 4, p. 112)

Grupa I — anii 320—250 î.e.n.

Grupa II — „ 250—200 „

Grupa III — „ 200—180 „

Grupa IV — „ 180—100 „

Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică	Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică
1	Ἀγάθων ὁ Γνάδωνος	II	37	Ἐπιφάνης ὁ ...	III
2	Ἀγασιχλῆς	II—III	38	Ἡράκλειος	I—II
3	Ἀθανάτιος	III	39	Ἡράκλειος	III—IV
4	Ἀθανάτιος εἰς ἐμπόριον	III	40	Ἡράκλειτος	II
5	Ἀθανόδωρος ὁ Νικέα	III	41	Ἡρακλῆς ὁ Ἡρακλείου	III—IV
6	Αἰσχίνας	II	42	Ἡρακλείος ὁ Φορμίωνος	IV
7	Αἰσχίνας ὁ Ξενοκλείου	IV	43	Ἡρέας	I—II
8	Αλέξανδρος	I	44	Ἡρόγειτος	III
9	Ἀντιβίων	II	45	Ἡρόγειτος ὁ Καλλιάδα	IV
10	Ἀπολλᾶς	I	46	Ἡρόδοτος	I—II
11	Ἀπολλᾶς ὁ Ἡρογείτου	IV	47	Ἡροκᾶς	I
12	Ἀπολλᾶς ὁ Θεοῦ	II	48	Ἡροκράτης	I
13	Ἀπολλᾶς ὁ Χορείου	III	49	Ἡροκράτης ὁ Νευμηνίου	I—II
14	Ἀπολλώνιος ὁ Πασιάδα	II	50	Ἡρόνικος	II
15	Ἀπολλωνίδας	II	51	Ἡρόξενος	III
16	Ἀπολλωνίδας ὁ Απολλωνίου	IV	52	Ἡρόξενος ὁ Ἀλκίνου	IV
17	Ἀπολλωνίδας ὁ Σιμαίου	IV			
18	Ἀπολλώνιος	II	53	Θεογένης	II
19	Ἀπολλώνιος ὁ Εὐμήλου	IV	54	Θεογένης ὁ Ἀπολλωνίδα	II
20	Ἀπολλώνιος ὁ Φάνειος	IV	55	Θεόδωρος ὁ Πρυτανίου	IV
21	Ἀπολλώνιος ὁ Σωπόλιος	IV			
22	Ἀπολλωφάνης ὁ Ἡρωΐδα	IV	56	Ἰστρων	IV
23	Ἀρτεμίδωρος ὁ Πασιάδα	II	57	Ἰστρων ὁ Ἀπολλωνίδα	IV
24	Ἀρχανδρος	II			
25	Βάθυλλος	I	58	Καλλιάδας ὁ Διονυσίου	IV
26	Βολλίων ὁ Νικέα	III—IV	59	Κράτων	I
			60	Καλλίστρατος	
27	Δαμοκλῆς	III		ὁ Καλλιστράτου	IV
28	Δαμοτέλης	II—III	61	Κοτυτίαν	II
29	Δαμοτέλης ὁ Διαγόρα	IV	62	Λύκων ὁ Ἀπολλωνίου	IV
30	Δελφός ὁ Ἰστρωνος	IV			
31	Διοσκουρίδας	II	63	Λύκων ὁ Χορείου	II
32	Διοσκουρίδας ὁ Πυθοδώρου	IV	64	Λαγορίνος ὁ Παρθενεκλῆος	IV
33	Διοσκουρίδας ὁ Θεοδώρου	IV	65	Λαγορίνος ὁ Λαγορίνου	IV
34	Εὐκλείδας	II	66	Μάρων ὁ Μάρωνος	IV
35	Εὐμηλος ὁ Ἀπολλωνίου	IV	67	Μάρων ὁ Βάβωνος	III
			68	Μᾶτρις	I—II
36	Εὐφρόνιος ὁ Φιλαθανάτου	IV	69	Μᾶτρις ὁ Ἀγασικλείου	III

Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică	Nr. ord.	Numele	Grupa cronologică
70	Μᾶτρις ὁ Ἡροξένου	IV	95	Πρύτανις ὁ Ἀρίστωνος	II
71	Μᾶτρις ὁ Ἀπολλωνίδα	IV	96	Πρύτανις ὁ Θεοδώρου	IV
72	Ματρόδωρος ὁ Λυσίππου	IV	97	Πυθόδωρος ὁ Δαμοκλέος	III
73	Μῆνις ὁ Δαμοκλέος	III	98	Σιλανός	IV
74	Νάνων	II	99	Σιμαῖος ὁ Ἀπολλοδώρου	IV
75	Ναύπιον	II	100	Σιμαῖος ὁ Παρθενοκλέος	IV
76	Νευμήνιος ὁ Φιλιστίου	II—III	101	Σιμαῖος ὁ Εὐρυδάμου	IV
77	Νεῦπολις ὁ Μενεστράτου	III	102	Σῆμος ὁ Δαματρίου	IV
78	Νικασίτειμος ὁ Πυθ[οδώρου]	IV	103	Σκύθας ὁ Σωπόλιος	IV
79	Νικέας ὁ Ἡρογείτου	IV	104	Συρίσκος	III
80	Νικέας ὁ Ἡρακλείου	IV	105	Σώκριτος	II
81	Νικέας ὁ Νικέα	IV	106	Σώκριτος ὁ Ἀρτεμιδώρου	IV
82	Ξάνθος	I	107	Σώπολις	I
83	Ξενοκλῆς ὁ Ἀπολλαθ[έου]	IV	108	Σώπολις ὁ Ὑμνος	IV
84	Ξενοκλῆς ὁ Ἀπολλᾶ	IV	109	Σώπολις ὁ Σωπόλιος	IV
85	Ξένων	I	110	Σωτάδας	II
86	Πασιάδας ὁ Ἡροδότου	II—III	111	Τελαμών	III
87	Πάσικος ὁ Χαρμύππου	IV	112	Ὑμνος ὁ Σκύθας	IV
88	Πασίων	I	113	Φίλιππος	II
89	Πασίων	III	114	Φορμίων ὁ Αἰσχίνας	III
90	Πολύκτωρ ὁ Μήνιος	IV	115	Φορμίων ὁ Ἀπολλᾶ	II
91	Πολύστρατος	II	116	Φορμίων ὁ Πυθίωνος	III
92	Πολύστρατος ὁ Ξένωνος	II	117	Χορεῖος	III
93	Προμαθίων ὁ Ἐξεκράτης	IV	118	Χορεῖος ὁ Λύκωνος	IV
94	Προμαθίων ὁ Θάσιος	IV			

Numele eponimilor și producătorilor din Rhodes

(conform indicelui general din lucrarea lui E. Pridik: Инвентарный каталог клейм на амфорных ручках и на черепицах Эрмитажного собрания. 1917)

'Αγαθόβουλος	'Αριστόμαχος	Δωρίων
'Αγαθοκλῆς	'Αριστομβροτίδας	Δωρόθεος
'Αγαταῖος sau 'Αραταῖος	'Αριστομένης	Δῶρος
'Αγέμαχος	'Αριστόπολις	Εἰρηναῖος
'Αγέσαρχος	'Αριστος	'Ελλάνιχος
'Αγέστρατος	'Αριστοφάνης	'Επίγωνος sau 'Επίγονος
'Αγῆσαρχος	'Αρίστρατος	'Ερμαῖος
'Αγησέθας	'Αρίστων	'Ερμαίσκος
'Αγησίλας	'Αριστωνίδας	'Ερμίας
'Αγήσιππος	'Αρμοσίλας	"Ερμων
'Αγλούμβροτος	'Αρτεμίδορος	Εὔαρχος
'Αγοράναξ	'Αρτέμων	Εὔδαμος
'Αθανόδοτος	'Αρτίμας	Εὐκλειτος
Αινέας	'Αρχέμβροτος	Εὐκλῆς
Αἰνησίδαμος	'Αρχίδας	Εὐκρατίδας
Αἰνήτωρ	'Αρχίδαμος	Εὐκτᾶς
Αἰσχίνης	'Αρχιλαΐδας	Εὐξενος
Αἰσχυλῖνος	'Αρχοκράτης	Εὐφρανορίδας
Αἰσωπος	'Αστυμήδης	Εὐφράνωρ
'Αλεξιάδας	Αὐτοκράτης	
'Αλεξίμαχος	'Αφροδίσιος	Ζηγόδοτος
'Αμύντας		Ζήνων
'Ανάξανδρος	Βούλιος (?)	Ζωτικός
'Αναξίβουλος	Βρόμιος	
'Αναξίπτιδας		'Ηραγόρας
'Ανδρίας	Γόργων	'Ηράκλειτος sau 'Ηρακλῆτος
'Ανδρικός		'Ηρωγείτων
'Ανδρόνικος	Δαήμων	'Ηφαιστίων
'Αντίγονος	Δαμαίνετος	
'Αντίμαχος	Δαμάτριος	Θαρσίπολις
"Αξιος	Δαμιόδεμης	Θεαίδιππος
'Απολλόδωρος	Δαμοκλῆς	Θεμισών
'Απολλόφάνης	Δαμοκράτης	Θεόδοτος
'Απολλώνιος	Δαμόνικος	Θέρσανδρος
'Αρατοφάνης	Δαμοφών	Θεσμόκριτος
'Αρίσταχος	Δάμων	Θέστωρ
'Αρίσταρχος	Δι (?)	Θεύδωρος
'Αριστείδας	Διόδοτος	Θεύμναστος
'Αριστεύς	Διόκλεια	Θευφάνης
'Αριστίων	Διοκλῆς	Θρασύδαμος
'Αριστόγειτος	Διονύσιος	Θράσκων
'Αριστογέννης	Δῖος	
'Αριστόδαμος	Δίσκος	'Ιάρων
'Αριστοκλῆς	Δορκυλίδας	'Ιασικράτης
Αριστοκράτης	Δρακωντίδας	'Ιάσων

Ἱεροκλῆς	Μόνιμος ?	Σαραπίων
Ἱέρων	Μόσχος	Σιμυλῖνος
Ἱμας	Μυτίων	Στέφανος
Ἱπποκράτης		Σύμμαχος
Ἱσίδωρος	Νᾶνις	Σώδαμος
	Ναύσιππος	Σωκλῆς
Κάλιππος	Νεῖλος	Σωκράτης
Καλλικράτης	Νικαγίς	Σωσικλῆς
Καλλικρατίδας	Νικάρχος	Σώσος
Καλλιῶ	Νικασαγόρας	Σώστρατος
Κάλλων	Νικασίων	Σώτας
Κέστος ?	Νικέας	Σωτηρίδας
Κλεισιμβροτίδας	Νικίας	Σωτήριος
Κλειτόμαχος	Νικόμαχος	Σωχάρης
Κλευκράτης	Νοήμων	
Κλεῦμβροτος	Νύσιος	Τεισαγόρας
Κλεώνυμος		Τεισάμεντις
Κληνόστρατος	Ξεάρετος	Τεργν ?
Κόσμος	Ξεόστρατος	Τιμαρχίδας
Κόττης	Ξεότιμος	Τιμαρχίος
Κράτης	Ξενοφάνης	Τιμασαγόρας
Κρατίδας	Ξενοφάντις	Τιμασικράτης
Κρέων	Ξενοφῶν	Τιμόδικος
Κτη ?	Ὀλυμπος	Τιμόθεος
Κῶμος	Ὀνάσανδρος	Τιμοκλείδας
		Τιμοκράτης
Λαφείδης	Παᾶπις	Τιμόξενος
Λεοντίδας	Παγγάρης	Τιμοόρρετος
Λῆνος	Πασίων	Τιμῶ
Λυκόλας	Πάτρων	
Λυσίων	Παυσανίας	Φανίας
	Πεισίστρατος	Φιλκίνιος
Μαρσύας	Πολι . . . ης	Φιλόδαμος
Μενεκράτης	Πολίτης	Φιλοκράτης
Μενέσθευς	Πολύαρχος	Φιλοστέφανος
Μένης	Πολυκράτης	Φίλτατος
Μέντωρ	Πολύξενος	Φιλώνθας
Μένων	Πρατοφάνης	Φιλωνίδας
Μηνόδαρος	Πρώτος	
Μηνόθεμις	Πυθογένης	Χάρης
Μητρόδαρος	Πυθόδωρος	Χαρμοκλῆς
Μίδας		Χρήσιμος
Μίκυθος	Ῥόδιππος	Χρυσάωρ
Μηνσίθεος	Ῥόδων	Ψάφρων

LISTA ILUSTRAȚIILOR

- Fig. 1. — Roata olarului și cuptorul antic.
 Fig. 2. — Pithos de epocă timpurie din Creta.
 Fig. 3. — Evoluția amforelor cu gura largă, fără fund ascuțit.
 Fig. 4 — 9. — Amfore comerciale arhaice (sec. VI—V), amfore din epoca anterioară stampilării, diferite tipuri de amfore stampilate din sec. V, î. e. n., un grup de amfore trzii din sec. I—III e. n. și amfore din epoca romano-bizantină.
 Fig. 10. — O amforă înfiptă în nisip.
 Fig. 11. — Scenă pe o frescă de la Pompei.
 Fig. 12. — Fragment dintr-o frescă din casa Vetililor de la Pompei.
 Fig. 14. — Cum erau așezate amforele în corabia de la Delos, naufragiată acum 2300 de ani în fața portului Massalia.
 Fig. 15. — Fragment de amforă ionică din sec. VI î. e. n. găsit la Istria.
 Fig. 16. — Stampile de amfore găsite la Atena și la Istria, reprezentind patru tipuri diferite de amfore thasiene.
 Fig. 17. — Tipul obișnuit al amforei mici de Thasos răspîdită la noi (după una din amforele descoperite în anul 1954 la Jurilovca) și amforă thasiană din Col. Ermitajului, găsită în sudul U. R. S. S.
 Fig. 18. — Tipul de amforă din Thasos care a circulat la Atena.
 Fig. 19. — Cîteva forme de stampile thasiene, după ordinea lor cronologică.
 Fig. 20. — Fragment de amforă de la Istria.
 Fig. 21. — Fragment de amforă sinopeană de la Istria.
 Fig. 22. — Fragment de amforă sinopeană de la Istria.
 Fig. 23. — Amforă din Sinope, găsită la Kercl.
 Fig. 24. — Amforă sinopeană stampilată din primele grupe cronologice, găsită în săpăturile din Kuban.
 Fig. 25. — Amforă sinopeană întreagă, găsită la Istria.
 Fig. 26. — Curbura și profilul deosebit la două toarte de amforă de proveniență sinopeană.
 Fig. 27. — Detalii tehnice asupra folosirii țiglelor de acoperiș și la gropile funerare din epoca elenistică.
 Fig. 28 — 30. — Stampile sinopeene din diferite grupe cronologice.
 Fig. 31. — Amforă din Heraclea pontică cu stampilă englică pe gît (mijlocul sec. IV î. e. n.), găsită în apropiere de Calsatis.
 Fig. 32. — Altă amforă din Heraclea pontică, aproape identică.
 Fig. 33. — Cele trei tipuri din prima grupă cronologică a amforelor din Heraclea pontică după studiul lui J. B. Zeest, în „Kr. S.”, XXII (1948), p. 49—51.
 Fig. 34. — Tipurile celei de a doua grupe cronologice a amforelor de la Heraclea.
 Fig. 35. — Diferite stampile chersoniene.
 Fig. 36. — Stampilă din Chersonesos, aplicată pe toartă.
 Fig. 37. — Stampilă din Chersonesos aplicată pe gît după modelul Heracleei pontice.
 Fig. 38. — Amforă din Chersonesos, găsită la Kercl.
 Fig. 39. — Amforă întreagă din Chersonesos, găsită în ultimele săpături arheologice de la Eupatoria, în Crimeea.

- Fig. 40. — Stampile chersonesiene găsite la Mangalia.
- Fig. 41. — Stampile rhodiene de formă circulară cu stema orașului la mijloc.
- Fig. 42. — Stampile dreptunghiulare.
- Fig. 43. — Numele producătorilor pe stampile aplicate separat pe cea de a doua toartă.
- Fig. 44. — Tipul amforei rhodiene importate la Atena.
- Fig. 45. — Amfora găsită de Gr. Tocilescu la Spanțov, lângă București.
- Fig. 46. — Toartă rhodiană de la Istria.
- Fig. 47. — Alt tip de toartă rhodiană.
- Fig. 48. — Torți duble stampilate din Cos.
- Fig. 49. — Stampila de pe torțile duble de la Cos.
- Fig. 50. — Amforă din Cnidos.
- Fig. 51. — Tipuri variate de stampile din Cnidos.
- Fig. 52. — Stampilă de pe o țiglă din Panticapaion și stampilă rotundă cu cerc perlat de pe o amforă din aceleași săpături.
- Fig. 53. — Amfore de același tip găsite la Istria și în U. R. S. S.
- Fig. 54. — Amfore din Chios nestampilate găsite în săpăturile de la Istria (1950) și în săpăturile de la Marițin (1910).
- Fig. 55. — Amfore din epoca premergătoare stampilării, descoperite la Marițin și amfore similare descoperite la Istria. „Präh. Zeit”, 1913, p. 27, fig. 28 c. și 30).
- Fig. 56. — Harta centrelor de producție și a căilor de pătrundere a mărfurilor grecești pe teritoriul de azi al R. P. R.
- Fig. 57. — Stampilă thasiană pe care se văd fibrele lemnului.
- Fig. 58. — Stampilă sinopeană de pe țiglă (matrița a fost săpată în os).
- Fig. 59. — Stampilă cu scris necunoscut de la Istria.
- Fig. 60. — Stampilă pe care au fost trase mai întâi linii drepte pentru marcarea rîndurilor.
- Fig. 61. — Diferite particularități de grafie :
- a) Scris neregulat (gravorul nu a liniat anticipat rîndurile);
 - b) Altă grafie neregulată pe stampilele din Sinope.
 - c) Grafie largă caracteristică stilului din Chersonesos.
- Fig. 62. — Matrița de os de la Mangalia.
- Fig. 63. — Stampile cu scrisul inversat.
- Fig. 64. — Comerțul ambulant cu vin transportat în burdufuri mari de piele.
- Fig. 65. — Pithoi descoperiți în ultimele săpături de la Istria.
- Fig. 66. — Fragment din buza unui pithos cu inscripții, găsit la Mangalia.
- Fig. 67. — Inscripție în relief pe un fragment de pithos de la Istria.
- Fig. 68. — Măsură comercială pentru vânzarea vinului și uleiului cu amănuntul, purtînd stampila agoranomului (provine din depozitul vechi de materiale de la Istria).
- Fig. 69. — Măsură de capacitate aflată la muzeul din Constanța.
- Fig. 70. — Cele două tipuri de amfore de la Jurilovca.
- Fig. 71. — a. Planul și profilul movei cu amfore în cerc de lângă Jurilovca ; b. Detalii pentru poziția amforelor în cerc.
- Fig. 72. — Mormintele 4 S și 3 X din săpăturile de la Marițin.
- Fig. 73. — Stampilă găsită la Chersonesos și alta găsită la Istria.
- Fig. 74. — Grup masiv de amfore din Heraclea și Thesos dintr-un mormînt din sec. IV î. e. n., descoperit la Olbia.
- Fig. 75. — Mormîntul cu amfore în cerc de la Olbia (după B. Farmakovski, în „Arh. Anz.”, XXVI, 1912 p. 35, fig. 31).
- Fig. 76. — Fragment de cupă deliană imitată de geto-daci (găsită la Snagov, 1934, în M. O. B. sub nr. inv. 1315. Desenul este redus la jumătate).
- Fig. 77. — Cupe de băut vin. Imitații dacice după diferite tipuri de kantharoi din epoca elenistică găsite de curînd la Sincraeni.
- Fig. 78. — Cîteva stampile de pe amforele de fabricație locală de la Stoienești Cîmpulung.
- Fig. 79. — Torți cu stampile pe amfore imitate de geto-daci după tipurile din Rhodos și din Cnidos, găsite la Popești (numerele indică colocația în inventarul M. O. B. Desen redus la jumătate).
- Fig. 80. — Fragment de amforă de tip cnidian, fără stampilă. Imitație locală găsită la Popești.
- Fig. 81. — Harta răspîndirii amforelor grecești pe teritoriul R.P.R.

ВВОЗ ШТАМПОВАННЫХ АМФОР В ИСТРИЮ

(КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ)

Настоящая работа основана на изучении 1162 найденных в Истрии и ее окрестностях амфорных штампов с археологической, технологической и ономастической точек зрения.

Данные, установленные в результате систематического исследования материалов, позволили дать им более широкое толкование, чем то, которое находится в обычных работах по составлению научных каталогов; это побудило автора попытаться более глубоко разработать некоторые исторические, экономические и социальные проблемы.

Автор установил восемь южно-греческих производственных центров, вывозивших в Истрию свои товары в амфорах; он определил размеры этого экспорта и эпохи, в которые он производился, и попытался проследить проникновение этих товаров на территорию коренного населения прикарпатских и придунайских районов.

Для выяснения вопроса об экономических отношениях между греческими колонистами в Истрии (или купцами с юга, проникавшими непосредственно через устье Дуная и гето-дакийским населением на левом берегу Дуная, в поселениях которого находится до севера Молдавии и до подножья Карпат амфоры со штампами из Родоса, Фасоса, Книда и Синопя, румынская историография лишена исчерпывающей документации. По полноте охвата данное исследование является совершенно новым в РНР. Работа составлена таким образом, что может быть также использована без особых затруднений исследователями, не имеющими специальной подготовки.

В связи с местом и условиями нахождения амфор были использованы всевозможные элементы, с широким применением сравнительного метода, то есть рассмотрение соответствующих материалов в их взаимосвязи с тождественными или аналогичными материалами, найденными в обычных археологических комплексах при раскопках на юге СССР. Большую помощь оказали в этом вопросе исследования, опубликованные советскими учеными, из которых автор отмечает хронологию и данные, приведенные Б. Н. Граковым, исследования Р. Б. Ахмерова о Херсонесе, труды Е. М. Штаермана, а также другие указанные в румынской библиографии труды, посвященные различным сторонам вопроса и, главным образом, распространению греческих товаров в скифских и меото-сарматских поселениях, расположенных между реками юга СССР до Киева.

Данное исследование начинается с краткой истории древней амфоры и переходит затем к рассмотрению значения этого сосуда, являвшегося главным фактором перевозки товаров. В VI—V вв. до нашей эры греческие товары доставлялись в колонии, находившиеся на территории нынешней Франции и Испании, а также в колонии Понта Евксинского, что вызвало и развитие массового производства амфор.

От ионических амфор с выпуклыми боками и от хиосских амфор со вдутой горлышкой перешли к изготовлению удлинённой амфоры с заостренным дном, служившим для установки их в слой песка на кораблях или в погребках складов.

В VI—V вв. торговые амфоры помечались на боках или на горлышке определенными полосами или знаками, а позже—цветными буквами. Затем перешли к знакам, вырезывавшимся на горлышке. В начале IV в., когда торговые амфоры достигли своего наибольшего развития, их стали изготавливать с расположенными на одной или на обеих ручках выпуклыми штампами, служившими подлинным удостоверением происхождения и гарантией для рынка сбыта.

На территории греческих колоний, расположенных на северо-западном берегу Понта Евксинского, было найдено несколько десятков тысяч ручек от амфор со штампами, доставленных сюда из различных южных производственных центров: Фасоса, Синопа, Гераклеи, Херсонеса, Родоса, Книда, Коса и Пароса. Значительная часть этого материала была зарегистрирована русскими исследователями конца прошлого столетия, а в начале нашего века Придик и Махов создали по этому вопросу крупные труды. В последнее время советские ученые, освещающие эти вопросы более широко и научно, внесли по вопросу импорта амфор решающий вклад. Б. Н. Граков, Е. М. Штаерман, Акимов, Ахмеров и другие значительно обогатили наши сведения по хронологии и типологии амфор.

Среди многочисленных археологических материалов, найденных на территории РНР, имеются и целые амфоры, но главным образом находятся черепки. На складах и в коллекциях имеется более 5000 еще не изученных и не опубликованных ручек со штампами. Указанные в данном исследовании 1162 экземпляра были собраны в 1949—1955 гг. в Истрии, Тариверди и Синое (последние два недавно открытых археологических центра расположены в Истрии, на расстоянии 20 км от берега).

Классификация этих амфор по производственным центрам дала следующие результаты.

На долю Синопа приходится 35%, на долю Фасоса — 28,20%, Родоса — 13,70%, Книда — 5,30%, Херсонеса и Гераклеи по 3,50%, Коса — 2,20%; на долю Пароса приходится лишь 4 экземпляра и на долю других, не окончательно выясненных центров — 8,20%.

О каждом из этих девяти центров приводятся некоторые исторические сведения общего характера, а затем исследование переходит к подробному рассмотрению типа соответствующей амфоры и технологическому анализу амфор и их фрагментов, с указанием отличительных особенностей штампов и их содержания.

В пределах каждой группы автор перечислил штампы в алфавитном порядке, в точности воспроизведя рисунок всего штампа с целью дать читателю наиболее достоверную документацию. Рядом, с правой стороны, помещен восстановленный им текст.

Каждый штамп обозначен порядковым номером, по которому его можно проследить на всем протяжении исследования и найти в частичном указателе и в синоптической таблице. Для каждого предмета автор указал соответствующее обозначение, число дубликатов, место находки, найденные с ним предметы, отметив, является ли данный предмет неопубликованным вариантом или уже опубликованным, причем в последнем случае указано, кем именно и под каким обозначением. Ввиду того, что для аналогии автор имел в своем распоряжении лишь труды Придика (1917 и 1928 гг.), Штаермана и Диомиди и что его указания основаны исключительно на этих трудах, следует сделать оговорку, что автор не отнес штампы, не указанные в этих трудах, к числу неопубликованных, а включил их в группу неизвестных.

Там, где это было возможно, то есть в отношении Фасоса, Синопа, Херсонеса, Гераклеи и Родоса, автор сделал попытку снабдить материалы соответствующих групп также и обозначением сравнительной хронологии. Так, например, все найденные в Истрии синопские штампы группы II — Синоп он включил в шесть хронологических групп Б. Н. Гракова, рассматриваемых им как единственно действительные в настоящее время. В группе II автор распределил материал по характерным особенностям и образовал таким образом 4 отдельные подгруппы: штампы с обозначениями в 4 и 5 строк, с точно установленным именем астинома; штампы с трехрядными обозначениями, в которых имя астинома находится в центре; невосстановленные штампы, а также черепки, несомненно относящиеся к Синопу; кровельная и могильная черепица с именем астинома. Родосские штампы подразделены на подгруппы по категориям: круглые штампы, с изображением гранатового цветка посередине; прямоугольные штампы с именами жрецов-эпонимов; штампы с именем мастера и с указанием месяца.

В конце каждой группы приведены штампы, которые автору не удалось восстановить с полной достоверностью, хотя состояние некоторых из них и позволяет сделать эту попытку. Описание каждой группы заканчивается отдельным частичным указателем магистратов, мастеров и условных обозначений по производственным центрам.

С целью облегчить специалистам текущее ознакомление с наиболее важными данными, содержащимися в технической части настоящей работы, автор привел в конце ее синоптическую таблицу, в которой указаны все собственные имена, встречающиеся на штампах, найденных в Истрии и окрестностях: имя магистрата, патронимия и имя производителя. Номер, которым обозначен соответствующий штамп, указан в этой синоптической таблице как в графе для обозначения его качества, так и в графе, в которой указан соответствующий производственный центр — Фасос, Синоп и т. п. Этот номер повторяется и в последней графе, в которой указано сопровождающее данное имя обозначение.

„Общие положения“ и „Заключения“, вытекающие из изучения обнаруженного в Истрии материала, содержат по данному вопросу новые сведения, относящиеся как к технологии, так и к историческим, экономическим и социальным условиям, в которых проявлялись меновые отношения между греками и коренным населением.

В ходе этого исследования автор, таким образом, рассмотрел импорт торговых амфор в Истрию, определил, откуда эти амфоры привозились какие товары содержали, в чем заключались торговые связи города с

греческими и азиатскими центрами, а также с центрами, расположенными на побережье Эгейского моря.

Отдаляясь от Понтийского берега, автор проследил амфоры, найденные на территории Добруджи; он перешел затем Дунай и проследил их вдоль рек, пересекающих эту местность с севера на юг. Автор установил влияние греческой цивилизации на местное население благодаря ввозимым сюда товарам. Он проследил производство местных амфор в тесной связи с распространением греческих амфор, служивших образцом для местного производства.

Автор приводит некоторые выводы, вытекающие из изучения импортных амфор и амфор местного производства, тесно связанных, как мы видели, с привозными.

1. В VI и V вв. до нашей эры Истрия поддерживала прочные торговые связи почти со всеми производственными центрами Греции, главным образом, с Милетом, Родосом, Самосом, Хиосом и Фасосом. Об импорте вин и оливкового масла свидетельствуют в эту раннюю эпоху происходящие из этих центров многочисленные амфоры торгового типа, без штампов. Однако имеются также амфоры, центр производства которых остался пока невыясненным.

Не имеется указаний на то, что подобные товары импортировались в эту эпоху из Аттики.

2. Ряд найденных в Истрии и окрестностях торговых амфор, отличающихся по типу от вышеуказанных архаических амфор, свидетельствует о существовании массового импорта вина и масла в конце V и в начале IV века до нашей эры.

3. Торговые амфоры широкого распространения, снабженные „свидетельством о происхождении“ в виде расположенных на их ручках штампов, начинают проникать в Истрию в течение первых десятилетий IV в. до нашей эры (390—350 гг.).

К этой же эпохе относится и начало массового импорта кровельной черепицы.

4. Импорт амфор с вином и маслом, а также и импорт черепицы продолжались более трех столетий, почти до начала нашей эры.

Эпоха, в течение которой импорт амфор со штампами достиг наибольших размеров, датируется приблизительно 250—70 гг. до нашей эры. Огромное большинство амфор со штампами относится к этому периоду. Исключение составляют лишь немногие амфоры из Гераклеи, такое же небольшое количество амфор первого периода изготовления штампованных амфор в Фасосе и ограниченное число синопских штампов 1-й и 2-й хронологических групп.

5. Достоверно установленными центрами производства, экспортировавшими товары в найденных в Истрии штампованных амфорах, являлись: Фасос, Синоп, Гераклея, Херсонес, Родос, Парос, Кос и Книд.

6. Почти 80% общего числа штампов были восстановлены, причем было обнаружено много новых имен магистратов и мастеров, а также многочисленные варианты уже известных штампов. Формы значительного числа импортных амфор были уточнены и, по видимому, можно считать установленным, что формы изготовлялись из дерева и кости.

Автор стремился определить типы и технологический характер различных центров производства, емкость сосудов, их хронологию, а также торговые пути следования товаров.

7. Изученные материалы доказывают, что по количеству импортируемого товара город Синоп занимает первое место среди остальных центров производства.

8. Большое количество найденных в Истрии амфорных штампов служит несомненным доказательством того, что ввоз вина и масла в истрийский порт достигал весьма значительных размеров. Необходимо иметь в виду, что, помимо исследованных 1162 штампов, значительное их количество было отправлено в Германию во время войны 1917 г., многие распылились, войдя в состав различных коллекций, бесчисленное множество других еще не раскопаны (до настоящего времени не исследовано даже и 10% площади и педр Истрии).

9. По мере того как растущий спрос на рынках потребления стал превышать импорт вина и оливкового масла в амфорах, Истрия стала ввозить большие количества этих товаров в сосудах в 500—1000 литров.

При этом собранные в Истрию вино и масло разливалось, с целью дальнейшей перепродажи, в небольшие, нештампованные амфоры, емкостью в 15—20 литров, вероятно, местного происхождения.

10. Розничная продажа на рынках Истрии и в торговых заведениях производилась под контролем магистратов агораномов, которые накладывали печати на амфоры — меры жидкости.

11. Почти все открытые на территории РНР штампы находятся также и на территории греческих колоний, расположенных на фракийском берегу или на северном побережье Черного моря, на юге СССР вплоть до пунктов, очень отдаленных от соответствующих портов. Даже и архаические нештампованные амфоры, относящиеся к VI—V вв. до нашей эры, находятся именно в поселениях на юге СССР.

Отсюда следует, что, в целях расширения своей внешней торговли, греческие центры производства пользовались всем протяжением северо-западного побережья в качестве единого рынка сбыта тех же товаров.

С целью показать распределение штампов, найденных в Истрии (РНР), Ольвии, Тирасе, Мизмеконе, Тиритаке (СССР) и в Одессе (Народная Республика Болгария), по центрам производства автор приводит краткую статистическую таблицу, содержащую данные об импорте вина и масла в различные пункты южной обширной территории.

Центр производства	Истрия по Канараке	Ольвия по Гракову	Тирас по Штаерману	Тиритак по данным раскопок 1935 г.	Одесса по К. Скорпиалу
в п р о ц е н т а х					
Синоп	35	23	21	70	23
Фасос	28	8	6	5	23
Родос	14	47	36	11	20
Кинд	5,5	8	3	1	1
Гераклея	3,5	6	8	12	13
Херсонес	4	1,5	2	0,5	5
Кос	2	—	9	0,5	—

12. Часть товаров, разгружавшихся в Истрийском порту, приобреталась купцами — посредниками, доставлявшими их на рынки сбыта в

глубь территории. Многочисленные осколки штампованных амфор находятся в пределах Добруджи и вдоль правого берега Дуная.

13. На территорию, расположенную на левом берегу Дуная, товары доставлялись по Дунаю и по другим судоходным рекам греческими купцами, следовавшими вверх по течению к прикарпатским районам и в Молдавию. Большое количество штампованных амфор из Родоса и Книда было найдено вблизи Ясс, вблизи Фэлтичени, в Поляне на Серете, в Кымпунг-Мусчеле, в Бая де Пиер и в Тисмане Горжского района, а также в многочисленных пунктах по реке Мостица и вблизи Бухареста.

14. Гето-даки имитировали амфоры родосского типа и амфоры из Книда. Они также имитировали штампы этих амфор, заменяя греческие буквы знаками, которые остались пока не расшифрованными.

15. Ареал распространения греческих товаров и греческой культуры свидетельствует о большом влиянии греческой цивилизации на местные гето-дакийские племена. В настоящий момент можно утверждать, что в прикарпатских и придунайских районах существовал высший класс, который умел ценить сладкие и тяжелые вина из Родоса или Книда, предпочитал местным жирам высококачественное масло, добытое из плодов оливковых рощ юга, находил более вкусным вино, разлитое в художественно, по заморскому образцу вылитые и разрисованные чаши и имел материальную возможность приобретать такие дорогостоящие предметы изысканной роскоши.



Ввиду того, что документация относительно найденных на территории РНР амфор затруднена, так как библиотеки РНР не располагают основными иностранными трудами по этой специальности, автор дополнил свой труд приложением, которое содержит алфавитные перечни имен магистратов-эпонимов, производителей и условных обозначений по данным Е. Придика, Б. Н. Гракова и Р. Б. Ахмерова, а именно:

— собственных имен, указанных на штампах из Фасоса по данным Е. Придика, 1917 г.

— астимонов, производителей и условных обозначений шифров из Синопа по данным Е. Придика, 1928 г.

Перечни астимонов и производителей из Синопа, составленные Б. М. Граковым:

а) хронологические группы,

б) алфавитный перечень собственных имен с указанием хронологической группы:

— астиномы из Херсонеса по данным Р. Б. Ахмерова;

— имена эпонимов и производителей из Родоса по данным Е. Придика, 1917 г.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — Гончарный круг и печь для обжига.

Рис. 2. — Критский пифос ранней эпохи.

Рис. 3. — Эволюция амфор с широким горлом и без острого дна.

Рис. 4—9. — Архаические торговые амфоры VI—V вв. Амфоры эпохи, предшествовавшей эпохе штамповки. Различные типы штампованных амфор V в. до н. э. Группа амфор поздней эпохи — I—III вв. н. э. Амфоры римско-византийской эпохи.

- Рис. 10. — Амфора, воткнутая в песок.
 Рис. 11. — Сцена, изображенная на помпейской фреске.
 Рис. 12. — Фрагмент фрески дома Ветв в Помпее.
 Рис. 13—14. — Расположение амфор на делосском корабле, затонувшем 2 300 лет назад у порта Массилии.
 Рис. 15. — Найденный в Истрии фрагмент ионической амфоры VI в. до н. э.
 Рис. 16. — Амфорные штампы четырех различных фасосских типов, открытые в Афинах и Истрии.
 Рис. 17. — Обычный распространенный в РНР тип небольшой фасосской амфоры (по одной из амфор, вскрытых в 1954 г. в Журиловке) и фасосская амфора из Государственного Эрмитажа, найденная на юге СССР.
 Рис. 18. — Тип фасосской амфоры, встречающейся в Афинах.
 Рис. 19. — Несколько фасосских штамповальных форм в их хронологическом порядке.
 Рис. 20. — Фрагмент истрийской амфоры.
 Рис. 21. — Фрагмент синопской амфоры из Истрии.
 Рис. 22. — Фрагмент синопской амфоры из Истрии.
 Рис. 23. — Синопская амфора, найденная в Керчи.
 Рис. 24. — Штампованная синопская амфора, найденная в раскопках Кубани и относящаяся к первой хронологической группе.
 Рис. 25. — Неповрежденная синопская амфора, найденная в Истрии.
 Рис. 26. — Излом и необычайный профиль двух амфорных ручек синопского происхождения.
 Рис. 27. — Технические детали использования кровельной черепицы в погребениях эллинистической эпохи.
 Рис. 28—30. — Синопские штампы различных хронологических групп.
 Рис. 31. — Понтийская амфора из Гераклеи с выгравированным на горле штампом (середине IV в. до н. э.), найденная вблизи Каллатиса.
 Рис. 32. — Другая понтийская амфора из Гераклеи, почти идентичная первой.
 Рис. 33. — Три типа первой хронологической группы понтийских амфор из Гераклеи (по Ж. Б. Зеесту, «Кг. S.», XXII, 1948, 49—51).
 Рис. 34. — Типы второй хронологической группы амфор из Гераклеи.
 Рис. 35. — Различные херсонесские штампы.
 Рис. 36. — Херсонесский штамп на ручке.
 Рис. 37. — Херсонесский штамп на горле по образцу Понтийской Гераклеи.
 Рис. 38. — Херсонесская амфора, найденная в Керчи.
 Рис. 39. — Неповрежденная амфора из Херсонеса, найденная на последних археологических раскопках Евпатории в Крыму.
 Рис. 40. — Херсонесские штампы, найденные в Мангалии.
 Рис. 41. — Родосские штампы круглой формы с гербом города на середине.
 Рис. 42. — Прямоугольные штампы.
 Рис. 43. — Имена производителей на штампах, нанесенных на второй ручке.
 Рис. 44. — Тип импортированной в Афины родосской амфоры.
 Рис. 45. — Амфора, найденная Г. Точилеску в Спанцове близ Бухареста.
 Рис. 46. — Родосская ручка из Истрии.
 Рис. 47. — Другой тип родосской ручки.
 Рис. 48. — Штампованные двойные ручки из Коса.
 Рис. 49. — Штамп на двойных ручках из Коса.
 Рис. 50. — Амфора из Книда.
 Рис. 51. — Различные типы штампов из Книда.
 Рис. 52. — Черепичный штамп из Пантикапеи и круглый штамп с круговой зернью на амфоре, найденной на тех же раскопках.
 Рис. 53. — Амфоры того же типа, найденные в Истрии и СССР.
 Рис. 54. — Нештампованные амфоры из Киоса, найденные в раскопках в Истрии (1950) и раскопках в Мариццине (1910).
 Рис. 55. — Амфоры эпохи, предшествующей штамповке, открытые в Мариццине, и идентичные им амфоры, найденные в Истрии («Präh. Zeit», 1913, 27, рис. 28 и 30).
 Рис. 56. — Карта производственных центров и путей проникновения греческих товаров на современную территорию РНР.
 Рис. 57. — Фасосский штамп, на котором видны волокна древесины.
 Рис. 58. — Синопский штамп на черепице (матрица выдолблена в кости).
 Рис. 59. — Штамп с неизвестным письмом из Истрии (2/1).
 Рис. 60. — Штамп, на котором предварительно намечены прямые линии для строчек.

Рис. 61. — Особенности письменных знаков. *a* — неровное начертание (гравёр предварительно не наметил строчек) № 321 (2/1); *b* — другое неровное начертание на синопских штампах № 376 (2/1); *c* — широкое начертание, характерное для херсонесского стиля № 492 (2/1).

Рис. 62. — Костяные матрицы из Мангалии.

Рис. 63. — Штампы с обратным начертанием.

Рис. 64. — Торговля вином, разносимым в больших кожаных бурдюках.

Рис. 65. — Пифос, открытый на последних истрийских раскопках.

Рис. 66. — Фрагмент бортика пифоса с надписью, найденного в Мангалии.

Рис. 67. — Рельефная надпись на фрагменте пифоса из Истрии.

Рис. 68. — Торговая мера для розничной продажи вина с штампом агронома (из старого склада материалов в Истрии).

Рис. 69. — Мера емкости, находящаяся в Констанцском музее.

Рис. 70. — Два типа амфор из Журиловки.

Рис. 71 *a*. — План и профиль кургана близ Журиловки. Расположенные кругом амфоры.

Рис. 71 *b*. — Детали для расположенных кругом амфор.

Рис. 72. — Могилы 4 S и 3 X из раскопок Марицыша.

Рис. 73. — Штамп, найденный в Херсонесе. Штамп, найденный в Истрии.

Рис. 74. — Большая группа амфор из Гераклеи и Фасоса, найденных в погребении IV в. до н. э., вскрытом в Ольвии.

Рис. 75. — Могила из Ольвии с расположенными кругом амфорами (по Б. Фармаковскому, «Arch. Anz.», XXVI, 1912, 35, рис. 31).

Рис. 76. — Фрагмент делосской чаши гето-дакийского подражания (найден в Снагове, 1934, находится в Бухарестском Городском музее под инвен. номером 1315. Рисунок уменьшен в два раза).

Рис. 77. — Винная чаша. Дакйские подражания различным типам канфаров эллинистической эпохи, недавно найденные в Синкраени.

Рис. 78. — Несколько штампов на амфорах местного изготовления из Стовнешти-Кымпулунга.

Рис. 79. — Штампованные ручки на амфорах гето-дакийского подражания типам Родоса и Книда, найденные в Попешти-Влашке (номера указывают место в инвентаре Бухарестского Городского музея. Рисунок уменьшен в два раза).

Рис. 80. — Фрагмент нештампованной амфоры книдского типа. Местное подражание, найденное в Попешти.

Рис. 81. — Карта распространения на территории РНР греческих амфор.

L'IMPORTATION À HISTRIA DES AMPHORES À ESTAMPILLES

(RÉSUMÉ)

Le présent travail porte sur 1 162 timbres amphoriques découverts à Histria et dans les environs et représente l'étude archéologique des types et de la technique ainsi que des noms qui figurent sur ces estampilles.

Les résultats obtenus après un examen systématique des matériaux, ont permis une interprétation plus ample que celle d'un simple travail de catalogage scientifique, ce qui a incité l'auteur à tenter de pénétrer plus profondément au cœur de certains problèmes d'ordre historique, économique et social.

L'auteur a identifié huit centres de production de la Grèce méridionale, qui exportaient leurs marchandises à Histria dans des amphores. Il a établi les proportions de ces exportations ainsi que les époques où elles ont été effectuées et a essayé de suivre la pénétration de ces marchandises dans les territoires habités par les populations autochtones de l'espace carpato-danubien.

Les relations économiques des colonisateurs grecs d'Histria (ou des marchands venus du Midi et ayant pénétré directement par les bouches du Danube) avec les Géo-Daces de la rive gauche du fleuve — dont les établissements recèlent, jusque dans le Nord de la Moldavie et au pied des Carpates, des amphores estampillées provenant de Rhodes, de Thasos, de Cnide et de Sinope—constituent encore un problème pour l'historiographie roumaine qui se ressent du défaut d'une documentation soutenue. Une étude de la complexité de celle-ci est une nouveauté pour ce pays; elle est cependant conçue de façon à pouvoir être utilisée, même par les scientifiques qui ne seraient pas strictement spécialisés, sans trop de difficultés.

En ce qui concerne l'endroit des découvertes, et les conditions de ces découvertes, l'auteur a utilisé tous les éléments possibles et a eu recours en une large mesure à la méthode comparative. Il a, en effet, examiné les matériaux en les confrontant avec des matériaux similaires ou approchants, trouvés dans des complexes archéologiques réguliers découverts au cours des fouilles du Sud de l'U.R.S.S. Les études des savants soviétiques ont été d'une grande utilité, en particulier la chronologie et les déterminations proposées par B. N. Grakov, les études de R. B. Akmerov sur la

Chersonèse et les travaux de E. M. Staerman, etc., qui figurent dans la bibliographie de ce travail, études qui traitent des différents aspects du problème et surtout de celui de la diffusion des marchandises grecques dans les établissements scythiques et méoto-sarmatiques, situés entre les fleuves du Sud de l'U.R.S.S. jusqu'à Kiev.

La présente étude débute par un bref historique de l'amphore dans l'antiquité. Elle traite ensuite de l'importance de ce récipient qui était le principal facteur de transport des marchandises. Aux VI^e — V^e siècles avant notre ère, les marchandises grecques parvenaient dans les colonies de France et d'Espagne, tout comme dans celles du Pont-Euxin, ce qui imprima un puissant essor à la production des amphores.

Des amphores ioniennes à grosse panse et de celles de Chio, aux bords renflés, on en vint à l'amphore allongée, au fond complètement pointu que l'on fichait dans les couches de sable que contenaient les vaisseaux ou les caves des entrepôts.

Aux VI^e — V^e siècles, la panse ou le col des amphores commerciales portaient des marques formées de lignes ou de signes et, plus tard, de lettres de différentes couleurs. On passa ensuite aux signes incisés sur le col. Au début du IV^e siècle, apogée de l'amphore commerciale, le vase reçut sur une anse ou sur les deux, des marques en relief qui constituaient un véritable certificat d'origine et une garantie pour le marché de débouché des marchandises.

Sur le territoire des colonies grecques de la côte Nord-Ouest du Pont-Euxin, on a trouvé des dizaines de milliers d'anses estampillées provenant d'amphores importées de différents centres de production du Sud : Thasos, Sinope, Héraclée, Chersonèse, Rhodes, Cnide, Cos et Paros. Les recherches russes de la fin du siècle dernier ont enregistré une bonne partie de ce matériel ; Pridik et Makhov ont publié d'amples travaux au début de ce siècle. Traitant ce problème d'une manière plus ample et plus scientifique, les savants soviétiques ont apporté, ces derniers temps, des contributions décisives à la question de l'importation des amphores. B. N. Grakov, E. M. Staerman, Anfimov, Akhmerov et d'autres ont considérablement enrichi nos connaissances sur la chronologie et la typologie des amphores.

Les matériaux archéologiques du territoire roumain comprennent des amphores intactes, mais surtout des fragments. Plus de 5 000 anses à estampilles, qui n'ont pas encore été étudiées, se trouvent dans des dépôts et des collections, dans l'attente de leur publication. Les 1 162 exemplaires présentés dans cette étude ont été recueillis entre 1949 et 1955 à Histria, Tariverdi et Sinoe (ces deux derniers centres archéologiques, nouvellement découverts, se trouvant à 20 km d'Histria, à l'intérieur des terres).

Leur classification par centres de production a donné les résultats suivants :

Sinope, 35 % ; Thasos, 28,20 % ; Rhodes, 13,70 % ; Cnide, 5,30 % ; Chersonèse et Héraclée, 3,5 % chacune ; Cos, 2,20 % ; Paros, 4 exemplaires seulement ; différents centres qui n'ont pas été établis avec certitude, 8,20 %.

Pour chacun de ces différents centres, l'auteur donne quelques informations historiques d'ordre général, puis il entreprend l'étude détaillée du type de l'amphore respective, donnant l'analyse technologique de l'amphore et des fragments et l'exposé des caractéristiques des estampilles et de leur teneur.

Pour chaque groupe, les estampilles ont été enregistrées dans l'ordre alphabétique et le dessin de l'estampille entière a été reproduit exactement, dans le but de mettre à la disposition du lecteur une documentation aussi fidèle que possible. A côté et à droite de la figure, la reconstitution par l'auteur.

Chaque estampille est pourvue d'un numéro d'ordre qui permet de la suivre au cours de l'ensemble du travail, ainsi que dans les index partiels et dans le tableau synoptique. Sous chaque numéro se trouvent indiqués : le symbole, le nombre de doublets, le lieu de la découverte, la collection, et enfin, les appréciations de l'auteur sur la pièce (inédite, variante ou déjà publiée). Si la pièce a été publiée, l'auteur indique par qui et sous quel signe. Etant donné que, pour la recherche des analogies, il n'a disposé que des travaux de Pridik (1917 et 1928), de Staerman et de Dumond et que ses appréciations s'appuient sur ces travaux, l'auteur n'a pas qualifié d'inédites les estampilles qui ne figurent pas dans les dites publications, mais les a inscrites comme *inconnues*, entendant faire, par là, la réserve de rigueur.

Là où cela a été possible, c'est-à-dire pour Thasos, Sinope, Chersonèse, Héraclée et Rhodes, on a également essayé de noter la chronologie relative des groupes en question. Ainsi, pour le groupe II — Sinope — toutes les estampilles de cette provenance trouvées à Histria ont été rangées dans les six groupes chronologiques de B. N. Grakov, qui ont été adoptés, étant considérés les seuls valables aujourd'hui. Dans le groupe II, les matériaux ont été répartis d'après les particularités spécifiques, formant quatre sous-groupes distincts : estampilles dont la légende comprend 4 ou 5 lignes où le nom de l'astynome est identifié avec certitude ; estampilles de 3 lignes, où le titre de l'astynome se trouve au centre ; estampilles incomplètes et fragments attribués avec certitude à Sinope ; tuiles pour toitures et tuiles funéraires portant le nom de l'astynome. Les estampilles de Rhodes ont été groupées selon les catégories : estampilles rondes avec, au centre, une feuille de grenadier ; estampilles rectangulaires portant le nom des prêtres éponymes ; estampilles portant le nom du producteur et l'indication du mois de l'année.

A la fin de chaque groupe se trouvent les estampilles dont la reconstitution est douteuse, bien que certaines permettent une tentative de ce genre. Des index partiels, séparément, pour les magistrats et les producteurs, ainsi que pour les symboles, classés d'après les centres de production, se trouvent à la fin de chaque groupe.

Pour faciliter aux spécialistes la consultation rapide des principales données de la partie technique de ce travail, l'auteur y a ajouté un *Tableau synoptique* comprenant tous les noms propres qui figurent sur les estampilles d'Histria et de ses environs : le nom du magistrat, le nom patronymique et le nom du producteur. Le numéro du corps, que porte l'estampille respective, figure dans ce tableau synoptique tant dans la colonne qui indique sa qualité que dans celle qui représente le centre respectif de production : Thasos, Sinope, etc. Ce même numéro est répété dans la dernière colonne, où est indiqué le symbole qui accompagne le nom respectif.

Dans les *Considérations générales* et les *Conclusions* qui résultent de l'étude des matériaux d'Histria, l'auteur expose, dans le IV^e chapitre certains aspects nouveaux du problème, en ce qui concerne la partie

technologique, aussi bien que les conditions historiques, économiques et sociales qui ont présidé aux relations d'échange entre Grecs et autochtones.

En développant ses considérations, l'auteur a étudié l'importation à Histria des amphores commerciales, a reconnu l'origine de ces amphores, les marchandises qu'elles contenaient et les relations commerciales que cette ville entretenait avec les centres grecs, asiatiques et égéens.

S'éloignant du rivage du Pont, il a suivi les amphores à l'intérieur du territoire de la Dobrogea, franchi avec elles le Danube et les a suivies le long des rivières qui sillonnent le territoire du Nord au Sud, ce qui lui a permis de se rendre compte de l'influence de la civilisation grecque sur les populations autochtones, exercée grâce aux marchandises introduites, et aussi de suivre la fabrication locale d'amphores, étroitement liée à la dispersion des amphores grecques, qui servaient de modèle.

Suivent certaines conclusions imposées par l'étude des amphores d'importation et des amphores de fabrication locale qui, ainsi qu'on l'a constaté, sont étroitement rattachées aux amphores importées :

1. Au cours des VI^e et V^e siècles avant notre ère, Histria entretenait des relations commerciales fermes avec la plupart des centres de production grecs, et plus particulièrement avec Milet, Rhodes, Samos, Chio et Thasos. L'importation des vins et de l'huile d'olive est attestée à cette époque reculée par de nombreuses amphores, non estampillées et de type commercial, provenant de ces centres. Il y a cependant des amphores dont le centre de production n'a pas encore été établi.

Pour cette époque, on n'a pas trouvé d'indices permettant d'affirmer l'importation de ce genre de marchandises de l'Attique.

2. Une série d'amphores commerciales trouvées à Histria et dans les environs, d'un type différent de celui des amphores archaïques sus-mentionnées prouvent l'existence d'une importation massive de vins et d'huile d'olive à la fin du V^e siècle et au début du IV^e siècle avant notre ère.

3. Les amphores commerciales de grande circulation, avec «certificat d'origine» sous forme d'estampilles imprimées sur les anses, commencent à pénétrer à Histria au cours des premières dizaines d'années du IV^e siècle avant notre ère (390—360).

C'est encore à cette époque que remontent les débuts d'une importation massive de tuiles.

4. L'importation d'amphores pleines de vin et d'huile et celle des tuiles ont continué pendant plus de trois siècles, presque jusqu'au début de notre ère.

L'époque du maximum d'intensité de l'importation d'amphores à estampilles est, approximativement, des années 250 à 70 avant notre ère. La plupart de ces amphores remontent à cette époque. Font exception quelques amphores d'Héraclée, un petit nombre d'amphores provenant de la première période de—estampillage à Thasos, ainsi qu'un nombre réduit d'estampilles de Sinope se rattachant aux groupes chronologiques 1 et 2.

5. Les centres de production, ayant exporté à Histria des marchandises renfermées dans des amphores estampillées, qui ont été déterminé avec certitude sont les suivants : Thasos, Sinope, Héraclée, Chersonèse, Rhodes, Paros, Cos et Cnide.

6. De l'ensemble des estampilles, près de 80 % ont été reconstituées, ce qui a fourni plusieurs noms nouveaux de magistrats ou de producteurs, ainsi que de nombreuses variantes d'estampilles déjà connues. Les formes des amphores d'importation ont été, pour une bonne part,

bien précisées, et le fait que les moules des amphores étaient en bois et en os est considéré établi.

L'auteur s'est efforcé de déterminer les types et les caractères technologiques des différents centres de production, la capacité des récipients et leur chronologie, ainsi que les routes commerciales qu'empruntaient les marchandises.

7. Le matériel étudié prouve que, au point de vue de la quantité de marchandises importées, la ville de Sinope tient le premier rang parmi les centres producteurs.

8. Le grand nombre d'estampilles d'amphores trouvées à Histria est une indication du volume atteint par l'importation de vins et d'huile dans ce port. On doit tenir compte du fait que, outre les 1 162 estampilles étudiées, un grand nombre a été transporté en Allemagne au cours de la première guerre mondiale, d'autres sont éparpillées dans différentes collections, et d'innombrables autres attendent encore d'être déterrées (les fouilles effectuées à ce jour n'ont entamé qu'à peine un dixième de la surface d'Histria).

9. A mesure que l'importation de vins et d'huile d'olive en amphores estampillées était dépassée par la demande croissante des places de consommation, Histria importait de grandes quantités de ces marchandises, dans des jarres de 500 à 1 000 litres. Dans ce cas, les vins et les huiles entreposés à Histria étaient transvasés dans de petites amphores de 10 et 20 litres, probablement des amphores de fabrication locale, sans estampilles, utilisées pour la vente.

10. La vente en détail sur les marchés et dans les boutiques d'Histria avait lieu sous le contrôle des agoranomes, qui estampillaient les récipients qui servaient de mesures.

11. Presque toutes les estampilles trouvées en Roumanie se trouvent également sur le territoire des colonies grecques du rivage thrace ou des côtes septentrionales de la Mer Noire, dans le Sud de l'U.R.S.S., jusqu'à une grande distance des ports respectifs. Même les amphores archaïques, non estampillées, des VI^e et V^e siècles avant notre ère, se retrouvent, identiques, dans le Sud de l'U.R.S.S.

Il en résulte que les centres de production grecs utilisaient pour l'expansion de leur commerce toute la ligne du rivage Nord-Ouest, comme débouché unique des mêmes catégories de marchandises.

On trouvera ci-après, un tableau statistique succinct de l'importation de vins et d'huile dans les différents points de ce vaste territoire, tableau dont ressort la fréquence, par centres de production, des estampilles trouvées à Histria (République Populaire Roumaine), Olbia, Tyras, Mirmekion, Tiritake (U.R.S.S.) et Odessos (R. P. de Bulgarie).

Centre de production	Histria (d'après les études de Canarache)	Olbia (d'après Grakov)	Tyras (d'après Staerman)	Tiritake (d'après les fouilles de 1935)	Odessos (d'après K. Skorpi)
Sinope	35	23	21	70	23
Thasos	28	8	6	5	23
Rhodes	14	47	36	11	20
Cnide	5,5	8	3	1	1
Héraclée	3,5	6	8	12	13
Chersonèse	4	1,5	2	0,5	5
Cos	2	--	9	0,5	--

(les chiffres ci-dessus représentent des pour-cent).

12. Une partie des marchandises déchargées dans le port d'Histria étaient acquises par des marchands intermédiaires qui les transportaient sur les marchés de l'intérieur du pays. On trouve de nombreux tessons d'amphores à l'intérieur de la Dobrogea et le long de la rive droite du Danube.

13. Les territoires de la rive gauche du Danube recevaient des marchandises grâce aux marchands grecs qui remontaient le fleuve et les rivières navigables vers les régions sous-carpatiques et la Moldavie. Bon nombre d'amphores portant les estampilles de Rhodes et de Cnide ont été trouvées aux environs de Jassy et de Fălticeni, à Poiana, sur le Siret, à Cimpulung-Muscel, à Baia de Fier et à Tismana, dans le département de Gorj, ainsi que dans de nombreux centres situés sur la Mostiștea et près de Bucarest.

14. Les Géo-Daces ont imité les amphores de type rhodien et celles de Cos. Ils en ont également imité les estampilles, en remplaçant les lettres grecques par des signes qui n'ont pas encore pu être déchiffrés.

15. L'aire d'expansion des marchandises et de la civilisation grecques prouve la grande influence de cette civilisation sur les tribus géto-daces autochtones. A ce moment, on peut parler, pour les territoires carpato-danubiens, de l'existence d'une classe dominante, qui savait apprécier les vins doux et lourds de Rhodes ou de Cnide, qui préférait aux corps gras locaux l'huile fine récoltée dans les oliveraies du Sud, qui trouvait plus savoureuse la boisson bue dans des coupes d'argent artistement ciselées et ornées, d'après les modèles étrangers, et qui disposait des moyens matériels à même de procurer ces raffinements coûteux.



Etant donné que la documentation relative aux amphores grecques trouvées sur le territoire roumain est rendue difficile par l'absence des principaux travaux étrangers de spécialité des bibliothèques roumaines, ce travail comporte une *annexe* qui comprend les listes alphabétiques des noms des magistrats éponymes et des producteurs ainsi que des symboles. Les travaux de E. Pridik, B. N. Grakov et R. B. Akhmerov ont servi à établir ces listes, dans l'ordre suivant :

— noms propres figurant sur les estampilles de Thasos (d'après E. Pridik, 1917).

— astynomes, producteurs et symboles de Sinope (d'après E. Pridik, 1928).

— listes établies par B. M. Grakov pour les astynomes et les producteurs de Sinope : a) groupes chronologiques ; b) liste alphabétique des noms propres, avec indication du groupe chronologique.

— astynomes de la Chersonèse (d'après R. B. Akhmerov).

— noms des éponymes et des producteurs de Rhodes (d'après E. Pridik, 1917).

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Tour de potier et four antique.

Fig. 2. — Pithos crétois de haute époque.

Fig. 3. — Evolution des amphores à large col et sans pointe terminale.

Fig. 4-9. — Amphores commerciales archaïques (VI^e — V^e s.) amphores antérieures à l'époque de l'estampillage; — types d'amphores à estampille du V^e s. avant notre ère groupe d'amphores de basse époque (I^{er} — III^e s. de notre ère); amphores d'époque romano-byzantine.

Fig. 10. — Amphore plantée dans le sable.

Fig. 11. — Scène d'une fresque de Pompéi.

Fig. 12. — Fragment d'une fresque de la maison des vetii (Pompéi).

Fig. 13-14. — Disposition des amphores dans un bateau originaire de Délos, naufragé voici 2300 ans devant le port de Massaglia.

Fig. 15. — Fragment d'amphore ionienne du II^e s. avant notre ère (fouilles d'Histria).

Fig. 16. — Timbres d'amphores trouvées à Athènes et à Histria et représentant quatre types différents d'amphores thasiennes.

Fig. 17. — Type courant de la petite amphore de Thasos, répandue en Roumanie (d'après l'une des amphores découvertes en 1954 à Jurilovca) et amphore thasienne, des collections de l'Ermitage, provenant du Sud de l'U.R.S.S.

Fig. 18. — Type d'amphore de Thasos ayant circulé à Athènes.

Fig. 19. — Quelques formes d'estampilles de Thasos (dans l'ordre chronologique).

Fig. 20. — Tesson d'amphore d'Histria.

Fig. 21. — Tesson d'amphore de Sinope, trouvé à Histria.

Fig. 22. — Tesson d'amphore de Sinope, trouvé à Histria.

Fig. 23. — Amphore de Sinope, trouvée à Kertch.

Fig. 24. — Amphore de Sinope estampillée, appartenant aux premiers groupes chronologiques et trouvée à l'occasion des fouilles pratiquées dans le Kouban.

Fig. 25. — Amphore de Sinope retrouvée intacte à Histria.

Fig. 26. — Courbure et profil différents de deux anses d'amphore provenant de Sinope.

Fig. 27. — Détails techniques relatifs à l'utilisation des tuiles de toiture pour des tombes de l'époque hellénistique.

Fig. 28-30. — Estampilles de Sinope appartenant à différents groupes chronologiques.

Fig. 31. — Amphore d'Héraclée du Pont portant une estampille englyphique à même le col (moitié du IV^e s. avant notre ère) et trouvée près de Callatis (Mangalia).

Fig. 32. — Autre amphore d'Héraclée du Pont, presque identique.

Fig. 33. — Les trois types du premier groupe chronologique d'amphores d'Héraclée du Pont, d'après les recherches de J.B. Zeest, «Kr. S.» XXII (1948), p. 49-51.

Fig. 34. — Les types du second groupe chronologique d'amphores d'Héraclée du Pont.

Fig. 35. — Divers timbres d'amphores de Chersonèse.

Fig. 36. — Estampille de Chersonèse apposée sur une anse.

Fig. 37. — Estampille de Chersonèse apposée sur le col d'une amphore, suivant les modèles d'Héraclée du Pont.

Fig. 38. — Amphore de Chersonèse trouvée à Kertch.

Fig. 39. — Amphore de Chersonèse retrouvée entière lors des dernières fouilles d'Eupatoria (Crimée).

Fig. 40. — Estampilles de Chersonèse trouvées à Mangalia.

Fig. 41. — Estampilles rhodiennes de forme ronde avec, au centre, l'emblème de la cité.

Fig. 42. — Estampilles rectangulaires.

Fig. 43. — Estampilles portant le nom des producteurs et apposées séparément sur la seconde anse.

Fig. 44. — Type d'amphore rhodienne importée à Athènes.

Fig. 45. — Amphore trouvée par Gr. Tocilescu à Spanțov (environs de Bucarest).

Fig. 46. — Anse rhodienne trouvée à Histria.

Fig. 47. — Autre type d'anse rhodienne.

Fig. 48. — Anses doubles, estampillées, de Cos.

Fig. 49. — L'estampille apposée sur les anses doubles de Cos.

Fig. 50. — Amphore de Cnide.

Fig. 51. — Différents types d'estampilles de Cnide.

Fig. 52. — Estampille d'une tuile de Panticapée et estampille ronde, à cercle perlé, apposée sur une amphore provenant des mêmes fouilles.

Fig. 53. — Amphores du même type, trouvées à Histria et en U.R.S.S.

Fig. 54. — Amphores de Chio non estampillées et trouvées dans les fouilles d'Histria (1950) et de Maritzyne (1910).

Fig. 55. — Amphores antérieures à l'époque de l'estampillage, découvertes à Maritzyne, et amphores similaires trouvées à Histria („präh. Zeit.", 1913, p. 27, fig. 28 c/et 30).

Fig. 56. — Carte des centres de production des marchandises grecques et de leurs voies de pénétration sur le territoire actuel de la République Populaire Roumaine.

Fig. 57. — Estampille thasienne sur laquelle on distingue les fibres du bois.

Fig. 58. — Estampille de Sinope sur une tuile (matrice gravée dans l'os).

Fig. 59. — Estampille d'Histria : en une écriture inconnue.

Fig. 60. — Estampille sur laquelle on a d'abord tracé des traits droits, destinés à régler les lignes.

Fig. 61. — Différentes particularités de graphisme. a) Tracé irrégulier (le graveur n'a pas réglé les lignes au préalable) n° 321 du texte roumain (2/1); b) — Autre graphisme irrégulier relevé sur les estampilles de Sinope, n° 376 du texte roumain (2/1); c) Large graphisme caractéristique du style de Chersonèse, n° 492 du texte roumain (2/1).

Fig. 62. — Matrices en os provenant de Mangalia.

Fig. 63. — Estampilles à la légende renversée.

Fig. 64. — Commerce ambulant de vin dans de grandes outres.

Fig. 65. — Pithos découverts au cours des dernières fouilles d'Histria.

Fig. 66. — Fragment d'embouchure d'un pithos muni d'inscription, trouvé à Mangalia.

Fig. 67. — Inscription en relief sur un tesson de pithos d'Histria.

Fig. 68. — Mesure commerciale pour la vente en détail du vin et de l'huile et portant l'estampille de l'agoranome (ancien dépôt de matériaux archéologiques d'Histria).

Fig. 69. — Mesure de capacité (Musée de Constantza).

Fig. 70. — Les deux types d'amphores de Jurilovca.

Fig. 71a. — Plan et profil du tertre à amphores disposé en cercle, fouillé à proximité de Jurilovca; b. — Détails illustrant la disposition en cercle des amphores.

Fig. 72. — Tombes 4 S et 3 X des fouilles de Maritzyne.

Fig. 73. — Une estampille trouvée à Chersonèse et une autre, à Histria.

Fig. 74. — Groupe massif d'amphores d'Héraclée de Thasos découvertes à Olbia dans une tombe du IV^e siècle avant notre ère.

Fig. 75. — Tombe à amphores disposées en cercle, d'Olbia (d'après B. Farmakovski, dans «Arh. Anz.» XXVI, 1912, p. 35, fig. 31).

Fig. 76. — Tesson d'une coupe de Délos imitée par les Géo-Daces (trouvé à Snagov en 1934. Musée de la ville de Bucarest, n° d'inventaire 1315). Dessin réduit à la moitié de la grandeur naturelle.

Fig. 77. — Coupes à vin. Imitations daciques de différents types de canthares de l'époque hellénistique, récemment découvertes à Sincraeni (Transylvanie).

Fig. 78. — Quelques estampilles relevées sur les amphores de fabrication locale de Stoenesti — Cimpulung (Valachie).

Fig. 79. — Anses portant des inscriptions appartenant à des amphores imitées par les Géo-Daces d'après des modèles de Rhodes et de Gnide et trouvées à Popești-Vlașca (région de Bucarest). Les chiffres indiquent les numéros d'inventaire du Musée de la Ville de Bucarest. Dessin réduit à la moitié de la grandeur naturelle.

Fig. 80. — Tesson d'amphore de type cnidien, sans estampille. Imitation locale. Fouilles de Popești-Vlașca.

Fig. 81. — Carte de la dispersion des amphores grecques sur le territoire de la République Populaire Roumaine.

CUPRINSUL

	Pag.
<i>Lista prescurtărilor</i>	3
INTRODUCERE	5
1. Evoluția și însemnătatea amforei în viața economică a lumii antice	5
2. Originea materialului și metoda noastră de lucru	20
CLASIFICAREA STAMPILELOR DE LA ISTRIA PE CENTRE DE PRODUCȚIE	
GRUPA I — THASOS	
1. Despre datarea stampilelor thasiene	32
2. Analiza tipo-tehnologică a materialului și ordinea cronologică	33
3. Stampile întregite grupate în ordine alfabetică	40
4. Stampile neîntregite și fragmente sigur atribuite	70
5. Lista numelor proprii de pe stampilele thasiene găsite la Istria	85
6. Lista de simboluri de pe stampilele thasiene de la Istria	85
GRUPA A II-a SINOPE	
1. Criteriile pe baza cărora pot fi atribuite stampilele cu numele astinomilor .	88
2. Valoarea concluziilor lui B. N. Grakov	91
3. Particularitățile tipo-tehnologice și cele de ordin onomastic la stampilele sinopeene	92
4. Despre țiglele de acoperiș din Sinope	104
5. Stampile cu legenda în patru și cinci rânduri, în care numele astinomului este sigur identificat.	106
6. Stampile în trei rânduri, pe care titlul astinomului este pus la mijloc . . .	145
7. Neîntregite și fragmente clasate sigur pentru Sinope	159
8. Țigle de acoperiș sau de mormint cu numele astinomului	164
9. Lista astinomilor de pe amforele sinopeene găsite la Istria	175
10. Numele producătorilor pe amforele sinopeene de la Istria	177
11. Astinomi și producători pe țiglele sinopeene găsite la Istria	179
12. Patronimicul pe stampilele sinopeene găsite la Istria	179
13. Lista simbolurilor de pe stampilele sinopeene de la Istria	180
14. Ordinea cronologică a stampilelor din Sinope găsite la Istria	181
GRUPA A III-a — HERACLEA	
1. Considerațiuni asupra expansiunii comerțului Heracleei în perioada elenistică	190
2. Stampile englifice pe gîtul amforelor și stampile în relief	193
3. Cele cinci tipuri indicate de I. B. Zeest	193
4. Stampile englifice găsite la Istria	195

GRUPA A IV-a — CHERSONESOS

Pag.

1. Dezvoltarea producției proprii de amfore și țigle stampilate în epoca elenistică la Chersonesos	205
2. Caracteristicile și cronologia amforelor	205
3. Stampilele chersonesiene găsite la Istria	210

GRUPA A V-a — PAROS

1. Scurte considerații asupra prezenței limitate a amforelor din Paros	215
--	-----

GRUPA A VI-a — RHODOS

1. Determinarea tipo-tehnologică a amforelor rhodiene	219
2. Stampile cu floare de rodie la mijloc	226
3. Stampile dreptunghiulare cu numele preoților eponimi	237
4. Stampile cu numele producătorului pe a doua toartă a amforoi	255
5. Stampile neîntregite, dar sigur atribuite	267
6. Lista preoților eponimi de pe amforele de la Istria	272
7. Producătorii rhodieni pe amforele de la Istria	274
8. Lunile anului pe stampilele de la Rhodos	275

GRUPA VII — COS

1. Despre torțile bicilindrice cu și fără stampilă	277
2. Stampile întregite și stampile nedescifrabile	276

GRUPA A VIII-a — CNIDOS

1. Problema nelămurită a diversității tipurilor de amfore și stampile cnidiene	283
2. Stampile cnidiene sigur și relativ atribuite	285

GRUPA A IX-a — DIVERSE

1. Stampile a căror origine nu este cunoscută	294
2. Stampile întregi și întregibile a căror apartenență nu s-a putut preciza	297
3. Stampile anepigrafice cu diferite simboluri	304
4. Stampile rotunde cu trei și patru despărțituri în care apar litere izolate	306
5. Litere izolate și prescurtări neîntregibile sigur	307
6. Monograme	308
7. Diferite stampile necunoscute care pot aparține unei epoci tirzii greco-romane	310

TABEL SINOPTIC AL PRINCIPALELOR DATE PRIVITOARE LA STAMPILELE STUDIATE	312
--	-----

CONCLUZII	351
---------------------	-----

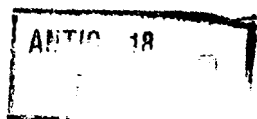
ANEXE

<i>Anexa I.</i> Numele proprii de pe stampilele din Thasos (după E. Pridik)	397
<i>Anexa II.</i> Astinomii, producătorii și simbolurile din Sinope (după E. Pridik)	399
<i>Anexa III.</i> Grupele cronologice după listele lui B. M. Grakov pentru astinomii și producătorii din Sinope	404
Lista alfabetică a numelor proprii din Sinope cu indicația grupei cronologice după B. M. Grakov	414
<i>Anexa IV.</i> Astinomii din Chersonesos (după R. B. Ahmerov)	422
<i>Anexa V.</i> Numele eponimilor și producătorilor din Rhodos (după E. Pridik)	424
<i>Lista ilustrațiilor</i>	426
<i>Rezumat în limba rusă</i>	429
<i>Rezumat în limba franceză</i>	437

Dat la cules 20.07.1946. Bun de tipar 16.03.1957. Tiroaj 2 200 ex. Hârtie velină 80 g.m². Format 16/10 x 100. Coli editoriale 23,6. Coli de tipar 23 A. 02930. Indicele de clasificare pentru biblioteci mari: 733-736/-33 (393.2 (Histria). Indicele de clasificare pentru biblioteci mici: 902.6 (393.2).

Tiparul executat sub com. nr. 1858 la Întreprinderea Poligrafică nr. 3, B-dul 6 Martie nr. 28, București —R. P. R.

21/30



10-00 Lei